

ประชุมหมายรับสั่ง ภาค ๕ ตอนที่ ๑
สมัยกรุงรัตนโกสินทร์
รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
จ.ศ. ๑๒๑๓

คณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๒๐๐ ปี
วันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗

ประชุมหม้ายรับสั่ง ภาค ๕ ตอนที่ ๑ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จ.ศ. ๑๒๑๓

คณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๒๐๐ ปี วันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ มอบให้กรมศิลปากรจัดพิมพ์เผยแพร่ พิมพ์ครั้งแรก จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม พุทธศักราช ๒๕๔๘

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

ประชุมหม้ายรับสั่ง ภาค ๕ ตอนที่ ๑ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จ.ศ. ๑๒๑๓. --กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ในคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, ๒๕๔๘.

๑๔๒ หน้า.

๑. ไทย--ประวัติศาสตร์--กรุงรัตนโกสินทร์--รัชกาลที่ ๔. I. คณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ในคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. II. ชื่อเรื่อง.

๙๕๙.๓๐๕๖

ISBN 974-7912-99-6

ที่ปรึกษา

นายอารักษ์ สังหิตกุล

นางสมศรี เอี่ยมธรรม

พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี

นางสาวอรพินท์ ลิ่มสกุล

อธิบดีกรมศิลปากร

รองอธิบดีกรมศิลปากร

รองประธานกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย

ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ

คณะบรรณาธิการ

นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์

นายเกษียร มะปะโม

นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ

นางสาวรัชนี ทรัพย์วิจิตร

นางสาวนิยะดา ทาสุนันท์

นางสาวจตุพร ศิริสัมพันธ์

นางนุชนารถ กิจงาม

นายจุง ดิบบระโคน

ภาพประกอบ

นางสาวศิวพร ฮาชันนารี

สมุดภาพรัชกาลที่ ๔

พิมพ์ที่

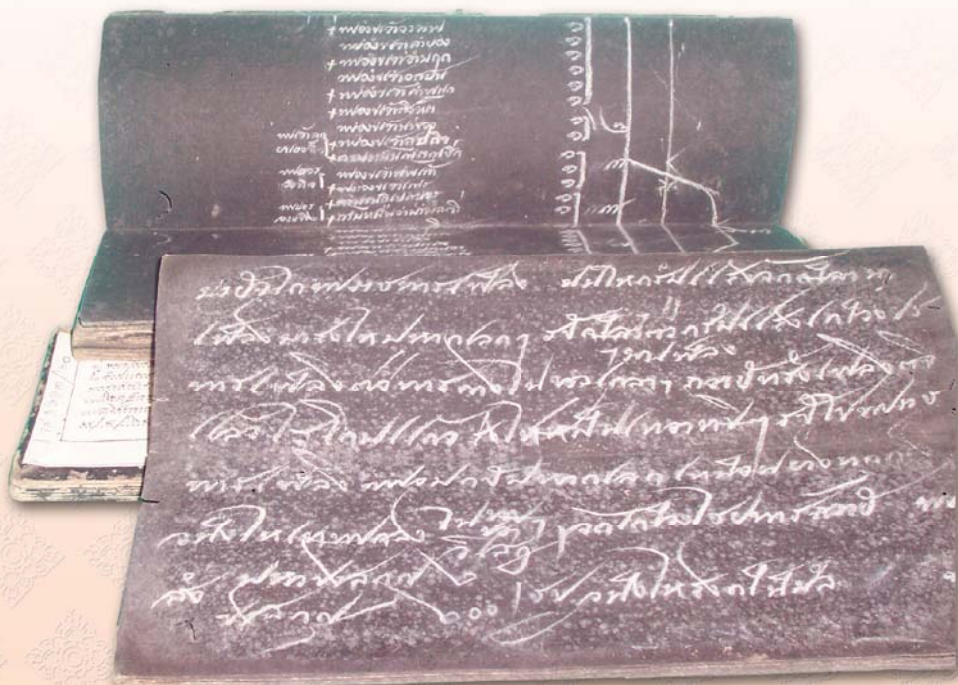
บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด

๔๙ ซอยวชิรธรรมสาธิต ๓๗ ถนนสุขุมวิท ๑๐๑/๑ แขวงบางจาก เขตพระโขนง กรุงเทพฯ ๑๐๒๖๐

โทร. ๐-๒๗๔๖-๓๑๓๐-๔ โทรสาร ๐-๒๓๔๘-๗๐๗๓, ๐-๒๗๔๖-๓๓๘๗-๘

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำปรารภ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แห่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ ทรงเป็นพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงปกครองแผ่นดินด้วยทศพิธราชธรรม ทรงทำนุบำรุงพระบวรพุทธศาสนาให้รุ่งเรืองเป็นอเนกประการ พร้อมกับทรงอุปถัมภ์ศาสนาอื่น ทรงพระปรีชาสามารถอย่างยิ่งในสรรพวิชาการ ทรงศึกษาวิจัยจนทรงคำนวณการเกิดสุริยุปราคาล่วงหน้าได้ถูกต้องแม่นยำ เป็นที่เลื่องลือในวงการดาราศาสตร์ทั่วโลก พระเกียรติคุณที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งคือ พระบรมราโชบายด้านการต่างประเทศ ทรงเปิดประเทศและพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญทัดเทียมนานอารยประเทศ ทรงนำพาบ้านเมืองให้ผ่านพ้นวิกฤตชาติได้อย่างสง่างาม จนที่สุดประเทศไทยเป็นชาติเดียวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สามารถดำรงความเป็นเอกราชไว้ได้

ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๒๐๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร วันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗ รัฐบาลและประชาชนชาวไทยจึงพร้อมใจจัดงานเฉลิมพระเกียรติเพื่อประกาศพระเกียรติคุณให้แก่ไพศาล และในโอกาสเดียวกันนี้ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ร่วมเฉลิมฉลองประกาศยกย่องพระเกียรติคุณให้ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลก สาขาการศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคมและสื่อสาร นับเป็นเกียรติภูมิสูงสุดของประเทศไทย และของชาวไทยทั้งชาติที่จะจารึกพระเกียรติประวัติอันงดงามนี้ไว้ไปตราบนิจรันติกาล

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๒๐๐ ปี

คำนำ

คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๒๐๐ ปี ได้รับมอบหมายให้พิจารณาดำเนินการจัดทำหนังสืออนุสรณ์เนื่องในพระเกียรติคุณแห่งพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๔ แห่งมหาจักรีบรมราชวงศ์ ในการที่รัฐบาลและประชาชนชาวไทยแสดงกตเวทิตาธรรมสมัคสมานจัดงานรัฐพิธีเฉลิมฉลองน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นราชสักการะ สอนองพระมหากษัตริย์คุณที่ทรงนำประเทศรอดพ้นจากลัทธิล่าอาณานิคม ทรงนำสันติสุขและความเจริญรุ่งเรืองสู่ประเทศชาติ ตลอดจนทรงพระปรีชาสามารถจนเป็นที่เลื่องลือในวงการดาราศาสตร์ทั่วโลก และยังเป็นเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ของชาติในท่ามกลางมิตรประเทศปัจจุบัน เมื่อองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศพระเกียรติคุณให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกในสาขาศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคมและสื่อสาร ประจำปี ๒๕๔๖-๒๕๔๗

หนังสืออนุสรณ์ทุกสาขาจำนวนมาก มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตั้งความปรารถนา ร่วมกันจัดพิมพ์ขึ้นเฉลิมพระเกียรติในโอกาสสำคัญนี้ เฉพาะภาครัฐประกอบด้วยสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกระทรวงวัฒนธรรม รวมจำนวน ๑๖ รายการ เป็นหนังสือพระราชนิพนธ์ และเอกสารวิชาการอันเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศในรัชสมัย ล้วนเป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ชาติไทยที่มีคุณค่าแสดงวัฒนธรรมของแผ่นดินซึ่งคณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก จะได้เผยแพร่ไปสู่สถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ทุกระดับทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาชนชาวไทยได้รับรู้และสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณที่ทรงประกอบพระราชกรณียกิจ ด้วยพระวิริยอุตสาหะอย่างยิ่งไว้แก่แผ่นดิน เพื่อจะได้บังเกิดความรักและหวงแหนประเทศชาติ ก่อให้เกิดพลังร่วมในการพัฒนาบ้านเมืองให้ยั่งยืนสืบไป

(นายอนุรักษ์ จูริมาศ)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

คำแถลง

เนื่องในพุทธศักราช ๒๕๔๗ เป็นมหามงคลสมัยครบ ๒๐๐ ปี พระบรมราชสมภพ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศสดุดี พระเกียรติคุณให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก ในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงอุทิศพระองค์ ประกอบพระราชกรณียกิจทั้งปวงด้วยพระวิริยะอุตสาหะอย่างยิ่งไว้แก่แผ่นดิน อันเป็นรากฐานและ แนวทางในการพัฒนาชาติบ้านเมืองให้ยั่งยืนสืบเนื่องจวบจนปัจจุบัน

ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และเพื่อแสดงถึงความจงรักภักดี คณะอนุกรรมการฝ่าย จัดทำหนังสือที่ระลึก ในคณะกรรมการอำนวยการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอม เกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระราชสมภพครบ ๒๐๐ ปี ได้มอบหมายให้กรมศิลปากร กระทรวง วัฒนธรรม ตรวจสอบชำระ และจัดพิมพ์หนังสือเฉลิมพระเกียรติ เรื่อง **ประชุมหมายรับสั่ง ภาค ๕ ตอนที่ ๑ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จ.ศ. ๑๒๑๓** เพื่อน้อมสดุดีพระเกียรติคุณ และพระปรีชาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงเชี่ยวชาญในสรรพวิชาการ และมีสายพระเนตรอันกว้างไกล ๓ ทรงปรับปรุงและพัฒนา สยามประเทศให้มีความเจริญทัดเทียมนานาอารยประเทศ โดยเฉพาะทรงนำชาติบ้านเมือง ให้ผ่านพ้นจากพินาศภัยนานัปการอย่างสง่างามจึงนำข้อมูลหลักฐานจากหมายรับสั่งปีแรกแห่งรัชกาล ในพระองค์มาจัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อแสดงพระราชกรณียกิจให้ปรากฏ ทั้งเป็นการเผยแพร่ข้อมูล จากต้นฉบับเอกสารโบราณประเภทหมายรับสั่งให้ผู้สนใจทั่วไปสามารถนำไปศึกษาวิเคราะห์วิจัย ในแง่มุมต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง และยังมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ต้นฉบับเอกสารโบราณหมวด หมายรับสั่งรัชกาลที่ ๔ ให้มีอายุยืนยาวสืบไป

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ขออ้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายหนังสือเฉลิมพระเกียรติ เรื่อง **ประชุมหมายรับสั่ง ภาค ๕ ตอนที่ ๑ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จ.ศ. ๑๒๑๓** เป็นราชสักการะสนองพระมหากรุณาธิคุณแด่พระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์ให้แก่เยาวชน นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไปได้ประจักษ์ในพระอัจฉริยภาพ และได้รับประโยชน์ตามประสงค์

(นายอารักษ์ สังหิตกุล)

อธิบดีกรมศิลปากร

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔
ทรงเครื่องบรมขัตติยราชภูษิตาภรณ์ ตามอย่างโบราณราชประเพณี

พระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระนามเดิมว่า เจ้าฟ้ามงกุฎ พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๔ แห่งมหากษัตริย์บรมราชวงศ์ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ และสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี เสด็จพระบรมราชสมภพเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๓๔๗ ณ พระราชวังเดิม เมืองธนบุรี มีสมเด็จพระเชษฐาและสมเด็จพระอนุชาร่วมสมเด็จพระบรมราชชนนี ๒ พระองค์คือ

๑. สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎ สิ้นพระชนม์ในวันประสูติ
๒. พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มศึกษาอักษรสมัยตั้งแต่เสด็จประทับที่พระราชวังเดิม ในสำนักสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสและสำนักสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ขุน) วัดโมลีโลกยาราม เมื่อสมเด็จพระบรมชนกนาถเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ พระองค์ได้เสด็จเข้าประทับในพระบรมมหาราชวังพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนีเมื่อพุทธศักราช ๒๓๕๕ พระชนมายุ ๘ พรรษา สมเด็จพระบรมชนกนาถทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีลงสรง เสด็จพระนามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎ สมมตวงศ์ พงศ์อัครกษัตริย์ ขัตติยราชกุมาร ต่อมาเมื่อพระชนมายุได้ ๑๒ พรรษา ทรงได้รับมอบหมายให้คุมกองทัพอาวและเสบียงอาหาร ออกไปรับครอบครัวมอญที่เมืองกาญจนบุรี มีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีพระปิตุลา ตามเสด็จด้วย

พุทธศักราช ๒๓๕๙ พระชนมายุ ๑๓ พรรษา สมเด็จพระบรมชนกนาถโปรดให้มีพระราชพิธีโสกันต์ครั้งใหญ่ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท และเมื่อพระชนมายุ ๑๔ พรรษา ทรงผนวชเป็นสามเณร ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม สมเด็จพระสังฆราช (มี) เป็นพระอุปัชฌาย์ แล้วประทับจำพรรษา ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ทรงบรรพชาอยู่ ๗ เดือน จึงลาพระผนวช หลังจากนั้นเสด็จประทับ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงศึกษาวิชาความรู้ต่างๆ ตามราชประเพณีสำหรับพระราชกุมาร เช่น การฝึกหัดอาวุธ และวิชาคหศาสตร์ สมเด็จพระบรมชนกนาถโปรดให้บัญชาการกรมมหาดเล็ก

พุทธศักราช ๒๓๖๗ พระชนมายุครบ ๒๑ พรรษา ทรงผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม สมเด็จพระสังฆราช (ต่อ) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระนามฉายาในขณะทรงผนวชคือ “วชิรญาณโณ” เสด็จไปประทับแรมที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ๓ วัน แล้วเสด็จขึ้นไปจำพรรษา ณ วัดสมอราย (วัดราชาธิวาสวิหาร) ได้ ๑๕ วัน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จสวรรคตโดยมิได้ทรงมอบราชสมบัติแก่เจ้านายพระองค์ใด พระบรมวงศานุวงศ์และเสนาบดีขึ้นผู้ใหญ่ประชุมปรึกษากันแล้วได้อัญเชิญพระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ พระราชโอรสพระองค์ใหญ่

* ข้อมูลจากสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร

พระเชษฐาต่างพระมารดาขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ด้วยทรงเจริญพระชนมายุกว่าถึง ๑๗ พรรษา และทรงมีประสบการณ์มากทั้งด้านการค้า การสงครามและการปกครอง

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงผนวชอยู่ตลอดรัชกาลที่ ๓ เป็นเวลา ๒๗ ปี แรกเสด็จจำพรรษา ณ วัดสมอราย ทรงศึกษาอบรมวิปัสสนาธุระ ต่อมาทรงย้ายกลับมาจำพรรษา ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ทรงศึกษาภาษาบาลี พระปริยัติธรรม ทรงสอบได้เปรียญ ๕ ประโยค และเชี่ยวชาญรอบรู้พระไตรปิฎกอย่างแตกฉาน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแม่กองสนามหลวง ตรวจสอบภาษาบาลี และพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะในพุทธศักราช ๒๓๗๒ ต่อมาทรงย้ายมาประทับ ณ วัดสมอรายอีกครั้งหนึ่ง ทรงปฏิบัติพระองค์เป็นผู้นำในการชำระวัตรปฏิบัติของสงฆ์ให้เคร่งครัดต่อพระธรรมวินัยยิ่งขึ้น มีภิกษุสามเณรเลื่อมใสปฏิบัติตามเป็นอันมาก ได้รวมตัวจัดตั้งเป็นพระสงฆ์คณะใหม่เรียกคณะ ธรรมยุตหรือธรรมยุติกนิกาย ส่วนพระสงฆ์ในนิกายเดิม คือ มหานิกาย ก็ปรับปรุงวัตรปฏิบัติ ให้เคร่งครัดเช่นกัน ยังผลให้การพระศาสนาเรียบร้อยขึ้น

พุทธศักราช ๒๓๗๔ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงอาราธนาให้เสด็จมาเป็น เจ้าอาวาสครองวัดบวรนิเวศวิหาร พระอารามแห่งใหม่ที่เพิ่งสร้างเสร็จ ขณะมีพระชนมายุ ๓๒ พรรษา และทรงผนวชได้ ๑๒ พรรษาแล้ว พระองค์ทรงจัดระเบียบการคณะสงฆ์ การปกครองวัด ตลอดจน อบรมฝ่ายฆราวาสที่เข้าวัด ระเบียบที่สำคัญทั้งหลายเหล่านี้ได้ยึดถือปฏิบัติสืบมาจนปัจจุบัน ทรง เป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลทั่วไปในพระปริชาญาณ ทรงตั้งโรงเรียนสอนภาษาบาลีขึ้นที่วัดบวร- นิเวศวิหาร ทรงส่งสมณทูตไปยังเมืองแคนดี้ในเกาะลังกาเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย และนำมา ประพฤติปฏิบัติและเผยแพร่ให้เจริญรุ่งเรืองในบ้านเมือง ทรงคิดตัวอักษรอริยเกะ ทั้งแบบ ตัวพิมพ์และตัวเขียนไทยใช้พิมพ์ตำราภาษาบาลี ทรงตั้งโรงพิมพ์ของคนไทยขึ้นเป็นแห่งแรกที่ วัดบวรนิเวศวิหาร และโปรดให้ตีพิมพ์หนังสือทางพระพุทธศาสนาขึ้นหลายเล่ม เช่น หนังสือ พระปาติโมกข์ หนังสือสวดมนต์ ทรงริเริ่มการเทศนาเป็นภาษาไทยแทนการยกคำภาษาบาลี มากล่าวก่อนอธิบายความ

ขณะทรงผนวช มหาอำนาจตะวันตกกำลังขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทรงตระหนักถึงความจำเป็นในการคบค้าสมาคมกับชาวตะวันตกและการเรียนภาษา ต่างประเทศ จึงทรงศึกษาภาษาละตินกับสังฆราชปาลเลอกัวซ์ และภาษาอังกฤษจากหมอสอนศาสนา ดร.แดน ปีช บรัดเลย์ ดร.เรโนลด์ แฮาส์ และมิสเตอร์ เจสซี่ แคลเวล เป็นผลให้ ทรงศึกษาวิทยาการความก้าวหน้าของตะวันตกหลายแขนง อาทิ วิชาภูมิศาสตร์ คณิตศาสตร์ และดาราศาสตร์ จนทรงสามารถรู้เท่าทันความคิดอ่านตลอดจนความผันแปรของสถานการณ์โลก ในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นการที่ได้เสด็จจุฑงค์จาริกไปบูชาปูชนียสถานตามหัวเมืองต่างๆ เช่น พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ทำให้ทอดพระเนตรเห็นสภาพบ้านเมืองและความเป็นอยู่ของ ราษฎรอย่างแท้จริง ประการสำคัญคือในพุทธศักราช ๒๓๗๖ ทรงพบ “ศิลาจารึกสุโขทัยหลัก ที่ ๑” ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ที่เมืองสุโขทัยเก่า โปรดให้นำมาไว้ที่วัดสมอราย พร้อมกับ พระแท่นมั่งศิลาบาตรและศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ ๔ เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ ได้โปรดให้ย้าย ไปไว้ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ด้วยพระปรีชาสามารถด้านอักษรศาสตร์ ประกอบกับทรง

สนพระราชหฤทัยด้านประวัติศาสตร์ จึงทรงอ่านจารึกทั้ง ๒ หลักได้ เป็นการวางรากฐานและแนวทางให้กับการศึกษาอักษรโบราณ รวมทั้งการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีในยุคต่อๆ มา พระองค์ทรงได้รับประกาศนียบัตรเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๘ จากราชสมาคมโบราณคดีเหนือในกรุงโคเปนเฮเกน ประเทศเดนมาร์ก ถวายพระเกียรติยศว่าทรงเป็นกษัตริย์ในเอเชียที่ทรงรอบรู้ในอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ อีกทั้งยังถือว่าพระองค์เป็นสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งราชสมาคมดังกล่าวด้วย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต พระบรมวงศานุวงศ์ เสนาบดี และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ได้กราบบังคมทูลอัญเชิญขึ้นครองราชย์ จึงทรงลาผนวช เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๙๓* และมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๓๙๔ ทรงสถาปนาเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ สมเด็จพระอนุชาธิราช ผู้ทรงรอบรู้ด้านการต่างประเทศ การทหาร และการเดินเรือ ขึ้นเป็นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรงพระอิสริยยศเสมอพระเจ้าแผ่นดินอีกพระองค์หนึ่งตลอดรัชสมัยของพระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่างๆ และทรงสนพระราชหฤทัยใฝ่ศึกษาวิทยาการของประเทศตะวันตก ทรงนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาบ้านเมืองให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ อันก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างอเนกอนันต์และสามารถธำรงเอกราชไว้ได้ตราบนานทุกวันนี้

ด้านการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักปกครองที่ทรงพระปรีชาสามารถยิ่ง ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นนักนิติศาสตร์พระองค์หนึ่ง ทรงเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็น ๒ ลักษณะควบคู่กันไป คือ ไม่โปรดการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่มีพระราชประสงค์อย่างยิ่ง ให้มีการปกครองที่พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจโดยจำกัดตามแบบอย่างการปกครองของประเทศอังกฤษในเวลานั้นนับว่าทรงริเริ่มระบอบประชาธิปไตยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขขึ้นเป็นปฐมในประเทศไทยและทรงปรับปรุงแก้ไขธรรมเนียมประเพณีที่มีมาแต่เดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และรับอารยธรรม วิทยาการตะวันตกมาใช้ ได้แก่ ปรับปรุงพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา โปรดให้สวมเสื้อเวลาเข้าเฝ้า พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ชาวต่างชาติยื่นเฝ้าได้ในท้องพระโรง แม้ว่าการหมอบคลานจะยังมีได้ยกเลิกไป พระราชทานพระหัตถ์ให้แก่ผู้มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทจับ การชักธงประจำพระองค์และธงชาติ ประเพณีการยิงสลุต เลิกธรรมเนียมบังคับให้บ้านเรือนสองข้างทางเสด็จปิดประตูหน้าต่างและมีพระบรมราชานุญาตให้ประชาชนได้เฝ้าอย่างใกล้ชิด

* ตามโบราณราชประเพณีเมื่อพระมหากษัตริย์เสด็จสวรรคตแผ่นดินจะว่างพระมหากษัตริย์มิได้ ผู้ที่สืบราชสมบัติต่อมา คือพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นยังทรงผนวชอยู่ จึงทรงรับราชสมบัติและถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เมื่อวันที่ ๓ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๙๓ แล้วรอกษัตริย์ลาผนวช วันที่ ๔ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๙๓ ซึ่งปฏิทินทางจันทรคติยังเป็น จ.ศ. ๑๒๑๒ โทศก

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ราษฎรเข้าเฝ้าถวายฎีกาได้ ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ซึ่งจะเสด็จออกเดือนละ ๔ ครั้ง เมื่อทรงรับฎีการ้องทุกข์ แล้วโปรดเกล้าฯ ให้ตุลาการชำระความให้เสร็จโดยเร็ว ทรงออกประกาศและพระราชบัญญัติที่เป็นข้อความที่เข้าใจง่ายแสดงถึงความอาทรห่วงใยหรือเป็นโอวาทแนะนำสั่งสอนประชาชนในเรื่องต่างๆ เช่น ออกประกาศตักเตือนไม่ให้ราษฎรทั้งชากสัตว์ และสิ่งปฏิกูลลงในแม่น้ำลำคลอง กำหนดการก่อเตาไฟในครัวแบบใหม่เพื่อไม่ให้เชื้อเพลิงลุกลามทำให้เกิดไฟไหม้เสียหายแก่ทรัพย์สินของราษฎร ประกาศแนะนำให้ราษฎรระวังรักษาบ้านเรือนเพื่อป้องกันโจรผู้ร้ายด้วยการทำลิ่มสลักประตูหน้าต่าง แนะนำปลูกฝ้ายเพื่อป้องกันไข้ทรพิษระบาด ประกาศคุ้มครองไม่ให้ขายเงินกดขี่ข่มเหงไพร่ ข่มเหงทาส หรือพยายามหน่วงเหนี่ยวมิให้ทาสไถ่ถอนตนเป็นอิสระ ออกพระราชบัญญัติลดเงินนาควัโค ทรงเริ่มกิจการตำรวจแนวใหม่ ทรงแก้ไขกฎหมายและตรากฎหมายขึ้นไว้ตลอดรัชกาลเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มั่นคงและเริ่มตีพิมพ์ประกาศให้ทราบในหนังสือ “ราชกิจจานุเบกษา” พระราชบัญญัติ และกฎหมายต่างๆ ที่ออกใช้บังคับมีจำนวนเกือบ ๕๐๐ ฉบับ ซึ่งกฎหมายรัชกาลที่ ๔ เปรียบเสมือนภาพของชีวิตและความเป็นอยู่ในสมัยนั้น ที่ถ่ายทอดแสดงให้เห็นตามความเป็นจริงอย่างชัดเจน

ด้านการพระศาสนาและศิลปกรรม

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและการศึกษาพระปริยัติธรรมให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นทรงวางพระองค์เป็นกลางระหว่างสงฆ์มหานิกายและธรรมยุตินิกาย พระราชทานเสรีภาพในการนับถือศาสนา พระราชทานที่ดินและวัดถุในการก่อสร้างศาสนสถานของศาสนาอื่นๆ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเพิ่มเติมขึ้นกว่าธรรมเนียมเดิมหลายประการ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงนำพระพุทธศาสนามาเกี่ยวข้องในการพระราชพิธีต่างๆ ซึ่งแต่เดิมพระราชพิธีทั้งหลายเหล่านั้นเป็นเรื่องของพิธีพราหมณ์เพียงอย่างเดียว เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีจรดพระนังคัล ทรงริเริ่มจัดให้มีการบูชาพระรัตนตรัยเป็นพิเศษในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา และการบำเพ็ญกุศลตามเทศกาลต่างๆ ทรงสร้างวัดที่สร้างค้างมาแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และบูรณะปฏิสังขรณ์วัดที่ชำรุดทรุดโทรม ทั้งในกรุงเทพฯ และหัวเมืองกว่า ๔๐ วัด เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดชนะสงคราม วัดบวรเม่งคล วัดราชโอรสาราม วัดสระเกศ วัดสุทัศนเทพวราราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดปรีณายก วัดสุวรรณาาราม วัดปทุมคงคา วัดเสนาสาราม วัดกระวิศยาราม วัดบวรนิเวศวิหาร วัดราชาธิวาส ฯลฯ ทรงสร้างวัดขึ้นใหม่ ๕ วัด คือ วัดบรมนิวาส วัดโสมนัสวรวิหาร วัดปทุมวนาราม วัดมกุฏกษัตริยาราม และวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม ซึ่งเป็นวัดประจำรัชกาล

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างพระพุทธรูปซึ่งมีพุทธลักษณะแตกต่างไปจากพุทธศิลป์ทั่วไป คือ มีลักษณะใกล้เคียงกับมนุษย์ทั่วไปมากขึ้น เช่น พระสัมพุทธพรรณี พระนรินทราย พระพุทธอังคีรส ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์พุทธเจดีย์ขึ้นใหม่ตามแบบพระราชนิยม คือ พุทธเจดีย์ทรงลังกา เช่น พระปฐมเจดีย์ พระศรีรัตนเจดีย์ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระเจดีย์วัดบวรนิเวศวิหาร พระเจดีย์วัดราชสิทธิาราม พระธาตุจอมเพชร พระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี พระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ทรงสร้างและบูรณะพระราชวัง เช่น พระอภิเนาวนิเวศน์ ซึ่งเป็นหมู่พระมหามณเฑียร ที่นอกจากเป็นที่ประทับแล้ว ยังเป็นที่รับรองราชทูตและมีพระที่นั่งจัดพิเศษสำหรับเก็บรวบรวมโบราณวัตถุและประติมากรรมจากทวีปยุโรปในลักษณะการเริ่มต้นจัดพิพิธภัณฑ์ พระราชวังพระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี พระราชวังจันทร์เกษม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระราชวังนารายณ์ราชนิเวศน์ จังหวัดลพบุรี

นอกจากนั้นยังโปรดให้ซ่อมแซมเรือสุพรรณหงส์ และสร้างเรืออนันตนาคราช เรือพระที่นั่งในกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคอีกด้วย

ด้านเศรษฐกิจและการคลัง

การเก็บภาษีอากรอันเป็นรายได้ของแผ่นดินในตอนต้นรัชกาลมี ๔๖ อย่าง โดยราชการจัดเก็บเองเฉพาะภาษีที่สำคัญบางอย่าง นอกนั้นให้เอกชนเป็นผู้ประมูลรับผูกขาดไปจัดเก็บโดยแต่งตั้งให้เป็นเจ้าภาษีนายอากร พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ยกเลิกภาษีอากรที่ซับซ้อนเป็นภาระแก่ประชาชน เช่น อากรค่าน้ำ อากรรักษาเกาะ ภาษีเกวียน เปลี่ยนแปลงภักดีอัตราภาษีให้ลดหย่อนลง เช่น อากรตลาด เปลี่ยนเป็นเก็บภาษีโรงเรือน เรือแพ เพื่อเกื้อหนุนการทำมาหากินของราษฎร ทรงดำเนินนโยบายเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดทางการเมืองระหว่างประเทศด้วยการกำหนดภักดีภาษีสินค้าขาเข้าอนุญาตให้ส่งข้าวเป็นสินค้าออกได้เป็นครั้งแรก ค้าฝิ่นได้โดยผ่านระบบเจ้าภาษีนายอากร แต่ห้ามชาวไทยเสฟฝิ่น และในพุทธศักราช ๒๓๙๘ ได้ทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษ ซึ่งต่อมาได้โปรดให้ทำสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้าตามแนวเดียวกับอังกฤษ กับสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และประเทศสำคัญๆ ทางตะวันตกอีกหลายประเทศ จัดตั้งกงสุลสยามขึ้นในประเทศต่างๆ เพื่อส่งเสริมการค้ากับประเทศนั้นๆ ให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ทำให้เศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนแปลงไป มีการค้าขายกันอย่างกว้างขวางต้องปรับปรุงระบบการเงินของประเทศ โดยทรงจัดตั้งโรงกษาปณ์สิทธิการขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เมื่อพุทธศักราช ๒๔๐๓ เพื่อผลิตเหรียญกษาปณ์ขึ้นแทนเงินพดด้วง และเบี้ยหอย เงินที่ผลิตจากโรงกษาปณ์ทำด้วยโลหะต่างๆ กัน คือ เหรียญเงิน เหรียญดีบุก เหรียญทอง และเหรียญทองแดง การผลิตเหรียญได้ดำเนินการมาจนพุทธศักราช ๒๔๐๘ จึงถือได้ว่าประเทศไทยมีเงินตราเป็นรูปเหรียญแร่ต่างๆ ตามแบบสากลนิยม นอกจากนั้นทรงตั้งโรงสีไฟ สำหรับสีข้าว โรงเลื่อยจักร จัดตั้งที่ทำการศุลกากรขึ้นทำหน้าที่จัดเก็บภาษี เป็นการวางพื้นฐานสำหรับหารายได้เข้าประเทศเพิ่มขึ้น

ด้านการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักอักษรศาสตร์ที่สำคัญยิ่งพระองค์หนึ่งของไทย มีพระอัจฉริยภาพในภาษามคธหรือภาษาบาลี อันเป็นภาษาจารึกพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา จึงทรงพระปรีชารอบรู้เชี่ยวชาญในพระธรรมคำสอนอย่างลึกซึ้งกว้างขวาง และได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือต่างๆ ไว้เป็นจำนวนมาก ที่เป็นภาษามคธและรู้จักกันแพร่หลายทั่วไป คือบทสวดทำวัตรเช้า - ทำวัตรค่ำ ที่ภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนใช้สวดกันทั่วไปในปัจจุบัน พระราชนิพนธ์ภาษาไทยที่สำคัญ เช่น เรื่องอุโบสถศีล การนับถือพระพุทธศาสนา พรหมจริยภาวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น ทรงพระราชดำริแบบอักษรไทยสำหรับเขียนภาษาบาลีขึ้นเป็นครั้งแรก เรียกว่าแบบ “การยุด” ซึ่งได้ใช้เป็นแบบในการพิมพ์พระไตรปิฎกอักษรไทยครั้งแรกและฉบับแรก เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๖ ในรัชกาลที่ ๕

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่าเป็นสิ่งจำเป็นในการปรับปรุงบ้านเมือง และพัฒนาประเทศให้ทันสมัยเป็นที่ยอมรับของประเทศมหาอำนาจตะวันตก ทรงสนับสนุนริเริ่มจัดการศึกษาสมัยใหม่ โดยเฉพาะการศึกษาภาษาอังกฤษ ทรงจ้างมิชชันนารีมาเป็นครูสอนภาษาอังกฤษ และความรู้ทั่วไปในพระบรมมหาราชวัง ในด้านการศึกษาของราษฎรทรงสนับสนุนให้มิชชันนารีหรือเมริกาตั้งโรงเรียนขึ้นทั้งในพระนครและหัวเมือง จัดส่งข้าราชการไทยไปศึกษาและดูงานในต่างประเทศเป็นครั้งแรก จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ รวบรวมศิลปวัตถุที่ทรงนำมาเมื่อครั้งเสด็จอู่ดงค์ไปในชนบทมาจัดแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของบ้านเมือง

พระราชกรณียกิจทางการศึกษาในรัชสมัยของพระองค์เป็นการวางพื้นฐานช่วยให้การปฏิรูปการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เจริญก้าวหน้าในเวลาต่อมา

ด้านการคมนาคม และการสื่อสาร

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงวางรากฐานการคมนาคมสมัยใหม่ให้แก่ชาวไทย ขยายบ้านเมืองให้ทันสมัย โปรดให้ขุดคลองคูเมืองรอบนอก ริมคลองสร้างป้อมขึ้นหลายป้อม สร้างถนนเพื่อใช้ในการคมนาคมหลายสาย ได้แก่ ถนนเจริญกรุง ถนนบำรุงเมือง ถนนเฟื่องนคร ถนนสีลม และถนนตรง (ถนนพระราม ๔) ได้มีการตั้งบ้านเรือนขึ้นสองข้างถนนเป็นจำนวนมาก ทำให้เมืองขยายออกไปกว่าเดิม การพัฒนาทางน้ำโปรดให้ขุดคลองเพิ่มขึ้นหลายสาย เช่น คลองมหาสวัสดิ์ คลองภาษีเจริญ คลองดำเนินสะดวก คลองบางลี่ คลองบางยี่สาน และคลองเจดีย์บูชา เพื่อความสะดวกในการคมนาคมขนส่งทางน้ำ และยังช่วยให้เกษตรกรได้อาศัยน้ำในคลองมาใช้ในการเพาะปลูกด้วย

นอกจากนี้ยังทรงสนับสนุนให้ต่อเรือกลไฟขึ้นใช้ในการเดินทางขนส่ง และป้องกันประเทศ ทรงอนุญาตให้อังกฤษสร้างสายโทรเลขผ่านประเทศไทยไปยังเมืองสิงคโปร์ ซึ่งทำให้ประเทศไทยได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการติดต่อค้าขายและเป็นการช่วยให้ชาวไทยได้รู้เห็นวิทยาการใหม่ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

ด้านการป้องกันประเทศและการทหาร

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นระยะเวลาที่สำคัญที่สุดในการป้องกันรักษาประเทศให้ปลอดภัยจากการล่าอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งแข่งขันกันทั้งในด้านการค้าและการเมืองการเผชิญหน้ากับมหาอำนาจตะวันตกนับเป็นปัญหาใหญ่หลวงสำหรับผู้ปกครองประเทศในสมัยนั้น เพราะชาติตะวันตกมีความรู้ในวิทยาการ มีกำลังอาวุธสมัยใหม่ และมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากกว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำประเทศผ่านช่วงเวลาวิกฤตเข้าสู่ยุคใหม่ ด้วยพระปรีชาญาณมองเห็นการณ์ไกล โดยทรงยอมรับศิลปวิทยาการด้านต่างๆ และริเริ่มปรับปรุงประเทศ ตามแบบตะวันตก ทรงจ้างนายร้อยเอกอิมเป นายทหารอังกฤษมาเป็นครูฝึกสอนกิจการทหารบก โปรดเกล้าฯ ให้เกณฑ์คนกรมอาสาลาวและเขมรมาฝึกหัดทหาร เรียกว่า “ทหารเกณฑ์หัดอย่างยุโรป”

พุทธศักราช ๒๓๙๔ โปรดเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว รับนายร้อยเอกโทมัส ยอร์ช นีอกซ์ นายทหารอังกฤษนอกราชการจากอินเดียมาเป็นครูฝึกทหารวังหน้า ฝึกหัดกรมทหารรักษาพระองค์เป็นทหารอย่างยุโรป โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมทหารราบ กรมทหารปืนใหญ่ กรมพรคนาวิกโยธิน ปรับปรุงกิจการกองทัพเรือ โปรดให้ต่อเรือรบกลไฟใช้จักรหลายลำ เช่น เรือราญรูกไฟรี เรือศรีอยุธยาเดช เรือสงครามครุฑ เรือสยามประสพมัมภ์ เรืออาสาวิริส และทรงจ้างชาวตะวันตกมาเป็นต้นหน เป็นต้น

ด้านการต่างประเทศ

ในรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นช่วงเวลาแห่งการล่าอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศสกำลังแข่งขันกันแสวงหาอาณานิคมตามส่วนต่างๆ ของโลก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินนโยบายต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม ด้วยการอาศัยข้อได้เปรียบของสถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศและการแข่งขันชิงดีระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศส เป็นแรงผลักดัน และส่งผลให้ไทยมีฐานะเป็นดินแดนกันกระหนาบระหว่างอาณานิคมของอังกฤษที่พม่าและอาณานิคมฝรั่งเศสในอินโดจีน ในขณะเดียวกันได้ทรงดำเนินนโยบายผ่อนปรนข้อเรียกร้องทางการเมืองและการทูตจากมหาอำนาจตะวันตก ปรับปรุงบ้านเมืองให้ก้าวหน้าทันสมัยเอียงอารยประเทศ ยอมเปิดประเทศทำสนธิสัญญาทางไมตรีกับชาติตะวันตกถึง ๑๓ ประเทศ มากกว่าพระมหากษัตริย์ไทยแต่ก่อนทุกพระองค์ แม้จะมีข้อเสียเปรียบแต่ก็ทำให้ไทยรอดพ้นจากการคุกคามของมหาอำนาจตะวันตก ทรงแต่งตั้งชาวต่างประเทศเป็นกงสุลไทยประจำต่างประเทศ ทรงส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างชาติ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และทรงติดต่อกับสหรัฐอเมริกา แม้ว่าในรัชสมัยนี้ ไทยจะถูกคุกคามจากมหาอำนาจตะวันตกอย่างหนัก จนต้องเสียดินแดนภายใต้อำนาจให้แก่ฝรั่งเศสเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๑๐ แต่ก็นับว่านโยบายการทูตประสบผลสำเร็จ เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านขณะนั้น ไทยเป็นชาติเดียวเท่านั้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่รอดพ้นภัยพิบัติจากการล่าอาณานิคมและสามารถดำรงรักษาเอกราชไว้ได้

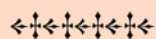
ด้านวิทยาศาสตร์

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใฝ่พระทัยการศึกษาวิทยาการสมัยใหม่ของโลก ตะวันตกเป็นอย่างยิ่ง ทั้งด้านภาษาต่างประเทศ ภูมิศาสตร์ แผนที่ เคมี ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ที่ทรงสนพระราชหฤทัยศึกษาค้นคว้ามากคือ ดาราศาสตร์ ทรงรอบรู้ และเชี่ยวชาญในวิชาดาราศาสตร์ โหราศาสตร์ และคณิตศาสตร์ชั้นสูง จนสามารถคำนวณ วัน เวลา และสถานที่เกิดสุริยุปราคาล่วงหน้าถึง ๒ ปี ได้อย่างถูกต้องแม่นยำว่าจะเกิดสุริยุปราคา หมดทั้งดวงในวันที่ ๑๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๑๑ เวลา ๑๐ นาฬิกา ๓๖ นาที ๒๐ วินาที ใช้เวลาเต็มดวง ๖ นาที ๔๖ วินาที และสามารถเห็นได้ชัดเจนที่บริเวณคลองวาฬ ตำบลห้วยกอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จึงเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่ตำบลห้วยกอ โดยทรงเชิญคณะทูตานุทูต นักดาราศาสตร์ชาวต่างประเทศและเซอร์ แฮร์รี ออด ผู้สำเร็จราชการ สิงคโปร์ ไปร่วมพิสูจน์ด้วย ซึ่งปรากฏว่าทรงคำนวณได้ถูกต้องเป็นการพิสูจน์ผลการศึกษาวิจัยครั้งยิ่งใหญ่และครั้งแรกของชาติไทย จนเป็นที่เลื่องลือในวงการดาราศาสตร์ทั่วโลกถึงพระนาม “คิงมังกู” ซึ่งนับเป็นประวัติศาสตร์ที่ภาคภูมิใจยิ่งของประเทศไทย

หลังจากเสด็จพระราชดำเนินกลับกรุงเทพฯ แล้ว ทรงประจวบด้วยพระโรคไข้จับสั่นอย่างรุนแรงและเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๑๑ พระชนมพรรษา ๖๕ พรรษา ทรงดำรงสิริราชสมบัติเป็นเวลา ๑๘ ปี มีพระราชโอรสพระราชธิดา ๘๒ พระองค์ เป็นต้นราชสกุลเนื่องในรัชกาลที่ ๔ สืบเชื้อสายมา ๒๘ ราชสกุล

พระปรีชาสามารถด้านวิทยาศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นที่ประจักษ์แก่ชาวโลก เมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๕ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้พระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะทรงเป็น “พระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย” และกำหนดให้วันที่ ๑๘ สิงหาคม ของทุกปีเป็น “วันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ”

ปีพุทธศักราช ๒๕๔๗ องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นบุคคลสำคัญของโลกสาขาศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคม และสื่อสาร

สารบัญ

หน้า

คำปรารภ

คำนำ

คำแถลง

พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ

ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สารบัญ

คำชี้แจง

หมายรับสั่ง เรื่อง เลี้ยงข้าวทหารที่ประจำอยู่ในโรงละคร	๒๓
หมายรับสั่ง เรื่อง ทานช้างในต้องการสี่ช้าง	๒๔
หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกข้าวสารเลี้ยงช้างเย็บพระยี่ภู่ พระเชนย	๒๕
หมายรับสั่ง เรื่อง ตรวจศพคนโทษ	๒๖
หมายรับสั่ง เรื่อง ให้จ่ายน้ำมันมะพร้าวแก่ขุนหมื่นชาวม่าน	๒๗
หมายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์ทำราชวัติเพิ่มเติม	๒๗
หมายรับสั่ง เรื่อง สวดพระอภิธรรมศพหม่อมเจ้าหญิงสุด	
ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ฯ	๒๘
หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกข้าวเหนียว ๓ ถัง	๒๙
หมายรับสั่ง เรื่อง พระราชพิธีสงกรานต์	๒๙
หมายรับสั่ง เรื่อง จัดกระจัดถวายพระสงฆ์สวดพระปาติโมกข์	๓๐
หมายรับสั่ง เรื่อง ช่อมแซมพระมหามณเฑียร	๓๑
หมายรับสั่ง เรื่อง ให้กรมแสงเตรียมปืนนกสับคาบศิลาไว้สำหรับจะได้เลี้ยงพระนคร	๓๒
หมายรับสั่ง เรื่อง สวดพระอภิธรรมศพเจ้าจอมจับ	๓๓
หมายรับสั่ง เรื่อง สวดพระอภิธรรมศพพระพิพิธเดชะ	๓๔
หมายรับสั่ง เรื่อง ทานช้างในต้องการข้าวสาร ๒ ถัง เลี้ยงจีนช่างสนะ	๓๕
หมายรับสั่ง เรื่อง ลอยพระอังคาร	๓๖
หมายรับสั่ง เรื่อง ให้ทำความสะอาดทางเสด็จพระราชดำเนินไปถวายพระเพลิงฯ	๓๗
หมายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์ทำฉัตรราชวัติในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก	๓๘
หมายรับสั่ง เรื่อง ทำสำหรับเลี้ยงจีนช่างเย็บฉลองพระองค์	๔๐
หมายรับสั่ง เรื่อง สวดพระอภิธรรมศพมรดาพระยาราชสุภาวดี	๔๑

	หน้า
หมายรับสั่ง เรื่อง สั่งเกณฑ์ไม้ทองหลาง และรากไม้ใช้ในการพระบรมศพ	๔๒
หมายรับสั่ง เรื่อง พระฤกษ์เสียบพระนคร	๔๓
หมายรับสั่ง เรื่อง พระราชพิธีจรดพระนังคัล	๔๔
หมายรับสั่ง เรื่อง จัดซื้อหนังฟอกซ่อมเครื่องม้าเทียมมรดสำหรับแห่เสียบพระนคร	๔๕
หมายรับสั่ง เรื่อง ให้อ้อมผ้า ๕ ผืน	๕๐
หมายรับสั่ง เรื่อง พระราชพิธีจรดพระนังคัลที่ทุ่งวัดบรมนิวาส	๕๑
หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกได้น้ำมันใช้ที่ประตูดุสิตาลัยศรี รัตนพิสาร พیمانไชยศรี	๕๒
หมายรับสั่ง เรื่อง เจ้านายช่างในต้องการจะเสด็จออกไป	
ทอดพระเนตรกระบวนแห่เสียบพระนคร	๕๓
หมายรับสั่ง เรื่อง ให้ทำรูปเทวดายืนตามซุ้มยอดพระเมรุ	๕๔
หมายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์เล็กใช้ในการศพเจ้าจอมมารดาตานี	๕๖
หมายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์มหาดเล็ก เจ้านายแต่งตัวเป็นอินทร์ - พรหม	๖๑
หมายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์โศกยาคุณถวายพระสงฆ์ในพระราชพิธีสารท	๖๓
หมายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์ตักน้ำใช้ในงานพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัจจา	๖๔
หมายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์เจ้าหน้าที่รักษาพระองค์ในการเสด็จ	
พระราชดำเนินทอดพระกฐินทางชลมารค	๗๐
หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกน้ำมันมะพร้าวสำหรับตามตะเกียงบนพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์	๗๐
หมายรับสั่ง เรื่อง กระบวนเสด็จทางชลมารค	๗๑
หมายรับสั่ง เรื่อง กระบวนเสด็จทางสถลมารค	๘๓
หมายรับสั่ง เรื่อง พระราชทานพระกฐินทางชลมารค ๓ พระอารามหลวง	๘๗
หมายรับสั่ง เรื่อง ให้เร่งเจ้ากรมสมุหบาญชีพาตัวขุนหมื่นมารับเบี้ยหวัด	๘๘
หมายรับสั่ง เรื่อง ทรงสถาปนาพระองค์เจ้ากปิธดา เป็นกรมหมื่นภูบาลบริรักษ์	๘๙
หมายรับสั่ง เรื่อง ทรงสถาปนาพระองค์เจ้านิรรัตน์ เป็นกรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา	๙๐
หมายรับสั่ง เรื่อง ทรงสถาปนาพระองค์เจ้าขัตติยา เป็นกรมหมื่นถาวรรยศ	๙๑
หมายรับสั่ง เรื่อง ทรงสถาปนาพระองค์เจ้าลัดดาวัลย์ เป็นกรมหมื่นภูมินทร์ภักดี	๙๒
หมายรับสั่ง เรื่อง จัดเรือนำศพหม่อมช้างในไปฝัง	๙๓
หมายรับสั่ง เรื่อง ทำเบญจาพระบรมศพ รัชกาลที่ ๓	๙๔
หมายรับสั่ง เรื่อง ขัดทองแก้ววัดบวรนิเวศ	๙๕
หมายรับสั่ง เรื่อง ให้พระยาลำพูนกับพระยาลาวหัวเมืองตะวันออก	
ถือน้ำพระพิพัฒน์สัจจา	๙๖

	หน้า
หมายรับสั่ง เรื่อง จัดเรือให้เจ้าจอมไปบ้านพระยามหามนต์รี	๙๗
หมายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์สิ่งของเครื่องใช้ในพิธีกาลานุกาล	๙๘
หมายรับสั่ง เรื่อง พระราชทานเพลิงศพคุณป้อม พนักงานเครื่องนมัสการที่วัดละครท่า	๑๐๒
หมายรับสั่ง เรื่อง พระราชทานเพลิงศพนายประภาสมณเทียร ปลัดวัง	๑๐๓
หมายรับสั่ง เรื่อง เจ้าจอมข้างในจะไปเยี่ยมใช้เจ้าพระยานิกรบดินทร์	๑๐๔
หมายรับสั่ง เรื่อง สั่งกรมนาให้จ่ายข้าวสารทำแบ่งทำเครื่องสำหรับการพระเมรุทอง	๑๐๕
หมายรับสั่ง เรื่อง ให้กรมพระนครบาลประจานโทษ	๑๐๖
หมายรับสั่ง เรื่อง ให้นำได้มาส่งสำหรับปกรายทางจาก	
พระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัยไปพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท	๑๐๗
หมายรับสั่ง เรื่อง สั่งกรมนาจ่ายข้าวสารซ่อมเลี้ยงช่างจีนที่โรงหล่อ	๑๐๘
หมายรับสั่ง เรื่อง ต้องการหนังโคแห้งมาทำเครื่องประดับรูปเทวดา	๑๐๙
หมายรับสั่ง เรื่อง หมายกำหนดการ พระราชทานพระสุพรรณบัฏ	๑๑๐
หมายรับสั่ง เรื่อง ให้จ่ายทองคำเปลว ปิดรูปภาพสำหรับประดับซุ้มพระเบญจา	๑๑๕
หมายรับสั่ง เรื่อง จัดกระเจาดผ้าป่าปีชาล ฉศก	๑๑๖
หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกสุราประกอบยา	๑๑๘
หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกสีผึ้ง สำหรับท่านข้างใน	๑๑๙
หมายรับสั่ง เรื่อง ท่านข้างในต้องการฟันแสมรอน	๑๒๐
หมายรับสั่ง เรื่อง จัดเตรียมสถานที่และสิ่งของในวัน	
เสด็จพระราชดำเนินเททองหล่อพระพุทธรูป	๑๒๑
หมายรับสั่ง เรื่อง ตรวจศพคนโทษ	๑๒๓
หมายรับสั่ง เรื่อง ให้ต้มน้ำใส่อ่างที่โรงหล่อ	๑๒๔
หมายรับสั่ง เรื่อง พระราชทานเพลิงศพพระครูอัษฎาจารย์ ณ เมรุวัดสระเกษ	๑๒๕
หมายรับสั่ง เรื่อง ให้ส่งผลมะพร้าวอ่อนนาฬิกาหมูสีให้โรงพระโอสถประกอบยา	๑๒๖
หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกเสื่อใช้ในห้องเครื่องมหาดเล็ก	๑๒๗
หมายรับสั่ง เรื่อง รับพระราชสาส์น กรุงปักกิ่ง	๑๒๘
หมายรับสั่ง เรื่อง จ่ายทองคำเปลวปิดรูปภาพประดับพระเมรุมาศงานพระบรมศพ	
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ในซุ้มพระเบญจา	๑๓๐
หมายรับสั่ง เรื่อง สั่งเกณฑ์ไม้ทองหลางและรากไม้ใช้ในการพระบรมศพ	๑๓๑
หมายรับสั่ง เรื่อง ท่านข้างในต้องการกระเจาดอกพิกลไสดอกไม้	๑๓๒

	หน้า
หมายรับสั่ง เรื่อง เตรียมของสำหรับใช้ในงานเลี้ยงพระตรุษจีน	๑๓๓
หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกได้น้ำมันมะพร้าว ใช้ที่ประตูปริมาณไชยศรี	
รัตนพิสาร วิเสทไชยศรี	๑๓๓
หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกสุราประกอบยารักษาหาช้าง	๑๓๔
หมายรับสั่ง เรื่อง ให้ส่งปูนขาวสำหรับทำพระรูปเทวดา	๑๓๔
หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกของใช้ให้ท่านพนักงานข้างใน	๑๓๕
หมายรับสั่ง เรื่อง ร่างหมายรับสั่งการแห่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดโมลีโลกยาราม	๑๓๖
หมายรับสั่ง เรื่อง แห่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์	
วัดโมลีโลกยารามมาประจำวัดมหาธาตุฯ	๑๓๗
หมายรับสั่ง เรื่อง พระราชพิธีตรุษ	๑๓๙
หมายรับสั่ง เรื่อง หมายกำหนดการในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา	๑๔๔
หมายรับสั่ง เรื่อง จุกช่องล้อมวงเวลาเสด็จพระราชดำเนินถวายพระเพลิงพระบรมศพ	๑๔๕
อธิบายศัพท์	๑๔๗
ภาคผนวก	๑๗๙
คณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการ	
พระบรมราชสมภพพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	
๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗	๑๘๐
คณะอนุกรรมการฝ่ายโครงการและกิจกรรม	๑๘๒
คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก	๑๘๔
คณะอนุกรรมการฝ่ายสร้างสิ่งอนุสรณ์	๑๘๖
คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์	๑๘๘
คณะทำงานกลั่นกรองการจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก	๑๙๐
คณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์	๑๙๑

คำชี้แจง

หมายรับสั่ง คือ คำสั่งในการปฏิบัติงานอันเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหมายรับสั่งการเสด็จประพาสหรือเสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานในพระราชพิธีต่างๆ ส่วนผู้รับสนองพระบรมราชโองการเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่รับไปสั่งเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ให้จัดทำหมายสั่งไปยังหน่วยงานต่างๆ ให้ทราบหน้าที่และปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงไป โดยเรียบร้อยตามราชประเพณี หมายรับสั่งดังกล่าวนี้ ปรากฏมีมานานแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยา แต่ไม่สามารถหาเอกสารที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจในสมัยนั้นได้ เนื่องจากถูกทำลายสูญหายไป เมื่อคราวเสียกรุงแล้ว คงมีแต่หมายรับสั่งในสมัยกรุงธนบุรี กับหมายรับสั่งสมัยรัตนโกสินทร์ ระหว่างรัชกาลที่ ๑ - ๕ ครบทุกรัชกาล ซึ่งปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่ กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย และจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรีพิจารณาเห็นว่า เอกสารหมายรับสั่งเหล่านี้เป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวัฒนธรรมประเพณีของชาติเป็นอย่างยิ่ง สมควรจัดพิมพ์เผยแพร่ให้กว้างขวางเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้า จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาดำเนินการจัดหมายเหตุและหมายรับสั่งกรุงรัตนโกสินทร์ ดำเนินการตรวจสอบ ทำเชิงอรรถ และจัดหาภาพประกอบ ตลอดจนจัดทำภาคผนวกและสารบัญค่นเรื่องไว้ด้วย โดยมีหมายรับสั่งที่คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยฯ จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้ว รวม ๕ เล่ม คือ

๑. ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ ๑ สมัยกรุงธนบุรี
๒. ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ ๒ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์
๓. ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ ๓ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

๔. ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ ๔ ตอน ๑ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จ.ศ. ๑๑๘๖ - ๑๒๐๓

๕. ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ ๔ ตอน ๒ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จ.ศ. ๑๒๐๓ - ๑๒๐๕

ประชุมหมายรับสั่ง ภาค ๕ ตอน ๑ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จ.ศ. ๑๒๑๓ นี้ คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ได้มอบหมายให้คณะกรรมการพิจารณาดำเนินการจัดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ พิจารณาคัดเลือกต้นฉบับหมายรับสั่งรัชกาลที่ ๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ อันเป็นปีแรกแห่งรัชสมัย จำนวนประมาณ ๑๐๐ เรื่อง มาประชุมพิจารณากำหนดชื่อเรื่อง เรียงลำดับ วันเวลา ทำคำอธิบายศัพท์ยาก ภาคผนวก ตีรชนนี้ และรายละเอียดอื่นๆ เพื่อจัดพิมพ์ เผยแพร่ร่วมเฉลิมพระเกียรติ ๒๐๐ ปีแห่งการพระราชสมภพในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระมหากษัตริยาธิราชเจ้าผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐยิ่งแก่สยามประเทศ ในวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๗

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ส่วนใหญ่เป็นการคัดถ่ายถอดตัวอักษรจากต้นฉบับเป็นอักษรไทย ปัจจุบัน โดยคงรูปลักษณะการสะกดการันต์ต่างๆ ตามต้นฉบับทุกประการ เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ตีความในด้านอื่นๆ อันได้แก่ ด้านอักษรศาสตร์ และภาษาศาสตร์ได้ต่อไป ส่วนการกำหนดชื่อเรื่องหมายรับสั่งแต่ละตอนนั้น จะสรุปความจากหมายรับสั่งนั้นๆ แล้วตั้งชื่อเป็นสำนวนและภาษาไทยปัจจุบัน นอกจากนั้นยังคัดเลือกต้นฉบับหมายรับสั่งบางเรื่องที่มีเนื้อหาความสมบูรณ์ชัดเจน มาจัดทำเป็นภาพตัวอย่าง และคัดเลือกภาพอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาในเรื่องมาจัดพิมพ์ประกอบไว้เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าตามความเหมาะสมด้วย

คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร หวังว่าหนังสือประชุมหมายรับสั่งภาค ๕ ตอน ๑ เล่มนี้ จะอำนวยประโยชน์แก่ผู้สนใจได้ตามประสงค์

(ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร)

ประธานคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย
และจัดพิมพ์เอกสารของประวัติศาสตร์และโบราณคดี

^a ตรงกับวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง ทานช้างในต้องการสีผึ้งแข็ง

อนึ่งเพลาเถียงนายมั่งตำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยนายเลอาวุทมหาดเลกราบพระราชโองการ
ใส่เกล้าฯ ทรงพรกรรณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ทารคางไนจต้องการศรีผึ้งแข็งนักหาบหนึ่งสำรับจได้ไซสอย
ในการงานทั้งปวงครั้งนี้ นั้นไหขุนหมื่นพรคลังไนชาย จดศรีผึ้งแข็งเขามาส่งต่อทารคางไน ณ
ปรตยาคำ แต่ ณ วัน ๕ คำ* ตามรับสั่ง ปรแดงจุลาเทพชายมารับเอาหมายไปแล้ว

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑

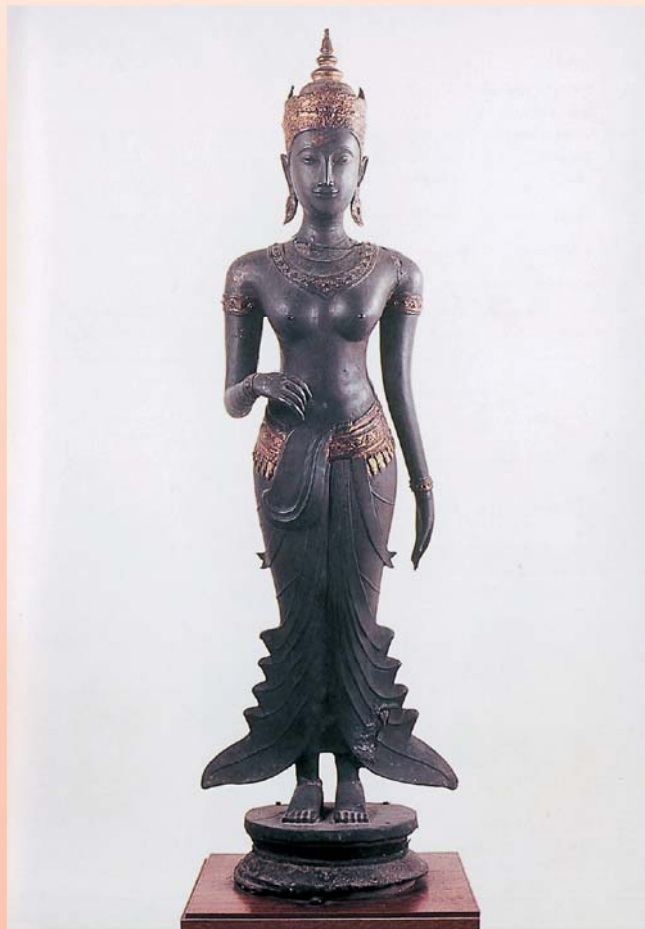
พระอิศวร

* ตรงกับวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมารับสั่ง เรื่อง เบิกข้าวสารเลี้ยงช่างเย็บพระยี่ภู่ พระเชนย

อนึ่งเพลาบ่าย นายเกษดำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยพริยาบำเรอภักดี รับสั่งพระเจ้าห้องยาเธอ
กรมหมื่นวงษาสนิทใส่เกล้าฯ สั่งว่า ให้ช่างเย็บพระ ยี่ภู่) นำทองไหมมาเย็บในพริราชวังเป็น
เชนย)
ช่างเย็บ ๑๕ คนนั้นให้กรมหน้าจ่ายเข้าสารชาวให้แก่วิเศษหุงเลี้ยง เช่า) วันละ ๑๕ ทาน
เย็น)
ให้เร่งจ่ายแต่ ณ วันที่ ๕ คำ^๑เสมอทุกวัน กว่าจะมีรับสั่งห้ามตามรับสั่ง
นายสวาท ไปสัคดีชาย ปแดงเสนาศรับ

คัดจาก หมารับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๓

พระอุมา

^๑ ตรงกับวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมารับสั่ง เรื่อง ตรวจศพคนโทษ

รุ่งขึ้น ณ วัน ๒ ๖ คำ ปีกุญ^๑ กระลาโหม เวนนาย) เข้าร่วมกัน
 เขาวังเวนนายสารภาษ)
 อนึ่งเพลาเช้า ๒ โมง นายน้อยยามในถือฎีกาขุนพัสดิชาขึ้นมา ณโทษซึ่งต้องเวรจำ
 อยู่ณคุกโทษ หลวง ๑๖๒) ๓๔๘ คนบัดนี้อายมโตนเฆมอญ โทษคบคิดพากันหนีไป
 ผู้ร้าย ๑๘๖)
 เมืองพม่าคนเชิงใหม่ _____ ยังคงโทษ หลวง ๑๖๑) ๓๔๗ คำน บัดนี้ได้แต่งกันไปดูอาศพ
 ผู้ร้าย ๑๘๖)
 กรมวังเวนนายจำเนียร ให้นายตันซำตรวจ)
 กระลาโหม เวนนายฤทธิ นายซ้ายไปดู) คัง...ความตามจริง ได้ตัดนิ้วไว้เป็นสำคัญ
 มหาดไทย นาย...

คัดจาก หมารับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๓

พระนารายณ์

^๑ ตรงกับวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง ให้จ่ายน้ำมันมะพร้าวแก่ขุนหมื่นชาวมา่น

อนึ่งเพลาเช้า ๕ โมงเศษ นายสั่งตำรวจมาสั่งว่า ด้วยจหมื่นจงขาวรับฯ สักกรมหมื่น.....
โปรดเกล้าฯ สั่งว่าน้ำมันพร้าวประจำเดือน ๕ ห่อง วินิจฉัยเกรี ๕
ทิมดาบเขาวัง ๑๕) ๑๕ ทานา^๑
นั้นห้ามมิให้พรคลังราชการจ่ายน้ำมันพร้าว ๒๐ ทนาร ให้แก่ขุนหมื่นชาวมา่น แต่ ณ วัน ๖ ๕ คำ
อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง
นายมา ไปสัคดีซ้าย ประแดงจุลาเทพ รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๓

หมายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์ทำราชวัติเพิ่มเติม

รุ่งขึ้น ณ วัน ๓ ๖ ๕ คำ^๒ ปีกุญตรีศก กลาโหมเวรนายฤทธิ
ชาวงวังเวรนายชำนาญ) รับ
วัน ๖ ๕ คำ ปีกุญตรีศก ขุนอินทราขมาสั่งว่าที่เกณฑ์ราชวัตรแต่ก่อนนั้นกรมละ ๔ ผืน
นั้นน้อยหาพอไม่ ให้เพิ่มราชวัตรขึ้นอีก กรมละ ๒ ผืนเข้ากันเก่าใหม่ กรมละ ๖ ผืน แต่ที่หมายออก
สัคดี ซ้าย
ขวา) นั้น ขุนอินทราชว่าแต่งหมาย ให้ๆ แก่หมายที่กรมมหาดไทยขึ้นอีก ๒ ผืน
ในทันใดนั้นแล้ว.....หมู่ใหญ่ที่ขุนราชอาษาขึ้นอีก ๒ ผืนแล้ว _____ นายเนียมตำรวจวัง

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๓

^๑ ที่ถูกต้องเป็น ๒๐ ทานาน

^๒ ตรงกับวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง สวดพระอภิธรรมศพหม่อมเจ้าหญิงสุดในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ฯ

อนึ่งเพลาบ่าย ๒ โมงเศษ นายเรื่องตำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยพญาบำเรอภักดีรับสั่งพรเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นวงษาสนิทใส่เกล้าฯ สั่งว่า เจ้าหญิงสุดในกรมหมื่นนราเทเวศ ประชวรสิ้นพระชนม์ แล้วพรศพอยู่ที่วัง พระสงฆ์ ๑๖ รูป ในเกณฑ์หลวงจะได้ตั้งสวดอภิธรรม ณ วันเดือน ๔ ขึ้น...ค่ำเพลาค่ำ ๓ ค่ำ รุ่งขึ้น ณ วัน ๕ ค่ำ เพลาเช้าพระสงฆ์ ๑๖ รูป ในเกณฑ์สวดจะได้รับพระราชทานฉันทันนั้น ให้สังฆการีนิมนต์พระสงฆ์ ๑๖ รูป สวดพระอภิธรรมคำรบ ๓ ค่ำ แล้วรับพระราชทานฉันทันตามกำหนด ๑ วัน ให้รับเกสซ์อั้งคายน้ำชาอย่าเสียงไปตั้งหัวท้ายหนังสือ ต่อวิเศษหมากพลูถวายพรสงฆ์ให้พอ

อนึ่งให้พรคลัง ศุภรัต มหาสมบัติ) จัด อาสน กะโถน ชันน้ำ) ไปแต่งตั้งถวายพรสงฆ์...ให้พร้อม อนึ่งให้
พรคลังใน ชาย)
พรคลังใน ชาย) จัดเครื่องไทยทาน ถวายพรสงฆ์ ๑๖ รูป ซึ่งสวดพระอภิธรรมตามเคย
พิเศษ ขาว)
พิเศษ ขาว)

อนึ่งให้สนมพลเรือน ไปปรับเครื่องตะบะมุขเชิงต่อท่านข้างในไปตั้งบูชาพระอภิธรรม พระสงฆ์สวด
คืบละสำหรับ ๓ คืบ ๓ สำหรับ กับเทียน ดูหนังสือหนักเล่ม ๑ คืบละ ๔ เล่ม ๓ คืบ ๑๒ เล่ม)
เครื่องหนัก ๑ คืบละ ๒๐ เล่ม ๓ คืบ ๖๐ เล่ม)
อนึ่งให้กรมนาจ่ายเข้าสารซ่อม ให้แก้วิเศษ ๑๐ ทาน ไปหุงเลี้ยงพร _____ ให้จ่าย แต่ ณ วัน ๕
ค่ำ อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

นายมั่ง ไปสัคดี ชายปรแดงจุฬาเทพ) รับ
ชาวปรแดงเสนาถ)

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๓

* ตรงกับวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

๒ ตรงกับวันที่ ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

มหายรับสั่ง เรื่อง เบิกข้าวเหนียว ๓ ถัง

ให้กรมนาจัดเข้าเหนียว ๓ ถัง เข้ามาส่งกับจำพูนในพระราชวัง แต่ ณ วัน ๙ ค่ำ* เพลา
บ่ายโมง ๑ อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

นายหวัง ไปสัคดีชวาปรแดงเสนาศน์ รับ

คัดจาก มหายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๓

มหายรับสั่ง เรื่อง พระราชพิธีสงกรานต์

อนึ่งเพลาบ่ายโมงนายทิมตำรวจวังมาสั่งว่าด้วยนายจ่ารังม่หัดเลกรับพระราชโองการใส่เกล้าทรง
พรกรรณาโปรฎเกล้าฯ สั่งว่า หลวงโลกธิปโหมมิชื้อ คำนวรมหาสังกรานทูลเกล้าฯ ถวายว่า
สุพม์ศุคมังคละชยาดิเรกอร พุทธศักราช ๒๓๙๓ พระชกาลถวณเจตมาตสุกปักเอกาทศมิติฐโสกวาร
ตศราตริการใด...ทุม ๔ บาท พรสุริยะเทพทีณกอรเสดจโคจอรจากมีญญะราศรีประเวดสุเมศราศรี
ทางโคณวิถีไกลพรเมรุราช คณนหมนางเทพทิตดา อังคหนึ่งทรงนามชือมโหทอรเทภีมาแตจาดู
มหาราชการทักฤดาพิมลทรงภาหุรัตตัดดอกสำหาว ทรงอาภอรอันแล้วไปดวยแก้วนี้ลรด
พระหัต ขว้าทรงตริสุร } ภัษาหารมั่งสังทรายเสดจไสยาดลับไปเหนือหลังมยุรปักภาหะณ
ชายทรงจัก

นำหม้ออำมรคณาเทพยุดาแสนโกฏ มารับเสียนทาวกรปิลมหาพรม อันไสการทองประดิษฐานไว้ใน
ถ้ำคันทุลิทิวเข้าไกรลาชแดนหิมวันตะประเทศ คณนเทพยุดากรทำคำรวะ ดุษดิบูชยาดวิธิอัน
ควรตามวิไสจาริตโบราณแล้วก็แหทักษิनावัดเข้าพรเมรุราชคำรับ ๖๐ นาที แล้วก็เชิญเข้าไว้ในถ้ำ
คันทุลิตังเกา เทพยุดาเจาก็นำมาซึ่งลัตดาวันอันชือชะมูนาฏไสสุวัณภาษณเอาไปลงนำในอะโนดาช
สามครั้ง เถาณมูนาฏก็ละลายออกดุจ น้ำมันนัย แล้วพรวิศณุกรัมเทวะบุต จึงนิรมิตโรงนั่งชือพัศว์รดี
ไผหมู่เทพนิกอรอัปษรรกัลยาเชานิศรีทนาการนั่งพรอมกันสมาทานรักษาสิน เอานำณมูนาฏเปน
ทักษิณาทานแจกกันสังเวียทุกๆ พรอังกชวรกันชินชมโสมนัส เดชภูส่นผลไคกรทำนนั้นก็บันเทาโทษ
แห่งมหาสังกรานให้อัน...

คัดจาก มหายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๕

* ตรงกับวันที่ ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมารับสั่ง เรื่อง จัดกระเจาดถวายพระสงฆ์สวดพระปาติโมกข์

อนึ่งเพลาบ่าย ๒ โมงเศษ นายภูดำรวจ้งมาสั่งว่า ด้วยพระยาบำเรอภักดิ์ รับสั่งพรบาท
สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ ซึ่งได้สำเร็จราชการแผ่นดินโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ทรงพระราชศรัทธาให้แต่ง
กระเจาดถวายพระสงฆ์ สวดพระปาติโมกข์ ที่วังพระองค์เจ้าอรนพ ณ วัน ๕ ขึ้น ๑๕ ค่ำ^๑
แรม ๑๔ ค่ำ^๒)
เดือนละ ๒ วันพระๆ ละ ๑๒๗ พรอารามเสมอทุกเดือนนั้น ให้ขุนศรีกรมณาจัดเข้าสารซ่อม

ไปเตรียมที่วังพระองค์อรนพ วันพระละ ๑๒๘ พรอารามๆ ละ _____ ทนทานเปนเข้าสาร

วันพระ ๑๖) เสมอทุกเดือนเหมือนอย่างทุกครั้ง

อนึ่งให้เขาพรคลังในซ้ายจัดรองเท้าไปจ่าย วันพระละ ๑๒๘ คู่ เสมอทุกเดือนอย่าให้ขาดได้ ตาม
รับสั่ง

นายหวัง ไปสัคดี ข่ายปรแดงจุฬาเทพ) รับ
ขวาปรแดงเสนาสน์

คัดจาก หมารับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๓

^๑ ตรงกับวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง

เรื่อง ให้กรมแสงเตรียมปืนนกสับคาบศิลาไว้สำหรับจะได้เลียบพระนคร

อนึ่งเพลาเช้า ๔ โมงเสก นายเอิมตำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยพญาภรรษรรเพลิงจางวางเกณฑ์
แสงปืน รับสั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จเสวยราชนิเวศน์มฤคทายวัน ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้กรมแสงเตรียมปืนนกสับไว้สำหรับได้จุดของลอมวัง และเข้ากรบวรหน้า
ตามเสด็จเลียบพระนครเป็นอันมาก และตัวปืนนั้นยังหาได้คาบศิลาไม่ นั้นให้กรมทนายจัดเสก
หนึ่งพอกเข้าไปส่งต่อผู้รับสั่ง สำหรับได้ตัวทำสนับรอนสีลากวางจื่อ อนึ่งถ้าผู้ตองเกนยังส่งใส่
เคลือบแฝงอยู่ก็ให้เข้าไปถามผู้รับสั่ง แล้วรีบเอาไปส่งแต่ ณ วัน ๕ คำ^๑ ตามรับสั่ง

สัคดีชายปรแดงจุลาเทพมารับเอา

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๕

^๑ ตรงกับวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง สวดพระอภิธรรมศพเจ้าจอมจักษ์

อนึ่งเพลาบ่าย ๒ โมงเสกนายมั่งคั่งดำรงวังมาสั่งว่า ด้วยพญาบำเรอภักดิ์ รับสั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ ซึ่งสำเร็จราชการแผ่นดินโปรฎเกล้าฯ สั่งว่า เจ้าจอมจักษ์บุตพญาศรีเสาวภาทพวย
นักรับไปรักษาอยู่วิชาบ้านจางวางข้าราชการวัดอรุณพวยถึงแก่กรรมแล้ว กำหนดพรสังฆ ๑๖ รูปในเกณฑ์

หลวงจได้สวดพรอภิทำ ณ วันเดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำ^๑ เพลาค่ำทั้ง ๓ คืน ครั้นรุ่งขึ้น ณ วัน ๖ ๕ ค่ำ^๒
๑๒

เพลาเช้าพรสังฆ ๑๖ รูปจได้รับพระราชทานฉัน นันโห้สังการี่นั้มลพรสังฆ ๑๖ รูป สวดพรอภิทำ
รับพระราชทานฉันตามเกณฑ์ อนึ่งให้ชาวพรคลังสุพัต คลังมหาสมบัติ อาษณ.....) ไปแต่งตั้งถว้าย
กรโณ.....)

พรสังฆ สวด) ไพร้อม อนึ่งให้ชาวพรคลัง ใน ชาย) จัดเครื่องไชยทารถว้ายพรสังฆสวด
ฉัน) วิเสฏ ขว)
พรอภิทำตามเกณฑ์

อนึ่งให้กรมทนายเข้าสารขอมถึงให้กับวิเสฏหุงถว้ายพรสังฆสวดพรอภิทำไห้จ่ายไห้แต่ ณ
วัน ๖ ๕ ค่ำ อนึ่งให้สนมพิลเรือนรับเครื่องบูชาตบมุขเชิงต่อทานคางไห้ไปตั้งบูชาพรอภิทำพรสัง
๑๒
สวดคิลสารับ ๓ คืน ๓ สำรับ กับเทียนดูหนังสือหนักเล่ม ๑ คิล ๔ เลม ๓ คืน ๑๒ เลม เทียนเครื่อง
หนักเล่ม ๑ คิล ๒๐ เลม ๓ คืน ๖๐ เลม ไพร้นำชาต่อหัวปาฟ้อครวรับเครื่องชาตอวิเสฏตม้นำ
รอนสงไห้สนมพิลเรือนถว้ายพรสังฆสวด ๓ คืน อนึ่งให้กรมทนายเข้าสารขอม ๑๐ ทนาร ให้กับ
วิเสฏกล่างหุงเลี้ยงช่างเขียนลายรดน้ำขอมเรือพรธินั้ทิวโรงเรือ (ริม) พรต่านักแพไห้จ่าย แต่ ณ
วัน ๖ ๕ ค่ำเพลาบายัตามรับสั่ง

๑๐
นาย เสือ) ไปสัศดี ชายปรแดงจุลาเทพ) รับ
กลาย) ขว้าปรแดงเสนาภู)

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑

^๑ ตรงกับวันที่ ๒๖ - ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง สวดพระอภิธรรมศพพระพิพิธเดชะ

ด้วยพญาบ้ำเรือภักดิ์รับสั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอซึ่งได้สำเร็จราชการแผ่นดินโปรฎเกล้าฯ สั่งว่า พระพิพิธเดชะป่วยถึงแก่กรรมแล้ว สัพอยุบานวัดฉนวนสังคราม์ พรสั่ง ๑๖ รูปในเกณฑ์หลวงจได้

ตั้งสวดพรอพิธัม แต่ ณ วันเดือน ๕ แรม ๙
๑๐
๑๑ } คำ _____

รุ่งขึ้น ณ วันเดือน ๕ แรม ๑๒ คำ* เพลา _____
จได้รับพรราชทานฉนั้น นั้นให้สั่ง (เกรียนิมลพรสั่ง) สวดพรอพิธัม แล้วรับ _____

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๕

วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร

* ตรงกับวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง ทานช้างในต้องการเข้าสาร ๒ ถึงเลียงจีนข้างสนะ

อนึ่งเพลาบายโมง ๑ นายแก้วตำรวจมาสั่งว่า ด้วยพญาบ่าเรือภัก รับสั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าบรมโกศฯ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินสืบเกล้าฯ สั่งว่า ทารคางไนจต้องการเข้าสารเข้าเจ้าทิวข้าวดี ๒ ถึง สำหรับหุงเลียงจีนข้างสนะทิวมาเยบฉลองพร้องกับเยบการเบทเสฏ จินข้างหลายคันท้าอยู่ในพรวาชนันท์ไกรรณมาจ่ายเข้าสารทิวข้าวดี ๒ ถึง ไหเรงมาสั่งเขาเครื่องทิวประดู่ยาคำ แต่ ณ

๑๒

วัน ๕ คำ* เพลาบายโมงนี้ตามรับสั่ง
นายทองไปสัศดีชว้าปแดงเสนาภูรับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๖

พระบาทสมเด็จพระปวงเรนทราเมศ
มหิศเรศรังสรรค์
พระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

* ตรงกับวันจันทร์ที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง ลอยพระอังคาร

หมายรับสั่งให้เกณฑ์เรือดั่งแหพรอังกฤษคันพันพรมราชไหนดยแฉงนายรองถือหมายมาว่า ณ

วัน ๖ ๕ คำ ^๑ เพลาขาว เกน ๑๒	อาษาวิเสฏ	ชาย ๑	๒	๖ ลำ
		ชัว ๑		
	ลอมพราชวัง	ชาย ๑	๒	
		ชวา ๑		
	กองกลาง	ชาย ๑	๒	
		ชวา ๑		
สัคดี	ชายปรแดงจุลาเทพมารับเอาทิวชาลา		ลอมวังนายควนไป หลวงกำแหงรับ	
	ชัวฝากปรแดงจุลาเทพไปให้			
	กับปรแดง เสนาญ			

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๕

เรือดั่ง

หมายรับสั่ง เรื่อง ให้ทำความสะอาดทางเสด็จพระราชดำเนินไปถวายพระเพลิงฯ

อนึ่งเพลาบ่าย ๒ โมงนายเอนตำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยพญาบำเรอภัก รับสั่งพรบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ณ วัน ๒๒ ๕ คำ^๑ เพลาเช้าเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคออกไปถวายพระเพลิงพระศพ ณ พระเมรุวัดมหาธาตุ นั้นให้กรมพระนครบาลคุมเอาคนโทษไปถวายสนนชั้นยากเยื่อฝูยแฝดดินโคลนแลทางทิวสเด็จฯพระราชดำเนินตั้งแต่ประตูวิเศษไชยศรีไปจนถึงพระเมรุฯ ให้เปื้อนเปรอะปน

น้ำ	}
โคลน	

 อยู่ใดให้ไปกวาด แต่
ณ วัน ๒๒ ๕ คำ^๒ เพลาเช้า ให้นำเอาดินโคลนไปใส่ตามรับสั่ง

เลือก	}
นาย กลาย	
จุย	

 ไป ณ นครบาลตัว รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑

^๑ ตรงกับวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง

เรื่อง เกณฑ์ทำฉัตรราชวัติในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

อนึ่งเพลาบ่าย ๓ โมงเศษ นายกลินดำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยเจ้าคุณราชสุภาวดีรับสั่งพรบาทสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอผู้สำเร็จราชการแผ่นดินโปรดเกล้าฯ สั่งว่า หลวงโลกที่ปโหมมีชื่อพร้อมกัน คำนวนพรฤกษ์จะได้ราชาภิเษก ทูลเกล้าฯ ถวายในเดือน ๖ ข้างขึ้น^{*} ยังหากำหนดใหม่นั้นให้เกณฑ์ ข้าราชการฝ่าย ทหาร) ทำ ฉัตรเบญจรงค์ ๗ ชั้น) เครื่องสำหรับจะได้ปักตั้งล้อม พลเรือน) ราชวัตรไม้ไผ่)
พรที่หนึ่งอมรินทรวินิจฉัยให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนี้ทำไม้ ฉัตรเบญจรงค์ ๗ ชั้น) ทรงเครื่องเหมือนอย่าง ราชวัตรไม้ไผ่)
ฉัตรโสกันต์พรเจ้าหลานเธอ นั้น

เกณฑ์	มหาดไทย	ฉัตรเบญจรงค์ ๗ ชั้น คัน ๑) ราชวัตรทรงเครื่อง ๖ ผืน)
	กรมวัง	ฉัตรเบญจรงค์ ๗ ชั้น คัน ๑) ราชวัตรทรงเครื่อง ๖ ผืน)
	กรมท่า	ฉัตรเบญจรงค์ ๗ ชั้น คัน ๑) ราชวัตรทรงเครื่อง ๖ ผืน)
	กรมเมือง	ฉัตรเบญจรงค์ ๗ ชั้น คัน ๑) ราชวัตรทรงเครื่อง ๖ ผืน)
	กรมนา	ฉัตรเบญจรงค์ ๗ ชั้น คัน ๑) ราชวัตรทรงเครื่อง ๖ ผืน)
	กรมม้า	ฉัตรเบญจรงค์ ๗ ชั้น คัน ๑) ราชวัตรทรงเครื่อง ๖ ผืน)
	แสงใน	ฉัตรเบญจรงค์ ๗ ชั้น คัน ๑) ราชวัตรทรงเครื่อง ๖ ผืน)
	กรมช้าง	ฉัตรเบญจรงค์ ๗ ชั้น คัน ๑) ราชวัตรทรงเครื่อง ๖ ผืน)
	คลังมหาสมบัติ	ฉัตรเบญจรงค์ ๗ ชั้น คัน ๑) ราชวัตรทรงเครื่อง ๖ ผืน)

* ระหว่างวันที่ ๑-๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

แลให้ผู้ต้องเกณฑ์ทั้งนี้ เร่งทำวาดเขียนเสียให้งามดีทันกำหนด....ไซ้ จึงจะหมายมาให้แจ้งต่อ
ครั้งหลัง อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

นายมั่งไป	สัคดี	ชายประแดงจุฬาเทพ	}	รับ
		ชาวประแดงเสนาศน์		
		หมู่ใหญ่ประแดงโตรับไป		

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๓

ฉัตร ๗ ชั้น ชุดหักทองขวาง

หมารับสั่ง เรื่อง ทำสำรับเลี้ยงจีนช่างเย็บฉลองพระองค์

อนึ่งเพลาบาย ๔ โมงนายบัวดำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยพญาบำเรอภักดิ์ รับสั่งพรเจ้าหนองญาเอื้อ
กรมหมื่นวังษาสนธิ์จโสเกล้าฯ สั่งว่า ให้จีนช่างส่งมาเย็บฉลองพระองค์ทิวคลังพิมารอากาศไหวเสฏ
เขาเครื่องคางไนทำสำรับเลี้ยงจีนช่างเสกเพลากลางวัน เพลาเสม่อทุกวันไปกว่าจแล้วการ นั้นให้
กรมทนายเข้าสารขอมให้กับวิเสฏเขาเครื่องคางไน ๔ ถึง จไตหุง ทำสำรับเลี้ยง จีนช่างเสกไหเอา
มาส่งต่อวิเสฏเขาเครื่องคางไน แต่ ณ วัน ๖ คำเพลาบายโมงเช้า ออย่าให้ขาดใดตามรับสั่ง
นายรอดไปสัคดีชาวปรแดงธารภาษ รับ

คัดจาก หมารับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑

ต้นฉบับหนังสือสมุดไทย หมวดหมารับสั่ง

* ตรงกับวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง สวดพระอภิธรรมศพมารดาพระยาราชสุภาวดี

รุ่งขึ้น ณ วัน ๕ ฯ ๖ ค่ำ^๑ ปีกุญตรีนิศักร
กลาโหมเวหนายฤท)
ชาววังเวหนายญีสาร์) เข้าร่วมกัน

อนึ่งเพลาเที่ยงนายกล่อมตำรวจวังมาสั่งว่าด้วยพญาบำเรอภัก รับสั่งพรบาทสมเด็จพระเจ้า
อู่ธุชาธิราช ซึ่งได้สำเภาราชการแผ่นดินไปภูมเกลาย สั่งว่า เจ้าคุณมารดาพญาราชสุภาวดี ป่วยถึง
แก่กล้าแล้วพรราชทานโกฏโสฬสไวยพรสิ่ง ๑๖ รูปจึงได้ตั้งสวดพร่อพิธีรมทิบาน แต่ ณ วันเดือน ๖
คำนี้
ขึ้น ๒^๒) คำ) ๓ คีน ครั้น ณ วัน ๖ ค่ำเพลาเช้า พรสิ่งจ้ไดรบพรราชทานฉน์ถว้ยไชยทาน
๓^๓)

ครั้งหนึ่ง นั้นให้สั่งการนิมลพรสิ่ง ๑๖ รูปสวด พร่อพิธีรมเป้นคำรับ ๓ คีนฉน์ถว้ยไชยทานให้รับ
เพ็ลจ้อางคาศดอวิเสทถว้ยพรสิ่งอนึ่งไหสนมพลเรือนรับเครื่องมัสการตบะมุขเชิงต่อทานค่างไนไปตั้ง
คิลสำรับกับเทียบ ดูหนังสือเล่มล่ ๑ | ๑๒) เลม ไหรบนำชาต่อหัวปาพ้อคร้วถว้ยพรสิ่ง อนึ่ง
เครื่องเล่มล่ ๑ | ๖๐)

ไหชาวพรคลัง สุพรีตเอาอาษณไปแดง) ไปตั้งถว้ยพรสิ่งสวด ๓ คีน อนึ่งไหกรัมนาจายเข้า
มหาสมบัตเอกโกณชนันท์)

สารขอมต่นนาสวรไหวิเสทหุงถว้ยพรสง ๑๖ ท่นารอนึ่งไหชาวพร่อพรมเอาฉน์เบญจาไปตั้งประดับ
สัพ ๘ คน อนึ่งไหพัน พุท) เกนเลกไหหลวงราชมาญตีกลองฉณปรจำอยู่ ๖ คน
เทพราช)

อนึ่ง ไหเซาพรคลัง ไน ชาย)
วิเสท ขวา) จัดเครื่องไชยทานถว้ยพรสิ่งสวด ๓ คีน อนึ่งไห

หัวปาพ้อคร้วรับเครื่องชาต่อวิเสทถว้ยพรสิ่ง อนึ่งไหชาวพรคลังราชการเอาเลือรวจไปปูไหเดม
ตาม รับ

นายมั่ง ไปสัศดี ชายปรแดงอินปัญญา)
นายมั่งไปพันพุทฯ ขวาปรแดงษารภาษ) รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๖

^๑ ตรงกับวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง

เรื่อง สั่งเกณฑ์ไม้ทองกลาง และรากไม้ใช้ในการพระบรมศพ

อนึ่งเพลาบาย ๒ โมงเสมียรตรากรมวังมาส่งว่า ด้วยพระผู้บาญบันเทิง รับสั่งสัมเด็จพระเจ้า

หนองญาเอื้อเจ้าฟ้ามหามาลาเสเกล้าฯ	ส่งว่า	จต้องพรปรสั่ง	ไม้ทองกลาง	รูปเทวดา สำหรับจัดทำ เครื่องโม่ครุฑ
			ไมรกำ	
			กาบมาก	
			ราก ลำภู รักน้ำ	

ใส่ในการพระบรมศพเพนน้ามาก	न्हให้	มหาตไทย	หมายเคนเอาไม้ทองกลางใหญ่รอบ ๖
		กลาโหม	

กายาวทอล ๗	ศอก	กลาโหม	๔๐	ทอรกบัก	ลำภู ๑๐๐	ราก
๘		กร่มทา	๖๐		รักน้ำ ๑๐๐	
มหาตไทยราก		ลำภู	๖๐	ราก	มาสั่งที่วังพระเจาหนองญาเอื้อเจ้าฟ้ามหามาลา	
เอ้า		รักน้ำ	๖๐			
กลาโหมราก		ลำภู	๔๐			
แต่ ณ วัน ๒๓		รักน้ำ	๔๐	ราก		

อนึ่งให้	พรแก้วพรคลังสวร	จัดเอา	ไมรกำแหง ๒๐๐๐ ลำ	เอามาส่งกับขุนราช
	นายรวาง		กาบมากแหง ๒๐๐๐ กาบ	

อักษรสัมบุญเสมียรตรากรมวังทิวทิมดาบขาวว้ แต่ ณ วัน ๒๓ คำ จใดเอาไปถ้วายัสมเด็จ
พระเจาหนองญาเอื้อเจ้าฟ้ามหามาลาอย่าให้ขาดใด ตามรับสั่ง

นายพรม ไปสัศดี	ชายปรแดงเบญา	รับ
	ชัวปรแดงธารภาษ	

วัน ๒๓ คำปีญตริศักได้นำหลวงทุกราช เมืองฉเชิงเทรา คุมเอารากลำภู ๖๐ ราก จำนวนรเคนไป
สั่งนายเกษจางวางตำรวจในสมเด็จพระเจาหนองญาเอื้อเจ้าฟ้ามหามาลารับไว้แล้ว

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

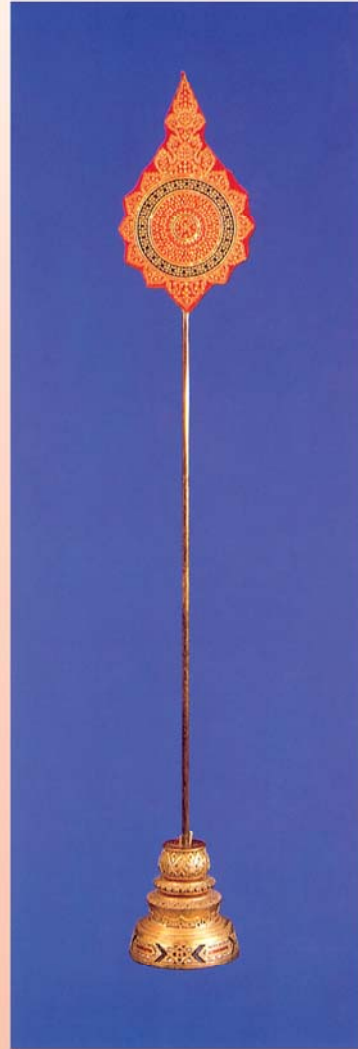
หม้ายรับสั่ง เรื่อง พระฤกษ์เลียบพระนคร

.....สุภาวดี รับสั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินโปรดเกล้าฯ หลวงโลก
ที่ป ...พร้อมกันกำหนดพรฤกษ์จใดเลียบพระนครทูลเกล้าฯ ถวายในเดือน ๖ ช้างขึ้น^{*} ยังหาได้กำหนด
วันไม่นั้น ให้เกณฑ์ข้าราชการ....

คัดจาก หม้ายรับสั่งฯ ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๓

บั้งแทรก

บั้งสุราย

^{*} ระหว่างวันที่ ๑ - ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หม้ายรับสั่ง เรื่อง พระราชพิธีจรดพระนังคัล

เลี้ยวออกไปส่ง ๒ ผืนสำหรับรอง อาวิสุทผืน ๑) ๒
 ดูมผืน ๑)
 เอ้า เลี้ยวเข้าไปปูโหลเตมโรงพระราชพิธี ๑ ไปส่งให้ชัยพ้อพราหม ณ วัน ๖ คำ^๓
 นำมณัพร้าวท่นาร ๑)

ไหญ่หนักเลมละ ๑ ๑๕ เลม
 เกลาบาย ๒ โมง อ่นึ่งไกรมวังหม้ายบอกทาคางไน ไหญ่แต่ง เทียร
 หนักเลมละ ๒ เทียร ๕๐ เลม
 ทูพ ๖๕ ดอก
 เทียรยัดไบศรีเลมละ ๑ ๓ เลม
 ส่งไหวเสฏ ไบศรี)

เครื่องมัสการตะบะมุกสำหรับหนึ่งบูชาพร อื่นสวร) ส่งไหสนมพลเรือนออกไปส่งชัยพ้อพราหม
 ณราย)

ณ โรงพระราชพิธี ณ วัน ๖ คำ เกลาบาย ๒ โมง ออย่าไหซาซได แล้ววีเสฏนอกแต่งไปศรีตอง ๓
 ชนเครื่องไบศรีไหพยอมส่งไกรมนา ณ โรงพระราชพิธี

บูชาพระ อื่นสวร)
 ณราย)
 อุมากัควดี) สำหรับ ๑
 พุทชีเมก)
 ถ่อระนี) ๑
 โค)
 อางซาซ)
 สามสำหรับ พรพลเทพแบบไถย ทำวันพร) สามสำหรับบักบเทียรยัดไบศรี ๓ เลม
 บูชาทะดาบัสสารสำหรับ ๑)

แต่งเครื่องกระถาบวดลูกไม ๗ สิ่งสำหรับเครื่องยิบัตสำหรับหนึ่งทูปเทียรดอกไม้ของหอมกระทงเกลา
 ๒๗ ไปส่งไกรมนา ณ โรงพระราชพิธีแรกนาขวัน ณ วัน ๖ คำ^๔ เกลายำมองรุงออย่าไหซาซได
 อ่นึ่งไห หมิ่นนิจพัต) เอ้ามารไปผูก ณ โรงพระราชพิธีแรกนาขวันไหก่อ ไหญ่แด ณ วัน ๖ คำ
 หมิ่นรัตณ่มังคณ)

เกลาบาย ๒ โมงออย่าไหซาซได อ่นึ่งไหหมิ่นทวาทั้นเอามองไซไปตั้ง ณ โรงพระราชพิธี ณ วัน ๖ คำ
 เกลายำมองรุง อ่นึ่งไหสนมพลเรือนไปรับเครื่องมัสการตะบะมุกต่อทาคางไน ไปตั้งบูชาสำหรับ หนึ่ง

^๓ ตรงกับวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๔ ตรงกับวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

เทียร ใหญ่หนักเลมละ ๑๑๕ เลม
เลมหนักเลม ๒ เทียร ๕๐ เลม) ๖๕ เลม ทูพ ๖๕ ดอกให้ส่งให้ชียพื่อพราหม ณ วัน ๖ คำ

เพลabay ๒ โมง อึ่งให้พันเงินจัดส่เลียงงา ๒ ส่เลียงส่งให้ ๔ ตำรวชไป รับ) เทวะถารส่เลียงหนึ่ง
ส่

ให้รับเลกต่อพัน พุท ๑๒ คั้น หนึ่งกังเกงยัก
เทพราช) ๑๒ คั้น หนึ่งกังเกงยัก
ชาเขยิระบาท)

เจ้าพญาพลเทพแหไปแรกนาส่เลียงหนึ่งอึ่งให้เขาอพนพิรมรับเลกต่อพัน พุท ๑๐
เทพราช)

คั้นไห หนึ่งกังเกงยัก) เกยิวผาตายเซินเครื่อง สูง ๕ ชนไปล้งเรือมารทอง หน้า ๓) ๕ อึ่ง
ส่เลียมศุ) ๕ ชนไปล้งเรือมารทอง หลัง ๒)

๕ ชน ๕
แล้วไหเอาเครื่องข้าว บังแทรก ๖) คั้นไปคอยรับแหเทวะรูปขึ้นจากถ้ำเข้าโรงพิธิ ครนรุ่งขึ้น
บังพรสุน ๑)

ณ วัน ๖ คำ เปลาเขาแรกนาแล้วไหไปแหเทวะรูปจากโรงพิธิอีกกลับมาล้งเรือแล้วให้รับเลกต่อพัน

พุท ๖ คั้นถือ ๖ คั้นไหหนึ่งกังเกงยักส่เลียมศุชาเขยิระบาทไปแห
เทพราช) ๖ คั้นถือ สัปทน ๑) ๖ คั้นไหหนึ่งกังเกงยักส่เลียมศุชาเขยิระบาทไปแห
ทวนตวัน ๑)

เจ้าพญาพลเทพขึ้นจากถ้ำมาเข้าโรงพิธิ แต่ ณ วัน ๖ คำ เปลาเขา อึ่งไหกรั่มพรส่ศดีเอาราชวัด
๒๐ ผืน ฉัดกะดาศ ๓๐ คนไปปักกลอมทวี่แรกนาชน ณ ทงหลังวัดบรึมนีวาช ณ วัน ๖ คำเพล
เขาเมือนยางทุกปี อึ่งไหเขาพรมาลาภาษาเซินพรกรั่มก้ามล้องอึ่งหนึ่งไปกั้นเทวะรูปล้งเรือมารทอง
ณ วัน ๖ คำเพลabayครน ณ วัน ๖ คำเพลเขาแรกนาแล้วไหไปรับเทวะรูป แต่โรงพิธิมา

ล้งเรือทวี่ถ้ำแซกด้วย อึ่งไห ม่หาดไทย) เกนคูแหเดินท้าว หน้า ๔๐) ๖๐ คั้น ไห
กระลาโหม) หลัง ๒๐)

หนึ่งสั้มปักลาย)
ส่ เลือศุ) ๖๐ คั้น ไห
ล้าออก)

เพลabay ๒ โมงครน ณ วัน ๖ คำเพลเขาแรกนาแล้วไหไปแหเทวะรูปแต่โรงพิธิอีกกลับมาล้งเรือ

มารทอง ถ้าบานแซก อึ่งไห ม่หาดไทย) เกนเลกไห นายนิจ) ภายเรือมารทอง
กระลาโหม) นายชิต)
พณ พุท)
เทพราช)

ลำหนึ่ง แล้ว เกนเลกสิ่งไห ๘ ตำรวจถือท่งแห หน้า ๔๐ } หุ่นกั้งเกง
หลัง ๒๐ } ไส่เลื่อ
หมวกหนึ่ง } แดง ๖๐

๔ ตำรวจหามส่เลียงงารับเทวรูป

เข้าอู่พิธี	เทวรูป	เครื่อง ๕ ชั้น	๑๐	๑๗	๘	
เซ็นเครื่อง		บังแทรก	๖			
สูงแห		บังพรส่น	๑			
	แหเจ้าพญา	กระซิง	๔	๖		๒๓
	พลเทพ	สัพพัน	๑			
		ทานต์วัน	๑			
เขาพระราชที่য়ারหามส่						๑๒
เลียงเจ้าพญาพลเทพ						
หลวงราชมาญ	เทวรูป	๑๐		๓๐		
ดิกลองฉนแห	เจ้าพญาพลเทพ	๒๐				
หมื่นรุตเปเนปโทน					๒๐๐	

ค้นเกนสิ่งไหแต่ ณ วัน ๕ คำเพลาเช้า แต่เลกตองเกนเปเนปโทน ๒๐๐ ค้นไปสิ่งไหหมื่นรุตอักษร
เสมยิรตรากรัมนาที่वानหมื่นรุตริมวตบรีนายัก แต่ ณ วัน ๕ คำเพลา ๓ โมงเช้าไหนดายรองถือ
หมายัร่ายเกนมาทุกกรัม อ่หนึ่งไหขุนโคเออนมโคไปสิ่งไหชัยพ่อพราหม ณ โรงพราชมพิทธี ณ
ทูลหลังวัดบรืมนีวาษ ณ วัน ๕ คำเพลาเช้า ท่นารหนึ่ง สำหรับบูชาพร ^{อินสวร}) ออย่าไหษาชได้ย
ณ ราย

อ่หนึ่งไหย	ขุนฉนาเอา	เข้าเปลอีก	๑	๗ สิ่ง	ไปสิ่งไหพราหมทำการ
		เข้าโพช	๑		
		ถ้ว	๑		
		งา	๑		
		เลา	๑		
		น้ำ	๑		
		ญา	๑		
		เข้าเปลอีกรวงม่อนาสัตร์	๑		
		เข้าปลุก ๔ กระ	๔		

พระราชพิทธีแรกนาชวัน ณ ทูลหลังวัดบรืมนีวาษ ณ วัน ๕ คำ เพลาบาย ๒ โมง อ่หนึ่งไหหมื่น
ศรีทัพโพชญาเอาเข้าสารข้าวไปสิ่ง ๑๖....เข้าอุโบฏแบ่งท่นารหนึ่งสิ่งไหชัยพ่อพราหม ณ โรงพราชม
พิทธีแรกนาชวัน ณ ทูลหลังวัดบรืมนีวาษ ณ วัน ๕ คำเพลาบาย ๒ โมง ออย่าไหษาชได้

อ่หนึ่งไหพรคลงวิเสฏเบิกเงินต้อพรคลงมีหาสัมบัตร์ ^{เงินทักชีนาบูชา ๑๒}) ไหไป เบิกผ้าข้าว
สำหรับใส่ม่อนำ ๔ เพื่อง

ฝ้านุ่งกว้าง ๕ คืบ ยาว ๕ แขนผืน ๑
 ผ่าห่มกว้าง ๔ คืบ ยาว ๓ แขนสอกผืน
 ฝ้าพนักดุมกว้าง ๔ คืบยาว ๑๒ สอกผืนหนึ่ง
 ฝ้ารองพรผืน ๑
 ฝ้ารองอาวสุทผืน ๑
 ฝ้ารองเพดาร์พรผืน ๑
 ฝ้ารองเบญจคัพผืน ๑

๒ ผืน สำหรับพระครู ๒

๔ ผืนกว้าง ๔ คืบยาว ๕ แขน ๔ ผืน

ฝ้าพาดโตรถวานกว้าง ๔ คืบ ยาว ๔ แขน ๔ ผืน
 ฝ้ารองเพดาร์กว้างคืบยาว ๔ แขนสอก ๒ ผืน
 ๑๓ ผืนส่งให้ชียพื่อพรม ณ ทูลหลังวัดบิรมนีวาช ณ วัน ๖ คำเพลาบาย ๒ โมงญาให้ชახไต แล้ว

ให้เบิกญี่มผ้าเกยวี่
 กรวย
 เชิง
 กว้าง
 ๕
 ๕
 ๖

คืบ ๓ ผืนต่อทานชาพ่นังการคางใน

ส่งให้ชียพื่อพรม ณ โรงพระราชพิธีสำหรับเจ้าพญาพิลเทพที่กะจับผาแต่อย่างหนึ่งนุชาร...แล้ว
 จใดทำนายนำ มาก
 พรม นอย

ครั้งหนึ่งครั้งเสฏการพระราชพิธีแล้วให้พรคล้ง

วิเสฏสังผา ๓ ผืน ให้ทหารคางใน ครันไดพรฤชสุฟวาระม่มหาบังคับล เผลาเซา ๒ โมง ๕ บาท เจ้า
 พญาพิลเทพจใดดำเนินออกไปสู่ทิวแรกนาชวัน
 ชุนสุพราช
 หมื่นสุพราช

จูงพรโคเข้าเทียมแอก

พรมหาราชครุพิธีจใดจับหางยามส่งให้เจ้าพญาพิลเทพหมื่นโพชยุณาส่งไมกะดักไทยดะโดย
 รีย ๓ รอบ
 กว้าง ๓ รอบ

พรมเปาสั่งหน้าพรโคคู่หนึ่ง แล้วให้

ชุนฉนาบดี
 หมื่นศรีทิพโพชยุณ

เอาเข้าปลุก ณ

โรงพระราชพิธีใส่ลงในกระเซา
 เงินคู่ ๑
 ทองคู่ ๑

หาบไปส่งให้เจ้าพญาพิลเทพทิวแรก

นาชวัน แล้วให้ชุนหมื่นกรัมนาเอาเข้าปลุกทิวกระเซา
 เงินคู่ ๑
 ทองคู่ ๑

ส่งให้เจ้าพญา

พิลเทพวานล้งในนาแล้วไทยกลับโดยรีย ๓ รอบ เจ้าพญาพิลเทพกลับเข้าโรงพระราชพิธี
 ชุนสุพราช
 หมื่นสุพราช

จใดเปลืองพรโคออกจากแอกเข้ามัลท่นชียพื่อพรมจใดทิดารของเจตสิงไหหมื่น

โพชยุณานำพรโครับพระราชทาน
 โหน
 พรม

จใดทำนายนตามพรโครับพระราชทาน อนึ่งให้

พรคล้งมหาสัมบัติจ่ายเงิน
 ทักชีนาบูชา
 ๑
 ๑
 ๑

ให้พรคล้งวิเสฏจายไหหมื่นรุตอักษรเสมยิรตรา

กรัมนา ๕ สำหรับเลี้ยงปรโทนแหไพพรแก้วพรคลังสรสัง	มพรร้าว	อรทังหางญ	๙ ลูก
		แกทังหางญ	๙ ลูก
	ดอกไมเบญพริท้อ		๑
	ขมิ้นลัดท้อ		๑

ไปสั่งให้ชียพพราม ณ โรงพระราชพิธี ณ ทูลหลังวัดบรมนิวาษา ณ วัน ๖ คำเพลาบาย ๒ โมง
อย่าให้ชียชได้ย อึ่งให้พรคลังในทราเยเอาไตติบเซตหนึ่งไปสั่งให้ชียพพราม ณ โรงพระราชพิธี ณ
วัน ๖ คำเพลาบาย ๒ โมงอย่าให้ชียชได้ อึ่งให้หมีนรุตอักษรระเลมยิรตรากรัมนารับเลกต่อพัน
พุท ๒๐๐ คิน ณ โรงภักธาป็น เจาพญาพลเทพ ณ วัน ๖ คำเพลาบายของรุงอย่าให้ชียชได้ย
เทพราช

อึ่งให้ชียพพรามไปเข้าโรงพระราชพิธีแห ณ วัน ๖ คำเพลาบายโมงหนึ่ง อึ่งให้พรคลัง
มหาสมบัติชาระ ภาคอรไนหมายับอกกำหนดลาด บัก) กรุงเทพฯ ปรกาษาเปารองลูกคาใหญ่จิงถักนั แต่
เรือ)
ณ วัน ๖ คำเพลาบายโมงหนึ่งอย่าให้ชียชได้ อึ่งให้พญาโหรา แต่งชุนหมีนโหนดออกไปให้ฤกษ ณ
โรงพระราชพิธีณ วัน ๖ คำเพลาบายของรุงอย่าให้ชียชได้ อึ่งให้กรัมพรณคอรบาลนายอำเภอ
ถัมดินทิว ลุม) ชำระไมชายเอน แต่โรงเจาพญาพลเทพยุตภักตามท่นนอกไปถึงทูลหลัง
ดอร)

วัดบรมนิวาษาจันถึง โรงพระราชพิธีอย่าให้ชียชได้ยให้พรอมจิงทุกพนักงารตามรับสั่งนาย ศรี)
สั่ง

ไป สักดี	ชายปรแดง	รับ
	ชวาปรแดง	
	พันพุทหมีนพรม	
	ณ คอรบาล ทำมรังไห	
นาย กลัน ไป	ทานปลายเชือก หมีนจิก	

หมายรับสั่ง เรื่อง จัดซื้อหนังสือพอกซ่อมเครื่องม้าเทียมรถ สำหรับแห่เลียบพระนคร

อนึ่งเพลาบาย ๓ โมง นายแก้วตำรวจมาสั่งว่า ด้วยหมื่นชำนาญารุญเจ้ากรมมาตัน
ชาวยรัสังกรหมื่นพิทักษ์เทเวศไสเกล้าฯ สั่งว่าพรฤกษ์จใดเสด็จฯ ออกเลียบพระนคร ณ วันเดอีน

	น้ำกระบวร	๒๖	} ๖๐ มา เครื่องมาเทียมรถ
๖ คางชินเกนกระบวรแห่จใดแต่งมาผูกเครื่องมา	พรธินัง	๔	
	เทียมรถ	๑๐	
	พรอ้งเจ้าทรง	๒๐	

นั้นชำรุดเพอนันมาก.....จใดซ่อมแซมทำใหม่ให้งามดีหมื่นจทำไม ใหเจ้าพนักงานกรม

ทาชายจัดซื้อหนังสือพอกสองยาง	ขาว ๕ ผืน	} ๑๐ ผืนให้ไปส่งกับผู้รับสั่ง ณ วังกรม
	ดำ ๕ ผืน	

หมื่นพิทักษ์เทเวศไสแด ณ วัน ๔ ๓ คำ^๑ จใดตั้งเจียนเยบตอเครื่องมารรถตามเสด็จฯ ใหทัน
ราชการเร่งมาส่งโดยเร็ว อย่าใหขาดไต่ตามรับสั่ง

นายมั่งไปสัศตชยปรแดงอินปัญญา รับ

กรรชิงเกล็ด

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๖

^๑ ตรงกับวันที่ ๓ - ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง ให้ย้อมผ้า ๕ ผืน

ผา ๕ ผืนด้วยกันให้เจ้าพนักงานเรณูมเร่งจ่ายของให้ช่างญอมโดยเร็ว ญอมแล้วให้
๕
เร่งเอามาส่งต่อผู้รับสั่ง แต่ ณ วัน ๕ คำ* ตามรับสั่ง
นายวัง ไปสัคดีซ้ายปแดงเสนาภู รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๖

วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร

* ตรงกับวันที่ ๔ - ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง พระราชพิธีจรดพระนังคัล ที่ทุ่งวัดบรมนิवास

อนึ่งเพลาบ้าย ๕ โมงเสก นายเอี่ยมตำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยพญาบำเรอภัก รับสั่งพรบาท
สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ ซึ่งได้สำเร็จราชการแผ่นดินโปรฎเกล้าฯ สั่งว่า หลวงโลกทัตโพนมิชื่อ
พร้อมกันทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย พระเรียกได้ตั้งการพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ณ
ทุ่งหลวงวัดบวรนิเวศ^๑ ซี่งพ่อพราหมจได้เข้าโรงราชพิธี ณ วัน ๙ ๖ คำ^๒ เพลาบ้ายสามโมง ครนรุ่งขึ้น
ณ วัน ๓ ๖ คำเพลาเช้า โมงหนึ่งกับ ๒ บาท พญาราชสุภาวดี จได้ดำเนินออกไป ณ โรงพระราชพิธี
ครนเพลาเช้า ๒ โมง ๕ บาทจได้เทียมโคไถ ดโดยรี ๓ } รอบ แล้วเกาะวานเข้าปลูกแล้วไถกลับ
โดยกว้าง ๓

โดยรี ๓ รอบเสกการพระราชพิธี นั้นให้เกณฑ์ราชการสนมพลเรือนเอา ราชวัด } นอก กลวย }
ฉัตรกระดาศ } ออย }
กริมลูกขุน ราชวัด ๖ ผิน }
ฉัตรกระดาศ ๙ คน }
ไปปักตงไทรอบพิธีแรกนาขวัญ ณ ทุ่งหลวงวัดบรมนิवास นั้นเกณฑ์
คลังสรวไน ราชวัด ๖ ผิน }
ฉัตรกระดาศ ๙ คน }
ษารภากอร ไน } ราชวัด ๖ ผิน }
นอก } ฉัตรกระดาศ ๙ คน }
อาษาวิเสฏ ราชวัด ๖ ผิน }
ชายชวา ฉัตรกระดาศ ๙ คน }

แลให้ผูกตองเกณฑ์ทั้งนี้เร่งเอา ราชวัด } ไปปักตงแต่ ณ วัน ๙ ๖ คำเพลาเช้า ตามรับสั่ง
ฉัตรกระดาศ }
นายรอด ไปสัคดี ชายปรแดงอินปัญญา } รับ
ชวาปรแดงษารภาศ }

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๖

หมายรับสั่ง

เรื่อง เบิกได้น้ำมันใช้ที่ประตู วิเศษไชยศรี รัตนพิสาร พิมานไชยศรี

วัน ๖ ๖ คำ* ปีกุญตริณิศก เพลาคำเข้าพลัดเวน ต่อนายคอรไปษาลาถูกขุนในฝ่ายชาย

กลาโหมเวนนาย
เซาวังเวนนาย

} เข้าร่วมกัน

รุ่งขึ้น ณ วัน ๗ ๖ คำ* ปีกุญตริณิศก

กลาโหมเวนนาย
เซาวังเวนนาย

} เข้าร่วมกัน

รุ่งขึ้น ณ วัน ๑ ๖ คำ* ปีกุญตริณิศก

กลาโหมเวนนาย
เซาวังเวนนายชำนาญ

} เข้าร่วมกัน

อนึ่งเพลาเซา ๓ โมง นายบัวดำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยพญาบ้ำเรือภัก รับพระราชโองการ

ใส่เกล้าฯ ทรงพรกรรุธนาโปรฎเกล้าฯ สั่งว่าประตู วิเศษไชยศรี
รัตนพิสาร } ๓ ประตูให้เกณฑ์ไพร่หลวงช่วยกัน
พิมารไชยศรี

รักษาตามข้อเพลิง ตเกียงไหสว่าง... รุ่งดูแลเหตุการณ์กว่าจปิด และนำม้นพร้าวสำหรับจ่ายให้

นายปทุมมัตแล้วและให้เจ้าพนักงานพรคลังราชการจัด น้ำมันพร้าว ๒๐ ทนาร
ไต้สเมตมัต ๔๐ ใบ ๒๐ มัต }

ไหเอามาส่งผู้รับสั่ง แต่ ณ วัน ๖ คำ เพลาบาย จไดจ่ายไหนายปทุมไ้เร่งมาส่งต่อผู้รับสั่ง
อย่าให้ขาดไ้ตามรับสั่ง

นายม่งไปสค์ดีชายปรแดงอินปัญญา รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๓

* ตรงกับวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

* ตรงกับวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

* ตรงกับวันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง เจ้านายข้างในต้องการจะเสด็จออกไปทอดพระเนตร กระบวนแห่เลียบพระนคร

อนึ่งเพลาเช้า ๔ โมงนายแต่งตำรวจจูงมาส่งว่า ด้วยพญาบำเรอภักดิ์ รับพระราชโองการใส่เกล้าฯ
ทรงพรกรรน้ำไปภูเกล้าฯ สักว่า ณ วัน ๖ คำ^{*} เพลาโมงเช้า พร้องเจ้าคางในจเสด็จออกไป
ทอดพระเนตรดูกระบวนแห่เลียบพระนครทางปศุราชสำราญ แล้วจออกปศุเหนือพรธินังสุทาสวณ ทวี
ชาลาริมปอมจเปนทิวภักทอดพระเนตรแห่งหนึ่ง ครั้นแห่สินกรบวรไปแล้ว จเสด็จกลับเข้าไปในพระราชวัง
แล้วจเสด็จออกทางปศุพริมชายคางพรมหาประสาตออกปศุพรศรีสุนธอรไปภักทอดพระเนตรทิว
ชาลาโรงทาน ต่อสินกรบวรแหแล้ว จิงจเสด็จกลับเข้าไปในพระราชวัง นนไหเจ้าพนักงานสนมพลเรือน
เอาเลื่อไปปูทิวไปแต่งมารไปผูกแล้วไหเจ้าพนักงานพรคตัง ในชาย) เอาเลื่อไปปูมุสิไปผูกตาม
ราชการ)

สันลาไหดี แลไหหลวงฤททานัน หลวงนนทเสน เกนไหขุนหมินและไพเรนายปรตูปยาตาม
หน้าชาลา)
คางชาลา) ไหเตียนดีทังชาลาริมปอมคางโรงทานและทางพร้องเจ้าจเสด็จแล้วไห
หลังชาลา)

สนมตำรวจนอก	หลวง	วิเชียร	) เจ้าพนักงานพรอมด้วยผู้รับสั่งแต่ ณ วัน ๖ คำ [*]
สนมพลเรือน		สถลพิมาร	
วังนอก	ขุน	กำแพงบุรี	
ตำรวจจวัง		ศรีวังราช	

เพลาเช้าจทุกพนักงาน จไดปฤษาจัดแจงช่วยกันรว้งดูแลอย่าไหมีเหตุการณ์ความผิดขึ้นได และไห
มหาดไทย)
กลาโหม) หมายบอกไหรูจทุกพนักงาน อย่าไหขาดได ตามรับสั่ง
สัคดี)

นายม้งไป สัคดี	ชายปรแดง	) รับ	
	ชาวปรแดง		
	หมู		(ชำระ)
	ไหญปร..		

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๖

* ตรงกับวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

* ตรงกับวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมารับสั่ง เรื่อง ให้ทำรูปเทวดายืนตามขั้มยอดพระเมรุ

วันเดือน ๘ ขึ้น	๑๐ คำ ^๑ ชัก	} ศกพรเทพโมลี
	๑๑ คำ ^๒ เผา	
วันเดือน ๘ ขึ้น	๑๐ คำ สมโพท	} เจ้าพร
	๑๑ คำ ทรงผนวต	
วันเดือน ๘ ขึ้น	๑๑ คำ สมโพท	} เจ้าจิตแห่
	๑๒ คำ ^๓ ทรงผนวต	

ด้วยกรมหลวงวงษาธิราชสนิท สั่งให้ทำรูปเทวดายืนตามขั้มยอดพระเมรุ ใหญ่ ๔๘
ทาบ ๑๒๘ } รูป

บัดนี้ขอเบิกกระดาษ	ไทย	๒๐	} พับ
	ฟาง	๒๐	
	ชาตห่อเลก	๕	
	เส้น	๑	
	ฝุ่น	๕	
	ครามจีน	๕	
	ห่อรดาร	๕	
	มีก	๑๐	
	กาว		
	ดินสอพอง	๕	
	กอร		} แทง

จได้ย ปิด } รูปเทวดา ครึ่งนี้ไทยท่นการ ถาเจาพ่นักการรฐฎกาณีเร่งไห้ตามฎีกาฯ มา ณ วนั
เชียร }
๓ คำ ปฎิญตรศัค

ชนั ๒ ถึง
น้ามนี้ยาง ๕๐ ทนาร }

^๑ ตรงกับวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๓ ตรงกับวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

ด้วยกรมหลวงวงษาที่ราชสีนิจ สังกะไฮไนยกรมทำดอกไม้ประดับตามเชิงกลอนน้ปึก
ลงเชิงกลอนทงพรเมร ไญย) บัดนี้จ๋ขอเบิกดีบุกแผนกวาษแล้วน้ก ๑๐๐ ถาเจ้าพ่หนักงาร
ทิบ
รฎีกานี้แล้วเร่งจ่ายไหยตามฎีกาๆ มา ณ วนั

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๙

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์)

หม้ายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์เลิกใช้ในการศพ เจ้าจอมมารดาตานี

วัน^๒ ๙ คำ^๑ ปักญตรินี้ศกมีหมายเวนนายข้าราชการมาว่า ด้วยเจ้าพญาเสนาบดีผู้สำเร็จราชการ
ในกรมวังรับพรบรมหาราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพรกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ณ วัน^๓ ๙ คำ^๒
เพลา ๒ ยามจได้เซ็นโทษสัพ เจ้าคุณประสาชลิ่งเรือศรี
เจ้าพญาพลเทพลิ่งเรือกราบมีกัญญา } ความมาขึ้นทำวัดพรเชตุพล
ภักไฉนท่นท้อกลอง แล้วจได้เซ็นโทษสัพเจ้าจอมมารดาตานีมาบรรจบกัน ณ ท่นท้อกลอง แต่
ณ วัน^๔ ๙ คำ^๓ เปลาเขาจได้แต่ตั้งขึ้นมาเข้าประตูพรเมร ณ ทองสนามมิงารลัมโพชยุเปนคำรับ ๓
วัน^๕ } ครนรุ่งขึ้น ณ วัน^๖ ๙ คำ^๔ เปลาบายจได้สดจฯ พรราชทาร์เพ็ลง ครนรุ่งขึ้น ณ วัน^๗ ๙ คำ^๕
คิน }
เพลาเขาจได้เซ็นพรอการเจ้าคุณประสาชลิ่งเรือศรีไปลยณ วัดประทุมคิงคาไหเกนยักเอาเลกนาย

กอง	}	ถือท่ง	}	ศรี	}	เปนคิน ๑๒๐๐ เสทนนเกน
ดาร์		เซ็นเครื่องสูง		มาร		
ประจําการไน หมู		ตีกลอนนณ		ดง		
		หามพราทयर				
ดาร์		ภายเรือ				

และไหผู้ซึ่งตองเกนท่งนี้เอาเลกสั่งไหแก่เจ้าพนักงาน แต่ ณ วัน^๘ ๙ คำ^๖ ไดยักเรือล้งจายเครื่องแต่ง
ตัวไห ครนรุ่งขึ้น ณ วัน^๙ ๙ คำ^๗ เปลาเขาจได้เข้ากระบวรแห อยาไหยซาขโดยตาม รับสั่ง

ดาร์วไน	}	ถือ	ท่ง	คาสัย ๔	}	๔๕	}	ทำพร	}	ดาร์วไนซาข	๑๐	}	๗๙
ซาข				มังกอร ๕๐		อินัง		ลอมวงจ้ทำดำนัก		๒๐			
				ส้ทาวา ๒๕				ซาขท่หาร		๔๙			

ดาร์วไน	}	ถือ	ท่ง	คาสัย ๔	}	๔๕	}	ทำพร	}	ดาร์วไนซาข	๑๐	}	๗๙
ไนซาข				มังกอร ๕๐		อินัง		ลอมวงจ้ทำดำนัก		๒๐			
				ส้ทาวา ๒๕				ซาขท่หาร		๔๙			

^๑ ตรงกับวันที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๓ ตรงกับวันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๔ ตรงกับวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๕ ตรงกับวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

ตำรวจ ใหญ่ชาย	ถือ	ทั้ง	คาชาย ต๋คาบ สัท่าผา	๒ ๕๐ ๒๕	๕๒	ทำพร อินัง	ตำรวจใหญ่ชาย ลอมวงทำต๋านัก ชางที่หาร	๑๐ ๑๒ ๕๕	๗๗
ตำรวจ ใหญ่ชัว	ถือ	ทั้ง	คาชาย มังกอร สัท่าผา	๒ ๕๐ ๒๕	๕๒	ทำพร อินัง	ตำรวจใหญ่ชัว ต๋านัก ลอมวงทำ พรเจดี ชางที่หาร	๑๐ ๑๒ ๒๐ ๘ ๔๗	๗๗
ตำรวจ นอกชาย	ถือ	ทั้ง	เลือปิด มังกอร สทาผา	๘ ๒๕ ๒๒	๓๓	ชางที่หาร		๕๕	
ตำรวจ นอกชัว	ถือ	ทั้ง	เลือปิด มังกอร สัท่าผา	๘ ๒๕ ๒๒	๓๓	ชางที่หาร		๕๕	
สนมท หารชาย	ถือ		ทั้งต คาบ สทาผา		๒๕ ๒๒	ชางที่หาร ชางพัล เรือน	๑๕ ๓๒		๔๗
สนมท หารชัว	ถือ		ทั้งต คาบ สัท่าผา		๒๕ ๒๒	ชางพัล เรือน	๓๗ ๑๐		๔๗
อาษาเด โซ	หามสั่งเขต ๗	ชาง เรือน	ชางแสงไน	๒๘					

อาษาทาย	หามสังเขต	ช่างพล	ช่างแสงไน	๒๓			
หน้า	๗ สังเขต	เรือน	ช่างเลกเลาราง	๕		๒๘	
กรัมา	หามสังเขต	ช่างพล	ช่างบาท	๒๔			
ษาชาย	๖ สังเขต	เรือน					
กรัมา	หามสังเขต	ช่างพล	ช่างบาท			๑๒	
ษาชวา	๖ สังเขต	เรื่อ	ช่างตอ	ฝา	บาท	๑๒	๒๔
				เชิง			
กรัมเซน	หามสังเขต	ช่างพล	ช่างตอ	ฝา	บาท	๑๘	
ทองชวย	๖ สังเขต	เรือน	ช่างสมุท	เชิง		๖	๒๔
กรัมเซน	หามสังเขต	ช่างพล	ช่างชาตศรีศุก			๑๐	
ทองขัว	๖ สังเขต	เรือน	ช่าง	รัก	คลังวิเสท	๑๔	๒๔
				มุก			
กรัมทอร	หามสังเขต	ช่างพล	ช่างแกะ			๑๐	
ทองชวย	๖ สังเขต	เรือน	ช่าง	รัก	๗	๑๔	๒๔
				มุก	๗		
กรัมทวร	หามสังเขต	ช่างพล	ช่างปูน			๑๒	
ทองขัว	๖ สังเขต	เรือน	ช่างประดับักจก				๒๔
			กองขุนรจนา			๑๒	
			ประดับ				
ติกลง		๑๐					
ฉณะ		๖๐					๘๐
	กวรสำทราง	๑๐					

เข้าเครื่อง สูง ญีสรรพ์	}	ชางพ็ล เรื่อร	}	ไนหมู	๕	}	๕๒
				ชางเลกเลาราง	๓๗		
				ชางหุงกระ จ๊กกองขุนวิจิตร	๑๐		
				ฉายญา			

หาม พระ	}	ราชยารตัง ญานมาต ฉลยงแปลง	๓๖ ๔๐ ๘๐	}	ชางพ็ล เรื่อร	}	ชางเงิน ชางประดับ กระจ๊ก	}	กอง	}	ขุนรจนาประดับ๓๔ ขุนวิจิตรแวนฟ้า ๓๐ ขุนวิจิตรลังกา ๒๐ ขุนวิจิตรไฉยา ๑๕ ขุนมนิลลังกา ๑๘	}	๒๔ ๖๔ ๕๓ ๑๕๖								
														หมีน รับ	}	ชาง กระจ๊ก	}	กอง			
																			ชาง หุง	}	กอง

หามปี ภาษ	}	๘ ลำ รับ	}	ชางพ็ล เรื่อร	}	ชาง เรื่อร	}	รก มุก	๑๖ ๑๖	}	คลังวิเสท	๓๒

ภาย เรื่อ	}	ศรี मार	}	ฝิภาย กองพน้เชือก ทำฉางเข้า สามพรคลัง กองหมีนราม	๗ ๗	}	๓๐ ๑๔ ๒๔ ๖ ๔	}	๕๔																				
										ภาย เรื่อ	}	ศรี मार	}	ฝิภาย กองพน้เชือก ทำฉางเข้า สามพรคลัง กองหมีนราม	๗ ๗	}	๓๐ ๑๔ ๒๔ ๖ ๔	}	๕๔										
																				ภาย เรื่อ	}	ศรี मार	}	ฝิภาย กองพน้เชือก ทำฉางเข้า สามพรคลัง กองหมีนราม	๗ ๗	}	๓๐ ๑๔ ๒๔ ๖ ๔	}	๕๔

หามม่อ กับไฟ หมีนเทวา ทิตรับ	}	ชางพ็ล เรื่อร	}	ชางเลกเลา รางชิน	}	๘												
							ภายเรื่อ ดั่ง อาษาวิเสท ชาย	}	กอชุนรามรณฤท กองหลวงณเรน	๑๕ ๑๕	}	๓๐						
													ภายเรื่อ ดั่ง อาษาวิเสท ชาย	}	กอชุนรามรณฤท กองหลวงณเรน	๑๕ ๑๕	}	๓๐

สมุบาญชีย

รับ

ภายเรือดง

อาษาวิเสท

ชว้า

หมินปวงรบ

กองหลวงสถลพิมาร

๑๕

กองหลวงพิมารไพรชล

๑๕

๓๐

เข้าโรง

ครัว

มากพลู

ลอมวังตักน้ำ

ควา

วาร์

ทำตำ

นัก

๔๐

๑๐

เมรใหญ่

การ

สำทราง

กองพรมพิไชย

๔๘

๓

๕๐

๑๖

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๗

วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร

หมายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์มหาดเล็กเจ้านายแต่งตั้งเป็นอินทร์ - พรหม

วัน ๔^๒ ๙ คำ^๑ ปีกุญตรีนิศักร มีหมายเอนนายชำนาญมาว่า ด้วยเจ้าพญาเสนาบดีผู้สำเร็จราชการในกรมวัง รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ณ วัน ๕^๓ ๙ คำ^๒

เจ้าคุณปรสาท
เพลายำของรุ่งจะโดยเสนโกฏพรสัพ เจ้าพญาพลเทพ
เจ้าคุณจอมมารดาตานี

แก้แต่สนั่นหอกลองกรังขึ้นไปยเข้าพร

เมรทักสินดารต่วนออกไทเกณฑ์มหาดเล็กเจ้าหากกรมหมื่นโดยแต่งตั้งเปน ^{อิน} ^{พรหม}) เปนนั้มนักนันเกณฑ์และ

ปลัดกรั่ม
ไหเจ้ากรั่ม พิลียง
นายเวน

สมุบาญชัยเอาตัวมหาดเล็กมาส่งไหแก้สนั่นหอกลองกรังขึ้นไปยเข้าพร

แต่ ณ วัน ๕^๓ ๙ คำ^๑ จโดยจายเครื่องแต่งตัวไห ครันรุ่งขึ้น ณ วัน ๕^๓ ๙ คำเพลายำของรุ่งจะโดยเข้ากระบวรแก้ ออยาไหยซาขโดยตามรบัส

อิน พรหม	)	พรอ้งเจ้าทิณกอร	๓	๒๔ คัณ
		พรอ้งเจ้ากลาง	๓	
	)	พรอ้งเจ้าอรุญวัง	๒	
		พรอ้งเจ้ามอระกัฏ	๒	
		พรอ้งเจ้านิสรัด	๒	
		พรอ้งเจ้าชัติญา	๒	
		พรอ้งเจ้าภุมเรฎ	๒	
		พรอ้งเจ้าชุมแสงวังหน้า	๒	
		พรอ้งเจ้าโกเมร	๓	
		พรอ้งเจ้าชุมสาย	๓	
		พรอ้งเจ้าลัดดาวัรร	๓	
		พรอ้งเจ้าอรนัพ	๓	
		พรอ้งเจ้าอุไร	๓	
		พรอ้งเจ้าล่ายอง	๒	
		พรอ้งเจ้าสิงหะรา	๒	
		พรอ้งเจ้าชำภูนุต	๒	

^๑ ตรงกับวันพุธที่ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๓ ตรงกับวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

		พรอ้งเจ้าอำมฤท	๒			
		พรอ้งเจ้าสุบรร	๒			
		พรอ้งเจ้าชุมแสง	๒			
		ฝิภาย	๓๐			
		ช่างกลาง ๑๐				
การ		การเมร ๖๐	๘๐	๓๒๒		
จ่าย		การสำทราง ๑๐				
		พน้เชือก	๗			
		ทำฉางเข้า	๗			
		ลอมวงั	พรเจดี ๘	๘๘		
ชักค้น		ทำ	ตำนัก ๘๐			
แห		ทำพรธินั	๔๐	๑๓๐๖		
		สามพรคลัง	๖			
		กองหมินราม	๔			
		วงันา	๖๐			
	ช่าง	ทหาร ๓๔๓	ยัง ๖๘	๙๘๔		ยอดใหญ่ ๑๕๘๙ คืบ
		พลเรือน ๕๙๑	ยัง ๗๔			
		ถึง	๓๒๘			
		สัทธาผ้า	๑๘๘			
		หาม	๓๙๖	๑๐๘๔		
		ตีกลองฉณ	๘๐			
		เชินเครื่องสูง	๕๒	๑๑๘๐		
		ศรี	๖๐			
		มาร		๑๒๐		
		ตั้ง ๒ ลำ	๖๐			
		ลอมวงัทำตำนัก น้ำ	๑๖			

หม้ายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์ไถ่ข้าวยาคุณถวายพระสงฆ์ในพระราชพิธีสารท

ด้วยเจ้าพญาธำมหารักราช รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
สั่งว่า ทรงพระราชสัทาไห้หม้อยพรส่งเข้ามารับพระราชทานฉนั้นในพรธินังดุสิตาพรมหาประสาด

ในวันพระราชพิธีสารทแดณ วัน เดือน ๑๐ แรม ๑๔^๑) คำ) ปีกุญตรีศัศิก (๑๒๑๓)
๑๑ ขึ้นคำหนึ่ง^๒ ๑๕^๓)

เพลาเช้า พรพุทธรูป ๑) รูปทั้ง ๓ วัน แพรพระราชกุศล ไห เจา ต่างกริม)
พรส่งม ๓๕) หากริมไม) หนา)
คาราชการคาง ใน)

ทำเข้ายาคุณถวายพรส่งมแล้วจ้ใดทรงถวายยาคุบุดาเปนปะถัมวาระกับพัศสาลิทานตามจารีตโบราณ
ราชประเพณี ซึ่งมีมาแต่ก่อนเมื่อนายทุกปี นั้นไหกริมนาเอาเข้ารวงที่สำนัมนดีเข้ามาสัง

แกผู้รับสั่ง ณ ทิมดาบเขาวังแด ณ วัน เดือน ๑๐ แรม ๑๔^๔) คำเพลาเช้าไหก่อจายทั้ง ๓ วัน
๑๕^๕)

อหนึ่งไหเชาวพรคลังในชายจัตนำตานตรวจหนัก + มาสั่งไหผู้รับสั่ง ณ ทิมดาบเขาวังแด ณ
วัน ๑๐ คำเพลาเช้าไหก่อจายทั้ง ๓ วัน แล้วไหจายนำตานตรวจไหทานคางไนทำเข้ายาคุณถวาย

พรส่งมราชามณและนาทหลวงทั้ง ๓ วัน อหนึ่งไหกริมธาชายจัตนำ รอน) ขึ้นมาตัมถวายพรส่งม ณ
ชา)

๑๓ คำบาย
วันเดือน ๑๐ แรม ๑๔) คำ) เชา)
๑๕) บาย)
๑๑ ขึ้นคำหนึ่งเชา)

พัลเรือนรับไถ่นำชูปานต่อทานคางไนถ่วยพรส่งมสวดพรพุทหมล ทั้ง ๓ วัน แลไหกำซัดักเดือน
เจามีกริมหากกริมมิไตทิตองเกนทำไถ่เข้ายาคุไหเข้ามถวายไหทั้นตามก้านฎวันมานี

อหนึ่งไหทานคางไนทำเข้ายาคุณถวายพรส่งมในพรธินังดุสิตามหาปสาณ ณ วัน ๑๑ คำเพลาเช้า
เอก ๓๑) ไถ่ไหทำประติษบันจ้งเมื่อนายทุกปีไหรับ เข้านำนม) ต่อผู้รับสั่ง ณ ทิมดาบเขาวัง
โท ๑๐) นำตานตรวจ)

^๑ ตรงกับวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๔

^๓ ตรงกับวันที่ ๒๖ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๔

^๔ ตรงกับวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๔

^๕ ตรงกับวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๔

ไปทำเข้ายาคุโสโถมีการรองแลวเอามาสิ่งไทกริมวังถววยพรส่งนากหลวงไททันแต่ ณ วัน

เดอีน ๑๐ แรม ๑๔ ค่ำ ๑๐ } โถ
๑๕ ค่ำ ๑๐ }
๑๑ ขึ้นค้ำหนึ่ง เอก ๓๑ } โถ
โท ๑๐ }

รูปเพล่าเซาทั้ง ๓ วัน อหนึ่งไททานพนักงานคางไนจัดนำออย

สัฎเปนนำชูปาลโสโถส่งไทสน่มพลเรือนถววยพรส่งสวดพรพุทมน ณ วัน เดอีน ๑๐ แรม ๑๔ ค่ำ ๓๗
๑๕ ค่ำ ๓๗ }

โถ เพล่าบายทั้ง ๓ วัน

อหนึ่งไทหลวงอินโกษาเจาภาศีจายพินส์แมรอนชานากกลางไทแกวเสฎนอกหุงเข้าถววยพรส่ง

ว้ล ๓๗ รูป ๓ วัน พิน ๓๐๐ ดูน อหนึ่งไทส่งพรีน่มนพรส่ง บาเรียน } เข้ามา สวดพรพุทมน
นากหลวง } รับพรราชทานฉิน }

ในพรธินังดลิตา มหาปสาฎ } ทั้ง ๓ วัน ถาจเปน } มากนอยเถาไต่และจเปน
พริ้ม } พรส่ง ราชามณ }
พรอ้งเจา } ส้ามเนนนาหลวง }

เครื่องเสว้ย }
สำหรับ คาว } วันไรเทาไต่ไททำทางว้าวรายวันมาฉินบอกกับขุนราชอักษรสัมบุรณส์เมียร
วาน }

ต๊ารกริมวังฯ จไต่หมายบอกกับผุซึ่งทำ เครื่องเสว้ย คาว } ถววยตามรายทางว่าอฉินไททุกกัน
สำหรับ วาร }

อหนึ่งไทเคนแพพรราชกุสัน

	เจ้าพญาอัคคุดมทาเสนา	๑	จิดเสีย
	สมเด็จเจ้าพญาบรืหม่หาพิไชยญาติ	๑	
	พญาราชสุภาวะดี	๑	
	เจ้าพญามหาโยธา	๑	
วัน + ๑๐ ค่ำ	พญาศรีสุริวง	๑	
เพล่าเซา	เจ้าพญาอมราช	๑	
	เจ้าพญาธระมา	๑	
ทำเข้ายาคุ	เจ้าพญาพละเทพ	๑	
	เจ้าพญาผู้ช่วยกรมท่า	๑	
	พญาสุระเสนา	๑	

	พญาเทพวระสุน	๑	
	พญามหาอำมาต	๑	หมู่ใหญ่
	พญาศรีสະหะเทพ	๑	
	พญาศรีภัก	๑	
	พญาสะวัดวาริ	๑	งด
	พญาโชดีกราชเสถ	๑	
	พญาราดภักดี	๑	งดโทษ
	พญากานจะนาคึก	๑	
	พญาพิภพไพไค	๑	
	พญาราชสงคราม	๑	
	พญาภารสธาระเพลิง	๑	
	พญาราชโกษา	๑	
	พญารัตนาพรพินน	๑	
	พญาแพดพงสา	๑	
	พญาไภภักดี	๑	
	พญากำแพง	๑	
วัน + ๑๐ คำ	พญามนตรีสุริวง	๑	๕๓
	พญาจ่านภักดี	๑	งด
	พญาประศัดสัฟการ	๑	
	พญาเพชฌุพานี	๑	
	พญาพิพิทไธสุน	๑	
	พญาขำนิรจนา	๑	ยกงดเสีย
	พญาสิหะราชเดโชไชย	๑	
	พญาสิหราชฤทธิไกร	๑	
	พญาเกียร	๑	
	พญาพระราม	๑	
	พญานะครอิน	๑	
	พญาอะไกรณริต	๑	ยกเสีย
	พญาอะนุชิตไชชาณ	๑	ยกเสีย
	พญามหามนตรี	๑	งด
	พญามหานุภาพ	๑	
	พญาพิทักษ์บุบาร	๑	งด
	พระมหาราชครูประโรหิต	๑	

ทำเข้ายาคุณ		พระมหาราชครูมะหิตทร	๑			
		พระครูพิเชต	๑			
		พระครูพิราม	๑			
		พระไกรศรี	๑	งด		
		พระไกรเสม	๑	งด		
		พญาจุฬาราชมนตรี	๑	ยกเสีย		
		พญาราชวังสัน	๑	ยกเสีย		
		พญามหาอัคนิกร	๑	งดเจ้าคุณสั่ง		๕๓
		พญาอำมระสักดา	๑	งดเจ้าคุณสั่ง		
		พญาประชาชีพ	๑			และให้
พรบรม วงษเธอ	}	กรมพระรามอิศเรฎ	๑	๒		
		กรมหลวงพิเศศศรีสวัสดิ์ศุขวิไช	๑			
		สมเด็จพระเดชาดิศร	๑			
	พรเจ้า พียาเธอ	กรมพรพิพิตโกคณูเบญ	๑	๕		
		กรมพรพิทักษเทเวศ	๑			
		กรมหลวงผวเนศณรินทฤทธิ	๑			
		กรมหลวงมหิศวรินทราเมศ	๑			
		พรอ้งขเจ้ากลาง	๑			
		พรองขเจ้าชุมแสง	๑			
		กรมหมื่นวงษาสนิจ	๑			
วัน ๗ ๑๐ คำ ๑๕	พรเจ้า นองยาเธอ	พรอ้งขเจ้ามรภิฏ	๑	๑๑		
		พรองขเจ้าคัตติยา	๑			
		พรองขเจานิละรัต	๑			
		พรองขเจ้าอรุณวังษ	๑			
		พรองขเจ้ากะปิถา	๑			
		พรองขเจ้าปราโมฎ	๑			
		เจ้าฟ้าพรองขกลาง	๑			
		พรองขเจ้าเกยุณ	๑			
		กรมหมื่นเชตถาภิเบน	๑			
		กรมหมื่นอำเรนบดิน	๑			
		พรองขเจ้าลัดดาวัน	๑		๕๑	

พราชาวร	พรองเจ้าชุมสาย	๑			
วงเธอ	พรองขเจ้าอุไรย์	๑	๑๑		
	พรองขเจ้าอรนพ	๑			
	พรองขเจ้าล้ายอง	๑			
	พรองขเจ้าอำมฤก	๑			
	พรองขเจ้าวสุบัน	๑			
	พรองขเจ้ากำพูนุด	๑			
	พรองขเจ้าสิงหรา	๑			
พเจ้าลูก	พรองขเจ้านพวง	๑	๒		
ยาเธอที่ ๑	พรองขเจ้าสุปติจ	๑			
	กัรมหมินณราณูชิต	๑			
พรวร	พรองขเจ้านพแก้ว	๑	๓		
วงที่ ๑	พรองขเจ้าณเณร	๑			
	กัรมขุนธิเบศบวร	๑			
พรวร	กัรมหมื่นอำมร์มัลตรี	๑	๓		
วงที่ ๒	พรองขเจ้าพงษ์อิษเรฏ	๑			
	พรองขเจ้าภูมเรศ	๑			
	พรองขเจ้าเสื่อ	๑			
	พรองขเจ้าชุมแสง	๑			
พรวร	พรองขเจ้าอุยคุนธร	๑	๗		
วงที่ ๑	พรองขเจ้าทัตทริ่ง	๑			
	พรองขรัตนนิกอร์	๑			
	พรองขเจ้ารองทริ่ง	๑			
	พรองขเจ้าสวาง	๑			
	พรองขเจ้าเกษรา	๑			
	พรองขเจ้ากำภู	๑			
พรวร	พรองขเจ้าอิศราพงษ์	๑	๗		
วงที่ ๒	พรองขเจ้านุช	๑			
	พรองขเจ้าชาย	๑			
	พรองขเจ้าอินทวงษ์	๑			
วัน ๑	พระพุทธรูป	๑			
๑๑ คำท่านค่างในทำ	พรสงฆ	๓๗	๓๘		
มอมเจ้าฉุ่ม		๑			
มอมเจ้าหน		๑			

วังนา

ผู้ตองเกนทั้งนี้ไปรับเอา เข้าน่านม
นำตานตรวด } ต่อผู้รับสั่งที่ทิมดาบขาว แต่ ณ วัน ๙ ๑๐ คำ
๑๓

เปล่าเขาไปทำเข้ายาคุใหญ่แล้วไหหาผลฝักทองที่ลูกใหญ่ดีควักเม็ดเสียแล้วไห

สลัก } กระบอกกลดลายต่างๆ ประดับโหงมดีแล้วเอา ถวย
โถ } ใส่เข้ายาคุ
แกะ

ไหเขียนรายชื่อเข้าไปส่งแก่กรมวังฯ จได้นำเข้าไปตั้งถวายให้ทันกำหนดวันมานี้เหมือนยางทุกปี อย่าไห
ชาวได้ตามรับสั่ง หมายมา ณ วัน ๕ ๙ ๑๐ คำ* ปีกุญตรีศก
๘

สัคดี ชาย
ชัว }
หมูใหญ่
วังนา

คัดจาก หมารับสั่ง ร. ๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๘

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี

* ตรงกับวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์ตักน้ำใช้ในงานพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัจจา

ด้วยเจ้าพญาทหารมาทิกอรเสนาบดีในกรมวัง รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรง พรกระรุธา
โปรฎเกล้าฯ สั่งว่า ทรงพระราชดำริเห็นว่า ไหน้มีผลพลสงจำนวน ๕๐๑ อังเข้ามาสวฎพรพุทมลแลรบัพร
ราชทานฉนี้ในวตัพรศรร์รัตนสาศฎาราม วนั....คำ เผล่าเซา ครนัฉนี้ (ซำรุต)จได้รบันำพรพิพัทสัจจา
พรราชพิที่สาฎ หนัไหลอมพรราชวัง ชาย } เกณฑ์ไทยตักน้ำใสอางจันที่คลงในชายเอาไปตงใน
ชาว }

วตัพรศรร์รัตนสาศฎารามไหเตมทัง ๓๐ ใบ ไหตักตงัแตวนั เดอีน ๑๐ แรม ๑๒ คำ^๑ }
๑๓ คำ^๒ }

ไห่อพรสง สวด } อหนิงไหเซาวพรคลงในชายเอาอางจันเซยัว ๓๐ ใบไปตงัตามรเบย้ง
ฉนี้ }

วตัพรแกวदान เนื้อ } กบัदानตวนั ตัก } ไหตงัแต ณ วนั ๑๐ คำไหหนัลอม
ตาย } ออก } ๑๒

พรราชวัง ชาย } ตักน้ำใสอางอยาไหคาคไตตามรบัสั่ง เวณนายแกว
ชาว }

เลย้งพรสงวนเดอีน ๑๒ } ขึ้น ๑๑ คำ เซา ๕ }
ทิพรทิงงัตุลิตาพิรม } ๑๒ คำ เพน ๕ } สำรบัพิทิลอพร
๑๒ คำ เซา ๕ }
เพน ๕ }
๑๓ คำใน พรทิงงัไฟสารทกัสินเซา เครอึง ๒ } สำรบั
สำรบั ๑๘ }
โรงพรราชพิทเซา ๒๐ สำรบั }

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๘

^๑ ตรงกับวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง

เรื่อง เกณฑ์เจ้าหน้าที่รักษาพระองค์ ในการเสด็จพระราชดำเนิน

ทอดพระภูิ่นทางชลมารค

วัน ๙ ๑๑ คำ^๑ ปิฎกตรินิศกด้วย พญาราชสูภวได้รับพระบรมราชโองการไล่เกล้าฯ ทรงพร
กรัรนาโปรฎเกล้าฯ สั่งว่า ณ วันเดือน ๑๑ คางแรมปิฎกตรินิศก พรบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
จ้เสด็จฯ พระราชดำเนินทางชลมารค ไปทรงทอดพระภูิ่น ณ พระอารามหลวงเปนลายพระอารามไห

เจ้ากรม	} หาดหัว	พันทนาย	} รักษาพระองค์ เข้ามาระดมพร้อมกัน ณ เดือน ๑๑
ปลัดกรม		บ่อโทน	
สมุบาญชัย		พัน	
เจ้าหมุ		ทนาย	

แรมคำหนึ่ง^๒ ก้าวจสินเขตพระภูิ่น ณ เดือน ๑๒ แรมคำ ๑^๓ แลวให้ทำทางว้าวมาภูิ่นแกฎเกนเมื่อน
ยางทุกปีตามรับสั่ง

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๗

หมายรับสั่ง

เรื่อง เบิกน้ำมันมะพร้าวสำหรับตามตะเกียงบนพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์

วัน ๒ ๑๑ คำ ^๔ ปีชวดจัตวาศัศกหมิน	ภักดิงสมุบาญชัยรักษาพระองค์	} ตาม
	เบิกน้ำมันพรราว ๑๕๐ ทนาร	
	คูหาสวรรค์สมุบาญชัยรักษาพระองค์	
	เบิกน้ำมันพรราว ๑๕๐ ทนาร	

ต่เกียงบนพระที่นั่งดุสิตาภิรม	รยา	} ๓๐๐ ทนาร
	โคมแขวน	
	ตเกียงตั้ง	
	ถวยแก้วราย	

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๙

^๑ ตรงกับวันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๓ ตรงกับวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๔

^๔ ตรงกับวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง กระบวนเสด็จทางชลมารค

เรือ	พรธินั่ง ๒ ลำ	๑๒๐	๑๗๐	๑๕๓๐ คืบ
	เครื่อง ๒ ลำ	๕๐		
ทำฉนวนรพลับปล้ำ		๕๐	๑๒๕๐	
จุกช่องคลองน้ำ				
	เกา	๑๐	๑๑๒๐	
กายเรือตั้ง	ไม	๑		
กายเรือกล้อง ๒ ลำ		๕๐		
กรบวร	แต่งทวิรับ	พรอ้งเงา		
เสด็จ	เสด็จ			
รับวัด				
เรือ	นางจอร์เม ๔ ลำๆ ละ ๒๕ คืบ	๑๐๐	๑๗๐	
มอ	หลังคฤ ๒ ลำๆ ละ ๓๕ คืบ	๗๐		
เรือ	เสือ	๒ ลำทหารปืนปากน้ำ	๗๐	
	หมี			

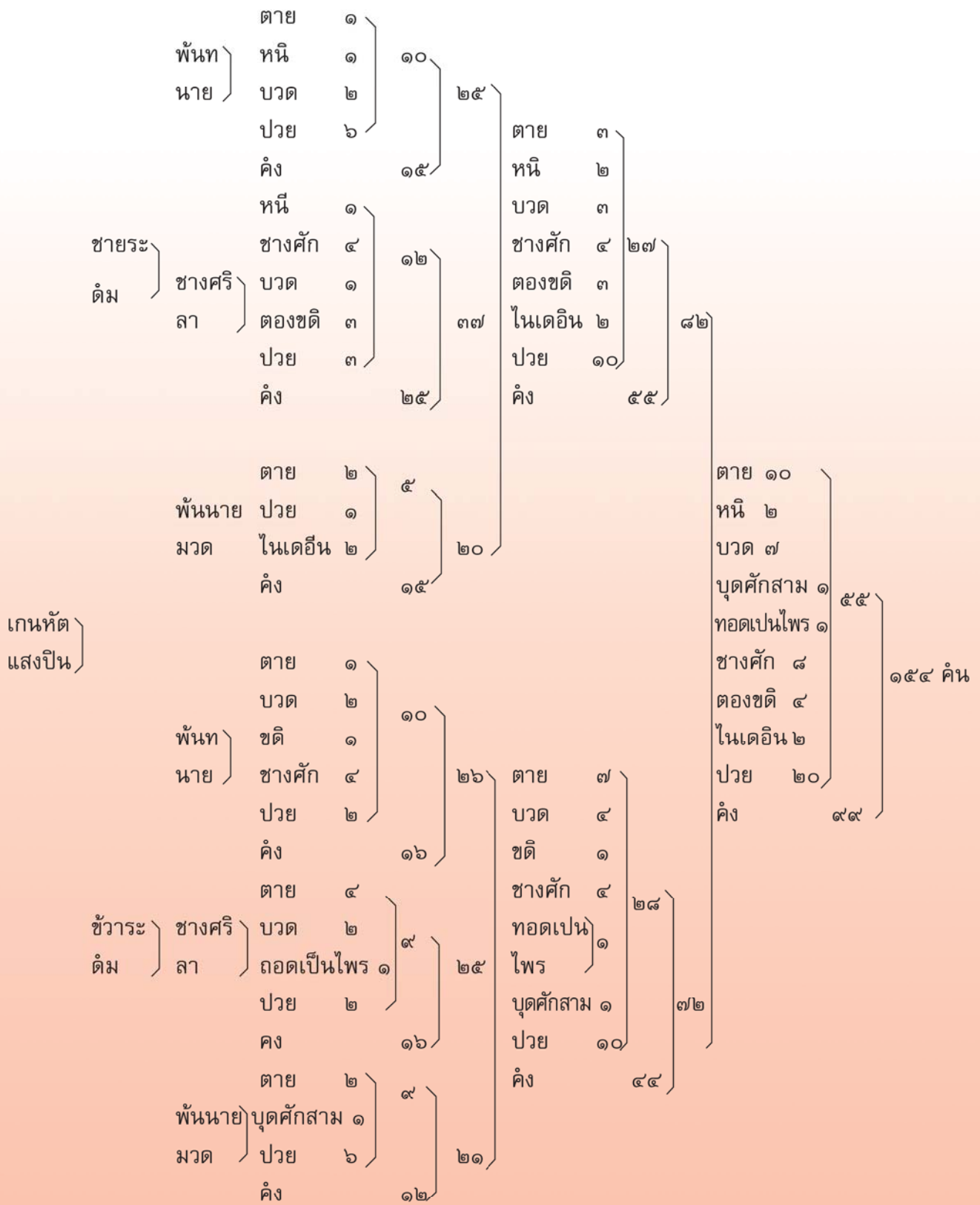
พัน	นา	ทหาร	๙๙	๑๖๑	๑๐๕๐
	ทนาย	พลเรือน	๖๒		
ฝักาย	กองพญาพิพิต		๑๐๐ ชัก ๘๐	๕๕๐	
	อัย สุน				
	กองพญาอภัยรัณฤท		๕๐ ชัก ๔๐		
	กองหลวงราชโยธาเทพ		๕๐ ชัก ๔๐		
	กองพญาอัศดาเรืองเดช		๕๐ ชัก ๔๐		
	กองพญาศรราชเดโชไช		๓๐ ชัก ๒๕		
	กองพญาศรราชฤทธิไกร		๓๐ ชัก ๒๕		
ไพรหลวง	กองพรอินณเทพ		๓๗๗ ชัก ๓๐๐	๑๙๔	
	กองพญาศรราชเดโชไช		๑๒ ชัก ๙		
	กองพญาศรราชฤทธิไกร		๑๒ ชัก ๙		
	กองพญาพิไชยานฤท		๑๑ ชัก ๘		
	กองพญาวิษิตณรัง		๑๑ ชัก ๘		
จาย	กองหลวงราชโยธาเทพ		๔๐ ชัก ๓๒		

กองขุนอินรักษา	๑๐ ชัก ๘	
กองพญาอัศดาเรืองเดช	๒๐ ชัก ๑๖	
กองขุนรามรัตนฤท	๒๙ ชัก ๒๓	
กองหลวงพิมารไพรัช	๒๙ ชัก ๒๓	
กองหลวงสกลพิมาร	๒๘ ชัก ๒๒	
กองหลวงเพชฌัญญู	๑๓ ชัก ๑๐	
เสนี		
กองหลวงณเรน		
ชาติสังหาร	๑๓ ชัก ๑๐	
กองพันเชือก	๑๕ ชัก ๑๐	
ฉางเข้า	๑๐ ชัก ๖	
วังหน้า	พันพริ้ม	๑๕๐
	พันเทพ	

ศรีย	ฝักรา				
	เกนยัก				
	พัน	ทหาร	ประจำการ ๔๐	๑๓๙	ประจำการ ๗๐
	พัน	หยา	คิง ๙๙		
		ฟัลเรือน	ประจำการ ๓๐	๙๒	คิง ๑๖๑
			คิง ๖๒		

ศรีย	ทำฉนวนพลัปล้ำ		๔๐	๑๑๒๐	คัณ	
	กายเรือตัง	ทหาร ๗ คู ๑๔ ลำ	๖๔๐			๑๐๐๐
		พลเรือน ๔ คู ๘ ลำ	๓๖๐			
	กายเรือกล้องแซก ๒ ลำ		๕๐			๒๐
	แต่งที่รบัวตพรอ้งเจาคางไนสนัณ	ชาย ๑๐	๑๐			
		ขวา ๑๐				
	ราทยาร ๕		๑๐			
รับวัด	นาฬิกา ๓					
	นำส่ง ๒					

บานไม้ดั่งทองแขวนฟ้า	พนัฑการ	๕	๕๐
หลวงสุเรนวิชิต	ฝัภายกองพญาพิพิธยัสุน	๔๖	
โพเรย้งดั่งทองฉาบีส	พนัฑการ	๖	๕๐
หลวงอภัยเสนา	ฝัภายกองพญาพิพิธยัสุน	๓๔	
ดั่งทหารในชาย	ฝัภายกองพญาอภัยรณฤท	๑๐	
ดั่งทหารในชัว	พนัฑการ	๙	๔๕
	ฝัภายกองหลวงราชโยทาเทพ	๓๖	
	พนัฑการ	๔	๔๕
	ฝัภายกองหลวงราชโยทาเทพ	๔	
	ฝัภายกองพญาอภัยรณฤท	๓๐	
	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๗	
ดั่งอาษาวิเสทชาย	พนัฑการ	๕	๔๕
สมุบาญชัยรบ	พนัฑหลวงวิจารณ์	๒	
	กองขุนรามรณฤท	๒๓	๔๕
	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๑๕	
ดั่งอาษาวิเสทชัว	พนัฑการ	๙	๔๕
หมื่นปองรบ	ฝัภายกองพญาอัศดาเรย้งเจ	๓๖	
ดั่งเกณฑัย	พนัฑการ	๕	๔๕
ฝรั่ง ชาย	กองหลวงณเรนชาตีสังหาร	๑๐	
	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๓๐	
ดั่งเกณฑัย	พนัฑการ	๕	๔๕
ฝรั่ง ชัว	กองหลวงเพชญูเสณี	๑๐	
	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๓๐	
ดั่งลอมวังชาย	พนัฑการ	๕	๔๕
หลวงฉนไก	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๔๑	
รินรบ			
ดั่งลอมวังชัว	พนัฑการ	๕	๔๕
หลวงอภัยพัลชาน	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๔๑	
รบ			
ดั่งตำรวจในชาย	พนัฑการ	๒	๔๕
	กองพญาศรราชเดโชไช	๙	
	ฝัภายกองพญาศรราชเดโชไช	๒๕	
	วังหนา	๙	

ตั้งตำรวจไนชว้า	พนัฑการ	๒	๔๕
	กองพญาศรีราชฤทธิไกร	๙	
	ฝัภายกองพญาศรีราชฤทธิไกร	๒๕	
	วังหนา	๙	
ตั้งตำรวจใหญ่ชาย	พนัฑการ	๑	๔๕
	กองพญาพิไชยชานฤท	๘	
	ฝัภายกองพญาอัศดาเรืองเดจ์	๕	
	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๑๐	
	วังหนา	๒๒	
ตั้งตำรวจใหญ่ชว้า	พนัฑการ	๑	๔๕
	กองพญาวิชิตณรัง	๘	
	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๑๕	
	วังหนา	๒๑	
ตั้งตำรวจนอกชาย	กองหลวงราชโยทาเทพ	๑๖	๔๕
	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๒๐	
	วังหนา	๙	
	พนัฑการ	๒	
ตั้งตำรวจนอกชว้า	กองหลวงราชโยทาเทพ	๑๖	๔๕
	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๒๐	
	วังหนา	๗	
	พนัฑการ	๒	
ตั้งตำรวจสนั่มชาย	กองขุนอินรักษา	๘	๔๕
	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๒๐	
	กองพันเชือก	๑๐	
	วังหนา	๕	
ตั้งตำรวจสนั่มชว้า	พนัฑการ	๒	๔๕
	กองพญาอัศดาเรืองเดจ์	๑๖	
	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๒๐	
	วังหนา	๗	
ตั้งกองกล้างชาย สมุบาญชยรับ	พนัในกรั่ม	๘	๔๕
	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๒๐	
	วังหนา	๑๗	
ตั้งกองกล้างชว้า สมุบาญชยรับ	พนัในกรั่ม	๘	๔๕
	ฝัภายกองพรอินณฑเทพ	๑๑	
	วังหนา	๒๖	

ดั่งเรือกันชาย สมุบาณชัยรับ	พนัโนกรั่ม		๘	๔๕	
	กองหลวงพิมารไพรชล		๒๓		
	ทำฉางกองขุนรัตนสมบัติ		๖		
	วังหนา		๘		
ดั่งเรือกันขวา สมุบาณชัยรับ	พนัโนกรั่ม		๕	๔๕	
	พนัหลวงสกลพิมาร		๙		
	กองหลวงสกลพิมาร		๒๒		
	วังหนา		๙		
กายเรือกลองแขก ลำพญา	พันทหาร		๒๕		
กายเรือกลองแขก ลำพญา	พันทหาร		๒๕		
ทำฉนวนรพลบัปปล้า จุกของคัล้องนำ			๔๐		
รบวัด	ราทยาร		๕	๑๐	
	นาฬิกา		๓		
	น้ำสั่ง		๒		
แต่งที่วรับสนมพลเรือน	ชาย		๑๐	๒๐	
	ขวา		๑๐		
หน้า	เรือเลือปาก น้ำ ๒ ลำ	เลือทยารชล	๑	๖	
		เลือคำรันสิน	๑		
	แช	วี่พัฏชล	๑		๒
		อนันตะสมุทร	๑		
หลัง	เรือมอ ๔ ลำ	แชแทน	๑	๘ ลำ	
		จอร์เซ	๑		
	เรือคฤ ๒ ลำ	วอระวารีย	๑		๒
		ศรีปศุมุท	๑		

อาษาวิเสทชาย

เดอิน				
๑๑				๔
เดอิน		๓		๑๑
๑๒				
เดอิน		๑	ป่วย ๒	๗
๑			คิง ๕	
เดอิน	ป่วย ๒	๓		
๒	คิง ๑			

อาษาวิเสทข้า

เดอิน				
๑๑				๔
เดอิน		๔		๑๖
๑๒				
เดอิน	ป่วย ๑	๔	ป่วย ๓	๑๒
๑	คิง ๓		คิง ๕	
เดอิน	ป่วย ๒	๔		
๒	คิง ๒			

กองกลางชาย

เดอิน				
๑๑				๓
เดอิน		๒		๑๒
๑๒				
เดอิน		๓	ป่วย ๑	๕
๑			คิง ๔	
เดอิน	ป่วย ๑	๔		
๒	คิง ๓			

กองกลางข้า

เดอิน			
๑๑		๔	
เดอิน	๔		๑๒
๑๒			
เดอิน	๒		
๑		๔	
เดอิน	๒		
๒			

เรือกันชาย

เดอิน	ตาย ๑	๒	๔	๑๒
๑๑	ป่วย ๑	๒		
เดอิน	คัง	๒		
๑๒		๒		
เดอิน		๒	๔	๑๒
๑๒		๒		
เดอิน		๔		
๑		๔		
เดอิน		๑	๔	๑๒
๑		๑		
เดอิน		๑		
๒		๑		

เรือกันขวา

เดอิน	ตาย ๑	๓	๓	๑๐
๑๑	ป่วย ๑	๒		
เดอิน	คัง	๒		
๑๒		๒		
เดอิน		๒	๓	๑๐
๑		๒		
เดอิน	ป่วย ๑	๒		
๒	คัง ๑	๒		

ลอมวังชาย

เดอิน	๒	๖
๑๑	๑	
เดอิน	๑	
๑๒	๑	
เดอิน	๒	๖
๑	๒	
เดอิน	๑	
๒	๑	

ลอมวังขวา	เดอิน			๒	
	๑๑				
	เดอิน	๑			๖
	๑๒				
	เดอิน	๒		๔	
	๑				
	เดอิน	๑			
	๒				
ยพืรม	เดอิน				๓
	๑๑				
	เดอิน	ป่วย	๑	ป่วย	๒
	๑๒			คัง	๑
	เดอิน	ป่วย	๑		
	๒	คัง	๑		
ราทยาน	เดอิน			๒	
	๑๑				
	เดอิน	๑			๖
	๑๒				
	เดอิน	๒		๔	
	๑				
	เดอิน	๑			
	๒				
กองพรณเรน โกษาชาย	เดอิน			๔	
	๑๑				
	เดอิน	๔			๑๒
	๑๒				
	เดอิน	๒		๘	
	๑				
	เดอิน	๒			
	๒				

	เดิน	ไป	๑	}	๒	}
	๑๑	คิง	๑			
กองหลวงวิเชย	เดิน	๓	}	}	๖	}
ไพร่	๑๒	๑				
	เดิน	๑				
	๑	๒				
	เดิน	๒				
	๒					

	เดอิน	ปวย	๒					๓	๑๒
	๑๑	คิ่ง	๑						
กองหลวงสํกัล	เดอิน	ปวย	๑	๓	ปวย	๓	๔	๙	
	๑๒	คิ่ง	๒						๖
	เดอิน	ปวย	๑						
	๑	คิ่ง	๒						
	เดอิน	ปวย	๑						
๒	คิ่ง	๒	๓						

	เดอิน	}						๓	}	
	๑๑	}								
	เดอิน	}	ปวต ๑	}	๒		เจ้าคุณ	๑	}	
กองหลังวิ	๑๒	}	คิง ๑	}			ป่วย	๑	}	
จารย์โกษา }	เดอิน	}	เจ้าคุณ ๑	}				๓	}	
	๑	}	ป่วย ๑	}	๓		บวด	๑	}	๕
			คิง	๑	}		คิง	๒	}	

ศรีย

ตาย ๑	๕			
เดอิน ๑๑	ปวย ๔	๕		
	คิ่ง	๔๒		
ตาย ๑	๕			
เดอิน ๑๒	บวด ๑	๓๘		
	ปวย ๓			
	คิ่ง	๓๓		
เดอิน ๑	ปวย	๓	๓๖	
	คิ่ง	๓๓		
เดอิน ๒	ปวย	๘	๓๔	
	คิ่ง	๒๖		
ตาย ๑	๑๖			
บวด ๑				
ปวย ๑๔		๑๐๘		
คิ่ง	๙๒			
				๑๕๕ คิ่ง

อาษาวิเสท	ชาย ๕	๑๔		
	ขวา ๙			
วัน ๑๑ คำ	ชาย ๘	๑๖		
พนัรติม	ขวา ๘			
คางแรม	ชาย ๘	๑๓		
	ขวา ๕			
ลอมวัง	ชาย ๕	๘		
	ขวา ๔			
เดอิน ๑๑	คาง	๘		
แรม	คาง	๒		
กองพรณเรน	ชาย ๑๔	๒๘		
	ขวา ๑๔			
พนัรติม	๒			
คางแรม	๔			
อพิรม	๖			
ราทยาร				
หลวงวิเชียร				
สกลณรา	๒			
คินไห	๔			
ฉน่าน	๖			
สนมพลเรอิน	ชาย			
	ขวา			

* ตรงกับวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

พนัก์ด้มจ่ายไห ขุนจัดทำต๋ การเรือก เดอิน ๑๒ คาง ชิน	คางชิน	กองกลาง	ชาย ๙ ขวา ๘	๑๗	๔๒ ค่น
		เรือกนั้น	ชาย ๘ ขวา ๕	๑๓	
		ลอมวัง	ชาย ๔ ขวา ๔	๘	
		กองหลวงวิจารณ์		๔	

พนัก์ด้มเดอิน ๑๒ ชินค่านึง จ่ายไหหลวงพลอไสย	อาษาวิเสท	ชาย ๖ ขวา ๙	๑๕
พนัก์ด้มเดอิน ๑๒ ชินค่านึง จ่ายไหสน่ม	พรณเรน	ชาย ๑๒ ขวา ๑๔	๒๖
		หลวงวิเชียร	๔
		อพิรม	๒
		ราทयर	๔
		หลวงสกลพิมาร	๙

แรม ๒๐ ค่น	๑๕	๑	หลวงณราเรืองเดจ ๑๓ ค่น	๙	๓	๑
ชิน ๒๕ ค่น	๑๘	๓	หมิน สกัณรา	๑๔	๓	๓
			ฉนวนัน			๑
			ค่น		๓	๓
			ยง	๒	๒	๑

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๗

หมายรับสั่ง เรื่อง กระบวนเสด็จทางสถลมารค

วัน + ๑๑ คำ^๑ ปีกุญตรีหนีศัคมี่หมายเวหนาย มาว่าด้วย เจาพญาธารมาธิกอรเสนาบดีผู้ไทย
ในกรมวัง รับพรบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพรกรรณาโปรฎเกล้าฯ สั่งว่า จะเสด็จพระราชดำเนินพร
ราชทานพรกัณ ๓ วัน + ๑๑ คำ^๒ ณะ วัด พรเชตุพลทวิมลมังชลาวาทพรอารามหลวงทิว ๑
๘ บัรณะเชทวรวาราม พรอารามหลวงทิว ๒
โดยทางสถลมารคเปนกระบวนพยุหะยาตราเปนน้มนากเปนค่น ๒๑๐๐ เสฎฐน้เกน และ ใญ่ซึ่งต้อง

กัณเณเลอมวก
ดาบโลเสโล
เกนทังหนีเบ็ก กระบองทอง
ภาลาย
ทรวงาวชวาน

ต่อเจาพนักงานแล้วไหคอยเตรียมแห ๓ พรอ์นังดุจลิจดาพริ้ม

แต่ ๓ วัน + ๑๑ คำเพลายามของรุง ไห้ครับตามเก้นอยาไหษาชใดตามรับสั่ง

กระบวนเสด็จ ทอดพรกัณทางสถลมารค ๓ วัน + ๑๑ คำปีกุญตรีหนีศัค

ทหารปืนใหญ่	๑๒๐	แต่งตัว	๓๒๐
ทหารสปียถิพีนคาบศรีลา	๒๐๐	ยางฝารัง	
ตำรวจถือ หวาย	๔๐		
หวก	๓๐๐		
เจากริม	๒	นุ้งไมคาษราชตะ	
ทนายเลอิก ปลัดกริม	๒	คัชเกยวลาย	๓๘๔
ขุนหมิน	๔๐		
มาสรวทาง เพชฎูษารถี	๑	นุ้งไมคาษราชคัชเลอวัต	
ภาชียไชย	๑	ลัดโภกคลิบชัชดาบ	๒
		มาฎกแพนมิเกาทันหวกลัด	

^๑ ตรงกับวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

กล้องฉณะ			๘๐	หุ่กั๊งเกง	ปัสตุแดง	
กล้องมโหรีทิก	หาม ๘	๘๒	๘๒	เลื่อ	เกยวลายมวกคิลิปล่ำตวร	๙๒
	ดี ๒					
	ปี ๒					
จา	ปี ๑			หุ่กั๊งเกงยั๊กเชื่อมัสครุมวกตุมปี		๒
	กล้อง ๑			เกยวเจียร	บาท	
	งอน ๑๖			หุ่กั๊งเกง	ปัสตุแดง	
แตร	ฝรั่ง ๑๒			เลื่อจิบมือ	มูกคลุ่ม	๓๒
	สัง ๔					
	๗ ชั้น	๔				
	๕ ชั้น	๑๒				
เครื่องสูง	บางแซรก	๘		หุ่กั๊งเกงยั๊ก		
	ซุ่มสาย	๔		เลื่อมัสครูเกยว		๓๔
	พัตโปก ๒			เจียรบาทล่ำกอกแต่ง		
อพิรมถื่อ	บังพรสุน ๔	๖				
หามพรธินั่งพุทตาน	หุ่กั๊งเกงยั๊ก					๓๐
	เกยวเจียรบาท					
	หนา	พญาเทพวอร์ซุน ๑	๒			
		พญาราชนิกฤษ ๑		๔		
ปัสตุ	หลัง	พรณรินทเสนี ๑	๒			
		พรศรีสเทพ ๑				
	นำรื่อ	ซุนโจอมพัลลสาน ๑		๒		
		ซุนสถารพัลลสาน ๑				
ตำรวจซุนดาบกำกับปิ่นใหญ่	นา ๔				หุ่กั๊งมปักลาย	
	หลัง ๒			๖	คาษราชตักซ์	๔๘
					เชื่อครุยขัดดาบ	
	หัวหมิน ๔					
มหาดเลก	นายเวน ๔			๒๘		
	จา ๔					
	หุ่กั๊งแพร ๑๖					
ษารวัด	กล้อง ๒			๔		
	แตร ๒					
ซ้าววังคุมเครื่อง	หนา ๒			๔		
	หลัง ๒					

พญาคุณเคียง			๑๖							
ตำรวจ	แจกกรม	๘	๓๓๖							
	ปลัดกรม	๘								
	นายเวเน	๒๐								
	ขุนหมื่น	๓๐๐								
ทหารใน	แจกกรม	๒	๒๔	หุ้มฉมปักลาย คาษราชต์ค้ำช เลือครุยขัดกระบี่	๔๓๐					
	ปลัดกรม	๒								
	ขุนหมื่น	๒๐								
พลพัน	แจกกรม	๒	๒๔							
	ปลัดกรม	๒								
	ขุนหมื่น	๒๐								
รักษาพรอ้ง	แจกกรม	๒	๒๘							
	ปลัดกรม	๒								
	ขุนหมื่น	๒๐								
	ใหม่	๔								
คุชั๊กแจกกรม			๒							
มหาดเลกเซ็น	พระแสง	วางเครื่อง	๑๐	๓๐	๔๔	หุ้มฉมปัก ลายเชิงครุย	๑๒๘			
		ตามเสด็จ	๒๐							
		เครื่องใหญ่่น้อย								
กำนันเซ็นพร	ปิ่น	๔๐	๔๐	๑๔	๘๐					
	ทวน	๔๐								
ผู้ษามาลา	อยู่งานพรกรัฏ	๒	๒	๔	๔					
	เซ็นการพรผู้ษา	๒								
รักษาพรอ้งปิ่นทองปรัยใสเชือเสนากุดยกใหม่			๖๐	๓๘๐						
เกนหัดแสงไนถือปิ่นรางแดงใสเลือเสนากุษลาย			๒๐๐							
กั๊งเกนมัศรุเกียวยลายมวกหนั										
อาษาจามถือหอกคุแดงตัวยางแขก			๓๐							
แขกอ้อร่เทษถือเสโลแดงตัวยางแขก			๓๐							
อาษาญีปุ่นถือขวานจีนแดงตัวยางจีน			๓๐							
เกนหัดยางฝรังถือปิ่นลั้งมาแดงตัวยางฝรัง			๓๐							

เซนท์องถิวดาบเซน	๓๐		
ดาบ ๒ มือถิวดาบ ๒ มือ	๓๐		
ดั่งทองถิวดาบดั่ง	๓๐		
อาษา เดโซ	} ถิวดาบเฉลย	๓๐	
ทายนำ			
ลอมวังถิวดาบโล	๓๐	นุ่งกั้งเกงมัสครู	} ๓๐
เรือกัณฑ์อกระบองทอง	๓๐	เสื่อเสนาภูษลาย	
		เกี้ยวลายมวกหนัง	
อาษา ชาย	} ถิวตรี		
ขวา			
ทหารไนถิวจ้าว	๓๐		
อาษาทวรทองถิวทวร	๓๐		
ทำลุ ชาย	} ถิวท่ณูหางไคย		
ขวา		๓๐	

คัดจาก หมยรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๗

พระที่นั่งพุทธานกาญจนสิงหาสน์

หมายรับสั่ง

เรื่อง พระราชทานพระกฐินทางชลมารค ๓ พระอารามหลวง

วัน ๒๑ ค่ำ^๑ ปีกุญตรีศก ด้วยเจ้าพญาธารมาทิกวัธรับพรบรมราชโองการใส่เกล้าฯ
ทรงพรกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ณ วัน ๒๑ ค่ำ^๒ เพลาเช้าสพรบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

จ้ะเสด็จทางชลมารคไปพระราชทานพระกฐิน ณ วัด

อรุณราชวรารามทิว	๑	} ๓ พระอาราม
บอรัมนิวาท	ทิว ๒	
สเกษ	ทิว ๓	

ไทเกนยก้เอาเลกฝัภายเกนยักและเลกจ่ายเดอินภายเรือ

ตั้ง	} เปนน้นมากน้นเกน และใหญ่
กลอง	

ซึ่งตองเกนท้งนี้เอาเลกสั่งไห้แกเจ้าพ่นก้งารเรือแต่ ณ วัน ๒๑ ค่ำ ไปยักเรือล้ง ครน้รุ่งขึ้น ณ
วัน ๒๑ ค่ำ เพลาเช้าจ้ะไ้ภายเรือแหเสด็จอย่าไห้ชาวไ้ตามรับสั่ง

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๗

วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

^๑ ตรงกับวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง ให้เร่งเจ้ากรมสมุหบาญชีพาตัวขุนหมื่นมารับเบี้ยหวัด

อนึ่งเพลาเที่ยง นายข้าดำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยพญาราชภักดีรับสั่ง พระเจ้านองยาเอื้อกรมหลวง
วงษาธิราชสนิท ไสเกล้าน สั่งว่า ข้าราชการฝ่าย ทหาร) ผู้ใหญ่) ทิวไทรบรรพราชทาน
พลเรือน) น้อย)

เบี้ยหวัดไปแล้วก็มีบ้างยังคงอยู่หลาย หมู) เจ้ากรมปลัดกรมสมุหบาญชีหาเอาตัวขุนหมื่นมารับ
กรม)

เบี้ยหวัดให้สินจำนวนไหม ขุนหมื่นเลาหนีไปราชการแสดงข้อดีป่วยเจ็บ ก็ขอปรับแต่งเอาบายชีมาชำระ
สอบสวรใหญ่เหนือร เจ้ากรม ปลัดกรมสมุหบาญชี หาเอาจำนวนขุนหมื่น มาฉินใหญ่โฉนดให้

กรม มหาไไทย) หมายบอก เจ้ากรม) สมุหบาญชีทุก) ใหญ่เอา
กลาโหม) ปลัดกรม) กรม)
สัสดี)
สนมพลเรือน)

ตัวขุนหมื่นทิวยังไม่ได้รับเบี้ยหวัดมารับเบี้ยหวัดให้สิน แต่ในเดอนอายสินเดอนให้สิน ถ้าไปเดอน
ญี่ขึ้นคำหนึ่งแล้ว เจ้ากรมสมุหบาญชีไม่ภาตัวขุนหมื่นเขามารับเบี้ยหวัดพังกำหนดไป เบี้ยวก็
ไม่ไหแล้ว จ้เอาตัวขุนหมื่นแล เจ้ากรมปลัดกรมสมุหบาญชี เปนโทษด้วย ถ้าตัวขุนหมื่นซึ่ง
มารับเบี้ยหวัดจ้ให้ชำระบาลตัวเอาความจริงตามรับสั่ง

นายสั่ง ไป สัสดี ชายปรแดงจุลาเทพ)
ชว้าปรแดงราชรักษา)
ลอมพรบรมหาราชวังนายรวจนักการ)
หมูใหญ่ขุนราชอาญา)

รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

หม้ายรับสั่ง เรื่อง ทรงสถาปนาพระองค์เจ้ากปิธดา เป็นกรมหมื่นภูบาลบริรักษ์

พระองค์เจ้ากปิธดาเป็นพระเจ้าน้องยาเธออันสนิทชิดใช้ใกล้พระองค์มาช้านาน แลทรงพรอสุหา
มิได้เกียจคร้าน ในพระราชกิจจานุกิจทั้งปวง ควรจะเป็นเจ้าต่างกรมได้ จึงมีพระบรมราชโองการมา ณ
พระที่นั่งสุทไธสนาครุฑมณเฑียรบาล ให้สถาปนาพระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้ากปิธดาขึ้นเป็นกรมหมื่น
ภูบาลบริรักษ์ สีนาม เจริญพรชนมายุศม์วรรณ ศุขะ พละ ศิริสวัสดิ์ให้ทรงตั้ง

เจ้ากรม	) เปน	หมื่นภูบาลบริรักษ์	๑	) เจริญอายุศม์ วรรณ ศุขะ พละ
ปลัดกรม		หมื่นประจักษ์ราชกิจ	๑	
สมุหบาญชี		หมื่นลิขิตวิจารณ์	๑	

ทำราชการสนองพระเดชพระคุณสืบไป เทอญ

ให้พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้ากปิธดาเป็นกรมหมื่นมีพระนามตามจารึกไว้ในพระสุพรรณบัตร

ให้ทรงตั้ง	เจ้ากรม	) เปน	หมื่นภูบาลบริรักษ์	๑	) ตั้งแต่ ณ วัน ๔ + ๑๒
	ปลัดกรม		หมื่นประจักษ์ราชกิจ	๑	
	สมุหบาญชี		หมื่นลิขิตวิจารณ์	๑	

คำ* ปีกุนตรีศก ศักราช ๑๒๑๓

คัดจาก หม้ายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๒๐

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูบาลบริรักษ์

* ตรงกับวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง

เรื่อง ทรงสถาปนาพระองค์เจ้านิรรัตน์ เป็นกรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา

พระองค์เจ้านิรรัตน์เป็นพรเจ้าน้องยาเธอ กอประด้วยไวยวุฒิปรีชารอบรู้ในพระราชกิจจานุกิจ
ทั้งปวง ควรจะเปนเจ้าต่างกรมได้ จึงมีพระบรมราชโองการมา ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาทให้
ให้สถาปนาพรเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้านิรรัตน์ ขึ้นเป็นกรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา พัดคณนาม
เจริญพรชนมายุศม์ วรรณ สุขะ พละ ศิริสวัสดิ์

เจ้ากรม	)	เพน	หมื่นอลงกฎกิจปรีชา	๑
ให้ทรงตั้ง ปลัดกรม			หมื่นรจนาทิโกศล	๑
สมุหบาญชี			หมื่นสกลพยุหะรักษ	๑

เจริญชนมายุศม์วรรณ สุข พละ ทำราชการสนองพระเดชพระคุณสืบไป เทอญ

ให้พรเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้านิรรัตน์เป็นกรมหมื่นมีพรนามตามจากฤกไว้ในพรสุพรรณบัตร

เจ้ากรม	)	เพน	หมื่นอลงกฎกิจปรีชา	๑	ตั้งแต่ ณ วัน ๔ + ๑๒ คำ [*] ๔
ให้ทรงตั้ง ปลัดกรม			หมื่นรจนาทิโกศล	๑	
สมุหบาญชี			หมื่นสกลพยุหะรักษ	๑	

ปีกุนตรีศก ศักราช ๑๒๑๓

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ.๑๒๑๓ เลขที่ ๒๐

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา

* ตรงกับวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง ทรงสถาปนาพระองค์เจ้าขัติยยา เป็นกรมหมื่นถาวรรยศ

พระองค์เจ้าขัติยยาเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ ประกอบไปด้วยวิริยาภาพในราชกิจแลมีพระไทยรักษ
ใครในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเพอน้ำมาก ควรจะเป็นเจ้าต่างกรมได้ จึงมีพระบรม
ราชโองการมา ณ พระบัณฑูรสุรสีหนาทดรัสสั่ง ให้สถาปนาพระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าขัติยยา
ขึ้นเป็นกรมหมื่นถาวรรยศ ครุฑนาม เจริญพระชนมายุศม วรรณ สุข พล ศิริสวัสดิ ให้ทรงตั้ง

เจ้ากรม	)	หมื่นถาวรรยศถือศักดินา	๑
ปลัดกรม		หมื่นกำนันภูราชกิจ	๑
สมุหบาญชี		หมื่นสิทธิอักษร	๑

เจริญอายุ วรรณ สุข พล ทำราชการสนองพระเดชพระคุณสืบไป เทียบ

หมื่นอลงกฎกิจปรีชา

หมื่นรจนาโกศล

หมื่นสกลพยุหรัักษ

หมื่นภูมินทรภักดี

หมื่นศรีพลเสพย

หมื่นเทพพลาอนุรักษ์

ขุนสิริอุตสาหพร

หมื่นบวรพินิต

หมื่นสนธิอักษร

หมื่นราชสิทธิวิกรม

หมื่นภิรมราชกิจ

หมื่นวิจิตรพลชั้น

หมื่นภูบาลบริรักษ์

หมื่นพิทักษ์ราชกิจ

หมื่นลิขิตวิจารณ์

หมื่นภูบดีราชฤทธิ

หมื่นไกรพลชั้น

หมื่นอนันตพยุหะรัักษ

กปิฐา

หมายเหตุรับสั่ง

เรื่อง ทรงสถาปนาพระองค์เจ้าลัดดาวัลย์ เป็นกรมหมื่นภูมินทร์ภักดี

พระองค์เจ้าลัดดาวัลย์เป็นพระราชธิดาพระองค์แรก ทรงประสูติด้วยไวยวุฒิวิริยาธิคุณรอบรู้ใน
พระราชกิจจานุกิจทั้งปวง ควรจะเป็นเจ้าต่างกรมได้ จึงมีพระบรมราชโองการมาณพระบัณฑูร-
สุรสีหะนาทหรัสสั่ง ให้สถาปนาพระราชธิดาพระองค์เจ้าลัดดาวัลย์ขึ้นเป็นกรมหมื่นภูมินทร์
ภักดี โสณนาม เจริญพรชนมายุศม์ วรรณ ศุขะ พละ ศิริสวัสดิ์ ให้

เจ้ากรม	) เป็น	หมื่นภูมินทร์ภักดี	๑	) เจริญ
ทรงตั้ง ปลัดกรม		หมื่นศรีพลเสพย์	๑	
สมุหบาญชี		หมื่นเทพพลาณรักษ์	๑	

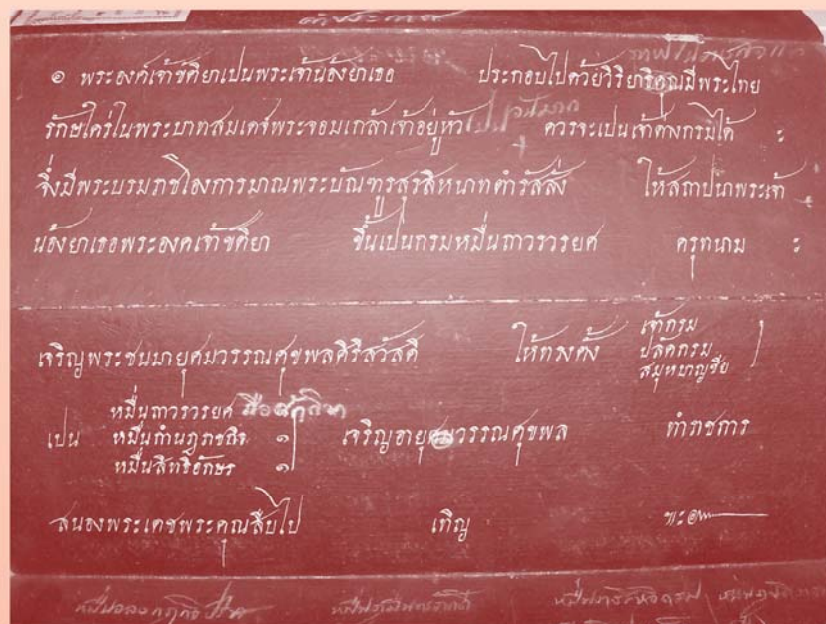
ชนมายุศม์ วรรณ ศุขะ พละ ทำราชการสนองพระเดชพระคุณสืบไปเทญ

ให้พระราชธิดาพระองค์เจ้าลัดดาวัลย์เป็นกรมหมื่นมีพระนามตามจารึกไว้ในพระสุพรรณบัฏ

เจ้ากรม	) เป็น	หมื่นภูมินทร์ภักดี	๑	) ตั้งแต่ ณ วัน ๔ + ๑๒ ค่ำ ๔
ให้ทรงตั้ง ปลัดกรม		หมื่นศรีพลเสพย์	๑	
สมุหบาญชี		หมื่นเทพพลาณรักษ์	๑	

ปีกุนตรีศก ศักราช ๑๒๑๓

คัดจาก หมายเหตุรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๒๐

เนื้อความในต้นฉบับหนังสือสมุดไทย หมวดหมายเหตุรับสั่ง

หมายรับสั่ง เรื่อง จัดเรื่อนำศพหม่อมข้างในไปฝัง

อนึ่งเพลาบาย ๒ โมงเสกุนายทิมตำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยพยารักสมลเทียร รับพรบรมราชโองการ
ไล่เกล้าฯ ทรงพรักรุธาโปรฎเกล้าฯ สั่งว่า หม่อมพนักงารคางในปวยเป้นโรคประจุนั้น จโดยยกลัฟไสว
หามไป ณ ทาวด์พรเซตูปล์ ณ วัณ^๙ ๑ คำเพลา บาย ๓ โมงเสกุนนไห นายนิต) รับเลก
นายชิต)
ต่อพณ พุท) ผูกเรือมารดาวกรจายลำหนึ่งนไห พันพุท) จายเลกไท นายนิต) มาบหนุ
เทพราช) เทพรราช) นายชิต)
พลภายไหก่อลำแรงจายไหแต ณ วัณ^๙ ๑ คำเพลาบาย ๓ โมงเสกุน อยุธยาไฮชาตไตตามรับสั่ง
นาย ไปพณพุทรวไแลว

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

^๙ ตรงกับวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^{๑๐} ตรงกับวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายเหตุรับสั่ง เรื่อง ทำพระเบญจาพระบรมศพ รัชกาลที่ ๓

อนึ่งเพลาเช้า ๓ โมงนายเถื่อนดำ (รวจ) วงมาส่ง ด้วยพญากำจรนาญกิจรับบรรณาธิการ
ใส่เกล้าฯ ทรงแพรภักฐนาโพรหมเกล้าฯ สั่งว่า ให้พรเจานองญาเอื้อกรมหลวงเทเวศร์ชินเพนแมกอร
ไญ้ทำพรเบงจาทองพรเมรุมาตพรบรมสัพสัสมเด็จพรพุทธิเจ้าอยู่หัว ในพรบรมโกฏบัดนี้ต้องการ

เครืองต้มยอมนไชยสอยนนี้เปนน้่มากจต้องการ ชมชามเปียก ๕๐๐ ปี้น
ม่อแกงใบบัว ๕๐ ใบ } สำรับจโดยต้มยอมน
คคดินไญ ๕๐ ใบ

แผนพรเบงจา นน้ให้หลวงมั่งคัรจัดเอาเคามาทรวงต่อผู้รับสั่ง ทวีโรงทองในพรบรมหาราชวัง
ณ วัน ๑ คำ^๑ ญาให้ไชยไชยตามรับสั่ง

นายญ ไปสัศตีสายปรแดงจุลาเทพ รับ

คัดจาก หมายเหตุรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

^๑ ตรงกับวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๔๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๔๔

หมายรับสั่ง เรื่อง ขัดทองแก้งวัดบวรนิเวศ

อนึ่งเพลาบ่าย ๒ โมงเสกนายแสดำรวจวังมาสั่งว่า ดวยนายจายวตมหาดเล็ก รับพรบรมราช
โองการใส่เกล้าฯ ทรงพรกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า กำหนดขัดทองแก้งวัดบวรนิเวศ ณ
วัน ๑๐ ค่ำเพลาเชาหน้าไ
มหาดเล็ก
วางวง
คลังสารกอร

รับสั่ง

นายส่ง ไปสัคดี
ชายปรแดงจุลาเทพ
ชว่าปรแดงราชรักษา

รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

วัดบวรนิเวศวิหาร

หมยรับสั่ง เรื่อง ให้พระยาลำพูน กับพระยาลาวหัวเมืองตะวันออก ถือน้ำพระพิพัฒน์สัจจา

อนึ่งเพลาบาย ๓ โมงนายกลั่น ตำรวจจ้งมาสั่งว่า ด้วยพญามหาอำ (มาตย์) รับพรบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพรกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่าพญาลำพูนกับแสนท้าวพญาลาวหัวเมืองฝ่ายตะวันออก ล้งมาแจ้งราชการ ณ กรุงเทพฯ หลายหัวเมือง กำหนดจไดกราบถวายบังคมรับพรราชทานถือน้ำพระพิพัฒน์สัจจา ณ พรอโบสถ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ณ วัน ๑ ค่ำ* เพลาเขา ๓ โมงเสกฯ นนัไหสน่มพลเรือนเชิญนำพระพิพัฒน์สัจจาใส่มือเงินม่อหนึ่งกับถวยแก้วมีการรองคู้หนึ่งเข้าไปต้งสำรับจไดแจกนำพรพิพัฒน์สัจจาไหทาวเพียรรับพรราชทาน อนึ่งไหอาลักเอาคำชาบาลเข้าไปอาณไหทาวเพียรถือน้ำฟ้งเมื่อนยางแตกอร อนึ่งไหพรมหาราชครูพิธิพรามเชิญคำชาบาลอถิการนำเข้าไปอาณฯ แล้วไหแจกนำไหทาวเพียรรับพรราชทานตามเคย

อนึ่งไหมหาดไทย) จัดตุสัดมเกนพรหลวงเข้ามากำกับทาวเพียรหัวเมืองถือน้ำตามเคยเหมือน
กลาโหม)

ยางแตกอรตามรับสั่ง

นายอำไป	สัดดี	ชายจุลาเทพ	}	รับ
	หมู่ไหญ่ราชอาญา	ขวราชรักษา	}	

คัดจาก หมยรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

* ตรงกับวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง จัดเรือให้เจ้าจอมไปบ้านพระยามหามนตรี

อนึ่งเพลาบายโมงเสก นายบัวเถิน ตำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยนายพลพัชรหมหาดเลกระบวรบรม
ราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพรักรรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่าเจ้าจอมคางใจไปบ้านพระยามหามนตรี นั้นให้
นาย ^{นิต} _{ชิต}) ผู้กระเรือมารทองแยงลำน้ำ ไปรับแลกต่อ พน ^{พุท} _{เทพราช}) ๗ จายแลกให้ ^{นายนิต} _{นายชิต}) ๗ รับแลก

มาบ้านจุฬาลายให้ครับกรท่งแลวถอยมาเตรียมคอยอยู่ ณ พรต่านักแพแต่ ณ วัน ๑ คำ^{๑๐}
เพลาอย่ารุงตามรับสั่ง ^{๑๑}

นาย สักดี ^{ชาย} _{ชวา}) ^{ไปพันพุท}) รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

* ตรงกับวันที่ ๓ - ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๕๔

หมายรับสั่ง เรื่อง เกณฑ์สิ่งของเครื่องใช้ในพิธีกาลานุกาล

ด้วย เจ้าพญาธรรมาทิกอรเสนาบดี รับพรบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพรกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่าทรงพระราชดำริเห็นว่าพรสิ่งของราชอาณาเขตเข้ามารับพระราชทานฉันในพรอันดังต่อไปนี้

ขึ้น	๑๔ คำ ^๑ ราชอาณาเขต	๒๐	รูป
	๑๕ คำ ^๒ ราชอาณาเขต	๒๐	
พรหมบาทสาฎกวันออกพรรษาวันเดือน ๑๑	ส้มเด็จพระประมาณูชิต ๑	๒๐	
แรมคำหนึ่ง	กรมหมื่นบวรรังสี ๑		
	ราชอาณาเขต	๑๘	
เปล้าเซาทัง ๓ วัน ในปีกุนตริณศก นั้นให้เซาวคัลง	มหาสมบัติเอกโกณ ชันน้ำดัง		ถ้วย
	สุพรรณิศาอาศณแดงที่		
พรสิ่งไหน่อ อหนึ่งให้ตำรวจ	ทนายเลือกหอก	ไปยกสำหรับ	ถ้วยพรสิ่งทั้ง ๓ วัน
	ตำรวจกรมวัง	ควาน	
อหนึ่งให้ส่งพรสิ่งนั้นพรสิ่งขึ้นไปฉันทิพรทิงวัน ๒๐ รูป ทั้ง ๓ วันแล้วให้รับเพ็ดอังกาดต่ออวิเสด			
ถ้วยพรสิ่ง อหนึ่งให้กรมทา	ชายจัดนำ รอน	ขึ้นมาต้ม	ถ้วยพรสิ่งฉันไหน่อทั้ง ๓ วัน อหนึ่งให้
	ชา		
	ชวาจัดเข้าย่างเทศมา		
คาราชาการฝ่าย	ที่ทาน	เข้าไปรับนิตพรสิ่งฉันทั้ง ๓ วัน อหนึ่งให้พนักงานกองโรงทานแดงของ	
	พลเรือน		
เชียงขึ้นไปถ้วยพรสิ่งวัน ๒๐ สำหรับทั้ง ๓ วัน อหนึ่งให้ทานคางไนแดงสำหรับ	ควาน	ถ้วยพรสิ่งวัน	
	วาร์		
เดือน ๑๑	ขึ้น ๑๔	คำวัล ๒๐ สำหรับ	ด้วยทั้ง ๓ วัน อหนึ่งให้ทานพนักงานคางไน
	๑๕		
	แรมคำหนึ่ง ๑๘ สำหรับ	กับ	
		สำหรับเซาพร	
เซาพรเครื่องต้นแดงเครื่องเสวย	ควาน	ส้มเด็จพระประมาณูชิต ๑	วัน ๑๑ คำเปล้า
	วาร์	ถ้วย	
	เคียง	กรมหมื่นบวรรังสี ๑	

เขา อหนึ่งให้กรมทนายเข้าสารขอมนาสวดตั้นไหแควีเสดหุงถ้วยพรสิ่งฉันวัน ๒๐ รูปทั้ง ๓ วัน ๖
ถึง อหนึ่งให้ขุนอินชเนสวนเจ้ากรมฉางปากบาตจ่ายเข้าสารขอมไหวิเสฎปากบาตหุงถ้วยพรสิ่งบาตวัล
๕ ถึง ๓ วัน ๑๕ ถึง อหนึ่งให้หลวงอินโกษาเจภาสิจายพินสแมรอนชนาฎกล้างไหวิเสฎหุงเข้า

^๑ ตรงกับวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

ทรงบาด ๓ วัน ๖๐๐) ดูน อหนึ่งไหเซาพรคลังพิมารอากาศเอาพรมใหญ่ไปปูในพรธินังดุสิตา
ถวายเป็นพรสังข์ ๓ วัน ๓๐๐)
มหาปสาณวัน ๑๑ คำบาย อหนึ่งไหสนมพิลเรือนรับเครื่องมัตการเครื่องทองใหญ่ต่อทานคางไน
ไปตั้งทิพรมหาปสาณแต่ ณ วันเดือน ๑๑) คำ) เผล่าทั้ง ๓ วัน แล้วไหรับเครื่องส่วยเครื่อง วาร
แรมคำนึ่ง) เคียง)
ต่อทานคางไนไปตั้งถวาย ส้มเด็จพระประมาณูชิต) วัน ๑๑ คำเพล่าเซา วันนึ่งไหทัน
กรมหมินบวรรังคี)
ส่วยกับ ภารมากแก้ว) ต่อทานคางไนมาตั้งถวาย อหนึ่งไหเสดมากพลูแดงเพสัดอาจคางสังไห
พรโมดับ)
สังขริถวายเป็นพรสังข์) ตั้งการวัล ๓๑) ทัง ๓ วัน อหนึ่งไห
อาจคางวัล ๓๐) กลองแซก) เข้าไปเตรียมประโคม
มโหรี)
ทิพรธินังดุสิตาตามมหาปสาณไห พรอม) ทัง ๓ วัน อะนึ่งไหเสฏ ปากบาด) ไปเบิกเข้าสารชอม
ทั้น) นอกจทหาร)
ต่อ กรมณา) มาหุงถวายเป็นพรสังข์) ทัง ๓ วัน เดือน ๑๑) คำ) เซา ๓ วันเข้า
ขุนอินชเนศวร) ณัน) แรมคำนึ่ง)
ทรงบาดวัล ๕ ถึง ๓ วัน ต่อขุนอินชเนศวร ๑๕ ถึง) แล้วไหเบิกฟืนสแมรอนขนากกลางต่อ
พรสังข์วัล ๒ ถึง ๓ วันต่อกรมณา ๖ ถึง)
หลวงอินโกษามาหุงเข้า) ทัง ๓ วัน ๖๐๐) ดูน อหนึ่งทังพราษลัททาไหนมิลพรสังข์เข้ามาสัดพกอร
พรสังข์ ๓๐๐)
พรบรมอติในพรทินัง) ดุสิตาพรมหาปสาณแหง ๑) พรอมกัน ณ วัน ๑๑ คำเพล่าเซา
พุทาสวันไนบวรราชวังแหง ๑)
พรมาลาภาษา)
นนไหเซา) ทิไหญเซาวัง) เข้าไปเซินพรบรมอติในพรบรมหาราชวังออกมาตั้งไนพรธินัง
ราทยาน)
ดุสิตาตามมหาปสาณ ๑๕ พรโกฏ) แลไหเอาพร กริฏไปกัน) สำหรับพรสังข์สัดพกอรทัง ๒ แหง
พุทาสวันพรโกฏ) นิง) ฐาไปภูก)

อหนึ่งไห ๔ ตำรวจเอาเตียงทองเข้าไปตั้งรองพรอติในพรอติ ^{๑๕}ดุสิตตามหาปสาด ๑) ๒) เตียงวัน ๑๑
พุทาสวัน ๑)

คำเขาให้ทันเซ็นโกษพรอติออกมาตั้งอหนึ่งไหสั่งขรินม้นพรสั่งเข้ามาสัดพกรในพรอติ ^{ดุสิตา ๑๕๐๐}
พุทาสวัน ๑๐๐)

รูปให้รับเพสัดอาจาคาดต่อวิเสฏถวายพรสั่งสัดพกรไหก่อทั้ง ๒ แห่ง อหนึ่งไหเซาวพรคลังมหาสัมบัต
จัดการทองพระมหากะเถิน ไปตั้งรองพรภูษาสำหรับสัดพกรทั้ง ๒ แห่ง อหนึ่งไหเซาวพรคลัง

ใน ชาย) จัดเครื่องไชยทานถวายพรสั่งสัดพกร ๑๖๐๐ รูป ไหก่อ
วิเสท ขว)

อหนึ่งไห หลวง ราชมาญ) กลองฉณทิพรอติ ^{ดุสิตา ๑๐} คุ จา กลอง ๑)
พิชุลเสนี) พุทาสวัน ๕) ปี ๑)
จัด
หมื่นสนเ แตร ฝารังแห่งล ๔)
งอนแห่งล ๘)
สังฆแห่งล ๑)

คอยแหรับพรบรมอติประโคมทั้ง ๒ แห่งทั้งเซ็นพรอติ ^{ออก} ในพรบรมมหาราชวังให้ทัน
กลับ)

แล้วให้รับเลกต่อพัน เทพราช) ๓๐ คั่นเบิก ^{เสื่อ} แดงใส คั่นประโคมไหก่อไหคอยแหพร
พุต) มวก)

บรมอติให้ทันทั้ง ๒ แห่ง อหนึ่งไหทานมหาดเลกรับเครื่องมัสการ เครื่องทองนอยต่อทานคางไนไป
ตั้งพรอติดุสิตตามหาปสาดเมื่อพรสั่งสัดพกรสำหรับนั่ง อหนึ่งไหสนมพัลเรือรับเครื่องตบะมุก

เชิงต่อทานคางไนไปตั้งในพรอติพุทาสวันสำหรับนั่งให้ทันสัดพกร อหนึ่งไห ^{พันเทพราช}
พันพุต)

หลวงราชมา) ๓๐)
จายเลกไห ญูติกลอง) คน เรงจายไหแต่วัน ๑๕ คำบาย อหนึ่งไหเซาวพรคลังสุพริตเอา
ราทยานหาม) ๘)
พรณเลียง)

อาศณไปแต่งทีปูรองพรภูษาสัดพกรไหพรอมทั้ง ๒ แห่ง

อหนึ่งไหเจาพนักงาน ^{กริมวัง} ๔ ตำรวจ
เชาพรมาลา) ในพรบรมราชวังจัดแจงรับเจาพนักงานไหพรอม
เชาทิ)

อหังไหเชาพราทานรับเลกต่อพัน เทพราช } แปรคั่น จัณณเลียงเข้าไปรับพรบรมอัติทื่อ
พุด }
พรอัติในพรบรมหาราชวังออกมาตั้งที่พรอินัง ดุสิตา } ไหทันสตัฟกอรแล้วไหคอยเซ็น
พุทาสวัน }
พรบรมอัติ ออก } เข้าในพรบรมหาราชวังทั้ง ๒ แห่ง
กลับ }

อหังไหเชาพรคลัง มวก } เลือ }
กั๊งเก } จาย } เลือ }
กั๊งเก } มวก } แดงไหหลวง ราชมาณ } ไป ตักลงณณ } ไหจ้าย
๑๔ } พิษณุเสนี } แตรสังฆ }

แต่ ณ วัน ๙ ๑๑ คำบายไหก่อ
อหังไกรมพรตำรวตนาจัดตำรวจเวณถีมัตวายไปหน้าพรบรมอัติ ๓ คู แต่ปดูยามค่านำไปพร
อินังดุสิตาตามหาปสาฎ แล้วไหคอยหน้าพรบรมอัติกลับเข้าพรบรมมหาราชวัง อหังไหทานพนักงาน
คางไนแดงเครื่องมัสการเครื่อง ทองนอยสังไหทานมหาดเลกสำหรับ ๑ } บูชาเมื่อพรสังสตัฟกอนไหม
ตบะมุกเซิงสังไหสนิมพิลเรือนสำหรับ ๑ }
ดอกไม } สำหรับเครื่องไหพรอมไหสังแด ณ วัน ๙ ๑๑ คำเชา อหังไหเวสเดมากพลูแดงเพสัด
ทูปเทียร }

อังกาชสังไหสังฆริถวายพรสังสตัฟกอรทพรทินัง ดุสิตา ๑๕๐๐ } ซองยาคาดไตตามรับสั่ง
พุทาสวัน ๑๐๐ } }

เครื่องมัสการ ๑ }
ค่างไน เครื่องสเวย ๑ } ๓ }
สำหรับ ๑ }
หุงเข้า ๑ }
วัน ๑๒ วิเสฎ มากพลู ๑ } ๓ }
๑๑ คำ* } ปากบาท ๑ } ๔ }
สงมาย } เลียงโรงทาน ๑ }
ไปไหเวณนายสิเถียรๆ รับไปแล้ว

เวณนายรัต
เวณนายฤท

คัดจาก มหายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๘

* ตรงกับวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๔

หมายรับสั่ง

เรื่อง พระราชทานเพลิงศพคุณป้อมพนักงานเครื่องนมัสการที่วัดละครท่า

วัน ๔ ๗ ๑ คำ^๑ เพ็ลคำทุมหนึ่งเข้าพัลเวนต์อ นายชำนาญ ณ ษาลากุณฝ่ายชาย
กลาโหมเวณนายจำเนียร) เข้าอยู่ด้วย
เซว่งเวณนาย

รุ่งขึ้น ณ วัน ๕ ๗ ๑ คำ^๒ กลาโหมเวณนายจำเนียร) เข้าอยู่ด้วย
๑๐ เซว่งเวณนายศรีเที่ยร

อนึ่งเพลาบาย ๔ โมงเสกหมินทพิกรมวังมาสั่งว่า ด้วยจหมินจิงขวา ราชบรรมาราชโองการใส่
เกล้าฯ ทรงพรกรรนาโปรฎเกล้าฯ สั่งว่า คุณป้อมพนักงาน (งาน) มัสการป่วยถึงแก่กรรมแล้วกำหนดชกัณ
คุณป้อมแต่บาลปลายนาไปวัด ณ คอร์ท ณ วัน ๕ ๗ ๑ คำ^๓ เพลาเซา ครั้นเพลา (บา) ยังได้พระราชทาน

อ่านหนังสือ	๑	รูป	อนึ่งให้คลัง	ใน	ชาย		
เพลิง นนัไหสักรีนิมลพรสัง	มหาบงัศกุญ					๒	ขวา
	บงัศกุญ					๒๐๐	
จัดเครื่องไชยทารถวายพรสัง	มหาบงัศกุญ ๒	รูปแลเอาพินสแมรอนสำรับเผาสัพ ๑๐๐ ดุน	วิเสฏ				
	บงัศกุญ ๒๐๐						

กับขันสำรับเลี้ยงเพลิงไปตงัไปหนึ่ง อนึ่งให้สนมพัลเรือ่นจดตารางเลกพล้อชื่อคิมไปเตรียมเผาสัพ

อนึ่ง ให้กรมพรณคอรบาลตังจันกลวยชุดดิน	อนึ่งให้ราชยาร	อพิรมจัด	ณลยั้งหามพร	๑
			สัพทันทัน	๑

สงไหสนมตำรวจ	อนึ่งไหพนั	พุท	จายเลกไหสนมตำรวจหาม	พร	๔	ค่น
		เทพราช		วื่อ	๑๒	
				ถือสัพทันทัน	๑	

อนึ่งให้กริมแสงจัดศรีลاناเพลิง สั้งไหมหาดเลกๆ ราชศรีลاناเพลิงต่อกริมแสงเครื่องพระราชทาน
เพลิงต่อทารคางในทูลเกล้าฯ ถวายแล้วให้หมินทวาทิษราชบพิลิ่งใส่โคมแกวแลวไปพระราชทานเผ
สัพเหมือนยางทูกครั้ง จังทูกพนักงาน ญาไหษาชใดตามราชบสั่ง

นาย	อ้า	ไป	สัศดี	ชายปรแดงจุลาเทพ	รับ
	ศรี			ชาวปรแดงราชรักษา	
นาย	กลัน	พนัพุทหมินพริม			
	สัง	ณคอรบาล			

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

^๑ ตรงกับวันที่ ๑๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๓ ตรงกับวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

* ตรงกับวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง

เรื่อง เจ้าจอมข้างในจะไปเยี่ยมไข้เจ้าพระยานิกรบดินทร์

รุ่งขึ้น ณ วันที่ ๗ ๒๑ คำ^๑
 ๑๒ กลาโหมเวนนายจำเนียร } เข้าอยู่ด้วย
 เชาวังเวนนายชำนาญ }

อนึ่งเพลาเขาย่ามองรุ่ง นายข้าตำรวจวังมาสั่งว่า ดวดยนายชิดมหาดเลก รับพรบรมราชโองการ
ใส่เกลาช ทรงแพรกรรฐนาโปรฎเกล้าฯ สั่งว่า เจาจอมคางไนใจไปเยียมไชยเจापญานีกอรบดิน

ไฉนนาย นิจ ขิด) ผู้ก่อการทองแดงทวีตมีกำลังลำหนึ่ง นนัไหพน) พุท เทพราช) จายเลก

ไต่ถามนาย { นิจ
ชิด มาบ้นจุฬลกายไหญ่อล้าแลถอยมาปรทัฬ ฦ พรต่านักแพ แต ฦ วนัดอินฮาย

แรม ๑๒) คำเพลาของรูงทั้ง ๒ เพลา หนึ่งไห ส้นมพลเรือน) ไปกำกบ
๑๓) กรั่มวัก)

ตามเค้ย อย่าไหชาตใดตามรบัสัง

ส่งไปสัคดี	ชายปรแดงจุลาเทพ	}	รับ
นาย	ขัวปรแดงราชรักษา		
กลน้ไป	พนัพทนายเชียว		

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

หมายรับสั่ง เรื่อง สั่งกรมนาให้จ่ายข้าวสารทำแป้งทำเครื่องสำหรับการพระเมรุทอง

อนึ่งเพลาเที่ยงนายศุภดำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยพรตรุ่นรักษา รับสั่ง พระเจ้านองญาเอื้อกรัมลหลวง
วงษาอีราชสนธิ์เสเกล้าฯ สังกวาชางปรุกรดาฯ จตองการแป้งสำรับจโตทำเครื่องพรเมรุทอง
นนไทรหม่นาจ่ายเข้าสารไทรบวิเสฏไปศรีมาด่าแป้งถึง ๑ ไทจ่ายแต่ ณ วัน ๑ คำปฤญตรินิศก*
อย่าไทรขาดโตตามรับสั่ง

นายสง ไปสัดดีข้าวปรแดงราชรักษา รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท

* ตรงกับวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง

เรื่อง ให้กรมพระนครบาลประจานโทษ

อนึ่งเพลาย ๓ โมงนายข้าตำรวจจ้มาสั่งว่า ด้วยพรทำการบตีจางวางกรมพรทำการ
รบพรรบมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพรกัรรุหาไปฎเกล้าฯ สั่งว่า

สมิงชิปพราช
 สมิงสีตเดช
 นายชิน
 นายวอ

}
 }
 }
 }

นายเงิน
 ปโทนชัย

เปน.....สมุต์ปากอว อิปดพรัณามบ้านว่าอายนัพทำเม.....

อีปิตกลการพิจารณาอายนพอปีตรบ์เพนสจ้.....สไบดปรบ์โทษ

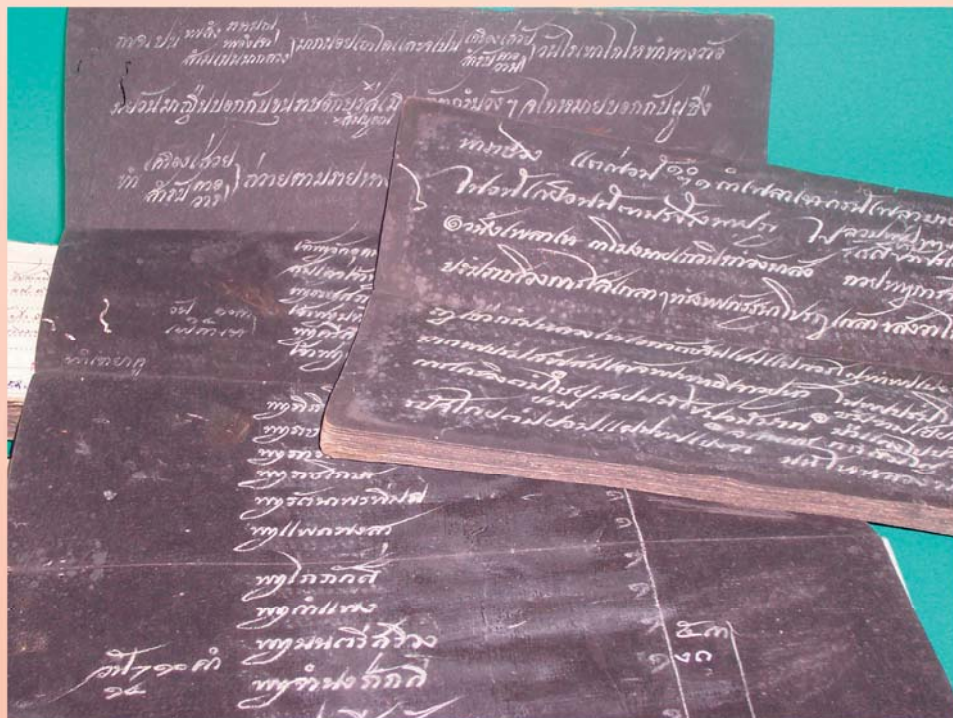
อายนพ อปีด	}	แต่อปีด
---------------	---	---------

พรรญา.....นห้ ไทกรมพรณคอรบาลเอาตัวไปปรจาร.....ผัวไทเอาเฉลวปรนา

ซาซดอกฉบาแดง.....เพนมาไลสไ

หัว คือ	}	ไทนานฉมอยตีผอง.....
------------	---	---------------------

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

ตัวอย่างลายมือแบบต่าง ๆ ในต้นฉบับหมายเหตุรับสั่ง

หมายรับสั่ง เรื่อง ให้นำได้มาส่งสำหรับปกรายทางจากพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย ไปพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

อนึ่งเพลาบาย ๒ โมงนายข้าตำรวจจมาส่ง ด้วยพญาบ่าเรือภัก รัชพรบรมราชโองการ
ไล่เกล้าฯ ทรงพรักกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า จเด็จพรราชดำเนินทรงฟังพรทำมเทษหน้าทิวพรอินห์
ดุสิตตามหาปราสาทนั้น ส่งให้กรมวังรายคั่นตังแตหน้าพรอินห์อัมรินทร์วินัยไชย ไปจันพรอินห์ดุสิตตามหา
ปราสาทนั้นได้เสเมษ ๕ มัด ทิวส่งก่อนนั้นมัดแล้วหามีโดยจ่ายไหนายประตุรายคืบไม่ นั้นก็ให้
เจ้าพนักงาน เขาพรคลังราชการเอาได้เสเมษ ๕ มัดเข้ามาตั้งแต่ ณ วั น ๑ คำ* เพลาบายสามโมง
อย่าให้ขาด ตามรับสั่ง ๑๒

นายเสื่อ ไปสค์ศิษายปรแดงจุลาเทพ รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

ต้นฉบับหนังสือสมุดไทย หมวดหมายรับสั่ง

* ตรงกับวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง สั่งกรมนาจ่ายชำระค่าธรรมเนียมช่างจีนที่โรงหล่อ

อนึ่งเพลาบ้าย ๒ โมง นายข้าตำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยขุนอินพิจิตเจ้ากรมช่างหล่อ รับสั่งพรเจ้า
พิญาเอือกรมหลวงมหิตสวรินทรามเรฐโสเกล้าฯ สั่งว่า จีนช่างตีบุก ๓ คนเขามาซื้อเครื่องเทพนม
กรูษหอมแซมเครื่องริ้ว นนั้ไทกรัมนาจ่ายชำระค่าธรรมเนียมช่างจีนที่โรงหล่อมาหุงทำ
สำหรับโทะข้าววัล ๓ สำหรับมาเลี้ยงจีนช่าง ๓ คนที่วังโรงหล่อ แต่ ณ วัณ ๑ คำเพลากลางวันเสม่ทุก
วันไปกวาจสังเล็กตามรับสั่ง

นายอำ ไปสัศศีขวาปรแดงราชรักษา รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

ภายในหอพระมณเฑียรธรรม วัดพระศรีรัตนศาสดาราม
เป็นสถานที่เก็บรักษาพระไตรปิฎก และเป็นสถานที่ทำงานของอาลักษณ์
ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

หมายรับสั่ง เรื่อง ต้องการหนังสือแห่งมาทำเครื่องประดับรูปเทวดา

อนึ่งเพลาเที่ยง นายเกษหอยุดในเสมียรตรามาสั่งว่า ด้วยจหมื่นวงษ์ว่า รับสั่งพระเจ้านอง
ญาเอ่อกกรมหมื่นนักรศึกดาฬาสารไสเกล้าฯ สั่งว่า จต้องการหนังสือแห่งมาทำเครื่องประดับรูปเทวดา
ไสพรเมอร์ในการพระบรมลัพเพอันมาก นั้นไกรรณนาจัดหนังสือแห่งเข้ามาสั่งกรมหมื่นนักรศึกดาฬาสาร
ทิวโรงงารหน้าคลังมหาสมบัติเพหนังสือแห่ง ๕ ผืนมาสั่ง แต่ ณ วัน ๒ คำเพลาเขาตามรับสั่ง
หมายสั่ง ไปสัคดีชว่าปรแดงราชรักษา รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

ต้นฉบับหนังสือสมุดไทย หมวดหมายรับสั่ง

หมายรับสั่ง

เรื่อง หมายกำหนดการพระราชทานพระสุพรรณบัฏ

ด้วย เจ้าพญาธารมาธิกรเสนาบดี ผู้ใหญ่ในกรมวัง รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพร
กรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่าหม่อมเจ้ามั่งคณ ทรงพรจำเริญควรที่จะเป็นพระองค์เจ้า ให้ตั้งขึ้นเป็นพร
องค์เจ้ามั่งคณเลิศ นน...วัน^๑ ๒ คำ^๒ เพลาบายพรสงฆไดสวดพรพุทธมน รุ่งขึ้น ณ วัน^๑ ๒ คำ^๒
เพลาเข้าจได้รบพระราชทานฉน์ที่วังหม่อมเจ้ามั่งคณ และ ณ วัน^๑ ๒ คำ^๒ เพลาบายพรสงฆได
สวดพรพุทธมน ณ วัน^๑ ๒ คำ^๒ เพลาเข้าจได้รบพระราชทานฉน์ที่วังพระองค์เจ้าอำมฤตและให้เขา
พรคลังมหาสมบัติจัดจานทอง ๒ ช้น สำรับ^๓ ให้อาลักษณ์รองพรสุพรรณบัฏไปมณฑลทง ๒ แหง
แล้วให้เอา กโณน) ไปตงถ้วายพรสงฆเมื่อ สวด) วันล ๑๐ สำรับ แล้วให้เอา กโณน) ไปเตรียม
ชน่น้ำ) ช่นน้ำ)

คอยเลี้ยง) ข้าราชการ)
เจ้าพนักงาน)
วันละ ๕๐ สำรับ ด้วย หนึ่งให้
มองไชย
มโหรี
ปีพาทย์
กลองแขก
ไม้บันได
แตรสัง
ทารกา
ไปเตรียมคอยปรโคมทิวัง

หม่อมเจ้ามั่งคณเดือน ๒ ขึ้น ๑๐ คำบาย)
๑๑ คำเข้า)
พรองค์เจ้าอำมฤตเดือน ๒ แรม ๙ คำบาย)
๑๐ คำเข้า)
หนึ่งให้เขาพรคลังพิมานอากาศเขา
พรมไญไปปู
โคมแก้วไปแขวน
เครื่องแก้วไปตง

ปรตบให้พร้อมงามดีทิวัง
พร้องเจ้าอำมฤตเดือน ๒ แรม
หม่อมเจ้ามั่งคณเดือน ๒ ขึ้น ๑๐ คำบาย)
๑๑ คำเข้า)
๙ คำบาย)
๑๐ คำเข้า)
หนึ่งให้เขาพรคลังราชการ
เอาเลือรวดไปปู ทิวัง
พร้องเจ้าอำมฤตเดือน ๒ แรม ๑๐ คำบาย)
๑๑ คำเข้า)
๙ คำบาย)
๑๐ คำเข้า)
ให้ก่ออย่าให้ขาดได้

^๑ ตรงกับวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๓ ตรงกับวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๔ ตรงกับวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

อนึ่งให้อาลักรับานทอง ๒ ชั้นสำรับใหญ่ ต่อเขาพรคลังมหาสมบัติไปรองพรสุพรรณบัตร หม่อมเจ้า
มณฑลขึ้นเสลี่ยงงาไปเข้ามณฑลที่วัง ณ วัน ๒ ค่ำ เพลาเช้า แล้วให้เชิญพรสุพรรณบัตรพรองค์เจ้า
อำมฤตขึ้นเสลี่ยงงาไปเข้ามณฑลที่วัง ณ วัน ๒ ค่ำเพลาเช้า อนึ่งให้ ๔ ตำรวต เอาเตย ๑๐ พรมณฑล
สร

มีโครงเสาเพดาร์ที่พญาอภัยรณฤทธิ์ไปตั้งที่วัง หม่อมเจ้ามณฑล ณ วัน ๒ ค่ำ ๑๐ แล้วให้ทำ ๑๐ จนวน
พรองค์เจ้าอำมฤต ณ วัน ๒ ค่ำ ๑๐ เกย ๑๐

สำรับสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทาน พรสุพรรณบัตร ๑๐ ให้เป็น
ทำสังฆิณาวัด ๑๐

สวัสดิมงคลจงทุกแห่ง จัทำปรการใดสูงต่ำอย่างไรให้ไปถามพญา อภัยรณฤทธิ์ ๑๐
อนุชิตชาญไชย ๑๐

พรตำรวตให้จะแจ้ง แล้วให้อาสารเทวดาลดเปน ๒ ชั้นมีตาชะแลงปักธงกรดาครอบยกไปตั้งริม
เตยสรสารหนึ่งจงทุกแห่งด้วย

อนึ่งให้เขาพร มาลา ๑๐
ภูษา ๑๐

ไปกันพรสุพรรณบัตรไปที่วัง หม่อมเจ้ามณฑล ณ วัน ๒ ค่ำ ๑๐
พรองค์เจ้าอำมฤต ณ วัน ๒ ค่ำ ๑๐

ในกรมมาตั้งที่เตยพรมณฑลให้พร้อม ให้คอยถวายไปไม้ทรง ๑๐
ถือ ๑๐

ในชาย ๑๐
ขอ ๑๐

อนึ่งให้กรมพรแสง ปินตน ๑๐
ขอ ๑๐

อัมฤต
ปิ่นค้ำแม่หน้าสโคง
ปิ่นคาบสิลา
ของ้าวเจ้าพญาพลพ่าย
ชนักตัน
ขอไม้เทวคร่ำทอง

หม่อมเจ้ามณฑลเดือน ๒ ชิน ๑๐ คำ
๑๑ คำ
พรองค์เจ้าอำมฤตเดือน ๒ แรม ๑๐ คำ
๑๐ คำ

ให้พร้อม อนึ่งให้สุพรรณบัตรเอาอาศน์ไปแต่งถวายพรสงฆ สวด ๑๐
ณ ๑๐

๑๐ คำบาย ๑๐
๑๑ คำเขา ๑๐
๑๑ คำบาย ๑๐
๑๐ คำเขา ๑๐

ที่วังหม่อมเจ้ามณฑล ๑๐
ที่วังพรองค์เจ้าอำมฤต ๑๐

ให้ก่ออย่าให้ขาดได้ อนึ่งให้สนมพลเรือนรับเครื่องมัสการ ๑๐

เครื่องทองทิศเชิงเทียนแก้วต่อท่นค่างไนไปส่งให้ที่ในกรมท่าพุ่ม เข้าตอก
ตอกไม้ } ทุบเทียนสำหรับ

หม่อมเจ้ามังคลเดือน ๒ ขึ้น ๑๐ คำบ้าย
เครื่องพร้อมตั้งที่เตียงทองหน้าเตียงพระมณฑลที่วัง ๑๐ คำเซา }
พร่องเจ้าอำมฤตเดือน ๒ แรม ๙ คำบ้าย
๑๐ คำเซา }

แล้วให้ยืมม่อเงินต่อท่นค่างไน ๕ ม่อไปตัง ณ เติงพระมณฑลแล้วให้คอยเตรียมถวายเมื่อเพล

จะสรองด้วย หนึ่งให้โหรรับเอาผ้าขาวที่ในกรมมา ปู
วง } สารเทวดายาว ๖ ศอก ๒ ผืน กบบายศรี

ตอง ๓ ชนศรีสะสุกรสี่สะหนึ่งที่ในกรมมาบูชาพระฤกษ์ แล้วคอยบอกฤกษ์ผันพระภักตร์สู่ทิศ

ขึ้น ๑๐ คำบ้าย } ที่วังหม่อมเจ้ามังคล
อันเป็นสวัสดิมงคลเมื่อ ณ วันเดือน ๒ ๑๑ คำเซา } ต้วย
แรม ๙ คำบ้าย } ที่วังพร่องเจ้าอำมฤต
๑๐ คำเซา }

อนึ่งให้พรหมหาราชครูพิธีชีพ้อพรหมพรหมอเถ้า เข้ามาเตรียมถวาย พรครอบ
น้ำสัจ } ที่วัง

หม่อมเจ้ามังคลเดือน ๒ ขึ้น ๑๐ คำบ้าย }
๑๑ คำเซา } ให้พร้อม หนึ่งให้รัศมีมงคล }
พร่องเจ้าอำมฤตเดือน ๒ แรม ๙ คำบ้าย } จันอาสา }
๑๐ คำเซา } เอราราชาอาศน์

ไปแต่งถวายสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่วังหม่อมเจ้ามังคล ณ วัน ๒ คำ เปลาเช้า ที่วังพร่องเจ้าอำมฤต

ณ วัน ๒ คำ เปลาเช้า หนึ่งให้เขา พรราชยาน
๑๐ อภิม } จัดเสลี่ยงงา ๒ เสลี่ยง รับพร ไชยเงิน ๑
ชาพร } สุพรรณบัฏ ๑
ราชบัณฑิต }

ณ หอพระมณฑลพิธีธรรมไปเข้ามณฑลที่วัง ๑๐
หม่อมเจ้ามังคล ณ วัน ๒ คำ เปลาเช้า }
พร่องเจ้าอำมฤต ณ วัน ๒ คำ เปลาเซา }

ให้รับแลกต่อ พุท } พนันสามเสลี่ยง ๘ คน หนึ่งให้พนัน พุท
เทพราช } เทพราช }

เกณฑ์แลกส่งให้ราชยานสามเสลี่ยงงา ๒ องค์ ๘ คำให้เร่งส่งให้แต่ ณ วัน ๒ คำ เปลาบ้าย

อนึ่งให้กรม เมือง) จัดแจงทาง สกลมารค) ที่สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
นครบาล) ชลมาค)
จะเสด็จพระราชดำเนินไปทิวังพระองค์เจ้าอำมฤต ณ วัน ๒ ค่ำ เพลาเช้าแล้วให้ปาวร้องราษฎร ๒ ช้าง
หนทางที่จะเสด็จพระราชดำเนิน ให้ตั้งโต๊ะเครื่องบูชาจงทุกๆ บ้าน อนึ่งให้พร ณ รินทสนี่)
ศรีสหเทพ)

พุท) น้ำ)
เทพราช) ตาม)
พณ อินทราช) เกนกระบวร จุกช่อง) ให้ญ)
พรมราช) ลอมวง) หามแล่น) เหมือนอย่างเสด็จพระราชดำเนิน
จันนุมาศ) นังกอง) ชานกยาง)

ตำรวจ หน้า) แสง ปันตัน)
หลัง) ในชาย)
ทนายเลือก) มหาตเลก)
ทหารใน) เชาที่ภูษามาลา)
รักษาพรอง เกา) กรมวง)
ไม) กรมหมอ)
ปิ่นแดง) ราชยาน)

เตรียม น้ำ) เสด็จพระราชดำเนินไปทิวังพระองค์เจ้าอำมฤต ณ วัน ๒ ค่ำ เพลาเช้า ให้ มหาตไท)
ตาม) กลาโหม)

หมายบอกเจ้า ต่างกรม) ข้าราชการผู้ ใหญ่) ฝ่าย ทหาร) ไปตามเสด็จฯ
หากรรมมิได้) น้อย) พลเรือน)

ให้พร้อมกันจงทุก หมู่) ให้เหมือนทุกๆ ครั้ง อนึ่งให้กรมวงหมายสั่งท่านค่างไนให้จัด
พนักงาน)

มอเงิน ๕ ม่อ)
ภานทอง) พุ่ม) เข้าตอก ๕)
ทิศ) ดอกไม้ ๕) ให้สนมพลเรือนไปส่งให้ ทิวัง
เชิง) เทียนแก้ว ๕)
ทูปแก้ว ๕)

หม่อมเจ้ามิ่งคลเดือน ๒ ชิน ๑๐ คำบาย
๑๑ คำเซา } ไปแต่งพุ่ม
พรองเจ้าอำมฤตเดือน ๒ แรม ๙ คำบาย } เข้าตอก
๑๐ คำเข้า } ดอกไม้ } ทุบเทียนสำหรับ

เครื่องที่วางตั้งที่เตี้ยทองทองคำเตี้ยพรมณฑล อนึ่งให้ข้าใน พรองเจ้าอำมฤต } จัด
หม่อมเจ้ามิ่งคล }

ตำรวจนำพรสุพรรณบัตร ๕ คู่
มหาด) ตามพรสุพรรณบัตร ๑๐๐ คน) ณ หอพรมณเฑียรธรรมเมื่อวันจะตั้งสวดจงทุกๆ กรม
เล็ก)

แล้วให้รับ เครื่องนมัสการ
พานทองพุ่ม เข้าตอก ๕
ดอกไม้ ๕ } ต่อสนมพลเรือน
เทียนแก้ว ๕
ทุบแก้ว ๕

ไปแต่งพุ่ม เข้าตอก } ทุบเทียนสำหรับเครื่องให้พร้อมส่งให้สนมพลเรือนไปตั้ง ณ เตี้ยทองทองคำเตี้ยพรมณฑล
ดอกไม้ }

ทั้ง ๒ เพลา แล้วให้จัดผ้าขาวเทษยาว ๖ ศอก ๒ ผืนให้โหร ปู่ } สารเทวดากบิใบศรีตอง ๓ ชั้นสำหรับ ๑
วัง }

ศรีสะเกษสุกสีสะหนึ่ง แป้ง
น้ำมัน } หอมทุบเทียนขนมผลไม้เครื่องกรยาบวตพร้อมส่งให้โหรสำหรับบูชาพรฤกษ์

จงทุกๆ กรม และให้เจ้าพนักงานทั้งนี้เตรียมการให้พร้อมกันจงทุกพนักงานอย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง
หมายมา ณ วัน ๒ ฯ ๒ คำ* ปีกุนตรีศก

เวนนายบริยบาล

เวนนายแคว้น

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๒

หมายรับสั่ง

เรื่อง ให้จ่ายทองคำเปลวปิดรูปภาพสำหรับประดับชุ้มพระเบญจา

ด้วยพญารักษ์มัลเทียรรับสั่งพรเจานองยาเอือกรั่มหมินวระศักดาพิสารไสเกลฯ สงัฯ กำหนด
ณ ๖ ๒ คำ* เพล่าเขาจไดปัดทองเครื่องรูปเทวดาไสในการพรบรมสัพเพอนันมากนนไกรั่ม
มหาดไท } มายบอกเจาพนกงานทซึ่งปัดทองมาไหพยอม อหนึ่งไห คลังนา } กบัทานมหาดเลกมากำ
กะลาโหม } ษาระภากร }

กบัพัดทองที่โรงงานนาคลังมหาสัมบัตกวางจปัดเครื่องเทวดาไหแลว อหนึ่งไหเซาวพรคลังมหา
สัมบัตคลังทองจัตแพนทองคำเปลวไปจ่ายไหช่างปัดไหกอปัดเครื่องเทวดาไหเจาพนกการทงนี้เรง
ไปไหพยอมทกรั่มหมินวระศักดาพิสาร แต่ ณ ๖ ๒ คำปีกุนตรินี้ศก เพล่าเขาयाคาศไคตาม
รับสั่ง

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๖

* ตรงกับวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง จัดกระเจาดผ้าป่าปีชาล ฉศก

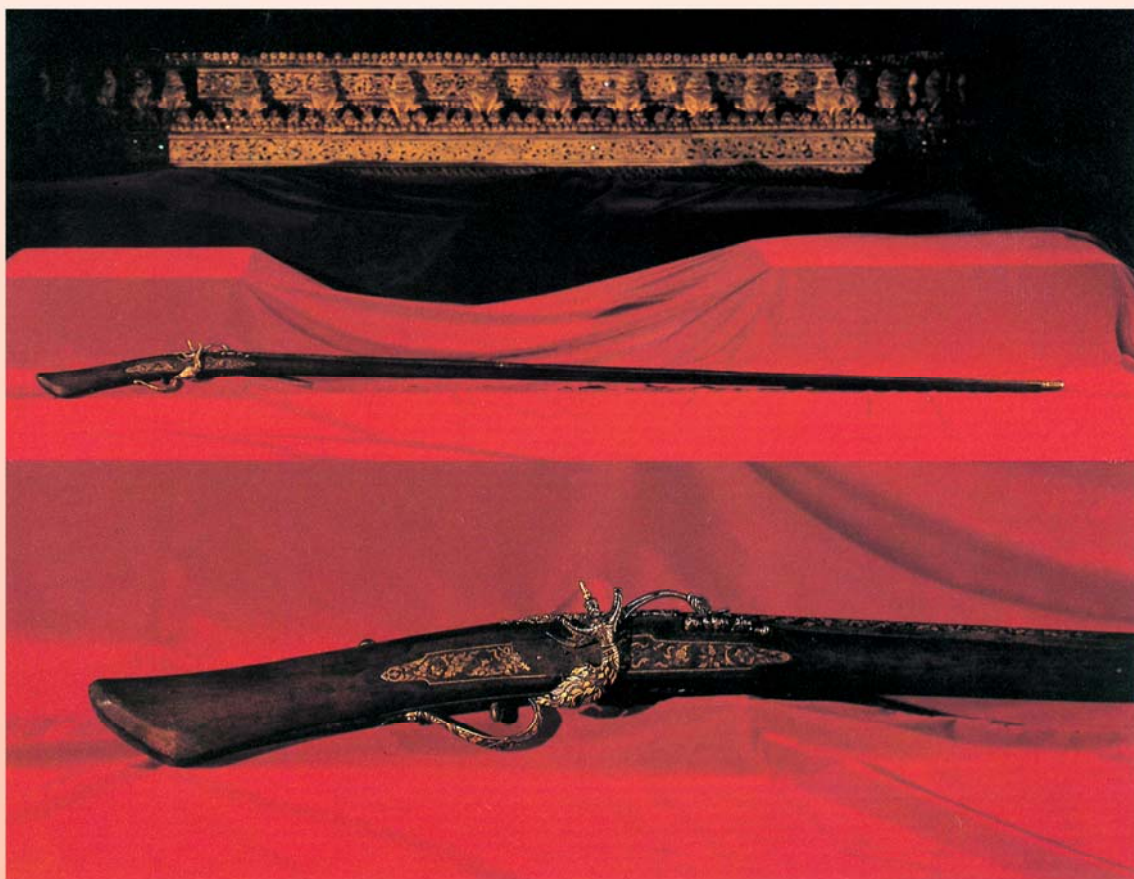
ก่เจาดผ้าป่า ปีชาลฉศก วัน ๖ ๑๒ คำ ^๑ ๔ ตำรวด	วัดอมรินทาราม หม่อมเจ้าพรเลก	๑	หมื่นอาดอ่นัน	}
			ใหญ่ชาย	
	วัดกรุงเก่า พรครุฑมหาเถรานุ	๑	ไนชายมื่น	
			หาร	
	วัดกรุงเก่า พรครุฑจันทร์ศรี	๑	หมื่นเสถียร	
			ริงไนขวา	
	วัดราชบุณย์ พรอดคิลานักัด	๑	หมื่นหา	
			ไนชาย	
	วัดกรุงเก่า พรครุฑญาณมุนี	๑	ใหญ่ชวามิน	
			พิมารมื่นเทียร	
วัน ๖ ๑๒ คำ ^๒ สนิมตำรวด	วัดนันทไทย พรปรีชาฉเลิม	๑	หมื่นท.....	}
			นันใหญ่ชาย	
	วัดสังฆาย พรอญคิลานักัด	๑	มื่นเสถียร	
			ณริง	
	วัดมหาธาตุ พรเอี่ยมคิลานักัด	๑	ไนขวา	
	วัดร่มังโกลิตาราม พรอดคิลานักัด	๑	นอกชาย	
			พันกัน	
	วัดนขอนเขินขัน พรอญคิลานักัด	๑	สนิมชาย	
			พนมี	
วัน ๖ ๑๒ คำ ^๓ สนิมตำรวด	วัดนันทามัญ พรครุฑโมรุงษ	๑	นอกขวา	}
			พนมา	
	กรุงเก่า พรธรมราชา	๑	สนิมชาย	
			พนมี	
	กรุงเก่า พรครุฑสุวรรณเจดีย์	๑	นอกขวา	
			พนมา	
	วัดจักระวัดราชาวาด พรอุปชามา	๑	สนิมชาย	
			พนมี	
	เมืองปทุมธานี พรไตรสระระณทัชชะ	๑	สนิมขวา	
			พนชู	

^๑ ตรงกับวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๔

วัน ๑๒ คำ	วัดบวรนิเวศ หม่อมเจ้าพรเนตร	๑	}	๒	}	ผู้ตาช	วัด	รับ
ฝักราช	วัดบวรนิเวศ พรหมงศ์ลิลาภักดิ์	๑						
	เมืองเพชรบุรี พระครูสุวรรณมณี	๑						
	วัดสุวรรณวรากรม พระยาศิลานภักดิ์	๑						
	พระธรรมมาณูปาลาจารย์	๑						
	เมืองสมุทรสงคราม พระปลัดทิม	๑						
	พระวิโนัยธรจัน	๑	}		เอา	พร	ไป	

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๖

พระแสงปืนต้นข้ามแม่น้ำสะโตง

หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกสุราประกอบยา

รุ่งขึ้น ณ วน ๕ ๗ คำ^{*} กลาโหมเวหนายจำเนียร) เข้าอยู่ด้วย
เชาวังเวหนายผู้สาร

อนึ่งเพลาบายโมงเสกนายเอี่ยมตำรวจวังมาส่งว่า ด้วยนายพลพ่นหมัดเล็ก รับพรบรมราช
โองการไล่เกล้าฯ ทรงพรกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ทารคางไนยจัดการนำสุราหนึ่ง พรเจ้าหลานเื้ออ
พร้องเจ้าเจ็ดประวรพรยอด นนัไหขุนสุรินจัดสุราเขามาส่ง ณ โรงม่อ อนึ่งไห ขุนพรมเดวี)
ขุนเทพเดวี)

ทำ แส) ก่ดาชเขาไปส่งต่อทารคางไนย อนึ่งทารคางไนยจัดการนำหม่นพร้าว ๑๐ ไตสเมต
พัต)

๕ มัต นนัไหพรคลงราชการจาย นำหม่นพร้าว ๑๐ ทนาร) นนัไหเจ้าพนักงาน
ไตสเมต ๕ มัต

พรคลงราชการจัต ไตส ๕ มัต) เข้ามาส่งต่อทารคางไน ณปรตุยาคำ แต่ ณ วน ๗ คำ
นำหม่น ๑๐ ทนาร

เพลาบาย ๔ โมง ญาไหชาตไตเปนาการเร็ว

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

พระแสงของ้าวเจ้าพระยาแสนพลพ่าย

^{*} ตรงกับวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกสีผึ้ง สำหรับท่านข้างใน

อนึ่งท้าวทองใบจ้องการสีผึ้งนัก ๒ ชั่งไทยจ้องการไซสอยในทิวประสูตพร่องเจ้านั้นไห
เจ้าพนักงานพรคลังนายชายจัดศรีผิงเขามาสั่ง ณ ประตูยาคำ แต่ ณ วัน ๗ ๓ คำ^{*}เพลabay ๓ โมง
ญาไหขาดได้

นายเสื่อไป สักดีชายปรแดงเบญญา) รับ
สักดีชว้าปรแดงสารภาพ)

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

^{*} ตรงกับวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง

เรื่อง ท่านช้างในต้องการฟื้นฟูสมรรถนะ

รุ่งชิน ณ วร ๕ ฯ ๓ คำ^๑ กลาโหมเวนนายจำเญียร) เข้าอยู่ดว้ย
เซาวังเวนนายชำนาร)

อนึ่งเพลาบายโหม่งหนึ่งนายปิลตำรวจจึงมาส่งว่า ด้วยนายสนี่ดมหาดเลกระบัพบรมราชโองการ
ไล่เกล้าฯ ทรงพรกัรรุณาโปรฎเกล้าฯ สั่งว่า เจ้าจอมเทาแถมคงไฉนมาสั่งว่าต้องการพิน
สแมรอนขนากกลาง ๔๐๐ ดุน สำรับจัดฟันเทียมมัสการ นน่ไหหลวงอินโกษาเจ้าภาศรีจ่ายพิน
สแมรอนขนากกลาง ๔๐๐ ดุน สิ่งโขบักขุนหมื่นวงนอก อนึ่งไขขุนหมื่นวงนอกไปเบิกพินต่อหลวง
อินโกษาเจ้าภาศรีพินแล้ว ให้เอามาส่งทิวปรตฺสูนามราชกิตไทหน้ แต่ ณ วันที่ ๓ ค่ำ^๑ ญาให้ชาวได
ตามรับสั่ง

นาย อำ) ไปส์คดี ชายปรแดงเบงญา) รับ
 ศรี) ชาวปรแดงฆารภาพ)

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

^a ตรงกับวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๔

หมายรับสั่ง เรื่อง จัดเตรียมสถานที่และสิ่งของในวันเสด็จพระราชดำเนิน เททองหล่อพระพุทธรูป

อนึ่งเพลาบาย ๓ โมงนาย ตำรวจจวังมาสั่งว่า ด้วยขุนอินพิจิตเจ้ากรมช่างหล่อรับพรบรมราช
โองการใส่เกล้าฯ ทรงพรพรรณาโปรฎเกล้าฯ สั่งว่าทหารผู้ช่วยกรมท้าวช่างหล่อในพรบรมมหาราชวัง

หล่อพระพุทธรูปนาटक ๒ } อึ่งนึ่งกำนัฎพรสั่ง ๑๐ รูป จโตสวดพรพุทธรูปมัลทิวโรงหล่อ ณ วัน ๙ ๓ คำ^๑
๑

เพลาบาย ๓ โมง นาย ๓ คำ^๒ เพลาเขาพรสั่งจโตรับ พรราชทานฉนั้น ครั้นเพลาบายจโตทรง
เททองพรสั่ง ๑๐ รูป ให้เขามาสดฉนั้นโต นนให้ส่นมพลเรือนไปเบิกเครื่องบูชาตบมุกต่อทาน
คางไนไปตั้งทิวโรงหล่อแต่ ณ วัน เดือน ๓ ขึ้น ๘ คำบาย ๙ คำเขา } เพลาสำหรับ อึ่งให้ส้งการียนิมล

พรสั่ง ๑๐ รูป เขามาสดพรพุทธรูป ณ วัน เดือน ๓ ขึ้น ๘ คำ เพลาบาย ๓ โมง ณ วัน ๙ ๓ คำเพลา
เขา พรสั่งรับพรราชทานฉนั้น อึ่งให้พรคลังสุฟรัตน์เอาอาณไปปูทิวโรงหล่อ แต่ ณ วันเดือน ๓
ขึ้น ๘ คำบาย ๙ คำเขา } ทัง ๒ เพลา อึ่งให้เขาพระคลังมหาสมบัติเอาโกณ ชนนำ ๙ สำหรับ

๘ คำบาย }
มาตั้งถ้วายพรสั่ง ณ วันเดือน ๓ ขึ้น ๘ คำ } ทัง ๓ เพลา
๙ คำ

อึ่งให้ส่นมพลเรือนไปรับเครื่องต่อทานจากภาพถ้วายกรมหมื่นบวรรังศรีเครื่อง ๑ }
๑

มาถ้วายทิวโรงหล่อ แต่ ณ วัน เดือน ๓ ขึ้น ๘ คำเพลาเขา อึ่งให้เขาพรคลังราชการเอาเล็อรจไป
ปูทิวโรงหล่อ ณ วันเดือน ๓ ขึ้น ๘ คำบาย ๙ คำ } อึ่งให้กรมวังเชิญทิวไปตั้งถ้วายรับเสด็จทิวโรงหล่อ
๙ คำ

ในพรบรมมหาราชวัง แต่ ณ วันเดือน ๓ ขึ้น ๘ คำ } คำ ทัง ๒ เพลา อึ่งให้หลวงราชมาญจัดแดร
๙

งอรคู ๑ } ส้ง ๑ หมินฉไนไพรเราจะจัดปีภาสำหรับ ๑ หมื่นราชาราชจัดกลองแขกสำหรับ ๑
๑

หมื่นท้าวทิตจัดมอไชยไปเตรียมปรโคมทิวโรงหล่อ ทัง ๓ เพลา อึ่ง ณ วัน ๙ ๓ คำเพลาบาย ๓
นึ่ง ส้มเดจพรจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจเสด็จพรราชดำเนินทรงเททองหล่อพระพุทธรูปทิวโรงหล่อ

^๑ ตรงกับวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

ในพระบรมมหาราชวัง ให้นำเจ้าพนักงานตำรวจ ให้นำ) ทหารใน พัลพน
รักษามารอง } มหาดเล็ก
ในกรมบวรนำตามเสด็จให้มาเตรียม นำ) เสด็จโดยปรกติตามเคยให้พร้อมเมื่อนำเสด็จ
ตาม)
หลวงพิทักษ์ทศกธกรกำหนดลาฯ
พรพุทธรูปเหมือนแตกอร อนึ่งให้ พระแก้วพรคลังสุวรรณ
ปลัด ชาย) นายร่วาง } จัดของมาทูลเกล้าฯ
ขวา)
ถวายทิวโรงหล่อตามเคยเหมือนนำเสด็จลือพรพุทธรูปมาแตกอร อยาให้ขาดใดตามรับสั่ง
นายอำ ไปสัคดี ชายปรแดงเบญา
พรม ขว้าปรแดงธารภาฯ)
ลอมพรบรมมหาราชวัง
หมู่ใหญ่) รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

พระนิรันตราย (จำลอง)

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หล่อขึ้น
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๑

^{๒-๓} พิมพ์ตามต้นฉบับ แต่จำนวนรวมคลาดเคลื่อน

หมายรับสั่ง เรื่อง ให้ตักน้ำใส่อ่างที่โรงหล่อ

อนึ่งเพลาบายสามโมงเสกนายบุญดำรวดวงมาสงัว ด้วยขุนอินพีจิตจากกรมช่างหล่อรับ
สั่งพรเจ้าพียาเออกรั่มหลวงมีหิศวะรินท่าร่มแถมใส่เกล้าฯ ทรงพรกรุณาโปรดเกล้าฯ สงัวไหช่างหล่อฯ
พรปรทารหน้าตักสองสอกซี่ปพร่อง ๑ นนัไหกรั่มลอมพราซวัง ตักน้ำมาใส่อ่างทั้ง ๔ อ่างไหเดิมทิว
โรงหล่อเตาที่มพรสำรับจไหหน้าบไฟกีนบางเรตกมาใส่อ่าง แต่ ณ วนั ๙ ค่ำ^๙ เพลาเช้าเพลา ๑
เพลาบายเพลา ๑ ออย่าไหษาขไตตามรับสั่ง

นายศรี ไปลอมพรบรมมหาราชวัง รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

พระสัมพุทธพรรณี

พระพุทธรูปที่ทรงพระดำริสร้างขึ้นแต่ครั้งยังทรงผนวชอยู่ ณ วัดราชาธิวาส

* ตรงกับวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมารับสั่ง

เรื่อง พระราชทานเพลิงศพพระครูอัษฎาจารย์ ณ เมรุวัดสระเกศ

อนึ่งเพลาบ่าย ๓ โมงเสกนายศรีตำรวจจวังมาสั่งว่า ด้วยพญารักษมัลเทียรบรรพรมราชโองการ
ใส่เกล้าฯ ทรงพรกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า กำหนดได้ชักศพพระครูอัศดาจารย์ แต่บ้านบางขุนพรหมมา
ณ เมรุวัดสระเกศ ณ วัน ๙ ๓ คำเพลาเช้า ครั้นเพลาบ่ายจึงได้พระราชทานเพลิง นนไหสนมพลเรือน

จัดตารางเหล็ก ขอ } สำหรับไปเตรียมเผาศพไทยท่นเพลาพระราชทานเพลิง อนึ่งให้ส่งกรียนมัล
คิม }

พรส่งข มหาบังสกุณ ๒ } รูป แลวไหรับบเพลิงตออังคาศตอวิเสฎมากพลู ๒๐๒ ชรอง
บังสกุณ ๒๐๐ }

ถว้ยพรส่งข มหาบังสกุณ } อนึ่งให้กรมแสงจัตศรีลาหน้าเพลิงส่งไหมหาดเลกๆ รบสินลาหน้า
บังสกุณ }

เพลิงตอกรมแสงกบเครื่องปรทารเพลิงตอทารคางไนทูลเกล้าฯ ถว้ย ทรงเพลิงติดแลวใสในโคม
แกวส่งไหมหินทวาทิตแลวไหเชนเครื่องปรทารเพลิงไปพระราชทานเผาศพตามเคยมืออย่างทุกคร้ง

อนึ่งให้หมินทวาทิตรบโคมเพลิงไปพระราชทานเผาศพไทท่นเพลา อนึ่งไหคล้ง }
จัดเครื่องไชยทารถว้ยพรส่งขตามเคยมืออย่างทุกคร้งญาไหยชาตไตตามรบสั่ง }
ใน ชาย }
วิเสฎ ขวา }

นายพรหม ไปสศดี }
ชายปรแดงเบญา }
ชาวปรแดงสารภาษ }

รบ

คัดจาก หมารับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

หม้ายรับสั่ง

เรื่อง ให้ส่งผลมะพร้าวอ่อนนาฬิกะหมूसให้โรงพระโสมถประกอบยา

อนึ่งเพลาเช้า ๔ โมงเสกนายเสื่อตำรวตังมาส่งว่า ด้วยพญารักษ์มัลเทียร รับพรบรมราช
โองการใส่เกล้าฯ ทรงพรักรรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่าพร้องเจ้าปรีกาประชนพระยอดมือโรงพรโสมถ
ต้องการนำมะพร้าวอ่อนละลายยาประสะพระยอดนั้นให้พรแก้วพรคลังส่วนนายระวางจัดผลมะพร้าวอ่อน

นาระเกมุศรีวัล ๓๐ ผลส่งต่อผู้รับสั่งทั่วทั้งมดาบกร่มวังตั้งแต่ ณ วัน เดือน ๓ ขึ้น ๑๐^๒ เพลาวัลละ ๑๑^๑

๓๐ ผลสามวณเพนมะพร้าวอร ๔๐ ผลส่งให้ทหนักำณภูทัง ๓ วัน ญาโหษาชใดตามรับสั่ง

นายส่งไป สักดี
ชว่า } ษารภาษ รับ

คัดจาก หม้ายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

พระเสลี่ยง

^๑ ตรงกับวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๓ ตรงกับวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๔

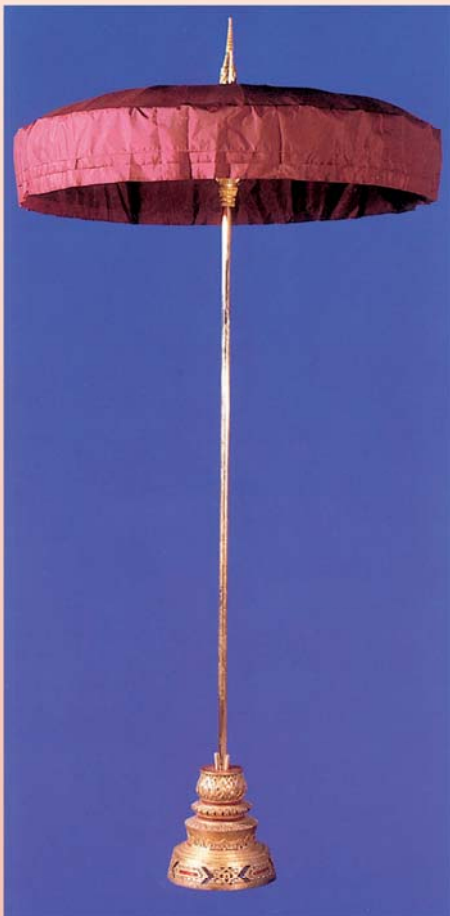
หม้ายรับสั่ง เรื่อง เบิกเสื่อใช้ในห้องเครื่องมหาดเล็ก

อนึ่งเพลาเช้าหาโม่งเสกนายแซตำรวตวังมาส่งว่า ด้วยนายอีโนราชกิจมเหศวรเลกรับพร
บรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพรักกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ไชยหมื่นเจ้าพนักงานพรคลังราชการ
ให้จัดเอาเสื่อกระจาดสามแทบ

เสื่ออรสองชั้นสองผืน	}	สำรับจะได้นำไปใช้ในห้องเครื่อง
เสื่อกระจาด ๔ ผืน		

มเหศวรเลกนั้นเจ้าพนักงานเอาเข้ามาส่งห้องเครื่องมเหศวรเลก แต่ ณ วัน ๙ ๓ คำ^๑ ออย่าให้ขาดได้
อนึ่งจะต้องการเตาเลกชะนาฏกลางเตาหนึ่งซี่ปชนาฏกลางอนันหนึ่ง สำรับจะได้นำไปใช้ในห้อง
เครื่องมเหศวรเลกให้ไชยหมื่นเจ้าพนักงานพรคลังในขัว จัดเอาของท่งนี้เข้ามาส่งแต่ ณ วัน ๙ ๓ คำ^๑
ออย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

นายส่ง ไปสดี ชายเบญา } รับ
 ขวามารภาษ

คัดจาก หม้ายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

พระกลด

^๑ ตรงกับวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมยรับสั่ง เรื่อง รับพระราชสาส์น กรุงปักกิ่ง

อนึ่งเพลาบ้าย ๓ โมงเสกนายมาดตำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยผู้ช่วยราชการกรมท่า รับพรบรม
ราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพรกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า กำปนัสยามพิภพทรงพรราชสารขึ้นมาทอษทำ
หน้าจวรลัมเด็จพระเจ้าพญาง้องใหญ่ ณ วั^{๑๑} ๓ คำ^{๑๑} เพลาเช้าจได้ เชนพรราชสารพรเจ้ากรุงปักกิ่งขึ้นไป
แปล ณ หอพระมัลเทียรธรรม และให้กรั้มอาลักเอาการแวนไฟล่งเรือพรอินังไปรับพรราชสาร ณ
กำปนัสยามพิภพขึ้นมาประทพ ณ ประตูปาทพรให้พันจันเคนเรือกัญญาชำระการยาว ^๗) ว่ามา
^๘

แหพรราชสาร ๓ คู และไทย ๔ ตำรวจไปรับเอาพรราชยาน^{๑๑}ต่อพนังเงินญิมพริมมอยต่อพรคลัง
พิมารอากาศปูพรราชยานไปรับพรราชสาร ณ ประตูปาทพรแลใหญ่สามาลาเชญพรกรัฎไป
กนัพรราชสารอ้งนัง และให้เชาวพรพริมเอ้าเครื่องสูงแห ^{หน้า ๖}) ๑๐ คูไปรับแหพรราชสาร
^{หลัง ๔}

ณ ประตูปาทพรขึ้นมาเข้าประตูวิเสฏไชศรีไปหอพรเทียรธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แลให้ ^{มหาดไทย}
^{กลาโหม}

เคนคูแห่งลัมปักกลาย ใส่เลือครุยขาวลำพวกขาวเดินทาวแห ^{หน้า ๒๐}) ๓๐ คู เคนไพร
^{หลัง ๑๐}

ปี ๑
แดร ๑
สังข ๑
กลอง ๕ คู
ฉณ

ป็นแหหน้า ๒๐
ใส่เลือแดงถือ ^{หน้า ๒๐}) ๕๐ คู และให้เคน
^{หลัง ๑๐}) ๓๐
อ้งแห

ไปคอยรับแหพรราชสาร ณ ประตูปาทพรมาเขาในพระราชวังแลให้เจ้าพนักงาร ผู้ตองเคนทงัณไป
รับเลกต่อ ^{พนัพุท}) ^{โพพนั} พุท) จายเลกให้เจ้าพนักงารผู้ตองเคนแหไห้ครับ
^{พนัเทพราช}) ^{เทพราช}

ทองลือ
นายกำปนั
ลาตา
ตนหลั

ราช)
อุป)
ตริ)

จ้งทุกพนักงารและไหย)
ทูตปันชื่อ)
ลามัพนักงารกรั้มทาชายแดงตัวจ้ง

โอโถงไปพรมดวยย้าลัก ณ กำปนัสยามพิภพจต้งเจงเชนพรราชสารล้งเรือพรอินังมาประตูปา
รับพรราชสาส์น กรุงปักกิ่ง

พระอหังไทย } พระคลังราชการเอาเล็อรอไป }
พระคลังพิมารอากาศเอาพรหมไป }

ราชเสวกิจัดลามมาแปลพระราชสาร ณ ห่อพรหมลัทธิธรรม แลให้ลามพนักงานบัก }
นายสำเภา }
ลาตา }
ต่นหล }

ไทยแจ่ง แลไทย } มหาโต }
กลาโหม } }
หมายบักจตุสดมพร }
บรืมหาราชวัง }
บวรราชวัง }
มานังฟังแปลพระราชสาร

ณห่อพรหมลัทธิธรรม แลให้เจ้าพนักงานทงนี้เตรียมแหพรราชสารณปรตุทาพระแดณ วน ๙ ๓ คำ
เพลาเซาวย่าของรุง แลให้

เกนหัดแสงป็นจายป็นคาบศรีลา ๔๐ บอ

กรัมพรกลาโหมจาย } เลือแดง }
ท่ง } }
ไหคั่วแห

พันเงินจายพราทัยารไห ๔ ตำรวจ อัง ๑

คลังพิมารอากาศจายพรหมน้อยไห ๔ ตำรวจผิน ๑

พท } จาย }
เทพรราช } เลก }
ไห }
นายนิต } ภายเรือพร }
นายชิต } อินังศรีศักกลาด }
ไหครบกะท่งลำ นิง }
เซาวพรอพิรมเขินเครื่อง }
สูง ๒๐ คืบ }
๔ ตำรวจหามพรสเลียง }
พราซสาร ๔ คืบ }
หลวงมาณูตีกลองช่น }
เรือ ๕ }
บัก ๑๐ }
๑๕ คน }

แลให้เจ้าพนักงานทงนี้ จัดแจงการตามเคัยไทยทงนี้กำหนด ญาไหชาตใดตามรับสั่ง

นายศรี } สักดี }
ไป } }
นายสัง } หมูไหญตัว }
นายอำ } พนังนัพรจาแสนบดี }
พนัพุทๆ รบ }
พรบวรราชวังนายสวต }
นายเลือไป } ลอมพรบรมหาราชวังหลวงกำแหง }
ทานปลายเซอิกนายแก้วทนาย }
รบ }

หมายรับสั่ง

เรื่อง จ่ายทองคำเปลวปิดรูปภาพประดับพระเมรุมาศงานพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ในชั้นพระเบญจา

อนึ่งเพลาเที่ยงนาย ตำรวจจวังมาส่งว่า ด้วยหลวงเสนาพิมุกระบัสจพรเจาอนุญาตเออกริมหลวง
เทเวศน์ฉรินโสเกล้าฯ สั่งว่า ข้างรัก ชาย) ลังรักรูปภาพสำหรับใส่ในชั้นพระเบญจาพระบรมศพ
ขวา) แห้งใดทวีปิดทองอยู่แล้ว นั้นให้เขาพระคลังมหาสมบัติผู้ใดจายทองคำเปลวเอาทองคำเปลวมา
จายให้ข้างรักปิดรูปภาพเสมอกันไปกวาดแล้วกวาดก่อนให้ข้างรัก ชาย) ขุนสุวัณ สัตติ)
ขวา) ราช) เจ้ากรมปลัดกรม ชาย) คุณเอตว ขุนหมื่น) ข้างรักมารบัตทองคำเปลวต่อเขาพระคลังมหาสมบัติ
ขวา) เลว) มหาตเล็ก)
ปิดรูปภาพเสมอกันไปกวาดแล้วกวาด อนึ่งให้ เวียงวัง) ผู้ใดเคยกำกับปิดทองดีไหม
ขวา) คลังธารภากร)
กำกับผู้จายทองคำเปลวข้างรักผู้ปิดเสมอกันไปกวาดแล้วเล็กลง แล้วไหมมา ปิด) ทิวโรงงาร
ขวา) กำกับ)
ผู้รับส่งโรงข้างริมประตูพระคลังมหาสมบัติพร้อมกัน แต่ ณ วน^{๑๓} ๓ คำ* ปีกุญตรีนิศกเพลาเช้า ๒ โมง
ตามรับสั่ง
นายศรี ไปสค์ดี ชายปรแดงเบญญา) รับ
ขวาปรแดงธารภาษ)

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

* ตรงกับวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง สั่งเกณฑ์ไม้ทองกลาง และรากไม้ใช้ในการพระบรมศพ

อนึ่งเพลาบาย ๒ โมงเสมียรตรากรมวังมาส่งว่า ด้วยพระบัญชาบันทึกลง รับสั่งสัมเด็จพระเจ้า

ไม้ทองกลาง	รูปเทวดา สำหรับจัดทำ เครื่องโหมงครุฑ
ไมรงำ	
กอบมาก	
ราก	
รักนำ	

หนองญาเอื้อเจ้าฟ้ามหามาลาเสเกล้าฯ ส่งว่า จต้องพรปรสั่ง

ใส่ในการพระบรมสัฟเพนนั้มาก นนั้ไห	มหาดไทย	หมายเคนเอาไม้ทองกลางไหญรอบ ๖					
	กลาโหม						
กายาวทอล ๗	ศอก	กลาโหม	๔๐	ทอรกบัราก	สำญ ๑๐๐	รักนำ ๑๐๐	ราก
๘		กรั่มทา	๖๐				
มหาดไทยราก	รักนำ	สำญ	๖๐	ราก	มาสั่งที่ววังพรเจาหนองญาเอื้อเจ้าฟ้ามหาม้าลา		
		๖๐					
		๖๐					
		๖๐					
เอ้า	กลาโหมราก	๔๐	๔๐	๔๐	๔๐	๔๐	๔๐
แต่ ณ วัน ๒ ๓ คำ*							

อนึ่งไห พรแก้วพรคลังสวร) จัดเอา ไมรงำแหง ๒๐๐๐ สำ) เอามาสั่งกับขุนราช
นายรวาง) กอบมากแหง ๒๐๐๐ กอบ)

อกัษรรสัมนุญเสมียรตรากรมวังทิวทิมดาบชาววัง แต่ ณ วัน ๒ ๓ คำ จไดเอาไปถ้วายัสมเด็จ
พรเจาหนองญาเอื้อเจ้าฟ้ามหามาลาอย่าไหขาดได ตามรับสั่ง

นายพร้ม ไปสัศดี ชายปรแดงเบญา) รับ
ขัวปรแดงธารภาษ)

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

* ตรงกับวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง

เรื่อง ทานช้างในต้องการกระจาตดอกพิกุลใส่ดอกไม้

วัน ๑๖๓ คำ^๑ ปีกุณตริศก เพลาทุมเสฏฐเชาพลัดเวน
นายขานาร กลาโหมเวนนายจำเนียร)
เชาวังเวนนายศรีเที่ยร)

เชารวมักน้อย

รุ่งขึ้น ณ วัน ๒๖๓ คำ^๒ ปีกุณตริศก กระลาโหมเวนนายจำเนียร) รับ
๑๑ เชาวังเวนนายศรีเที่ยร)

อนึ่งเพลาเชา ๓ โมงเสฏฐหมื่นทิปกรมวังมาสั่งว่า ด้วยพญารักสมลเทียรบรรพรมราชโองการ
ใส่เกล้าฯ ทรงพรักรรุณาไปรฎเกล้าฯ สั่งว่า ทารพนักการคางในจตองการกระจาตดอกพิกุลปากกวางศอก
สี่นิ้ว ๖ คู่ สำหรับใส่ดอกไม้ต่างๆ ทูลเกล้าฯ ถวาย นนโหกริมลอมพรบรมหาราชวัง ชาย)
ขวา)

สารกระจาตดอกพิกุล ๖ คู่แล้วตอกไหเสนเลกเสนออนสารไหตากลิมเทาเมตมกลำตาชางเข้า
คอบพุกวายไหม้นคังทักสนปลาชอน ไหงารดีแล้วเอาว้ายโปง ทำเปนเชิงทำวดยไหเบ็กว้ายชุมภอร
ต่อเขาพรคลังราชการมาพุกกระจาตไหก่อ ไหงรทำไหแล้วเอามาสิ่งต่อ ผู้รับสั่งแต่ ณ วัน ๑๔ คำ^๓
ไหครับ อนึ่งไหเขาพรคลังราชการจายว้ายชุมภอรไหกริมลอมพรบรมหาราชวัง สำหรับพุกกระจาต
ดอกพิกุลไหก่อ ๑๒ กรจาตขอญาไหชาชไตตามรับสั่ง

นายจู ไป ลอมวังหลวงแผน) รับ
สัศดีชายประแดงเบญญา)

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๓

^๑ ตรงกับวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๔

^๓ ตรงกับวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง เตรียมของสำหรับใช้ในงานเลี้ยงพระตรุษจีน

รุ่งขึ้น ณ วัน ๓ ฯ ๓ คำ^๑ กลาโหมเวณนายจำเนียร
๑๒ ชาววังเวณนายสวัร } เข้าอยู่ด้วย

อนึ่งเพลาสีโหมงเขาเวณนายสวัรนายบัวดำรวตังมาว่า ด้วยจะหมิ่นจึ่งทำร้าย รับพรบรมราช
โองการใส่เกล้าฯ ทรงพรภัรรณาไปฎเกล้าฯ สั่งว่า ทรงพรราชสัทาบำเพงพรราชภูส่น ไหเลียงพร
สังขทิวพรต่านักแพตรุษจีน ๓ วัน เหมือนอนายทุกปีนั้น ทารพ่นักงานคางไนจต้องการนำม่นมพร้าว
๒ ม่อ ๆ ล ๑๐ ท่นาร ไตสเมต ๒ มัด นนไหเจ้าพ่นักงานชาวพรคลงรัชการนำม่นมพร้าว ๒๐ ท่นาร
ไตสเมต ๒ มัด เขามาสังต่อผู้รับสั่ง สังแต ณ วัน ๓ ฯ ๓ คำเพลabay ๓ โหมงอยาไหชาตได้ตามรับสั่ง
นายจู้ ไปสค์ดีชายปรแดงเบญา รับไป^{๑๒}

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๑

หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกได้น้ำมันมะพร้าว ใช้ที่ประตุมิวนไชยศรี รัตนพิสาร วิเสทไชยศรี

รุ่งขึ้น ณ วัน ๔ ฯ ๓ คำ^๑ กระลาโหมเวณนายจำเนียร
๑๓ ชาววังเวณนายพิสาร } เข้าอยู่ด้วย

อนึ่งเพลabayโหมงเสณนายญิม ตำรวจวังมาสังว่า ด้วยพญาบำเรอภักรรับพรบรมราชโองการใส่เกล้าฯ
ทรงพรภัรรณาไปฎเกล้าฯ สั่งว่า ไหนายปรตุดตามเพลิงรักษาปรตุด รัตนพิสาร } ๓ ปรตุนีจั้นเพล
วิมารไชศรี
วิเสทไชศรี
๘ ทุม ร่วงคนเมาแลคินบาหมีไหเข้ามาไนพรบรมหาราชวังไดนน
น้ำมันพร้าว ๒๐ ท่นาร }
ไตสเมต ๕ มัด }
ทิวสังกอรมตแล้วหาหมิ่นนำม่นจตามรักษาประตุดไม้ นนไหเจ้าพ่นักการชาวพรคลงรัชการเอานำม่น
๒๐ ท่นาร ไตสเมต ๕ มัด เขามาสังต่อผู้รับสั่ง ณ วัน ๓ ฯ ๓ คำเพลabay ๓ โหมง อยาไหชาตได้ตาม
รับสั่ง^{๑๓}

นายจู้ ไปสค์ดีชายปรแดงเบญา รับ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๒

^๑ ตรงกับวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๕๔

^๒ ตรงกับวันพุธที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๕๔

หมายรับสั่ง **เรื่อง เปิกสุราประกอบบยารักษาเหาช้าง**

อนึ่งเพลาบาย ๒ โมงเสกนายข้าดำรจมาสงว่า ด้วยพญากำแพงรบสังฆ์พรเจ้าพิญาเอือกรั่มพร
พิทักเวท^๑ ไสเกล้าฯ สังกว่า ขางพลายนอยข้าหลวงเดิมเปนเหานักหม่อจปรกอบญาชาติัวเหาต้อ
การสุรา ทิวเพนต์ ๑๐ ท่นาร ไหขุนสุรินเจาพนักงานรงจายไหแก่กรั่มขางแต ณ วัน ๒๓ คำ^๒
อย่าให้ชาติไดาตามรบัสัง

นายสังข์ ไปสัศตี่ชั่วาประแดง รบ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๓

หมายรับสั่ง

เรื่อง ให้ส่งปูนขาว สำหรับทำพระรูปเทวดา

รุ่งขึ้น ณ วัน ๔ ๒๓ คำ^๓) เข้าอยู่ด้วย
๑๔
กลาโหมเวนนายจำเนียร
เซาวังเวนนาย

หนึ่งเพลabay ๒ โมงเสก นายนุต ตำรวจวังมาสั่งว่า ด้วยพระผู้พานบนนี้ทั้งรับสั่งพรเจ้าของ
 ญาเออกรรมหมินวรคักดาพิสารไสเกลฯ สั่งว่าให้ช่างทำรูปเทวดาใส่ในถารพรเมรุมาตเปน
 อนัมากขางใดทำแลวบางยังไมแลวบางจะตองการปูนขาวที่แล้วมาทำพรรูปเทวดาใส่ในการพรบรมสัพ
 หนัไหกรัมหา.....จัตเอาปูนขาวทิวเผาแล้วลเอียดดี.....ชาวพรคลังมหาสมบัติ แต่ ณ วัน ๒ ๔ คำ
 เปนปูนขาว ๕ สัตเรงเอาเข้ามาสั่งญาให้ชาตใด ตามรับสั่ง

นายภู ไปสค์ดีชายปรแดงวิเสณภักดี รับ

รุ่งขึ้น ณ วัน ๖ ฯ ๔ คำ^๕

กลาโหมเวนนายฤท เชาวังเวนนายจำเนียร	}	รบรวมกัน
---------------------------------------	---	----------

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๓

^a ที่ถกควรเป็น กรมพระพิทักษ์เทเวศร์

^๒ ตรงกับวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๔

^๓ ตรงกับวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๔

^๔ ตรงกับวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๔

^๕ ตรงกับวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง เบิกของใช้ให้ท่านพนักงานข้างใน

อนึ่งเพลาเช้า ๔ โมงเสก นาย ตำรวจวังมาส่งว่า ดว้ยนายชั้นมหาดเลกราบพรบมราชโองการ
ไล่เกล้าฯ ทรงพรกัรรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า สิ่งของประจำเดอิน ๔ สำบ้ไซการคางไน น้ำมันพร้าว
ไตสเมต

ครีน้ำมันพร้าว ๗๕๐ ท่นาร		ในช่าย นนไ้เจาพ่นักการพรคลง ราชการ กรมนา	
หลวงแมเจ้า	น้ำมันพร้าว ๑๔๐ ท่นาร ไตเนือ ๓๕ มัด		
โรงเครื่องเคยิง	คาว วาร		น้ำมันพร้าว ๗๐ ท่นาร ไตเนือ ๒๐ มัด
พรคลงไน้น้ำมันพร้าว ๔๐ ท่นาร			
นางอิน	คาว วาร		น้ำมันพร้าว ๓๐ ท่นาร
น้ำมันยางไชยไสเทียร์ ๓ ท่นาร			
นำตานทรายโรงเครื่องนัก	๔		
นำตานทรายทำของถว้ยพรล้งกาหาบ ๑			
ทำของกรท้งนำตานช่ายหาบ ๑			
นำตานช่ายคลงไน ๒ ช้ง ๘ ตำลึง			
อับพรภูษานำตานทราย ๔ ช้ง ๒ ตำลึง			
สารซ่ม	คาว วาร		หนักช้ง ๑
ครีผึงมัสการ ๕ หาบ ๘ ช้ง ๕ ตำลึง			
ดายไสเทียร์หนัก ๑๓ ช้ง			
กดาชไทย ๑๓ ภาพ			
พินรอนพินเทียรมัสการ ๘๐๐ ดุน			
เข้าเนียว	ดำถ้ง ๑		
	ข้าว ๒ ถ้ง		
กรดาชฝาง	๓ ภาพ		

เรงจตลึงของ ทงนี้เอาเข้ามาลึงต่อท่านพ่นักการคางไน ณ ปรตูยาคำ แต ณ วนั ๕ คำเพลาเช้า
อย่าไหชาตไต ตามรับสั่ง

นายสงไปสค์ดี ซายปรแดงเบญา รับ
 ขวาปรแดงธารภาษ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๓

หมายรับสั่ง เรื่อง ร่างหมายรับสั่งการแห่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดโมลีโลกยาราม

วัน ๑๐ คำ^๑ ปีกุนตรีศกส่งหมาย แห่พระพุทธโฆษาจารย์ เวนนาย จำนงๆ ไตรบัวเออมา	คางไน	เครือง เข้ากทั้ง	๑		
	คางไนทำสำรับ	คาว วาน	๑		
	วิเสฏ	คาว วาน	๑		
		มากพลู	๑	๓	
		หุงเข้า	๑	๔	
	แก้งโรงทาน		๑		

๖ ใบไหนจำนงๆ
รับไวแล้ว

๑๒

วัน ๑๒ คำ^๒ ส่งมายเครื่องส่วยไหเวนนายจนมันเทยี้รฯ ไร่ไปแล้ว

ใบ ๑

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๖

^๑ ตรงกับวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง เรื่อง ให้สมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดโมลีโลกยาราม มาประจำวัดมหาธาตุฯ

ด้วยเจ้าพญาธารมาธิกรเสนาบดีผู้ใหญกรั่มวังรับพระบรมราชโองการใส่เกล้าฯทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯสั่งว่า ณ วัน ๑๒ ค่ำปีกุนตรีศก เพนแล้ว กับถานาบาเรียนอันดับ) ๕๐) รูปจไดเขามา
ถานาบาเรียนวัดมหาธาตุ ๓๕๐)

รับไกรเครื่องไฉนทานในพระที่นั่งดุสิตาพรหมปสาฎ ๑ ครันรุ่งขึ้นวัน ๑๕ ค่ำเพล่าบายพระสั่ง ๑๐
รูปจไดสวดพรพุทหมลทิกักดีในวัดมหาธาตุ ครันรุ่งขึ้นวัน ๑๕ ค่ำเพล่าเขาจได้รับพระราชทานฉนั้น

สมเด็จพระพุฒาจารย์ ๑)
แล้วจะไดแห กับพระสั่ง ถานาบาเรียน) ๕๐) รูปแดวัดโมลีโลกมาอยู่วัดมหาธาตุ แลใน
อันดับ

วัน ๑๕ ค่ำ ปีกุนตรีศกเพล่าเขาจไดสเด็จพระราชดำเนินทางสถณมาตไปปรนนิบัติพระสั่งที่วัดมหาธาตุ

พระที่นั่งศรี สมเด็จพระพุฒ) กับ แตร) ๑)
โกษาจารย์) สั่ง) ๑)
เพล่าเพน นันไห นานนิจ) ฝิภายจัดเรือ ลายเขียนรับพระ พุทรูป)
นายชิต) ธรรม) ๑)
มารล่ายรับพระถานาบาเรียน๒)
ผูกผาศิพิงรับพรอันดับ ๒) ๔)
แลพลภายนันใส เสื่อ) แดงจิงทุกคั่น แลวให้รับเลกต่อพัน พุท)
มวก) เทพราช)

ไปจอดประทับรับ สมเด็จพระพุฒโกษาจารย์) ที่วัดโมลีโลกแด ณ วัน ๑๕ ค่ำเพล่าเขายำมองรุ่งไหทัน
ถานาบาเรียนอันดับ)

แลวไหแหมาสึงที่วัดมหาธาตุไหทันเริกขึ้นกะติไม อหนึ่งไหพันพรมาราชเกนเรือดิงเปนคู้แหสมเด็จพระ

พระพุทโกษาจารย์ ๓ คู้ ๖ สำหรับ กลองฉณลิ่งล่ำ ๕ คั่น ๔) ล่ำแล้วไหปักทังมังกอรล่ำ ๒ คั่น
ปีภาษลิ่ง ๒ ล่ำๆ ล่ำสำหรับ ๒)

รับเลกต่อทาน พันพุท) มาบันจุไหครับกระทังแล้วไหเสื่อ)
พันเทพราช) มวก) แดงจิงทุกคั่น อหนึ่งไห

ลวงราชมาฉจัด กลองฉณ ๒๐ คั่นจา ปี ๑)
กลอง ๑)
ลิ่งเรือดิง ๔ ล่ำ ๕ คั่น ๒๐)

* ตรงกับวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๔๔

๒ ตรงกับวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๔๔

แดร งอน ๔ }
ฝารัง ๒ } } ลงเรือศรีแล้วให้โส เลือ } } แก้ง } }
สังข ๑ } } มวก } } } } แดงจ้งทุกค่นไหไปล้งเรือด้งทินาวัดโมลีโลก

ไหท้นก่านฏ อหนึ่งไหพ้นจันเกนเรือกราบขาราชการไปแหล้มเดจพระพุทโศษาจารทิวัดโมลีโลก
๓๐ ลำไหมีท้งจิ้นลาลค่น แลวไหเกนปีภาษไปล้งเรือด้งทิวัดโมลีโลก ๒ ลำรับไปแหมาวัดมหาทาตุ

มองไซ }
ปีภาษ } } ไปเตรียมบโคมทิกะติไมทิวัดมหาทาตุ แด ณ วันเดือน ๔ ขึ้น
ไหท้นเริก อหนึ่งไห } } กลองแขก } }
แดรสัง } }

๑๓ คำเปล่าบาย }
๑๔ คำเพลา } } } } ๒ วันไหท้นรับ } } สเดจระราชตำเนิน } }
เพน } } } } ส้มเดจพระพุทโศษาจาร } }

ราชยาน } } } } พรณเลียง } }
มาลา } } } } พรกลัฏ } } } }
ภูษา } } } } ก้ามลือ } } } } ไปรับส้มเดจพระพุทโศษาจาร

จากกรติล้งเรือศรีไหท้นเริกทิวัดโมลีโลกแล้วไหมารับจากเรือศรีทิวัดมหาทาตุขึ้นกระติไมไหท้นเริก

พระสัดดี } } } } สล่ายทอง ๒ } } } }
พุท } } } } ฝิภายบันจุเรือ มารล่าย ๒ } } } }
อหนึ่งไห } } } } } } } } } }
พ้น } } } } } } } } } }
เทพราช } } } } } } } } } }
เกนเลกล้งไห } } } } } } } } } }
พ้นพรมราชบันจุเรือด้ง ๖ ลำ } } } } } } } } } }
หลงวราชมาณูตีกลองฉณ ๒๐ } } } } } } } } } }
เชาวพระราทยานหามฉเลียง ๔ } } } } } } } } } }
ค่น } } } } } } } } } }

เลือมวก } } } } } } } } } }
เลือมวก } } } } } } } } } }
ไหก้อเรงเกนล้งไหแด ณ วัน ๙ คำเชา อหนึ่งไหหลงวราชอาวทคล้ง } } } } } } } } } }
ท้ง } } } } } } } } } }
ผาลาย } } } } } } } } } }
จาย } } } } } } } } } }
แก้ง } } } } } } } } } }
ท้ง } } } } } } } } } }

ไหผูดองเกนในกะบวนแหไหท้น อหนึ่งไห ๔ ตำรวจไปชวย } } } } } } } } } }
ยักพระพุทรูป } } } } } } } } } }
ขึ้นพระธรรมเจ้า } } } } } } } } } }
ทิกะติส้มเดจ

พระพุทโกษาจารล้งเรือทิวัดโมลีโลกแล้วไหมาขึ้นขึ้นกระติไมทิวัดมหาทาตุด้วย
อหนึ่ง (หน้าสมุดชาตหายไป)

มหายรับสั่ง เรื่อง พระราชพิธีตรุษ

รุ่งขึ้น ณ วัน ๒ ๖ คำ^๑ กลาโหมเวหนายจำเนียร
เชาวังเวหนายจำนง } รบ้อยดูด้วย

อนึ่งเพลาเช้าทหารเสมียรตรากรมวังมาสั่งว่า ด้วยเจ้าพญาธารมานิกอร์เสนาบดีผู้ใหญ่ใน
หลวงโลกทิพ }
กรมวังรับพรบรมราชโองการใส่เกล้าฯ ทรงพรักกรุณาไปฎเกล้าฯ สักวาพญาโหราธิบดี }
ขุนโชดพรมมา }
ขุนเทพากอร์ }

โหมมีชื่อค่านวรพระราชพิธีสัมพัทพินทุเกล้าฯ ถวาย ณ วัน ๖ คำ^๑ ปีกฤตวันนี้ศึกเพลabay
๓ โมง พรส่งราชาชน ๒๐ รูปจไดสวดพรพทมล ตั้งน่าวังดาัยในพรอุโบสถวัดพรศรีรัตนศาสดาราม
รุ่งขึ้น ณ วัน ๖ คำ^๑ เลาเช้าพรส่ง ๖๘ รูปเขามาพรอมกนัพรพิมลธรมจไดจุดเทียนไชยแลวพรส่ง
๑๒

ถวายพรพรอมกนัแลในวณัแรม ๑๒ } คำพรส่งพลัดเปลยกันสวดพร จัตุเวด } แต่เขา
๑๓ } ภาณวณ }

จนคำแต่คำจนรุ่งแลวจไดรบพรราชทหารฉนัสำปรักติ วันแรม ๑๒ } คำเพล่า เขา ๖๘ } ๗๓ รูปไนพร
๑๓ } เพน ๕ }

อุโบสถ วัดพรศรีรัตนศาสดารามเหมือนกนัทั้ง ๒ วณัในวณัแรม ๑๒ } คำเพลabayจไดทุลเกล้าฯ
๑๓ }
๑๔ }

ถวายพรหมามังคัล และจไดแจกมงคัล เจ้า ตางกรม }
หากรมมิได } } ทั้ง ๓ วัน ณ วันแรม ๑๔ คำ^๑ เลา
ข้าทุลออกฯ ฝ่าย นา }
ไน }

เขา ๖๘ } รูป ฉนับวดไนพรอุโบสถวัดพรศรีรัตนศาสดาราม แลวพรส่งราชาชนชุมชุมเทวดา
เพน ๕ }

เพลabayพรส่งสวดพรพทมลจบัแล้ว พรราชาชนปรกาษเทวดาไหเจ้ากริม ปลัดกริม สังกรีย
หุงผาขาวใส ลำภอก } ข้าวนังอยุปรตู่โรงพิທີ ๒ คัณรบัปรกาษขารตางเทวดาแลวสวดพร
เลือครุย }

ธรมจัก }
มหาสัไมย } ในเพลาคายิงปืน } ใหญ่ }
 } นอย } } ขบัพุท ปีสาด ครนัรุ่งขึ้น ณ วัน ๖ คำ^๑ เลาเขา
 } } ๑๕ }

^๑ ตรงกับวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๓ ตรงกับวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๔ ตรงกับวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๕ ตรงกับวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๖ ตรงกับวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

ทรงปรินิพัตพรส่ง ในพรอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๖๘ รูป รั้วพระราชทานฉนั้นแลพรส่ง
๕ รูปจใดถวายปรนนำพรพุ่มลแลปรนนำพรบรมวงษาณวงษ์ ข้าทูลองฯ แล้วพรส่ง ๕ รูป จใดเขาไปปร

นำพรพุ่มลในพรบรมหาราชวงษ์ฝ่ายคางในแลว ตังไปศรี
แคว }
ทอง } เวียนพรเทียรส้มโพชพร
เงิน }

บรมทาตุ }
พุทรูป } เสฎการพระราชพิธิ ณ วัน ๕ คำเพลบายพรส่งราชชน ๒๐ รูปจใดสวดพรพุ่มลบล
เครื่องต้น }

พรอินังดุสิตตามหาปราต รุงขึ้น ณ วัน ๕ คำ^๑ เขาจใดรั้วพระราชทานฉนั้น หนึ่งให้สังการียเซ็น
อึ้งไชย ราชกรบิยุธ } ต่อมหาดเลกสาตราคมไปตังณเตย้งพรมัลทั้นแล้วไหนมัลพรส่ง ราชคณ)
พรครุดภาทณ) อันตัพ)

เขาไปสวดพรพุ่มล ตังนำวังตายแลสวดเพลากกลาง วัน) แล้วไทยเบิก ตายดิบทำสายสินวังนั }
คิน) ๑

ทำสายพิศหมอร
วัง พรอินัง }
กำแพง }
พรณคร }
โรง ใน }
นอก } พระราชวัง
ศรีผิงพนัเทียรไชยนั } ๑๐ ตาย
ดิบไสเทียรไชยว ๓ คอก ๑๐๘ เสน }

เบิกต่อเขาพรคลังในชายไหก่อ ไหรบไปตานออนตอกรม

ตบองเพชญล้งด้วยสัพเพทวาจันจับ ๓๐๐๐ อัน
พรณคอรบาลทำ
พิศมอดอก }
เหล็กสังคางใน ๒๐๐๐ }
ไชยค้อ }
ชาง }
มา } ๒๐๐ }
๒๒๐๐ สาย }

ตบองเพชทูลเกล้าฯ ถวาย สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
วันตังนำวังตายไหเอา เจาตางกรมหากกรมมิได
พิศมอรสังกรมชางผูกค้อชางไหทัวโรง ใน }
นอก } พระราชวัง }

แล้วไหรบตายดิบตอสนมพลเรือนมาถวายพรส่งจบัมั่งคัลไหครบจันวรเมียรยางทุกปี แลวไห
สนมพลเรือน ไปเข้าพรมัลทลแลวไหรบเพสตัดังคาศยาเสียงตอวิเสฎ มาก
พลุ }

* ตรงกับวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

เพลากลาง วนั) แลไวนั ๙ คำเพลabayนนี้ไห เจ้ากรั้ม) หุงผาข้าวใส่ เลือครุย) ข้าว ๒ คั้น
คั้น) ๑๔ ปลัดกรั้ม) ลำพอก)

ขานตางเทวดา ครนัสำเรฎการพราชพิทธีแล้ว ไหเอาดาบสายสินก้ากักบกนักับลอมวังวังกำแพง
พรณครอรบาลวังกำแพงพรณคอร

พราชวงกรั้ม ขางวังโรงขาง ไน) พราชวง) ครนั ณ วนั ๙ คำเพลabayไหนี้มัลพรสง
นอก) ๑๔

ราชาคณ ๒๐ รูป สวดพรพุทหมัลบ้นพรธินังดุจสิตามหาปรัสาด รุงขึ้น ณ วนั ๙ คำ เปลาเขาจได
รบัพราชทานฉนั

ราชบันทศ	) เชนพร	บรัมทาด	) ๑	
ข้าพรแก้ว		แก้วพลิก		นัง ๑
มหาดเลก		นาคสวาด		ยิน ๒
เชาวทไหญ		ไซ		ทอง ๑
เชาพราชทายาร		หามสมุทหมทองคำ		เงิน ๑
			๑	

ขึ้นไปตัง ณ เตยงพรมัลทล ณ วนั ๙ คำเพลabayเขา แลวไห
๑๑

เจ้ากรั้ม)
ปลัดกรั้ม) พลัดเปลียน
ขุนหมิน)

กนัอยุรกัษาเพลากลาง วนั) กว้างสำเรฎการพราชพิทธีอยาไหชาดได หนึ่งไหเขาแสงษา
คั้น)

รพัตยุดเชยฐพรแสงชื่อไมเทาคราทอง ๑ เชน พรแสงชื่อเงา ๑) สำรบัพรพิไชยสังครามไปตัง
พรณนักตั้น ๑)

ณ เตยงพรมัลทน หนึ่งไหเขาพรอพรัมเชยฐ พรเสมอธิปัก)
พรฉัดไชย) ไปตังณเตยงพรมัลทลแล้วไหเอา
เกาวบาย)

สัพทลไปกนัพรพุทรูปดวย หนึ่งไหเขาพรคลังสุพรัตเอาอาศณ

พรัม)
มาร) ไปตังทิวพรสัง
เบาะ)

สวดฉนั ไนพรอุโบสัฎวัดพรศรีรัตนสาศดาราม) ไหกอ แล้วไหเบีกผาข้าวตอเขาพร
ไนพรธินังดุจสิตามหาปรัสาด)

คลงวิเสฎถวายพรสังปราชเทวดา ๑ สวดพร ธิรัมจัก ๔) ๔ เขากัน ๔ ภัทไหญวาย ณ วนั + ๔ คำ
มหาสไม ๔) ๑๔

เพ็ญใจ แสงสว่างไสว
 ไร่สุพรรณภูมิ ๖๘
 โรงพิธี ๑๐ โรง ๑๒๐

ฝัน ไหว้เจ้าเสด็จไปบูชา

ลารายสำรบัพรสิ่งนงัภักทัง ๒ คางไห่กอ แลว้ไห่เอา มารไปผูก
ผาซุบอาบไปหอย } ถวายพรสิ่งสร้างกว้าจ

แล้วการพิธิ อนึ่งให้เขาพรคลัง	ในชว้า วิเสศ	จายผาขาวไห	สังการียนงหม ๒ สำหรับ	๑ ๔ ๘	๙ ภัพ
			เขาวพรคลังสุพริตถวายพรสังฆ		
			ปรกาษเทวดา		
			ธรมจัก ๔		
			สวดพร		
			มหาไสม ๔		
			โหรปวงสารเทวดายาว ๖ ศอก		
			๒ ทอร		

อนึ่งให้เขาพรคลังมหาสมบัติเอา กโณ) ไปตั้งถวายพรส่ง สวด) ไห่กอแล้วให้จ่ายทองคำเปลว
 ชันน้ำ) จัน)

โหมหาดเลกปิดเทียร์ยาว ๘ นิ้วใหญ่อ ๖ เล่ม อนึ่งไหเขาพรมมาลาภาษาเบิกตายดิบต่อเขาพรคลัง
ในชายตาย เอก |

๑๐
๑๒

 | ๑ มาจบั พรหมามังคัล) เอาไปเข้าพรมลั่นแหล่ทูลเกลสา ถวาย
 โท | ๒๒ มั่งคัลย่น

พรมหามิ่งคัลพรบาทสัมแดงพรจอมเกลาเจ้าอยู่หัวถวายนั่งคัลย่นพรบรมวงษาณูวังพรเจ้า
ลูกหลาน

เอื่อไหกอไถถว้ายนัแรม	๑๒	คำทัง ๓ วนี้ แลวไผเชญพรกลัดไปกนัพร	บรืมหาต
	๑๓		แกวพลิก
	๑๔		นาคสวาด
	๑๕		ไชย ทอง เงิน
			หามสมท

๑๑
 วนัฯ ๔ ค่ำ เพลาเซา แลวไหเชิญพร
 เครื่องต้น
 ธรรมง } สำรับเครื่องพรพิไชยสงครามไปตัง ณ เตย้งพรหมลทล

ไผ่พยอมแล้วไผ่ซุนสุคินหมิ่นมลทาพิเศกไปบับ
นำหอม
แปงสุก } ต่อดารคางโนไปถวายพรส่งสร้งนำ

ทูลท้าวเจ้าน้อยการพระราชพิธีแลวไพบ	นำหอม	ไป	สร้าง	พรศรีมหาโพธิ์วัด	มหาทาด
แปงสญ	ห่ม				สุทนต์
ผ้าขมก					สเกษ

ณ วันเดือน ๕ แรม ๑๕) คำ) อารามละ มื่อ) ทั้ง ๓ วัน
 ๕ ขึ้นค่ำหนึ่ง) ทอ)

อนึ่งให้ หลวงสำเภาพรชน) เชิญพรแสงทรงเข้าไปตัง ณ เติงพรมัลทลไทรพรอมเหมือรยาง
หลวงสรอาวุธ)

ทุกปี อนึ่งให้ หลวงเสนษรรชิต) เชิญพรแสงป็นคาบ ชุด) เขาไปตัง ณ เติงพรมัลทล ๒ วัง
หลวงสนิดอาวุธ) สิลลา)

ม่อนางเลิงมี ฝา) ส่ำรบตั้งน่ำมัน)
เชิง)

อนึ่ง ให้กรมพรณคอรบาลเอา ไหวเอามือตวียงทิวกรมวงไปจัดซื้อ
ใบบัวปิดปากม่อ ๑๐ ใบ
กำคาปรน่ำมัน ๑๐ กำ

ไปสั่งขุนศรีสัยมภอรเขาวน่ำสร้าง แต่ ณ วัน ๒๐ ๔ คำ แลวให้ทำสายสินพวนคา กลุมล ๒๐ ว่าเอา

ไปเข้าพรมัลทล ณ โรงพิธิไทรกอวัง)
กำแพงรอบพร ราชวัง)
โรง ชาง) ฦคอร) เมื่อจ่เสฏฐการพิธิแลวให้
มา) จังทุกโรง)

เอาสายสินพวนคาไปวังกำแพงรอบพร ราชวัง) โรงชางกบักริมชางแลกำแพงพรบรมมหาราชวัง
ฦคอร)

न्हั่งไหลออมวงวังแลวไหเอาไป หนด แรง) ส่ำรบใส่มอรป็น) ไปสั่ง ณ โรงพิธิแต่
สาบ) ยิงอัดนา)
กา)

สั่งเวียนฝางส่ำรบเซตทาวพรสั่ง ๒ คู)

ณ วัน ๒๐ ๔ คำ แลวให้จัดคนไปรับ เขาผอก) ตอธารคางไน ณ ปรตุดีน ณ วัน ๒๐ ๔ คำ
กรบอกนำ)

เพลาเขาเอาไปสั่ง ณ ทุงวศัเกษแลวไหสารกรจาดกัณกวาง ๐)
๑) ๖๘ ใบไห เขาชอบ) เบิกกรดาษ
๑) ผูกวาย)
๐)

ปิดโงมดีมาสักรมวงวัน ๒๐ ๔ คำ อนึ่งไหสนัมพล์เรอื่น ชาย) เบิกดาษดืบต้อเขาพรคล้ง
ขวา)

ไนชายนก ๖ มาสั่งไหสังการียจับม้งคัลแล้ว แลวไหรับเอาไปเข้ามัลทลถึง ณ วันเดอิน ๔ แรม
๑๒) คำ เพลาบายไหแจกข้าทูลอองฯ คาง นา) จังทวไทรกอทัง ๓ วัน
๑๓) ไนย)
๑๔)

หมายรับสั่ง

เรื่อง หมายกำหนดการในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา

รุ่งขึ้น ณ วัน ๒๒ ๔ คำ ปฎิบัติคดี
 กลาโหมเวหนายบรียบาล
 เขาวังเวหนายบรียบาล

รับรวมกันอยู่

อนึ่งเพลาบายโฌงเสฏฐ แสนมี ๔ ตำรวจวังมาสังว่า ดวยเจ้าพญาธร์มาธิกอรเสนาผุใหญ่ผุโต
สำเรฐราชการในกรมวัง รับพรบรมราชโองการไสเกลสาฯ ทรงพรกัรรุณาไปฎมเกลสาสังว่า พญา
โหรอิบตีหลวงโลกทิพ ชุนโชฎฐพริมา
ชุนเทภากอร) โหรมีชื่อทำฎีกาคำนวรพรฤกษพรราชพิทธิถือนำพร
พิพิทสัจจาทุลเกลสาฯ ถว้ายกำหนด ๓ วัน ๕ คำ^๒ ปีชวดจัตวา^๓คก เพลาบายพรสังราชาคณะ ๘๐
รูปจไดสวดพรพุททมลในพรอุโบสถวัดพรศรีรัตนสดาดาราม ครนรุ่งขึ้น ๓ วัน ๕ คำ^๔ เพลาเขา
พรสังชจได) ฉัน ในพรอุโบสถ ๓๐) ๕๐๗ รูปนัทร่งพรราชสัทาแผนพรราชกุลสไหทวไปแก
รบัพรราชทา) พรเปียง ๔๗๗)

พรบรมวงษาณูวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่) ฝ่าย ทหาร) ใน พรบรมมหาราชวัง)
 น้อย) พลเรือน) พรบวรราชวัง)

โปญฺพราชทาโรหิตํสารบํ
 คาร ๑
 วาร ๑

มาปรนิตฺพรสังฆวัน ๙ ๕ คำเพลาเขา

พรบรม	กัมพรพรามอิศเรฐ	๑	๒	๑๓
วังษเธอ	กรมหลวงพิเสดศรีสวัต	๑		
	กัมลัมเดชพรเดชาติจษรร	๑		
	กรมพรพิพิทโพคณเบญ	๑		
พรเจ้าพี่	กรมพรพิทักเทเวต	๑	๕	
ญาเธอ	กรมหลวงผวเนตณรินฤท	๑		
	กรมหลวงมหิศวรินทรามเรฐ	๑		
	กัมหลวงเทเวตวัชริน	๑		
	กัมขุนสรรรพลปรีชา	๑	๖	
พรเจานอง	กัมขุนสทิสศถาพอร	๑		
ญาเธอ	กัมหมินถาวอรรวยจุ	๑		
	กรมหมินอลังกัญกฤษปิลชา	๑		
	กัมหมินวรศักดิ์ดาพิสาร	๑		

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๑๔

* ตรงกับวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๒ ตรงกับวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

^๓ ตรงกับวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๙๔

หมายรับสั่ง

เรื่อง จุกช่องล้อมวงเวลาเสด็จพระราชดำเนินถวายพระเพลิงพระบรมศพ

อาษาวิเสด	ชาย ๑	๒	๖ บอกใหญ่ตอง
	ขวา ๑		
.....ลักไปจุกช่องล้อมวงกรม เรือกัน	ชาย ๑	๒	
	ขวา ๑		
กองกลาง	ชาย ๑	๒	
	ขวา ๑		

เกณฑ์นี้เบิกปืนไปจุกช่องล้อมวงตามตำแหน่งให้ทันเสด็จเหมือนอย่างแตกอร ญาให้ขาดไต่ตามรับสั่ง

สัคดี ชายประแดงจุลาเทพมารับ เอาทิสาลูกขุนฝ่ายชาย
ขว้าเสนาฎฝ่ายประแดงจุลาเทพไปให้ประแดงเสนาฎ

คัดจาก หมายรับสั่ง ร.๔ จ.ศ. ๑๒๑๓ เลขที่ ๕

พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย คือ พระณวนน้ำพระราชวังหลวง ตั้งอยู่บริเวณท่าราชวรดิษฐ์
ทางด้านทิศตะวันตกของพระบรมมหาราชวัง เดิมเป็นตำนกน้ำเหมือนอย่างเรือนแพ

อธิบายศัพท์

อธิบายศัพท์

กตาศไทย

กรมช้าง

กระตาศไทย กระตาศที่ทำมาจากเปลือกข่อย

หรือกรมพระคชบาล ส่วนราชการที่ทำหน้าที่จับช้าง ฝึกช้าง เลี้ยงดู และรักษาช้างหลวง เพื่อใช้ในราชการ ทั้งใช้เป็นพาหนะและใช้ในการศึกสงคราม มีกรมขึ้นสำคัญ ได้แก่ กรมเชือก กรมหมอช้าง กรมโซลง ฯลฯ

กรมท่า

เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบด้านการค้าและการทูตกับต่างประเทศ เป็นกรมสังกัดในกรมพระคลัง

- ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน กล่าวว่า กรมท่าประกอบด้วย กรมท่าซ้าย มีหลวงโซฎิกราชเศรษฐี ศักดินา ๑,๔๐๐ เป็นเจ้ากรม และกรมท่าขวา มีพระจุฬาราชมนตรี ศักดินา ๑,๔๐๐ เป็นเจ้ากรม ต่อมาบรรดาศักดิ์ได้ปรับเป็น พระยาทั้ง ๒ กรม

- กรมท่าซ้าย รับผิดชอบการค้าขายกับอาณาจักรที่อยู่ทางตะวันออกของอยุธยา คือ เขมร ญวน จีน ญี่ปุ่น และฮอลันดา (ซึ่งมีอำนาจในปัตตาเวีย)

- กรมท่าขวา รับผิดชอบการค้าขายกับอาณาจักรที่อยู่ทางตะวันตกของอยุธยา คือ มลายู ชวา อินเดีย อาหรับ

- กรมท่ามีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านการทูตด้วย ทั้งการรับส่งพระราชสาส์น การเจรจาเพื่อการทำสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีเมื่อการค้ามีความสำคัญมากขึ้น ในสมัยรัตนโกสินทร์ เจ้ากรมท่ามักจะเรียกเสนาบดีพระคลังเป็นเสนาบดีกรมท่า

- กรมท่ากลาง เป็นกรมขึ้นกับกรมท่า มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการติดต่อค้าขายกับชาติตะวันตก

กรมพระพิทักษ์เทเวศ

ที่ถูกคือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิทักษ์เทเวศร์ พระนามเดิม พระองค์เจ้า เจ้าชายกุญชร พระราชโอรส ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเจ้าจอมมารดาศิลา ประสูติเมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๓๔๑ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นพิทักษ์เทเวศร์ ได้ว่าราชการกรมม้า รัชกาลที่ ๔ เลื่อนเป็นกรมพระพิทักษ์เทเวศร์ และได้ว่าราชการกรมพระคชบาลอีกกรมหนึ่ง สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๖ พระชันษา ๖๕ ปี เป็นต้นราชสกุล กุญชร

กรมเมือง

หรือกรมพระนครบาลเป็นหนึ่งในสี่ของกรมในจัตุสดมภ์มีหน้าที่บังคับบัญชากองตระเวนซ้าย ขวา และขุน แขวง อำเภอกำนัน ในเขตกรุง

	มีศาลสำหรับพิจารณาคดีความที่เป็นมหันตโทษ เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ กรมเมืองได้รับการยกฐานะเป็น กระทรวงนครบาลรับผิดชอบด้านการตำรวจ (โปลิศ) การบัญชีคนหรือกรมสุรัสวดี และควบคุมนักโทษ
กรมแสงใน	ส่วนราชการที่ทำหน้าที่ผลิตและจัดเก็บสรรพาวุธ ตั้งอยู่ในเขตพระบรมมหาราชวังชั้นกลาง ทางด้านทิศใต้ของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ปัจจุบันคือส่วนหนึ่งในบริเวณพระที่นั่งบรมพิมาน
กรมหมื่นนราเทเวศ	พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๒ กับเจ้าจอมมารตาน้อยระนาด ประสูติเมื่อวันเสาร์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๘๔ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมหลวงเทเวศร์วัชรินทร์ทำหน้าที่ว่าความศาลราชตระกูลและได้รับการสถาปนาเป็น กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สิ้นพระชนม์เมื่อวันอังคารที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๑๙ เป็นต้นราชสกุล วชิรวงศ์
กระดาษฟาง	กระดาษฟางที่มาจากเมืองจีน
กระทงเกลา	กระทงเกลาน่าจะหมายถึง กระทงที่ทำเรียบร้อยสวยงามแล้ว
กลองฉณ	กลองชนะ เครื่องตีชนิดหนึ่ง ทำด้วยไม้รูปทรงกระบอกซึ่งหนัง ๒ หน้า มีลักษณะคล้ายกลองแขก
กลองวินิจฉัยเภา	เป็นกลองที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ เจ้าพระยาพระคลังรับพระราชโองการตัดไม้รักจากจันทบุรีมาทำกลอง ภายหลังการค้นพบจารึกสุโขทัยหลักที่ ๑ ไม่นาน (จากประชุม หมยรับสั่งภาค ๔ ตอนที่ ๒ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์)
กลาโหม	กรมที่ทำหน้าที่ราชการฝ่ายทหาร
กัปปีการก	ผู้ปฏิบัติหรือผู้ดูแลรักษาในเรื่องปัจจัย ๔ คือ จีวร บาตร เสนาสนะ และคิลานเภสัช ในพจนานุกรมฉบับหมอบรัดเลย์ ให้ความหมายว่า ไวยาวัจกร คือ ผู้ที่มีหน้าที่ช่วยเหลือกิจการในวัด
กาบมาก	กาบหมาก คือ เปลือกหุ้มชั้นนอกของต้นหมาก บริเวณที่ต่อจากโคนใบลงมา
กำแพง (พญา)	พระยากำแพงเพชร (บัว สโรบล) ได้เลื่อนเป็นพระยามณเฑียรบาล พ.ศ. ๒๓๙๔
กุม	กุมภ คือ หม้อน้ำมนต์
เกณฑหลวง	ในที่นี้ หมายถึง พระสงฆ์ที่ถูกกำหนดให้ถึงวาระต้องรับนิมนต์เพื่อปฏิบัติกิจพิธีในเรื่องที่เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระราชวงศ์

เกย	ที่ที่ทำได้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินเสด็จก้าวขึ้นลงในเวลาทรงช้างและทรงพระราชยาน
เกยิว	เกี้ยว ผ้าพัน หรือผูกเอว (เหมือนผ้าขาวม้าคาดพุง)
เกี้ยว	ในที่นี้หมายถึง เครื่องประดับชนิดหนึ่ง ลักษณะเป็นวงคล้ายมาลัยชีก
ข้าวนาทุ่ง	ข้าวนาทุ่ง ข้าวที่ปลูกในที่ราบลุ่ม ต้องอาศัยน้ำฝน เมื่อพื้นดินอ่อนแล้วจึงไถและหว่านเมล็ดข้าว การปลูกข้าวแบบนี้ จะได้ผลดีก็ต่อเมื่อหว่านแล้วค่อยระบายน้ำเข้านาเพิ่มขึ้นทีละน้อย พอเลี้ยงต้นข้าวถึงยอดได้
ขาขเจียรระบาท	คาดเจียรระบาท คือ ผ้าคาดพุงตามตำแหน่งหน้าที่
ซีป	คืบ คือ คีมคืบถ่าน
ขุนโชติพรหมมา	ขุนโชติพรหมมา ปลัดกรม สังกัดกรมโหรหน้า ศักดินา ๘๐๐
ขุนเทพากอร	ขุนเทพากอร ปลัดกรม สังกัดกรมโหรหลัง ศักดินา ๘๐๐
ขุนสุริน	พระโอรสการตำแหน่งนาพลเรือนเป็นขุนสุรินสมบัติ สังกัดพระคลังใหญ่
ขุนอินพิจิต	ขุนอินพิจิตร์ เจ้ากรมช่างหล่อซ้าย ศักดินา ๓๐๐
เข้าสารขอมต้นนาสวร	ข้าวสารขอมต้นนาสวร หมายถึง ข้าวสารขอมมือที่ได้จากนาดำ (ข้าวนาสวร) ต้นฤดู (ข้าวใหม่)
คนเซงไหม	คนเซียงไหม
คันโทษ	นักโทษ
คุก	ที่คุมขังนักโทษ เป็นโรงเรียนมีรั้วรอบขอบชิด จะก่อสร้างด้วยไม้หรือก่ออิฐถือปูนก็ได้ บริเวณรอบนอกคุกเรียกว่า “หับเผย” คุกและตะรางเป็นของคู่กัน ในสมัยกรุงศรีอยุธยามีคุกสำหรับใส่คนโทษโจรผู้ร้าย แปรคุกมีตะรางหน้าคุกสำหรับใส่ลูกเมียผู้ร้ายทุกหน้าคุก และมีคุกสำหรับใส่คนโทษที่เป็นช่างทำเรือสำเภาและเรือรบแยกพิเศษอีกสามคุก การราชทัณฑ์ในสมัยรัตนโกสินทร์อาจแบ่งเป็นเรือนจำในกรุงเทพฯ และการเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอก เรือนจำในกรุงเทพฯ มี ๒ อย่าง คือ คุกอย่างหนึ่ง ตะรางอีกอย่างหนึ่ง คุกในกรุงเทพฯ มีอยู่สองแห่ง คือ คุกที่ตั้งอยู่หน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “คุกหน้าวัดโพธิ์” ตรงที่ตั้งหน่วยบัญชาการกำลังสำรองกองทัพบกในปัจจุบัน เป็นที่คุมขังนักโทษที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ ๖ เดือนขึ้นไปจนถึงอุกฤษฏ์โทษ และ “คุกวังหน้า” ซึ่งอยู่หน้าวัดชนะสงครามแต่ไม่สู้จะมีชื่อเสียง คุกตามมหาภิราษังฉบับนี้คงหมายถึง “คุกหน้าวัดโพธิ์” ซึ่งสังกัดอยู่ในกระทรวงนครบาล
คู่เคียง	ขุนนางที่ได้รับจัดเข้ากระบวนแห่ของหลวง ซึ่งเดินเรียงกันไปเป็นแถว เคียงราชยานไปคนละข้าง

เครื่อง	เครื่อง ในที่นี้หมายถึง พระกระยาหาร (เครื่องเสวย)
เครื่องมัสการเครื่องทองทิศ	เครื่องนมัสการเครื่องทองทิศ คือ เครื่องนมัสการของหลวงสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบูชาพระรัตนตรัยในงานพระราชพิธีใหญ่ประกอบด้วยเตียงทองตั้งเชิงเทียนแถวหนึ่ง ๕ เชิง เชิงรูปแถวหนึ่ง ๕ เชิง พานข้าวตอกแถวหนึ่ง ๕ พาน พานดอกไม้แถวหนึ่ง ๕ พาน
เครื่องโหมงครุฑ	เครื่องโหมงครุฑ คือ เครื่องมือที่ใช้ประกอบการเล่นมหรสพโหมงครุฑสมัยแรกถือแล้ว ต่อมาเปลี่ยนจากถือแล้วมาเป็นตะบอง
เครื่อง	เป็นลักษณะนามของสิ่งของหลายอย่างแต่ในที่นี้คงหมายถึงเครื่องบูชาของหลวง ได้แก่ ตะบะมุก มี รูป ๑ เทียน ๔ ดอกไม้ ๔ สำหรับรูปกับเทียนจะต้องจุดไว้ตลอดเวลา
เครื่องตะบะมุกเชิงเทียน	เครื่องกระบะมุกเชิงเทียน หรือเครื่องนมัสการกระบะมุก เป็นเครื่องนมัสการในงานหลวงทั่วไป สำหรับพระราชวงศ์ชั้นพระองค์เจ้าทรงบูชาพระรัตนตรัยในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศล เช่น เสด็จถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน และจัดเป็นเครื่องพระราชทานพระเกียรติยศแก่พระศพพระราชวงศ์ชั้นพระองค์เจ้า ศพหม่อมเจ้า ศพพระสงฆ์ชั้นพระราชาคณะ และศพข้าราชการทั่วไปที่อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเป็นของหลวงในที่นี้เครื่องกระบะมุกเชิงเทียนตั้งบูชาบนเตียงพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม
เครื่องทองใหญ่	เครื่องทองใหญ่หรือเครื่องทองทิศ เครื่องบูชาสำหรับพระมหากษัตริย์ทรงใช้ในงานพระราชพิธี มีแท่นไม้สลักปิดทองขนาดใหญ่ เป็นที่รองเชิงรูป เชิงเทียน พานข้าวตอก พานดอกไม้ เรียกเต็มๆ ว่า เครื่องนมัสการทองใหญ่
เครื่องนมัสการ เครื่องยิบัต	เครื่องบูชาสำหรับพระเจ้าแผ่นดินทรงใช้ เครื่องหีบยิบัต สิ่งของเครื่องใช้ในการที่จะใช้บัตรพลี (บัตร - กระทงใส่ซอง หีบ - เครื่องสำหรับหีบใส่กระทงเพื่อทำบัตรพลี หรือยิบ หมายถึง เย็บ คือ เครื่องสำหรับเย็บกระทงทำบัตรพลี)
โคณวิถิ	ชื่อทางสำหรับโคจรของพระอาทิตย์
โคมแขวน	โคมแขวน ตะเกียงหรือเครื่องตามไฟซึ่งมีที่บังลมใช้แขวนตามเสา
พองไซ	พ้องชัย พ้องขนาดใหญ่สมัยโบราณใช้ดีเป็นสัญญาณในกองทัพปัจจุบันใช้ดีในงานพิธีมงคลต่างๆ พ้องหุ่ย ก็เรียก
จมีนจงซ้าย	จมีนจงรักษาคู่ ในกรมพระตำรวจวังซ้ายในกรมวัง มีตำแหน่งคู่กันคือ จมีนจงภักดีองค์ขวา

จวรสมเด็จเจ้าพญาอ่องใหญ่ จวนสมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่ หรือสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหา-
ประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) เดิมอยู่บริเวณที่ปัจจุบันเป็นวิหาร
พระพุทธไสยาสน์ วัดพระเชตุพน ต่อมาใน พ.ศ. ๒๓๖๑ เมื่อมีการขยาย
พระบรมมหาราชวังลงมาทางใต้ รัชกาลที่ ๓ จึงได้พระราชทานที่ดิน
ทดแทนบริเวณสวนริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ได้บ้านกุฎีจีน
เชิงสะพานพระพุทธรอดฟ้า ต่อมาบุตรหลานหรือทายาทถวายพื้นที่
บางส่วนเพื่อสร้างวัดประยูรวงศาวาส ซึ่งเป็นวัดประจำตระกูล

จาดุมหาราชิกา

ชื่อสวรรค์ชั้นแรกเป็นที่ประทับของท้าวจตุโลกบาลทั้ง ๔ ทิศ

เจตมาตสูกปักเอกาทศมิตฐิ ศัพท์ภาษาบาลี แปลว่า วันศุกร์ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๕

โสกวาร

เจ้าคุณ

กร่อนมาจากคำเดิมที่เรียก พระเดชพระคุณ หรือ เจ้าประคุณ
เจ้าพระคุณ ต่อมาเป็นเจ้าคุณ ในชั้นแรกใช้เรียกราชนิกุลหรือฝ่ายใน
คือหญิง ที่เป็นผู้ใหญ่ หรือมีบรรดาศักดิ์ เช่น เจ้าคุณเลื่อน เจ้าคุณตานี
เจ้าคุณสมศักดิ์ เป็นต้น ต่อมาใช้เรียก ฝ่ายหน้า คือ ชายที่มีบรรดา-
ศักดิ์ตั้งแต่ชั้นพระยาขึ้นไป และเรียกพระภิกษุที่เป็นพระราชอาคัน

เจ้าจอมจับ

พระสนมในรัชกาลที่ ๔ เป็นธิดาของเจ้าพระยานครศรีธรรมราช
(น้อย) ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นคุณท้าว

เจ้าพระยาพลเทพ

นามเดิม เอี่ยม ในสกุลชูโต เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๐ เป็นราชินิกุลฝ่าย
สมเด็จเจ้าพระยามรินทรบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๒ เป็นนายพลพัน
มหาดเล็กหุ้มแพร แล้วเป็นนายจ่าเรศ รัชกาลที่ ๓ เป็นหลวงฤทธิ
นายเวร และจมีนศรีสรักษ์ หัวหมื่นมหาดเล็ก ในรัชกาลที่ ๔
โปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าพระยาพลเทพ เสนาบดีกรมนา ถึงแก่อสัญกรรม
ใน พ.ศ. ๒๓๙๔ พระราชทานเพลิงศพเมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม
ปีเดียวกัน

เจาพนักงานพรคลังมหาสมบัติ เจาพนักงานพระคลังมหาสมบัติ เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ดูแลรักษา
เครื่องมือหัตถภัณฑ์ คือ สิ่งของมีค่า ได้แก่ เงินทอง เพชรพลอย
งาช้างและเครื่องราชูปโภค เช่น กระโถน ชันน้ำ พระเต้า เจียด เป็นต้น
ปัจจุบันการเก็บรักษาเครื่องมือหัตถภัณฑ์ เป็นหน้าที่ของกรมธนารักษ์
กระทรวงการคลัง

เจาหากรัหมไโดย

เจ้านายเชื้อพระวงศ์ที่ยังมิได้รับการสถาปนาให้ทรงกรม

แจกมวงคัล

แจกด้ายสายสิญจน์ที่ทำเป็นเครื่องรางของขลังที่ใช้ในพิธีตรุษ

ฉนวน

ทางเดินที่มีเครื่องกำบัง ๒ ข้าง สำหรับพระมหากษัตริย์ หรือเจ้านาย
ฝ่ายในเสด็จขึ้น-ลงหรือเข้า-ออก

ฉันบวด

ฉันเครื่องกระยาบวช คือ ฉันอาหารที่ไม่เจือด้วยของสดคาว

ชะมูนาฏ	ฉมูนาฏ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรม- ราชาธิบายไว้ในเรื่องพระราชพิธีสิบสองเดือน ตอนเดือน ๕ ความว่า เป็นเถาไม้ชนิดหนึ่ง เมื่อนำเถาแห้งไปล้างน้ำจากสระโนดาดเจ็ดครั้ง เถาฉมูนาฏนั้นจะละลายออกเหมือนน้ำมันเหนย ทำนองก็จะเป็น เฉาก๊วยหรือเยลลี่ ซึ่งเมื่อเทวดาทำบุญก็จะเลี้ยงดูกันด้วยน้ำคั้นจาก เถาฉมูนาฏนี้จึงจะคุ้มกันอันตรายซึ่งจะเกิดจากสงกรานต์ได้
ชักทอน	ชักทอน หมายถึง ร้อยหรือไป ลดน้อยลง ตัดทอนไป
ชั่งไทย	ชั่งมาตราชั่ง ตามวิธีแบบประเพณีไทย ซึ่งมีน้ำหนักมากกว่าชั่งจีน ที่เรียกว่า จิ้น ครึ่งหนึ่ง คือ ๑ ชั่งไทย เท่ากับ ๑.๒ กิโลกรัม
ช่างชาตศรีศุก	ปัจจุบันใช้ว่า ช่างชาตสีสุก สีสุก คือ สีสุกใส หมายถึง ช่างทาสีแดง
ช่างพลายน้อยข้าหลวงเดิม	ช่างที่เคยได้รับราชการตั้งแต่ในรัชกาลก่อนหรือตั้งแต่ก่อนพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะได้ส่วยราชย์
ช่างलग	เจ้าหน้าที่กรมช่างหมู่หนึ่ง ทำหน้าที่ถากไม้ ลางไม้เป็นรูป เช่น ลาง เรือ คือ ถากไม้เป็นรูปเรือ หรือ รวงปิ่น เป็นต้น
ช่างเย็บ	ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน สังกัดกรมธรรมการ ซึ่งมีออกญา พระเสด็จสุเรนทราธิบดีฯ (นา ๑๐,๐๐๐) เป็นเจ้ากรม และขึ้นกับกรมวัง ที่มีออกญาธรรมาธิบดี (นา ๑๐,๐๐๐) เป็นเสนาบดี มีผู้กำกับโดยตรง คือ พระอุไทยธรรม (นา ๕,๐๐๐) เจ้ากรมภูษามาลา มีหน้าที่ดูแล พระเครื่องต้น พระแสงต้น เครื่องเบ็ดเสร็จ เครื่องพระสุคนธ์และ พระภูษามาลา ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน เรียก ช่างเย็บว่า “ช่างสะนะ” ซึ่งเป็นภาษาเขมร ถ้าเป็นคำนาม แปลว่า “เสื้อ หนึ่ง” ถ้าเป็นคำกริยา แปลว่า “เย็บ ชุน ปัก” มีขุนจิตรตราพอน (นา ๘๐๐) เป็นเจ้ากรม หมื่นไชยาพอน (นา ๖๐๐) เป็นผู้ช่วย มีตำแหน่งช่างสะนะ ๖ คน (นาคนละ ๒๐๐) ได้แก่ หมื่นจิตรพัตรา หมื่นภูษามาลา หมื่นโกษาพิจิตร หมื่นพิพิธสาฎก หมื่นกาลิกพัตร และหมื่นรัตกำพล กับช่างเลว (นา ๕๐) ไม่บอกจำนวน และมีหมื่นชำนาญโกไสย (นา ๘๐๐) เป็นเจ้ากรมไหม ดูแลเงินช่างสะนะ ได้แก่ หมื่นพิมลภูษิต และหมื่น ชำระภูษิต (นาคนละ ๖๐๐) กับช่างชุน “พราหมเทษ” ได้แก่ นายเวระภู นายครุป่า นายประหม่านันตี และนายเวระกะปี (นาคนละ ๕๐๐) ไม่มีตำแหน่งช่างเลว

น่าสังเกตว่า ช่างต่างๆ ดังกล่าว เป็นเพศชาย สันนิษฐานจาก
ราชทินนามต่างๆ ดังกล่าวมา อาจสรุปได้ว่า กรมช่างเย็บ มีหน้าที่
ดูแลการเย็บปักถักร้อย การชุน ซ่อมแซมพัสดรร่างต่างๆ ใน

พระราชวัง ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีความ
ในพระราชพงศาวดาร ฉบับเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ กล่าวถึง ช่างสะตั้ง
ตอนลงโทษพวกกบฏเจ้าอนุ ที่ว่า “...บุตรหลานผู้หญิงและภรรยา
น้อยนั้น ก็ส่งไปเป็นช่างสะตั้งทั้งสิ้น...”

ช่างส่น

ช่างสะนะ (ดูในช่างเย็บ)

ชาวพระคลังพิมานอากาศ

ชาวพระคลังพิมานอากาศ เป็นพนักงานผู้มีหน้าที่รักษาแล้วจัดวาง
สิ่งของประเภทโกแ้ว ขวดแก้ว โคมแก้ว กระจกฉาก ม่าน ตลอดจน
พรมและเสื้อในงานพระราชพิธีต่างๆ

ชียพ่อพราหมณ์

ชียพ่อพราหมณ์

ขุนนมเทวดา

“การอัญเชิญเทวดามาฟังพระสงฆ์สวดมนต์” การจัดงานมงคลพิธีไม่ว่า
จะจัดเป็นงานใหญ่หรือเล็ก เมื่อนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ ก่อนที่
จะสวดมนต์ พระสงฆ์รูปที่นั่งรองจากพระสงฆ์ผู้เป็นประธานในลำดับ
ที่ ๓ จะเป็นผู้สวดอัญเชิญและงานมงคลพิธีที่นิยมนิมนต์พระสงฆ์
ไปสวดมนต์นั้น จะแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ ๓ ประเภทคือ

๑. งานพระราชพิธี
๒. งานรัฐพิธี
๓. งานมงคลพิธีทั่วไป

สำหรับบทสวดอัญเชิญจะใช้แตกต่างกันตามแต่งงานที่จัดขึ้น

งานพระราชพิธี บทสวดจะขึ้นต้นด้วยคำว่า สรชฺชํ สเสณํ สพณฺธุ ฯลฯ
ตามด้วยบทว่า สคฺเค กาเม จ รูเป ฯลฯ ธมฺมสุสฺวนกาโล อโยมฺภทฺนฺตา

งานรัฐพิธี บทสวดจะขึ้นต้นด้วยคำว่า สมฺมุตฺตา จกฺกวาเพสุ ฯลฯ ตาม
ด้วยบทว่า สคฺเค กาเม จ รูเป ฯลฯ ธมฺมสุสฺวนกาโล อโยมฺภทฺนฺตา

งานมงคลพิธีทั่วไป บทสวดจะขึ้นต้นด้วยบทว่า ฌริตฺวาน เมตฺตํ
สเมตฺตา ฯลฯ ตามด้วยบทว่า สคฺเค กาเม จ รูเป ฯลฯ ธมฺมสุสฺวนกาโล
อโยมฺภทฺนฺตา

คำแปลในบทสวดอัญเชิญพอสรุปได้ว่า

ขออัญเชิญเทพเจ้าเหล่าเทพา ยักษ์ คนธรรพ์และนาค ซึ่งสถิตอยู่ใน
สวรรค์ หรือในสถานที่ต่างๆ อันเป็นสถานที่ดี และไม่ตี จงมาประชุม
พร้อมกัน ณ ที่นี้ คำใดที่เป็นของพระมุณีของท่านสาธุชนทั้งหลายจง
ฟังคำข้าพเจ้านั้น ท่านผู้เจริญทั้งหลาย เวลานี้เป็นเวลาฟังธรรม

เขาเครื่อง

ชาวเครื่อง หมายถึง พนักงานทำอาหาร หรือพนักงานเชิญเครื่อง
ราชูปโภค ในที่นี้หมายถึง พนักงานทำอาหาร

ญามาตัวหา

ยาฆ่าตัวหา สำหรับรักษาช้างที่เป็นเหา

ทถลมารค

สถลมารค

ดอกสำหาว

ดอกสามหาว คือ ดอกผักตบ

ตาราง

ที่คุมขังนักโทษที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ ๖ เดือนลงมา และนักโทษที่มีโทษจำคุกถึงผู้มีการทำผิดพระราชอาญาที่ซึ่งไว้ระหว่างพิจารณา คดี ตารางมีอยู่ตามกระทรวง ทบวง กรม ที่มีศาลอยู่ในสังกัดเพื่อสำหรับคุมขังนักโทษของตนเองโดยเฉพาะ จึงมีตารางอยู่ในกรุงเทพฯ มากมายที่ตั้งตารางบางแห่งเมื่อหาที่ดินของทางราชการไม่ได้ต้องสร้างในที่ที่ดินส่วนตัวของอธิบดีเจ้ากรมก็มี เช่น ตารางของศาลต่างประเทศ (ศาลกรมท่า) ตั้งอยู่บนที่ดินส่วนตัวของพระยาเจริญราชไมตรี (ชื่นศรีเพ็ญ) อธิบดีกรมพระคลัง ที่ริมคลองวัดราชบพิธ ตำบลสี่แยกพระยาศรี เป็นตารางขนาดเล็กจนนักโทษได้ราว ๗๐-๘๐ คน

ในหนังสือพระราชหัตถเลขาฯ ร.ศ. ๑๒๑-๑๒๒ อธิบายว่า “ตาราง” ที่คุมขังนักโทษที่มีโทษต่ำกว่า ๕ ปี ส่วนคุกเป็นที่คุมขังนักโทษซึ่งมีโทษหนักกว่า ๕ ปีขึ้นไป (เข้าใจว่ามาจากการประชุมเทศาภิบาลครั้งที่ ๔ วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๖ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราไชย ทรงมีความเห็น “เรื่องการจัดคุก และตารางตามหัวเมือง”)

दनहन

दनहन เจ้าหน้าทีซึ่ทศทางเดินเรือทะเลหรือเดินอากาศยาน คนนำทาง

ตเกยงดั่ง

ตเกยงดั่ง - เครื่องใช้สำหรับตามไฟ บางชนิดมีหลอดบัลลัม

ดั่งนำว้งด้าย

ดั่งนำว้งด้าย

ดำนักนำ

ดำนักนำ มีความหมายเดียวกับดำหนักแพ

เตยงทอง

เตยงทอง คือ เตยงที่ใช้ตั้งเครื่องทองทิศ

เตยงพระมณฑล

เตยงพระมณฑล เตยงที่ใช้ในเวลาประกอบพิธี

ไต้เหนือ

ไต้เหนือ คือ ไต้ที่ทำมาจากไม้คุดลูกน้ำมันยาง ห่อด้วยใบเตยป่า ส่วนใหญ่ได้มาจากเมืองพิษณุโลก ซึ่งอยู่ในเขตหัวเมืองเหนือ จึงเรียกว่า ไต้เหนือ

ไต้เสมต

ไต้เสมต คือ ของสำหรับจุดไฟให้แสงสว่าง หรือทำเชื้อเพลิงผลิตจากเปลือกไต้เสมต หรือเนื้อไม้เสมตคุด คลุกกับน้ำมันยางแล้วห่อด้วยใบไม้เป็นเล่มยาวๆ รวมกันเป็นมัด ๑ มัด มี ๑๐ เล่ม

ถวยแก้วราย

ถวยแก้วราย

ถวยพรพระ

บทสวดพุทธชัยมงคลคาถาที่พระสงฆ์สวดอวยพรให้ผู้ฟังได้มีความสุข ความเจริญในชีวิต เริ่มต้นตั้งแต่คำว่า พาหุ สหสฺส ฯลฯ เป็นต้นไป ใจความย่อๆ มีว่า ด้วยเดชานุภาพอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้า ผู้ทรงกำจัดปราบปรามจนชนะมารอาฬวกยักษ์ ช้างนาฬาคีรีที่ดุร้ายตกมัน องคุลิมาโรจร นางจิญจมาณวิกา สัจจกนิครนถ์ นันโทปนันทนาคราช และท้าวพกาพหุมาพรหม ขอความเป็นสิริมงคลจงบังเกิดมีแก่ท่านดังนี้

ถือน้ำพระพิพัฒน์

ไถ่โดย

ทรงจักร

ทรงตรีศูล

ทองสี

ทักษิณาวัด

ท่าแขก

ทารกา

ทารปลายเชือก

ท้าวกรบิล

ทิมดาบขาววัง

การสวดถวายพรพระนี้ ถ้าพระสงฆ์ได้รับนิมนต์ให้ไปสวดมนต์ฉันเช้าหรือสวดมนต์ฉันเพล กรณีอย่างนี้พระสงฆ์สวดมนต์ จบแล้วจึงจะสวดถวายพรพระ (พุทธชัยมงคลคาถา ๘ ประการ) ขึ้นต้นด้วยบทว่า พาหุ สหสฺส ฯลฯ สทา โสตุถิ ภวนตุ เต หลังจากนั้นพระสงฆ์ก็ฉันภัตตาหารเช้า หรือเพลตามกิจนิมนต์นั้นๆ อนึ่งตามชนบทที่ห่างไกลจากตัวเมืองโดยทั่วๆ ไป เมื่อมีงานมงคลนิยมนิมนต์พระสงฆ์สวดมนต์เย็นฉันเช้าก็มี กรณีอย่างนี้ช่วงเวลาเย็น พระสงฆ์จะสวดมนต์อย่างเดียว เช้าวันรุ่งขึ้นหลังจากพระผู้เป็นประธานสงฆ์ให้ศีลแล้วจะนำพระสงฆ์สวดถวายพรพระต่อจบแล้วถวายภัตตาหารเช้าแต่พระสงฆ์เป็นเสร็จพิธี ในพระราชพิธีที่มีกำหนดพระฤกษ์ เช่น พระราชพิธีตรุษนี้มีหมายกำหนด ให้พระสงฆ์ราชาคณะสวดมนต์เย็นในวันแรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๔ รุ่งขึ้น แรม ๑๒ ค่ำ พระผู้เป็นประธานสงฆ์จุดเทียนชัยแล้วพระสงฆ์พร้อมกันสวดถวายพรพระเสร็จแล้วจึงฉันภัตตาหาร

เฉพาะขุนนางหัวเมืองเท่านั้นคงมิได้ทำเป็นพิธีใหญ่ ถือน้ำพระพิพัฒน์สักจาในที่นี้เป็นการถือน้ำพิเศษในโอกาสขึ้นรัชกาลใหม่

ไถ่โดย

ทรงจักร ทรงถืออาวุธรูปวงกลม

ทรงตรีศูล ทรงถืออาวุธรูปสามง่าม

ทองสี ตำแหน่งล่ามเงินประจำคณะทูตที่ส่งเครื่องราชบรรณาการ

ทักษิณาวัด การเวียนเลี้ยวไปทางขวาอย่างเข็มนาฬิกา ทักษิณาวรรตก็เรียก

ท่าเรือที่อยู่ระหว่างท่าแปดตำรวจกับท่าพระจันทร์ ตามลำดับ ท่าเรือริมแม่น้ำเจ้าพระยา จากทิศใต้ไปทิศเหนือดังนี้ ท่าพระ ท่าท้ายวังท่าแปดตำรวจ ท่าแขก ท่าพระจันทร์

ทารกา คือ กลองชนิดหนึ่ง

ขุนนางผู้ใหญ่หรือเจ้าหน้าที่ควบคุมปลายขบวนหรือท้ายขบวน

คือ ท้าวกรบิลพรหม

อาคารที่มีลักษณะคล้ายศาลาโถง หรือบางแห่งผนังด้านหลังติดกับกำแพง มักปลูกขึ้นในบริเวณใกล้ประตูสำคัญที่เป็นทางเข้าออกพระราชวังหลวง ใช้เป็นที่ทำการของเจ้าพนักงานอยู่เวรยามรักษาพระราชวัง ตรวจคนเข้าออก และเป็นที่ควบคุมผู้กระทำความผิดในเขตพระราชฐาน

เทียนดูหนังสือ

หมายถึง เทียนที่ติดเชิงเทียน ตั้งไว้หัว - ท้ายเตียงเพื่อให้พระสงฆ์
ผู้สวดอภิธรรมจะได้ดูหนังสือ เติงในที่นี้น่าจะหมายถึง เติงที่วาง
คัมภีร์ด้านหน้าพระสงฆ์ผู้สวด

เทียนไชย

เทียนไชย

เทียนมัสการ

เทียนนมัสการ หมายถึง เทียนที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้บูชา
พระรัตนตรัยในพระราชพิธีต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยรูป เทียน ดอกไม้
ข้าวตอก เช่น เครื่องทองทิศ มีเทียนนมัสการแถวหนึ่ง ๕ เชิง รูป
แถวหนึ่ง ๕ เชิง พานข้าวตอกแถวหนึ่ง ๕ พาน เครื่องทองน้อย
มีเทียนนมัสการ ๑ เชิง รูป ๑ เชิง กรวยปักดอกไม้ ๓ กรวย เทียน
นมัสการจะมีขนาดแตกต่างกันไปตามกรณีที่ใช้ในพระราชพิธีและ
เป็นเทียนที่ฝ่ายในทำขึ้นโดยเฉพาะ อย่างในมหายรับสั่งบางแห่ง
บอกไว้ว่า “ให้เจ้าพนักงานไปรับเทียนจากท่านข้างใน” เป็นต้น

ไทยทาน

หมายถึง สิ่งของสำหรับถวายพระ เรียกว่าเครื่องไทยทาน แต่ปัจจุบัน
แยกใช้กันเป็น ๒ ลักษณะ คือ ถ้าสิ่งของสำหรับถวายพระผู้สวด
มักจะเรียกว่า เครื่องไทยทาน ถ้าสิ่งของถวายพระสงฆ์ผู้เทศนา
จะเรียกว่า เครื่องไทยธรรม แต่ถ้าเป็นพิธีของหลวงจะเรียกรวมว่า
เครื่องไทยธรรม

ธรรมจักร

ธรรมจักรกับปวัตตนสูตร คือ ปฐมเทศนา หรือพระธรรมเทศนา
กัณฑ์แรกที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ (นักบวช) ทั้ง ๕
คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะ
และพระอัสสชิ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (เขตป่าสงวนไผ่เลี้ยงเนื้อ)
เมืองพาราณสี ในวันเพ็ญ ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ที่เรียกว่า วันอาสาฬหบูชา
แต่ถ้าปีใดเป็นปีอธิกมาส ก็จะไปตรงกับเดือน ๘ หลัง ในพระธรรม
เทศนานั้นพอสรุปความได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงเทศนาสอนเหล่า
พระปัญจวัคคีย์ว่า การปฏิบัติตนเพื่อการบรรลุธรรมนั้น เธอทั้งหลาย
ไม่ควรเสพ (ทำ) สิ่งที่สุดโต่ง ๒ ประการคือ การทำตนให้พัวพัน
หมกมุ่นในกามสุขและการทรมานตน พึงยึดหลักปฏิบัติสายกลางคือ
มรรคมีองค์ ๘ เพื่อการรู้แจ้งเห็นจริงในอริยสัจ ๔ และทรงสอนว่า
ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเกิดขึ้นแล้วก็แตกดับสลายเหมือนกันทั้งหมด

น้อ

น้อ

นัก ๔

นัก ๔ หาบ

นั่งกอง

นั่งกอง น่าจะหมายถึง นั่งกองกลาบาต คือ เจ้าพนักงานซึ่งมีหน้าที่
นั่งยาม และตามไฟ ประจําราชวัติสองข้างทางที่กระบวนแห่จะผ่าน
น่าจะเป็นคำเรียกแบบภาษาปาก เรียกหัวหน้าพนักงานห้องเครื่อง
ควาหวาน ท้าวทองอินสุริยา

นางอิน

นายกำปั่น

นายจำเนียร

นายกำปั่น หมายถึง นายเรือ

คือ นายจำเนียรสรพล เป็นคนนายเวร ๑ ใน ๔ คน เป็นตำแหน่งของ
นายเวรกรมพระกลาโหม คือ นายบริบาล เวรเรือ นายฤทธิรงค์อาวุธ
เวรเครื่องสรรพวุธ นายวิสูตรมนเทียร เวรตำหนัก และนายจำเนียร
สรพล เวรคน ทั้งหมดนี้ มีหน้าที่ร่างท้องตราหนังสือโต้ตอบรับหนังสือ
ออกหนังสือและมหายรับสั่ง

นายยี่สาร

นายยี่สารภักดี ตามพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน เป็น ๑ ใน
๑๒ ตำแหน่งของพนักงาน สังกัดกรมวัง คักตินา ๔๐๐ มีตำแหน่งใน
กลุ่มนี้อีก ๑๒ ตำแหน่ง มีคักตินา ๔๐๐ เท่ากันคือ นายจันมณเฑียร
นายศรีเถียรภักดี นายยี่สาร นายจำเนียรภักดี นายพิบุรบริบาล
นายพิมารบริรักษ์ นายรัศบรียง นายจำนงภักดี นายชำนาญบริบาล
นายชำนาญมณเฑียร นายสวัสดิภักดี นายสวรรณภักดี

นายระวาง

ผู้ดูแลการบรรทุกสินค้า

นายฤท

นายฤทธิภักดี ตามพระไอยการนาทหารหัวเมือง ทำหน้าที่นายเวร
สังกัดกรมพระตำรวจนอก คักตินา ๔๐๐

นายเลอาวทุ

นายเลห์อาวุธ เป็นตำแหน่งมหาดเล็กคงกรมชั้นหุ้มแพร (เทียบเท่า
ยศร้อยเอก ในทางทหาร) ซึ่งจัดอยู่ใน เวรฤทธิ มีหน้าที่รับใช้
พระเจ้าแผ่นดิน เชิญเครื่องราชูปโภคกับพระแสง ในวันข้างขึ้นร่วมกับ
เวรศักดิ์ เวรละ ๑๒ ชั่วโมง โดยเปลี่ยนเวลา ๔ โมงเช้า และเวลา ๔
ทุ่ม ต่อมาใน ร.ศ. ๑๑๖ มีพระบรมราชโองการเปลี่ยนแปลง
หน้าที่ ในกรมมหาดเล็ก ให้เวรฤทธิ มีหน้าที่ในราชการรถม้าทั้งปวง
ในกรมรถ

นายวินัยราชกิจ

นายวินัยราชกิจ

นาฬิกา

ชื่อมะพร้าวชนิดหนึ่งผลเล็ก น้ำหอมหวาน

น้ำชายาเสียง

น้ำร้อนน้ำชาถวายพระภิกษุดื่มแก้เสียงแห้ง เป็นน้ำผลไม้คั้น ๘ อย่าง
ที่พระภิกษุฉันได้ตามพระวินัย เรียกว่า น้ำอัฐบาน น้ำชูปาน หรือน้ำ
ปานะ ได้แก่ น้ำมะม่วง น้ำหว่า น้ำกล้วยมีเมล็ด น้ำกล้วยไม่มีเมล็ด
น้ำมะขาง น้ำผลจันทร์ น้ำเหง้าอุบล และน้ำมะปราง หรืออีกตำราหนึ่ง
ได้แก่ น้ำผลเลียบเหี่ยว น้ำพุทราเล็ก น้ำพุทราใหญ่ น้ำเปรียง น้ำมังงา
น้ำนม น้ำยาสูบ และน้ำรส (น้ำผักดอง)

นำทองให้มาเย็บในพระราชวัง ในการเย็บพระเชนย พระยี่ภู่ ของพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงราชย์ใหม่
คงจะใช้เส้นทองในการปักเย็บด้วย ในสมัยก่อนมักจะนิยมใช้เส้น
ทองที่มีเนื้อทองจริงๆ ไม่ใช่เส้นทองเทียมอย่างปัจจุบัน จึงต้องให้ช่าง
เย็บ ๑๕ คน เข้ามาทำงานในวังจนกระทั่งเสร็จงาน

นิยัตติ

นิยัตติ คือ ค่าอาหารที่พระมหากษัตริย์พระราชทานแก่พระภิกษุสามเณรประจำ หรืออาหารที่พระราชทานพระภิกษุตามฐานานุรูปเฉพาะรูปเป็นประจำ ปัจจุบันทางราชการตั้งงบประมาณถวายนิยัตติเป็นรายเดือน สำหรับพระครูสัญญาบัตรชั้นตรีขึ้นไป พระภิกษุสามเณรที่สอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค และพระครูฐานานุกรมของสมเด็จพระสังฆราชและพระราชาคณะขึ้นไป

นุ่งกางเกงยก

นุ่งกางเกงยก คือ นุ่งกางเกงผ้ายก

นุ่งสมปักทองขาวชายกรอม

นุ่งสมปักทองขาว ท้องขาว หมายถึง พื้นขาว เนื่องด้วยงานพระบรมศพ ชายกรอม หมายถึงนุ่งผ้าให้ชายลดต่ำลงประมาณกลางแข้ง (กรอม ว. ปก หรือคลุมยาวลงมาเกินควร เช่น นุ่งขึ้นกรอมสั้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕))

บังสุรย์

เครื่องสูงอย่างหนึ่งใน ๘ อย่าง สำหรับพระมหากษัตริย์ สำหรับใช้บังแดดในพิธีแห่ลักษณะเป็นรูปใบโพมีด้ามทำด้วยผ้าปักหักทองขวาง (ใช้ไหมทองปักตามขวางกันผ้าแยก) เชิญอยู่ข้างพระที่นั่งราชยานคนละข้างกับพระกลด

บายศรีตอง ๓ ชั้น

ภาชนะสำหรับใส่เครื่องสังเวยทำจากใบตองรูปคล้ายกระทง ทำเป็นชั้นๆ มีขนาดใหญ่ เล็ก สอบขึ้นไปตามลำดับเป็น ๓ ชั้น มีเส้าปักตรงกลางเป็นแกนมีไขว้ขั้วเสียบอยู่บนยอดบายศรี

ใบไม้ทรงถือ

ทรงถือใบไม้ขึ้นอยู่กับเดชของวันพระชนมพรรษาเดิม ตามตำราโหราวันในสัปดาห์กำหนดเป็นพระเคราะห์ สถิตอยู่ตามทิศต่างๆ ทั้ง ๘ ทิศ โดยรวมพระราหู ซึ่งหมายถึง วันพุธกลางคืนไว้ด้วย แต่การนับวันโดยทั่วไปไม่แยกกลางวัน-กลางคืนในที่นี้จึงตัดพระราหูออก

อนึ่งในตำราโหรา เรียงวันตามทิศที่พระเคราะห์สถิต ทำให้การลำดับวันเปลี่ยนไป ดังนี้

๑	แทนวันอาทิตย์	ไม่ประจำวัน	ไท	สีประจำวัน	แดง	กำลังวัน	๖
๒	แทนวันจันทร์	"	บัว	"	ขาว	"	๑๕
๓	แทนวันอังคาร	"	มะม่วง	"	ชมพู	"	๘
๔	แทนวันพุธ	"	ขนุน	"	เขียว	"	๑๗
๕	แทนวันพฤหัสบดี	"	กล้วย	"	น้ำเงิน	"	๑๙
๖	แทนวันศุกร์	"	ใบเงินใบทอง	"	เหลือง	"	๒๑
๗	แทนวันเสาร์	"	มะตูม	"	ดำ (ม่วงแก่)	"	๑๐

ตามตำราทักษา กำหนดให้วันที่ ๓ นับจากวันเกิดเป็น เดช โดยเรียงวันตามผังทักษา ดังนี้
๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ (ราหู) ๖ เช่น เกิดวัน ๕ (พฤหัสบดี) วันที่เป็นเดช คือวัน ๖ (ศุกร์) เป็นต้น

ใบไม้ทรงทัด	คือ ใบมะตูม
ใบศรีตอง	บายศรีตอง คือ บายศรีที่ทำด้วยใบตอง
ประกาศเทวดา	ประกาศเทวดา คือ ปาวร้องให้เทวดารับทราบ
ปรตูปุรคสังมหาสมบัติ	อยู่ตรงที่ตั้งโรงกษาปณ์เดิม ปัจจุบันคือพิพิธภัณฑวัดพระศรีรัตน- ศาสดาราม
ประตูป้ายคำ, ปรตูป้ายคำ, ปรตูป้ายคำ	ประตูป้ายคำ ประตูประบรมมหาราชวังชั้นใน อยู่ข้างขวา หรือ ทิศตะวันออกของพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ประตูนี้จะปิดในเวลา พลบค่ำ จึงเรียกว่าประตูป้ายคำหรือยามค่ำ ประตูนี้จะเปิดในเวลากลาง คืนเพียงประตูเดียวสำหรับมีราชการด่วน เพื่อติดต่อเข้าไปข้างใน คือ ประตูสนามราชกิจ
ประสะ	มี ๒ ความหมาย คือ ๑. การทำความสะอาด ฟอก ขำระ หรือล้างให้สะอาด หรือทำให้รส หรือพิษอ่อนลง ๒. เรียกชื่อยาที่เข้าเครื่องยาล้างหนึ่งเท่ากับยาอย่างอื่นๆ หรือการ ใช้ตัวยาล้างหนึ่งที่มีขนาดเท่ากับยาทั้งหลาย เช่น ประสะกะเพรา หมายถึง เครื่องยาล้างหนึ่งที่เข้ากะเพราเท่ากับยาอย่างอื่น
พญาโชติก	พระยาโชฎีกราชเศรษฐี (เจ้สัวบุญมา) ต่อมาเลื่อนเป็นพระยาไกรโกษา เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๔
พญาโชติกเสถียร พญาประชาชีพ	พระยาโชฎีกราชเศรษฐี (ทองจีน ไกรฤกษ์) ตำแหน่งเจ้ากรมท่าซ้าย พระยาประชาชีพบริบาล (ทองคำ สุวรรณทัต) เป็นข้าหลวงเดิมใน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นขุนสุรินทรสมบัติ แล้วเลื่อนเป็นพระสุนทรพิมล พระยาประชาชีพ บริบาล ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาพิพิธโกศสวรวรย์ และในรัชกาลที่ ๕ เลื่อนเป็นพระยาราชภักดีศรีรัตนราชสมบัติพิริยพาห ถึงแก่อนิจกรรมวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๒ อายุ ๘๓ ปี
พญาประชาชีพ	ตำแหน่ง ปลัดทูลฉลอง สังกัดกรมนา ศักดินา ๑,๐๐๐ ออกญาพลเทพ เป็นเจ้าสังกัด ในที่นี้เป็นราชปลัดทูลฉลองฝ่ายกรมนา (ตามกฎหมาย ตราสามดวงพระไอยการตำแหน่ง นาพลเรือน)
พญาพิณโกล	พระยาพิพิธโกศสวรวรย์ เลื่อนเป็นพระยาเกษตรรักษา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔
พญาพิพัฒ	พระยาพิพัฒน์โกษา (บุญศรี บุรณศิริ) ราชปลัดทูลฉลองฝ่าย กรมท่า เลื่อนเป็นพระยามหาอำมาตยาธิบดี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ แล้ว โปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔
พญาเพชรพิไช	พระยาเพชรพิไชย (เสือ สนธิรัตน์) ต่อมาเลื่อนเป็นเจ้าพระยา ธรรมาธิกรณาธิบดี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔

พญามหาอำ	พระยามหาอำมาตย์
พญาศรีสทเทพ	นามเดิมว่า ปาน ภายหลังได้รับพระราชทานนามสกุล สุรคุปต์ ได้เป็นพระยาศรีสทเทพในรัชกาลที่ ๓ เลื่อนเป็นพระยาราชสุภาวดี ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๙๔ ส่วนตำแหน่งราชทินนาม พระยาศรีสทเทพนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลงใหม่ว่า พระยาศรีสิงหเทพ
พญาโหราธิบดี	ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือนเป็น พระโหราธิบดี สังกัดกรมโหรหน้า คักตินา ๓,๐๐๐
พญาภยภักดี	เป็นตำแหน่งขุนนางวังหน้า ทำหน้าที่ “เจ้าจำนวนใหญ่” สังกัดกรมคลังมหาสมบัติ คักตินา ๔๐๐ เทียบเท่าตำแหน่ง “พิพิธโกศสุวรรณย์” ขุนนางวังหลวง (ทำเนียบนามภาคที่ ๒ : ทำเนียบข้าราชการวังหน้า พ.ศ. ๒๕๑๑ งานศพนายสุข กันท์ไพเราะ)
พญาภยษรเพลิง	นามเดิม ศรี เป็นบิดาจมีนกงศ์ลิป (หรุ่น)
พญาภยสงคราม	พระยาภยสงคราม (นกยูง บุณนาค) ในรัชกาลที่ ๓ รับราชการได้เป็นจมีนรักษพิมาน แล้วเลื่อนเป็นพระยาภยสงคราม จางวางกรมอาสาใหญ่ ฝ่ายพระบรมราชวัง ถึงอสัญกรรมวันที่ ๑๕ หรือ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๙
พญาสุรเสนา	พระยาสุรเสนา (ทองสุก ลินสุข) ต่อมาเลื่อนเป็นเจ้าพระยายมราช เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔
พระกลดกำมลอ	พระกลดกำมะลอ คือ กลดผ้าขาวเขียนลายทอง
พระเจ้านองญาเอ้อ	พระเจ้านองยาเออกรมหมื่นวรศักราพิศาล คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหมื่นวรศักราพิสาล	กรมหลวงวรศักราพิศาลฯ พระนามเดิมพระองค์เจ้าชายอรุณวงศ์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเจ้าจอมมารดาเอม ประสูติเมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๕๕ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นวรศักราพิศาล ได้ว่าการกรมกองแก้วจินดาและกรมช่างหล่อ ในรัชกาลที่ ๕ เลื่อนเป็นกรมหลวงวรศักราพิศาล สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๑ พระชันษา ๗๖ ปี เป็นต้นราชสกุล อรุณวงศ์
พระเจ้านองญาเอ้อ	ดูกรมหมื่นนราเทเวศ
กรมหลวงเทเววัดชริน	
พระเจ้าฟัยยาเออกรมหลวง	พระเจ้าฟัยยาเออ กรมหลวงมหิศวรินทรากรมเรศ เป็นพระราชโอรสใน
มเหศวรรัตนรามเรฏ	พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับเจ้าจอมมารดาเลี้ยง ประสูติเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๖ พระนามเดิม พระองค์เจ้าชายโต ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นอินทรากรมเรศ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ พระชันษา ๕๙ ปี เป็นต้นราชสกุล มหากุล

พรชินังดุสิตพรมหาประสาธ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ตั้งอยู่ในเขตพระราชฐานชั้นกลาง ด้านตะวันตกของพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท รัชกาลที่ ๑ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ และได้เสด็จฯ ออกว่าราชการที่ท้องพระโรง อีกทั้งโปรดเกล้าฯ ให้เป็นที่ตั้งพระศพของพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงฝ่ายในบางพระองค์ เมื่อพระองค์สวรรคตก็ได้อัญเชิญพระบรมศพมาประดิษฐานบนพระมหาปราสาท จนกลายเป็นธรรมเนียมที่จะประดิษฐานพระบรมศพพระมหากษัตริย์องค์ต่อๆ มา รวมทั้งสมเด็จพระอัครมเหสี และพระศพพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงบางพระองค์ ในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ใช้เป็นที่ชุมนุมสงฆ์ ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก รัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าฯ ให้จัดมุขด้านเหนือ ตะวันออก และตะวันตก เป็นท้องพระโรงสำหรับฝ่ายหน้า และมุขด้านใต้สำหรับฝ่ายใน (เมื่อมีพระราชพิธี) และพระองค์เสด็จฯ ประทับที่พระบัญชาบรมขุมมาลา ในพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในเฝ้า

ปัจจุบัน พระที่นั่งองค์นี้ใช้เป็นประกอบพระราชพิธีสำคัญและการพระราชกุศลต่างๆ เช่น พระราชพิธีฉัตรมงคล ส่วนที่มุขเด็จพระมหาปราสาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จออกให้เฝ้าเนื่องในโอกาสต่างๆ รัชกาลปัจจุบันโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระสยามเทวาธิราช มาประดิษฐานที่พระที่นั่งบรมขุมมาลาที่มุขเด็จนี้ เพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชา ในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ครบรอบ ๒๐๐ ปี

พรชินังดุสิตพิรม

พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ ตั้งอยู่ริมกำแพงแก้ว หมู่พระมหามณเฑียรทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยเป็นพระที่นั่งเย็นและพลับพลาเปลื้องเครื่อง ด้านทิศเหนือเป็นที่เกยพระราชยานและด้านทิศตะวันตกเป็นที่เกยช้าง รัชกาลที่ ๑ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเป็นอาคารโถงเปิดโล่ง รัชกาลที่ ๓ โปรดเกล้าฯ ให้เสริมผนังก่ออิฐฉาบปูนและเขียนสีผนังทั้งภายในและภายนอก รัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าฯ ให้สลับทึ่เกยพระราชยานกับเกยช้างดังที่เห็นในปัจจุบัน และ รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้ติดตั้งพระทวารโดยรอบทั้ง ๔ ด้าน ดังสภาพที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้

พรณราย

พระนารายณ์ ชื่อพระองค์หนึ่งของศาสนาพราหมณ์มักกวาดารมาช่วยปราบยุคเข็ญในโลก อันเป็นที่มาของนารายณ์สิบปาง

พรต่านักแพ

พระต่านักแพ ที่เสด็จประทับเรือพระที่นั่งของพระมหากษัตริย์หรือพระมหาอุปราชในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า

พรธินังดุสิตาพิรม	จุฬาลงกรณ์ราช โปรตเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักแพขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๗ ทางทิศตะวันตกของพระบรมมหาราชวัง เรียกกันว่า พระตำหนักแพ ถึงรัชกาลที่ ๒ โปรตเกล้าฯ ให้รื้อถอนและโปรดให้สร้างพระที่นั่งสามหลังตั้งอยู่บนคานปักเสาลงในน้ำอย่างเรือนแพ การนี้มาแล้วเสร็จในรัชกาลที่ ๓ ในบัตรหมายเรียกว่า พระตำหนักน้ำ แต่คนทั่วไปยังคงเรียกติดปากว่า พระตำหนักแพ ในรัชกาลที่ ๔ โปรตเกล้าฯ ให้รื้อพระตำหนักน้ำลง แล้วสร้างพระที่นั่งริมน้ำก่ออิฐถือปูนสี่หลัง พระที่นั่งองค์เล็กเดิมเรียกว่า พระตำหนักน้ำหรือ พระตำหนักแพ พระราชทานชื่อเมื่อ ๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๐๒ ว่า พระที่นั่งชลลศพิมาน พระที่นั่งทิพยสถานเทพสถิต เป็นพระที่นั่งหลังสูง พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย เป็นพระที่นั่งหลังใหญ่ข้างเหนือ และพระที่นั่งอนงคิโนสราญรมย์ เป็นพระที่นั่งหลังใหญ่ข้างใต้ ที่ประทับนั้นโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า “ที่ประทับราชวรดิฐ” ส่วนบริเวณทำน้ำทั้งหมดนั้นโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า “ท่าที่ประทับราชวรดิฐ” ปัจจุบันเรียกว่า “ท่าราชวรดิฐ”
พรเบงจา	ดูพรธินังดุสิตาพิรม พระเบญจา เป็นแท่นสี่เหลี่ยมมีเสาประจํามุมทั้ง ๔ เพดานดาดและระบายด้วยผ้าขาว
พรพิมลธรม	ตำแหน่งพระพิมลธรม เป็นตำแหน่งพระราชาคณะ คณะเหนือในขณะนั้นคือ พระพิมลธรม นามเดิม จี ซึ่งเดิมเป็นพระธรรมไตรโลกครองวัดประยุรวงศาวาส แล้วเลื่อนเป็นพระพิมลธรม เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๓๙๔
พรหมมูลเทียรไน พรราชวังทั้ง ๓ หลัง	พระพิมลธรม วัดพระเชตุพน นามเดิมว่า ยัม คือ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน พระที่นั่งไพศาลทักษิณ และ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
พรยอด	พรยอด คือ ฝี่ ชื่อโรคชนิดหนึ่ง มีอาการบวมท่อน กลัดหนองข้างใน ทำให้ปวดและร้อนที่บริเวณหัวฝี่นั้น เป็นต้น
พรราชพิธิสัมพัจฉน พรสัง ๑๖ รูป	พรราชพิธิสัมพัจฉน คือ พรราชพิธิตัดศกลันปี หรือพิธิตรุษ พรสงฆ์ ๑๖ รูป พรพิธิธรรมที่สวดพระบรมศพแบ่งเป็นสำรับ ๗ ละ ๔ รูป รวม ๔ สำรับ สำหรับสวดสลับทั้งกลางวันและกลางคืนโดยไม่ต้องหยุด
พรสังถวายพรพร	พรสงฆ์ถวายพรพร

พระองค์เจ้าภุมเรศ

พระองค์เจ้าภุมเรศ พระราชโอรสในสมเด็จพระบรมราชเจ้ากรมพระราชวังบวรมหาเสนาบดีในรัชกาลที่ ๒ กับเจ้าจอมมารดาทรัพย์ ประสูติเมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๓๔๖ รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมหมื่นอมเรศวรศรีมลิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕

พระองค์เจ้าโกเมร

พระองค์เจ้าโกเมร พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๓ กับเจ้าจอมมารดาเพ็ญ ประสูติเมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๕๘ รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมหมื่นเชษฐาธิเบนทร์ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๐๔ ต้นราชสกุล โกเมร

พระองค์เจ้าขัตติยา

พระองค์เจ้าขัตติยา พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๒ กับเจ้าจอมมารดาพะวา ประสูติเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๕๒ รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมหมื่นถาวรรวยศ ได้ว่าการกรมฝัฟายและช่างเหลารางปืน สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๖

พระองค์เจ้าชำนาญ

พระองค์เจ้าชำนาญ พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๓ กับเจ้าจอมมารดาสัมฤทธิ์ ประสูติเมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๗๐ รัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหมื่นเจริญผลพลสวัสดิ์ ถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนเป็นกรมขุนเจริญผลพลสวัสดิ์ และโปรดให้กำกับมหาดเล็ก ช่างกระดาษา ช่างเขียนผู้หญิง และคลังพิมาณอากาศ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๕ ต้นราชสกุล ชมพูนุท

พระองค์เจ้าชุมสาย

พระองค์เจ้าชุมสาย พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๓ กับเจ้าจอมมารดาเอมใหญ่ ประสูติเมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๕๙ รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมหมื่นราชสีหวิกรม แล้วต่อมาทรงเลื่อนเป็นกรมขุนราชสีหวิกรม โปรดให้กำกับกรมช่างศิลาและกรมช่างสิบหมู่ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๑ ต้นราชสกุล ชุมสาย

พระองค์เจ้าชุมแสง

พระองค์เจ้าชุมแสง พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๒ กับเจ้าจอมมารดาทิม ประสูติเมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๔๘ รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมขุนสรรพศิลปปรีชา ต่อมาทรงเลื่อนเป็นกรมหลวงสรรพศิลปปรีชา โปรดให้กำกับกรมหมอนวด สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๔ ต้นราชสกุล ชุมแสง

พระองค์เจ้าชุมแสง วังหน้า

พระองค์เจ้าชุมแสง พระราชโอรสในสมเด็จพระบรมราชเจ้ากรมพระราชวังบวรมหาเสนาบดีในรัชกาลที่ ๒ กับเจ้าจอมมารดาเล็ก ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๓ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ ต้นราชสกุล สหาวุธ

พระองค์เจ้าทิณกมล	พระองค์เจ้าทินกร พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๒ กับเจ้าจอมมารดาศิลา ประสูติเมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๔๔ รัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนาเป็นกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ และได้ว่าการกรมพระนครบาล สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๓๙๙ ต้นราชสกุล ทินกร
พระองค์เจ้านิลรัตน์	พระองค์เจ้านิลรัตน์ พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๒ กับเจ้าจอมมารดาพิม ประสูติเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๕๔ รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชาได้ว่าการกรมแสงปิ่นต้น กรมแสงหอกดาบ และได้กำกับช่างเงินโรงกษาปณ์ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๐ ต้นราชสกุล นิลรัตน์
พระองค์เจ้ามอระกู่	พระองค์เจ้ามรกฏ พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๒ กับเจ้าจอมมารดาทองดี ประสูติเมื่อวันที่ พ.ศ. ๒๓๕๑ รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมขุนสกลิตยสถาพร และได้ว่าการกรมช่างทหารในญวน สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ ต้นราชสกุล มรกฏ
พระองค์เจ้าลัดดาวัลย์	พระองค์เจ้าลัดดาวัลย์ พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๓ กับเจ้าจอมมารดาเอมน้อย ประสูติเมื่อวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๓๕๘ รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมหมื่นภูมินทรภักดีโปรดให้กำกับกรมช่างสิบหมู่ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๗ ต้นราชสกุล ลดาวัลย์
พระองค์เจ้าลำยอง	พระองค์เจ้าลำยอง พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๓ กับเจ้าจอมมารดาวัน ประสูติเมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๓๖๗ สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ ต้นราชสกุล ลำยอง
พระองค์เจ้าสิงหะรา	พระองค์เจ้าสิงหะรา พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๓ กับเจ้าจอมมารดาล้าย ประสูติเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๖๙ รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมหมื่นอักษรสาสนโสภณ โปรดให้กำกับกรมพระอาลักษณ์ ถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงเลื่อนเป็นกรมขุนบดินทรไพศาลโสภณ โปรดให้กำกับกรมอักษรพิมพ์การและศาลราชตระกูล จากนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนเป็นกรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ ที่สมุหเทศาภิบาลมณฑล สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๖ ต้นราชสกุล สิงหะรา
พระองค์เจ้าสุบรรณ	พระองค์เจ้าสุบรรณ พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๓ กับเจ้าจอมมารดาข้า ประสูติเมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๖๙ รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมหมื่นภูวณัฏยเบญจาทิบาล และโปรดให้กำกับช่างทำการฯ ถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลื่อนเป็นกรมขุนภูวณัฏยเบญจาทิบาล สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗ ต้นราชสกุล สุบรรณ

พระองค์เจ้าอรุณวงศ์

พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๒ กับเจ้าจอมมารดา
เอม ประสูติเมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๕๕ รัชกาลที่ ๔ ทรง
สถาปนาเป็นกรมหมื่นวรศักราชได้ว่าการกรมกองแก้วจินดา
และกรมช่างหล่อ ถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
เลื่อนเป็นกรมหลวงวรศักราชได้สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๔๓๑ ต้นราชสกุล อรุณวงศ์

พระองค์เจ้าอัมฤตย์

พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๓ กับเจ้าจอมมารดาแก้ว
ประสูติเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๓๖๙ รัชกาลที่ ๔ ทรงสถาปนา
เป็นกรมหมื่นภูธรราชหฤทัย และโปรดให้กำกับกรมอักษรพิมพ์การ
ถึงรัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำกับกรมหมอนวด
กรมหมอยา สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๓

พระองค์เจ้าอุไร

พระราชโอรสในรัชกาลที่ ๓ กับเจ้าจอมมารดาเขียว
ประสูติเมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๖๒ รัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมหมื่นอดุลยลักษณสมบัติ โปรดให้กำกับ
กรมแสงและกรมช่างศิลป์ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๔๑๖ ต้นราชสกุล อุไรวงศ์

พระอังกา

พระอังกา เถ้าพระบุโพพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระองค์เจ้าแรกนาขวัญ

พระนัดดาของคันทะ ที่ใช้ในพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

พระอังกา

ดูพระองค์เจ้าแรกนาขวัญ

พระอินสร

พระอินสร

พระครูปโรหิต

พระมหาพรหม

พระคลังราชการ

หน่วยงานสังกัดกรมท่า มีหน้าที่เป็นพนักงานรับของส่วย ซึ่งมาจาก
หัวเมืองและจัดซื้อสิ่งของโดยใช้เงินหลวง

พระเจ้ากรุงปักกิ่ง

ในที่นี้หมายถึง จักรพรรดิเสียนเฟิง (Xianfeng) หรือเสียนเฟิง
หรือฮ้อฮอง แห่งราชวงศ์ชิง (Qing) หรือชิง ครองราชย์ พ.ศ. ๒๓๙๔
- ๒๔๐๔

พระเจ้าน้องยาเธอ

กรมหมื่นวงษาสนธิ

พระนามเดิม พระองค์เจ้าชายนวม เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัยกับเจ้าจอมมารดาปรางใหญ่ ประสูติเมื่อ
วันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๕๑ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
เจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมหมื่นวงษาสนธิ เมื่อ
พ.ศ. ๒๓๕๕ และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ
ให้เลื่อนเป็น กรมหลวงวงศาธิราชสนิท เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ ทรงรับ
ราชการกำกับกรมมหาดไทย ว่าพระคลังสินค้า และเป็นที่ปรึกษา
ราชการแผ่นดิน สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๓
เป็นต้นราชสกุล สนธิวงศ์

พรเจ้าน้องยาเธอ
เจ้าฟ้ามหามาลา

สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ ประสูติเมื่อ จ.ศ. ๑๑๘๑ ตรงกับวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๓๖๒ ในรัชกาลที่ ๓ รัชการในกรมวัง รัชกาลที่ ๔ ได้ว่าราชการกรมวัง กรมพระคชบาล และกรมสังฆการีธรรมการ ต้นรัชกาลที่ ๕ เป็น ผู้สำเร็จราชการในพระราชสำนัก และว่าพระคลังทั้งปวง ต่อมาได้เป็น ผู้สำเร็จราชการกรมมหาดไทย สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่อวันพุธ เดือน ๑๐ ขึ้น ๔ ค่ำ วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๙ พระชันษา ๖๗ ปี เป็นต้นราชสกุล มหาลกุล

พรเจ้าลูกเธอพรองค์เจ้าอรนพิ ดุพรองค์เจ้าอรนพ

พรถ่อระนี้

พระธรรณี

พรที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

พระที่นั่งที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดให้สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ แทนพระที่นั่งอินทราภิเษกที่ถูกเพลิงไหม้ ซึ่งมีขนาดเท่ากับพระที่นั่งสุริยamarinทร์ ทรงสร้างคู่กับพระที่นั่งพิมานรัตยา สร้างไว้เป็นที่ประทับ ส่วนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงสร้างไว้ประกอบพระราชพิธีต่างๆ

พรธรรมอุดม

พรธรรมอุดม (เซ่ง) วัดอรุณราชวราราม ในรัชกาลที่ ๔ โปรดให้เลื่อนสมณศักดิ์ เป็นสมเด็จพระวันรัตน์ เจ้าคณะใหญ่ฝ่ายใต้

พรบุพโพ

“พระบุพโพ” บุพโพ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานนิยามความหมายว่า น้ำหนอง น้ำเหลือง ในที่นี้ หมายถึง พระบุพโพพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พรพุทขีเมก

พระพุทธรูปนั่ง มีลักษณะคล้ายพระกัจจายน์ มือหนึ่งวางบนตัก อีกมือหนึ่งชี้ขึ้นฟ้า (ชี้เมฆ) เป็นพระที่ใช้ในพระราชพิธีขอฝน

พรเมรุราช

เขาพระสุเมรุ

พรราชพิธีสาฎ

พระราชพิธีสารท คือ พระราชพิธีทำบุญในวันสิ้นเดือน ๑๐ ตรงกับวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ เป็นพระราชพิธีอันเนื่องมาจากคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ที่ต้องการประกอบอาหารพิเศษสำหรับพราหมณ์ ปลายเดือน ๑๐ เป็นช่วงเวลาที่ข้าวสาลีออกรวงอ่อนเป็นน้านม มีรสหวาน จึงนำมาปรุงเป็นอาหาร ได้แก่ ข้าวปายาส หรือมธุปายาส และยาคุ ให้พราหมณ์รับประทาน และเพื่อเป็นสิริมงคลแก่พืชผลที่เพาะปลูกตลอดจนเป็นกุศลแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อประเพณีนี้เผยแพร่เข้ามาในประเทศไทย คนไทยจึงนำมาปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งพิธีหลวงและพิธีราษฎร์ ในสมัยรัชกาลที่ ๑ ข้าวมธุปายาสที่กวนในพระราชพิธี เรียกว่า ข้าวทิพย์ ถือเป็นอาหารพิเศษรับประทานแล้วเกิดสิริมงคล ในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีการจัดพระราชพิธีสารทอย่างเอิกเกริกถึง ๓ วัน ครั่งสุดท้ายกระทำในสมัยรัชกาลที่ ๗ อย่างไรก็ดีตามในหมู่ประชาชน ยังคงมีพิธีสารทสืบต่อมาจนทุกวันนี้

พระราชสาส์นพระเจ้ากรุงปักกิ่ง พระศุภรัต	เป็นพระราชสาส์นของพระเจ้าเลียนเฟิง เพื่อแจ้งให้ไทยทราบว่า ขณะนั้นจีนกำลังไวทุกข์เพราะจักรพรรดิเต้ากวาง (Daoguang) หรือ เตากวางฮ่องสวรดต ดังนั้น ขอให้ไทยดส่งเครื่องบรรณาการไปถวาย นามเต็ม พระศุภรัตน์ภาษยานุกิจ เป็นเจ้ากรมพระคลังศุภรัต (คลัง ผ้าเหลือง)
พรสังราชาชน, พรสงราชาคน	พระภิกษุที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ขึ้นไป (นิยมเรียกว่าเจ้าคุณ)
พรแสงของ้าวเจ้าพญาพลพ่าย	พระแสงของ้าวเจ้าพระยาแสนพลพ่าย เป็นอาวุธที่ใช้ในการ ยุทธหัตถ์ องค์กรเดิมคือ พระแสงของ้าวที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงทำยุทธหัตถ์กับสมเด็จพระมหาอุปราชา และได้ทรงฟันสมเด็จพระมหาอุปราชาสิ้นพระชนม์บนคอช้าง
พรแสงขอไม้เท้าคร่ำทอง พรแสงปิ่นคาบคิลลา	พระแสงขอไม้เท้าคร่ำทอง เป็นพระแสงขอไม้เท้าที่ขอคร่ำทอง พระแสงปิ่นคาบคิลลา คือ ปิ่นเล็กยาวอย่างโบราณ มีนกเป็นเหล็ก คาบ หินเหล็กไฟ หรือหินปากนกสับลงกับเหล็กให้เป็นประกายติดดินหู (ดินจุดชนวนหรือดินเชื้อประทูที่อยู่ในหูด้านข้างของปิ่น) ในที่นี้ หมายถึง พระแสงปิ่นที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มหาราช สำหรับพระหัตถ์ในการศึกสงครามมาแต่เดิม
พรแสงปิ่นค้ำแม่่น้ำสะโตง	พระแสงปิ่นค้ำคาบชุดข้ามแม่่น้ำสะโตง เป็นพระแสงปิ่นนกสับแบบ คาบชุด ยาวเก๋าคืบ ในสมัยอยุธยา คือ กระบอกที่สมเด็จพระนเรศวร มหาราชทรงยิงต้องสุระกามา ซึ่งยื่นข้างอยู่คนละฝั่งแม่่น้ำสะโตงถึง แก่ความตาย
พรแสงอัฐอาวุธ	เป็นคำเรียกชื่ออาวุธของพระมหากษัตริย์ไทย รวม ๘ องค์ ประกอบ ด้วย ๑. พระแสงจักร ๒. พระแสงตรีศูล ๓. พระแสงหอกเพชรรัตน์ ๔. พระแสงของ้าวแสนพลพ่าย ๕. พระแสงปิ่นข้ามแม่่น้ำสะโตง ๖. พระแสงดาบเขลย ๗. พระแสงดาบและเสน หรือพระแสงดาบและโล่ ๘. พระแสงธนู
พรองค์เจ้าอรนพ	พระแสงอัฐอาวุธเป็นเครื่องราชูปโภคอย่างหนึ่งที่ใช้ในพระราช- พิธีบรมราชาภิเษก มาแต่โบราณ เพราะคติความเชื่อที่ว่า เป็นอาวุธ คู่พระหัตถ์ของเทพเจ้าสำหรับใช้ในการรบ ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงสร้างขึ้นใหม่ เพื่อรักษาประวัติ และโบราณราชประเพณีสืบต่อมา พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าอรนพ ต่อมาคือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอุมมรัตน์ราชินี เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กับเจ้าจอมมารดาหนึ่ง ประสูติเมื่อวันที่

	๒๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๖๓ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นกรมหมื่นอดุมรัตนราชสีห์ ทรงกำกับราชการกรมสังฆการี และธรรมการ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๐๙ เป็นต้นราชสกุล อรณพ
พันเงิน	ตามพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือนว่ามีศักดินา ๓๐๐ ทำหน้าที่คุมเครื่อง แต่งเครื่อง (สูง) สังกัดกรมอภิรมย์ราชยาน ต่อมาในรัชกาลที่ ๕ ตำแหน่งพันเงินเป็นกรมราชยาน พันทองเป็นกรมอภิรมย์
พันพรหมราช	พันพรหมราช ตามพระไอยการนาทหารหัวเมือง เป็นตำแหน่งหัวพันนายเวรกลาโหม เวรเรือ ศักดินา ๔๐๐ มีหน้าที่เกณฑ์เรือพระที่นั่ง นอกจากนั้นยังมีตำแหน่งนายเวรอื่นๆ อีก ๓ ตำแหน่ง คือ พันอินทราช เวรเครื่อง สรรพยุท พันทิพราช เวรตำหนัก และพันเทพราช เวรคน ศักดินา ๔๐๐ เท่ากัน
พัสดิซ่าย	เป็นผู้ช่วยของหลวงพัสดิกลางซึ่งเป็นหัวหน้าดูแลรับผิดชอบรักษาคุณหน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “คุุหน้าวัดโพธิ์” หลวงพัสดิกลางมีผู้ช่วยสองคนคือ ขุนพัสดิซาวและขุนพัสดิซ่าย
พิธีกาลานุกาล	งานบำเพ็ญพระราชกุศลถวายพระบรมอัฐิและพระอัฐิงานใดงานหนึ่งที่เลี้ยง ผู้ดูแลเจ้านายเล็กๆ ที่ยังมีได้ทรงกรม
พิเลียง	
เพชปानी (พญา)	พระยาเพชรปानी (นก) ราชปลัดทูลฉลองฝ่ายกรมเมือง ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๙
เพลabayโม่งเขา	เพลabayโม่งเข้า คือ เวลาbayโม่งยังไม่ถึงbayโม่งครึ่ง คู่กับbayโม่งนาน คือ bayโม่งที่มากกว่าbayโม่งครึ่งไปแล้ว
เพลายำมอกรุง	เพลายำมอกรุง เวลาประมาณ ๐๖.๐๐ นาฬิกา
พินรอน	พินแสมตัดเป็นท่อน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑ นิ้ว ยาวประมาณ ๑ ศอก
ภาณวาน	ภาณวาร = วาระแห่งการสวด ข้อความในคัมภีร์ต่างๆ เช่น ในพระสูตรขนาดยาวที่ท่านจัดแบ่งไว้เป็นหมวดหนึ่งๆ สำหรับสาธยายเป็นคราวๆ หรือเป็นตอนๆ มี ๔ ภาณวาร คือ ๑. ปฐมภาณวาร รวมหมวดธรรมไว้ ๑๖ ประเภท ๒. ทุตติยภาณวาร รวมหมวดธรรมไว้ ๓ ประเภท ๓. ตติยภาณวาร รวมหมวดธรรมไว้ ๒ ประเภท ๔. จตุตถภาณวาร รวมหมวดธรรมไว้ ๑ ประเภท ลักษณะการสวดภาณวารในงานพระราชพิธีตรุษนี้ พระสงฆ์ผู้สวดจะสวดเป็นคู่ๆ เหมือนสวดญัตติบวชนาค ท่านจึงเรียกว่า พระคู่สวด พระสงฆ์ที่ขึ้นนั่งเตียงสวดนั้นต้องขึ้นคราวละ ๔ รูป ทั้งนี้เพื่อให้ได้

	จำนวนครบเป็นองค์สงฆ์ แต่การสวดจะผลัดกันสวดทีละคู่ ไม่ได้สวดพร้อมกันทั้ง ๔ รูป และพระคู่สวดนั้นต้องสวดให้ชัดเจนถูกต้องตามหลักพระบาลีไม่ให้อักษรวิบัติ ถ้าสวดไม่ชัดเจนผิดพลาดจากพระบาลีถือว่าสังฆกรรมไม่บริสุทธิ์ จุดประสงค์ในการสวดก็เพื่อให้เกิดเป็นสิริมงคลและคุ้มครองป้องกันเสียดจัญไรและภัยอันตรายต่าง ๆ
พานทองทิศ	พานทองทิศ หมายถึง พานที่ตั้งอยู่ในเครื่องทองทิศ คือเครื่องนมัสการของหลวง สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบูชาพระรัตนตรัยในงานพระราชพิธีใหญ่ ประกอบด้วยเตียงทอง ตั้งเชิงเทียนแถวหนึ่ง ๕ เชิง เชิงรูปแถวหนึ่ง ๕ เชิง และพานข้าวตอกแถวหนึ่ง ๕ พาน พานดอกไม้แถวหนึ่ง ๕ พาน
พาหุรัต	พาหุรัต เครื่องประดับชนิดหนึ่งใช้สวมรัดต้นแขน
เพ็ลจางคาช	เภสัชอังคาคด สิ่งของถวายพระภิกษุ มีหมากพลู เป็นต้น ตามรูปศัพท์หมายถึงถวายของเลี้ยงพระ ในที่นี้ หมายถึง ของหมากพลู ซึ่งมีหมาก พลู และยาเส้น เป็นของที่นิยมถวายพระภิกษุ
เพ็ลจางคาคช	ดูเพ็ลจางคาช
มงคล	ด้ายที่ทำเป็นวงสวมศีรษะใช้กับคนอื่น ๆ นอกจากพระเจ้าแผ่นดินจึงเรียกว่า มหามงคล
มยรปักษาภะ	มีนกงูเป็นพาหนะ
มหามงคล	คำว่ามงคล มีความหมายหลายอย่าง เช่น สิ่งที่จะนำความสุขความเจริญมาให้, พิธีที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดความสุขความเจริญแก่ชีวิต, ด้ายที่ทำเป็นวงสำหรับสวมศีรษะ สำหรับมงคลที่ปรากฏในพระราชพิธีตรุษนี้ หมายถึง ด้ายที่ทำเป็นวง สำหรับสวมศีรษะ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “มงคลจักร” มงคลจักรที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสวมเรียกว่า มหามงคล ผู้ที่เข้าในพระราชพิธีตรุษทุกคนต้องสวมมงคลจักรในเวลาที่ยังพระสงฆ์สวดมนต์เย็นเท่านั้น แต่พระเจ้าแผ่นดินจะมีสายสิญจน์ (มงคลสูตร) ที่ผูกโยงจากพระแท่นมณฑลพิธีมาผูกกับมหามงคลที่ทรงสวมในขณะที่ยังพระสงฆ์สวดมนต์ด้วย แต่คนอื่น ๆ สวมแต่มงคลจักรอย่างเดียว
มโหรรทานเทวี	นางมโหรรเทวี นางสงกรานต์ประจำปีนักษัตร
มัสรู้	ผ้าฝ่ายสีขาวเนื้อหยาบ
มาคัน	พิจารณาจากบริบทคำแล้ว น่าจะเป็นคำว่าฆ่าคน
มีญราศรี	ราศีมีน ชื่อกลุ่มดาวรูปปลา
เมศราศรี	ราศีเมษ ชื่อกลุ่มดาวรูปแกะ
ไมทองกลาง	ไม้ทองกลาง คือ ไม้ที่ได้มาจากต้นทองหลาง

ไมระกำ	ไมระกำ คือ ไม้ที่ได้มาจากต้นระกำ
หยากเยื่อฝอย	หยากเยื่อ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานนิยามความหมายว่า เศษสิ่งของที่ทิ้งแล้ว, มูลฝอย ฝอย พจนานุกรม พ.ศ. ๒๕๖๖ นิยามความหมายว่า สิ่งที่เป็นเส้นเล็กๆ รวมความแล้ว หมายถึง ชยะมูลฝอย สิ่งสกปรกกรูกรัง
ยาตวิถิ	ยาตราวิถิ
รยา	ระย้า เครื่องห้อยย้อยเป็นพวงเป็นพู่
รากรักน้ำ	รากของต้นรักน้ำ
รากลำภู	รากของต้นลำพู
เรือนัญชาข้าราชการ	เรือนัญชา คือ เรือยาวหลังคาโค้งสำหรับข้าราชการชั้นสูงหรือขุนนางใช้ในราชการ
เรือตั้ง	เรือตั้ง คือ เรือนำขบวนเรือพระที่นั่ง
โรงเครื่องเคียง	สถานที่สำหรับจัดเตรียมเครื่องเคียง
โรงละครในพระราชวัง	หรือบางครั้งเรียกว่า โรงละครวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสร้างสำหรับเป็นโรงละครในพระบรมมหาราชวัง รวมทั้งใช้ในราชการอื่นๆ ด้วย อยู่ทางทิศตะวันตกของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้รื้อปรับที่เป็นสนามหญ้า ปัจจุบันคือ บริเวณสนามหญ้าด้านหน้าศาลาสหทัยสมาคม
โรงหล่อ	โรงหล่อ อยู่ในพระบรมมหาราชวัง ปัจจุบัน คือ ศาลาสหทัยสมาคม
ลาดา	ลำด้า คนถือบัญชีเรือสำเภา
ลายกรวยเชิง	ลายประดับอยู่เชิงผ้านุ่งลักษณะเหมือนรูปกรวยเรียงเป็นแถว
ลำพอกมีเกี้ยว	ลอมพอก ลอมพอก ก็ว่า คือเครื่องสวมศีรษะแบบหนึ่ง รูปทรงอย่างทรงกระบอกเตี้ยๆ ต่อยอดเป็นรูปกรวยยาวเรียว มักหุ้มผ้าขาวนำเกี้ยวชนิดต่างๆ วงรอบขอบลอมพอกตอนเหนือหน้าผาก
วัดสเกษ, วัดสเกษ	วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ที่แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เดิมชื่อ “วัดสะแก” เป็นวัดโบราณตั้งแต่สมัยอยุธยา รัชกาลที่ ๑ ทรงปฏิสังขรณ์ และโปรดให้เปลี่ยนนามใหม่ว่า “วัดสระเกศ” ตำนานกล่าวว่า เมื่อตอนเกิดกลางลสมัยธนบุรี พระองค์เสด็จพักทัพและสงฆ์น้ำมูรธาภิเษก ตามประเพณีที่วัดนี้ก่อนเสด็จเข้าพระนคร ในรัชกาลที่ ๓ โปรดให้สร้างพระบรมบรรพต หรือภูเขาทองขึ้นต่อมารัชกาลที่ ๔ ทรงสร้างเจดีย์บนยอด แต่ไม่สำเร็จ มาเสร็จบริบูรณ์ในรัชกาลที่ ๕ เมื่ออุปราชแห่งอินเดียส่งพระบรมสารีริกธาตุ

วัดจักรวรรดิ	ซึ่งพบที่เมืองกบิลพัสดุ์ เข้ามาทูลเกล้าฯ ถวาย จึงโปรดให้สมโภช และอัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานในเจดีย์บนยอดบรมบรรพต ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรมหาวิหาร วัดจักรวรรดิราชาวาสวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ที่แขวงจักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร เป็นวัดโบราณมีมาแต่สมัยอยุธยา เดิมชื่อวัดนางปลื้ม แล้วเปลี่ยนเป็นสามปลื้ม ในสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ได้ปฏิสังขรณ์ แล้วถวายเป็นพระอารามหลวง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามว่า วัดจักรวรรดิราชาวาสโปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระบางจากเมืองเวียงจันทน์มาประดิษฐานในพระวิหาร ต่อมารัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าฯ ให้คืนพระบางไปไว้ที่เมืองหลวงพระบาง และให้หล่อจำลองรูปพระบางมาประดิษฐานไว้แทน ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรมหาวิหาร
วัดฉณสังคราม	วัดชนะสงคราม สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ทั้งพระอารามและพระราชทานนามว่า วัดตองปุ โปรดฯ ให้พระสงฆ์ฝ่ายรามัญจำพรรษา กล่าวว่าเป็นวัดพระสงฆ์ฝ่ายรามัญที่สร้างขึ้นตามแบบวัดตองปุเมื่อครั้งกรุงเก่า วัดชนะสงคราม เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร
วัดบรมนิवास	วัดบรมนิวาสราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ในรัชกาลที่ ๓ ผู้มีจิตศรัทธากลุ่มหนึ่งพร้อมกันถวายวัดนอกเขตกำแพงเมืองที่บรรพบุรุษของตนได้สร้างขึ้น ขณะนั้นรัชกาลที่ ๔ ยังทรงผนวชอยู่ และโปรดวัดนี้มาก จึงทรงปฏิสังขรณ์แล้วถวายรัชกาลที่ ๓ คนทั่วไปเรียก “วัดนอก” พอเสด็จขึ้นครองราชย์จึงพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดบรมนิवास” ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร
วัดบวรนิเวศ	วัดบวรนิเวศราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เดิมชื่อวัดใหม่ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ ทรงสร้างในสมัยรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะทรงผนวชมาเป็นเจ้าอาวาสวัดนี้ และได้พระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดบวรนิเวศวิหาร ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร
วัดปทุมวนาราม	วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร รัชกาลที่ ๔ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงพื้นที่นาในเขตชานพระนคร เพื่อสร้างวังอีกแห่งหนึ่ง โปรดให้ขุดสระบัว

วัดพระเชตุพน

ขนาดใหญ่ ขึ้นในบริเวณวังและควรจะสร้างวัดขึ้นในวังด้วย เพื่อพระราชทานให้สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี จึงโปรดให้สมเด็จพระยาพิชัยญาติเป็นแม่กองก่อสร้าง พระราชทานนามว่า “วัดปทุมวนาราม” แต่คนทั่วไปชอบเรียกว่า “วัดสระปทุม” หรือ “วัดสระ” รัชกาลที่ ๕ โปรดให้ปฏิสังขรณ์วัง และวัดปทุมวนารามเป็นครั้งแรก ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดราชวรวิหาร

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ตั้งอยู่ที่แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เดิมชื่อ “วัดโพธาราม” ชาวบ้านเรียกสั้นๆ ว่า “วัดโพธิ์” เป็นวัดโบราณตั้งแต่สมัยอยุธยา เป็นเพียงวัดราษฎร์เล็กๆ ไม่ปรากฏนามผู้สร้าง ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้โปรดยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวง มีพระราชอาณัติปกครอง เมื่อถึงรัชกาลที่ ๑ สมัยรัตนโกสินทร์ได้โปรดให้สถาปนาเป็น “วัดวังหลวง” และโปรดให้ก่อสร้างใหม่หมดทั้งพระอารามโดยมีแผนผังที่เป็นระเบียบ คือ แยกเขตพุทธาวาส และสังฆาวาสออกจากกันโดยเด็ดขาด พระราชทานนามใหม่ว่า “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” แล้วโปรดให้อัญเชิญพระพุทธรูปสมัยต่างๆ กว่า ๑,๐๐๐ องค์ จากวัดร้างตามเมืองโบราณในภาคกลาง เช่น สุโขทัย พิษณุโลก อุทONG ลพบุรี เป็นต้น มาประดิษฐานไว้ที่ระเบียงพระอุโบสถทั้งชั้นในชั้นนอก

ในรัชกาลที่ ๓ โปรดให้บูรณะปฏิสังขรณ์เป็นการใหญ่ และให้จารึกตำรายาหลวงและสรรพวิทยาการ ลงบนแผ่นหินอ่อน แล้วนำมาประดับติดตามศาลารายเขตพุทธาวาส รัชกาลที่ ๔ โปรดให้เปลี่ยนสร้อยนามของ วัดเป็น “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม” ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร

วัดโมลีโลก, วัดโมลีโลก

วัดโมลีโลกยารามราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร เป็นวัดโบราณมีมาแต่สมัยอยุธยา เดิมชื่อวัดท้ายตลาดในสมัยธนบุรี วัดนี้อยู่ในเขตพระราชวัง ไม่มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษา ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้นิมนต์พระสงฆ์เข้าจำพรรษาอยู่ในวัดนี้ ในสมัยรัชกาลที่ ๒ โปรดให้ปฏิสังขรณ์และพระราชทานนามว่า วัดพุทไธสวรรย์ ถึงรัชกาลที่ ๓ เปลี่ยนชื่อเป็น วัดโมลีโลกยาราม ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร

วัดระฆังโฆสิตาราม

วัดระฆังโฆสิตารามวรวิหาร ตั้งอยู่ที่ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เป็นวัดโบราณมีมาแต่สมัยอยุธยา เดิมชื่อวัดบางหว้าใหญ่ ในสมัยธนบุรี สมเด็จพระเจ้า

วัดราชบูรณะ	ตากสินมหาราช ทรงปฏิสังขรณ์แล้วยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวง ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ถวายโบราณสถานเดิมเมื่อครั้งยังเป็นที่พระราชวรินทรในรัชกาลพระเจ้าตากสินมหาราช ให้เป็นหอพระไตรปิฎกของวัด ครั้งนั้นได้ชุุดพระพิมพ์มีเสียงไพเราะกังวาน วัดนี้จึงได้นามใหม่ว่า วัดระฆังโฆสิตาราม ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรมหาวิหาร วัดราชบูรณะราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่ แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เป็นวัดโบราณมีมาแต่สมัยอยุธยา เดิมชื่อวัดเลียบ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสถาปนาเป็นพระอารามหลวง และพระราชทานนามว่า วัดราชบูรณะ ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร
วัดสุวรรณาราม	วัดสุวรรณารามราชวรวิหาร ตั้งอยู่ที่แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เป็นวัดโบราณมีมาแต่สมัยอยุธยา เดิมชื่อวัดทอง ในสมัยรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดให้รื้อและสถาปนาใหม่ทั้งพระอาราม และพระราชทานนามว่า วัดสุวรรณาราม ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร
วัดอินทาราม	วัดอินทารามวรวิหาร ตั้งอยู่ที่ถนนเทอดไทย แขวงบางยี่เรือ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นวัดโบราณมีมาแต่สมัยอยุธยา เดิมชื่อวัดบางยี่เรือนอก หรือวัดสวนพลู ในสมัยธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้เคยเสด็จมาทรงศีล และบำเพ็ญกรรมฐาน ครั้นเสด็จสวรรคตก็ได้ประดิษฐานพระบรมศพถวายพระเพลิงและบรรจุพระบรมอัฐิ ทั้งของพระองค์ และพระราชชนนี ไว้ในพระเจดีย์หน้าพระอุโบสถ ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระยาศรีสหเทพ (เพ็ง) ได้บูรณะทั้งวัด และได้รับพระราชทานนามวัดว่า วัดอินทาราม ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร
วัดเขียน	การเขียนรูปภาพต่างๆ ตกแต่งลวดลาย
วิศณุกรัม	พระวิศกรรม เป็นเทพเจ้าแห่งศิลปการช่างมักทำเป็นรูปเทพพระหัตถ์ขวาถือเครื่องมือถากไม้เรียกว่า ผึ่ง พระหัตถ์ซ้ายถือดิ่ง
ศพออยู่ที่วัง	“วัง” ในที่นี้ คือ วังถนนจักรเพชร ตั้งอยู่ริมถนนจักรเพชร บริเวณโรงเรียนสวนกุหลาบและโรงเรียนเสาวภา เป็นที่ประทับของกรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ พระองค์ทรงสร้างในที่ดินของเจ้าจอมมารดาน้อยระนาด ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงซื้อเพื่อสร้างโรงเรียนและตึกแถว ปัจจุบันได้กลายเป็นอาคารพาณิชย์

คีลاناเพลิง	คีลาน้ำเพลิง ไฟพระราชทานในการพระราชทานเพลิงศพข้าราชการ สัญญาบัตร พระสงฆ์ชั้นพระราชาคณะ และพระบรมวงศานุวงศ์ที่ถึง แก่กรรม มรณภาพ และสิ้นพระชนม์ในหัวเมือง สมัยโบราณ ประกอบด้วยชุด (ชนวน) หิน และเหล็กไฟ รวม ๓ อย่าง กับเงิน และผ้าขาว ภายหลังเรียกว่า หีบเพลิง หีบคีลานาคเพลิงก็เรียก ปัจจุบันประกอบด้วย ดอกไม้จันทร์ และไม้ขีดไฟพระราชทาน ๑ กลัก
สทาผา	สัทธิผา สันนิษฐานว่าเป็นที่ใส่ผ้าไตรในงานเมรุ
สนั่นหอกลอง	ถนนหอกลอง ปัจจุบันคือถนนบริเวณหน้ากรมรักษาดินแดน (หน่วยบัญชาการกำลังสำรองกองทัพ)
สนมพลเรือน	กรมสนมพลเรือนเดิมมีหน้าที่กำกับพระสนมเมื่อเลิกพระสนมทำหน้าที่ จัดเครื่องนมัสการและควบคุมเจ้า (ผู้ชาย) ต่อมาทำหน้าที่จัดการ เกี่ยวกับเรื่องพระบรมศพพระศพเจ้านายระดับอื่นๆ ศพขุนนางและ พระสงฆ์
สวดอภิธรรม ๒ เติง	หมายถึง พระสงฆ์ที่สวดอภิธรรมต่อเนื่องกันไปไม่ให้ขาดระยะทั้ง ๒ เติง ทั้งกลางวัน กลางคืน (พระสงฆ์เติงที่ ๑ สวดจบ พระสงฆ์เติง ที่ ๒ ก็สวดต่อไปโดยไม่มีการหยุดพัก)
สังเขต	สังเค็ด สิ่งของที่ถวายแก่สงฆ์เมื่อปลงศพ
สังฆการี	พนักงานผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับสงฆ์ในงานหลวง และคุมทะเบียนสงฆ์
สัมพัจฉร	สัมพัจฉรฉินท์ (สัมพัจฉร = ปี + ฉินท์ = ตัด) แปลว่า ตัดปี มีความ หมายว่า เปลี่ยนปี นั้นเอง
สามแถบ	สามแถบ คือ เลื่อ ๑ ผืน พับ ๓ ทบ
สารส้ม	สารส้ม ใช้เป็นเครื่องประกอบในการทำอาหารคาวหวาน โดยใช้กับผัก บางชนิดในเครื่องคาว เช่น หัวไชเท้า และใช้แช่พืชผักบางชนิดให้ เนื้อแข็งก่อนนำไปปรุงอาหารหวาน เช่น สาเก มันเทศ เปลือกส้มโอ เป็นต้น
สารเทวดา	ศาลเทวดา
สำแดงพระปาติโมกข์	สำแดงพระปาติโมกข์ คือสวดพระปาติโมกข์ พระปาติโมกข์ หมายถึง สิกขาบทของพระภิกษุ ๒๒๗ ข้อ การสวดเป็นสังฆกรรมชนิดหนึ่ง ที่พระสงฆ์ทั้งวัดต้องปฏิบัติทุกวันพระ ขึ้น-แรม ๑๔ หรือ ๑๕ ค่ำ โดยมีเจ้าอาวาสหรือพระครูวินัยธรเป็นผู้ตรวจว่าออกเสียงถูกต้อง ตามอักขรวิธี การสวดนี้จะหยุดกลางคันไม่ได้ นอกจากมีภัยต่างๆ ตามที่ระบุไว้ในพระวินัย
ลำธารง	สิ่งก่อสร้างที่ยกพื้นสูงสำหรับพระสงฆ์นั่งสวดพระอภิธรรม อยู่ที่ มุขเมรุทั้ง ๔ มุข สำสร้าง ก็เรียก หรือคดสร้าง ก็เรียก

สำหรับเครื่อง

สีปาย

ในที่นี้หมายถึง เครื่องนมัสการ

สีปอย หรือ สีปาย (Sepoy) คือ คำที่ชาวอังกฤษให้เรียกทหารพื้นเมืองอินเดีย ไทยนำมาใช้ในสมัยรัชกาลที่ ๒ สืบเนื่องมาจากนายจอห์น ครอว์เฟิด หัวหน้าคณะทูตพิเศษที่สำเร็จราชการอินเดีย ส่งเข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี ได้ถวายเครื่องแบบทหารสีปาย ๑๒ สำหรับ ซึ่งต่อมารัชกาลที่ ๒ โปรดให้ทหารรักษาพระองค์ ใช้เป็นเครื่องแต่งกายปฏิบัติหน้าที่ยืนยามรักษาพระราชฐาน คนทั่วไปเรียกว่า กองทหารสีปาย ในรัชกาลที่ ๓ โปรดให้ใช้เป็นเครื่องแบบของพวกฎวนเขารัตซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นทหารปืนใหญ่ประจำป้อมปากน้ำ และพระประแดง และในสมัยรัชกาลที่ ๔ โปรดให้รวบรวมหนุ่มชาวรามัญในเมืองนครเขื่อนขันธ์และปทุมธานี จัดเป็นหน่วยทหารแต่งเครื่องแบบอย่างทหารสีปาย ทำการฝึกแบบทหารราบโดยร้อยเอกอิมเปย์ ใช้ระเบียบยุทธวิธี และคำบอกทหารอย่างอังกฤษจึงถูกเรียกว่า กองทหารอย่างยุโรป ซึ่งต่อมาได้ยกฐานะเป็นกรมทหารหน้า รวงผึ้ง ที่เอามาหุงใช้ในการต่างๆ เช่น ทำเทียน นิยมเรียก ขี้ผึ้ง (ที่เรียก สีผึ้ง เพราะเคี้ยวไว้ใช้สำหรับสีปาก)

สีผึ้ง

ศรีผึ้งแขง

สีผึ้งแข็ง รังผึ้งที่เอามาหุงทิ้งไว้ให้แข็ง เพื่อใช้ในการต่างๆ เช่น ทำเทียน เป็นต้น

สุราทิวเปนดี

เสด็จกรมหมื่นวงษาสนิท

เสื่อครุยขาว

สุราที่เป็นดี หมายถึง สุราอย่างดี

ดูพรเจ้านองยาเธอกรมหมื่นวงษาสนิท

เป็นเครื่องแบบเต็มยศของข้าราชการที่ใช้ในงานพระราชพิธี มาตั้งแต่สมัยอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เสื่อครุยทำด้วยผ้าสีขาว ตัวเสื่อยาวผ่าอกตลอดและแขนยาวสามส่วน ตกแต่งด้วยการปักทองบริเวณขอบรอบและบริเวณต้นแขนกับปลายแขน ตามฐานะและตำแหน่ง ในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระราชบัญญัติเครื่องราชอิสริยาภรณ์สำหรับตระกูลจุลจอมเกล้าฯ กำหนดให้ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชฯ ชั้นที่ ๑ - ๒ - ๓ สวมเสื่อครุยตามบรรดาศักดิ์ได้ และตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นต้นมา ได้มีประกาศพระราชกำหนดเสื่อครุย ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) ซึ่งได้กำหนดลักษณะเสื่อครุย และระเบียบการสวมเสื่อครุย ต่อจากนั้นได้มีพระราชกำหนดเสื่อครุยบัณฑิต พระราชบัญญัติเสื่อครุยเนติบัณฑิต และพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยครุยวิทยฐานะ ออกมาตามลำดับ

เสื่อรวจ

เสื่อลวด คือ เสื่อที่มีหน้ากว้าง ประมาณ ๑ เมตร และมีความยาวมาก ตั้งแต่ ๑๐ เมตรขึ้นไปบางผืน อาจยาวมากปูลาดได้เต็มศาลาการเปรียญ

เลื้อออ	เลื้อออ คือ เลื้อที่สานด้วยเตยป่า มีสีขาวพบมากที่จังหวัดภูเก็ตและพัทลุง
ใส่เลื้อครุยขาว	ใส่สีขาวด้วยยาวกรอมหัวเข่า ผ่าอก แขนยาว กรณีสวมกับตัว และสอดแขนอยู่ในแขนเสื้อ
หม่อมเจ้ามิ่งคล	หม่อมเจ้าชายมิ่งคลเลิศ พระสัมพันธวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามิ่งคลเลิศ พระโอรสในสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยกาเธอ กรมหมื่นมาตยาพิทักษ์ และหม่อมแพ ประสูติเมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๘ อุดรสาธม แรม ๔ ค่ำ ปีมะเมียฉศก จ.ศ. ๑๑๙๖ ตรงกับวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๗๗ ทรงสถาปนาเป็นพระองค์เจ้ามิ่งคลเลิศ ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีชวดจัตวาศก จ.ศ. ๑๒๑๔ (พ.ศ. ๒๓๙๕) สิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๙ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีระกาตรีศก จ.ศ. ๑๒๒๓ ตรงกับวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๔ พระชันษา ๒๘ ปี
หมายบอก	หมายบอก หมายถึง ออกหนังสือแจ้งข้อราชการตามหน้าที่ที่ได้รับ
หมื่นทเวาทัษ	หมื่นทเวาทัษ ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน คักตินา ๔๐๐ สังกัดกรมวังนอก
หมื่นรัตนมิ่งคิน	หมื่นราชมิ่งคล ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน ทำหน้าที่ชาวมา่น คักตินา ๔๐๐ สังกัดกรมพระอภิมรยราชยาน
หมื่นนิจพัช	หมื่นจิตรพัช ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน ทำหน้าที่ชาวมา่น คักตินา ๔๐๐ สังกัดกรมพระอภิมรยราชยาน
หมื่นไนไพรเราะ	หมื่นไฉนไพรเราะ ในพระไอยการตำแหน่งนาพลเรือนเป็นขุนไฉนยไพรเราะห์ ตำแหน่งพนักงานปีพาทย์ คักตินา ๒๐๐
หมื่นราชาราช	หมื่นราชาราช พนักงานกลองแขก คักตินา ๒๐๐ (พระไอยการนาทหารหัวเมือง)
หมูสี	ชื่อมะพร้าวชนิดหนึ่ง ต้นขนาดเล็ก
หลวงราชมาณู	หลวงราชมนู เจ้ากรมกลองชนะ คักตินา ๑,๐๐๐ นามเดิมว่า อาจภายหลังได้รับพระราชทานนามสกุล ศุภกุล
หลวงโลกธิป	หลวงโลกธิป เจ้ากรมโหรหลัง คักตินา ๑,๖๐๐
หลวงโลกธิป	เจ้ากรมโหร
ห้องเครื่อง	ห้องเครื่อง คือ ห้องเตรียมอาหาร
หอพระมณเฑียรธรรม	หอพระมณเฑียรธรรม คือ หอพระไตรปิฎก หรือหอไตรของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้สร้างขึ้นในสมัยเดียวกัน เพื่อเป็นที่เก็บพระไตรปิฎกหลวง และหนังสือทางพระพุทธศาสนา จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “หอหลวง” ก็คือ หอสมุดพระพุทธศาสนาของหลวงหลังแรกแห่งสมัยรัตนโกสินทร์

หามินั่งจทำไม

หิมวันตะประเทศ

เหมือนอย่างฉัตรโสกันต์

พระเจ้าหลานเธอ

ไหเขาพระราชทัยาร

อะโนดาษ

อับพรภูษา

อยู่งาน

อาศัพ

นาม “หอพระมณเฑียรธรรม” หมายความว่า เป็นที่สถิตแห่งธรรม นอกจากจะเป็นที่เก็บคัมภีร์พระไตรปิฎก ยังเคยใช้เป็นที่พักบาสีสนามหลวงของพระสงฆ์ สามเณร เพื่อเลื่อนเปรียญธรรม และเป็นที่ทำการของ “กรมราชบัณฑิต” ด้วย

หามีหนึ่งจะทำไม

ป่าหิมพานต์อยู่ในแดนชมพูทวีป มีพื้นที่ ๓,๐๐๐ โยชน์ มีไม้หว้าใหญ่ ผลหวานดั่งน้ำผึ้งอยู่เชิงเขาหิมพานต์ริมฝั่งน้ำ ถัดจากป่าไม้หว้าเป็นป่ามะขามป้อมผลใหญ่รสดี ป่าสมอ ป่าไม้เนื้อผลและป่า ๖ ป่า ที่มีฝูงคนอยู่ มีแม่น้ำใหญ่ ๗ สาย มีป่าเป็นที่อยู่แห่งสัตว์ต่างๆ ได้แก่ ช้าง ม้า พญาหงส์ทอง เป็นต้น ป่าหิมพานต์เป็นดินแดนที่อยู่ที่มีความสุขสนุกสนานมาก (สรุปความจากไตรภูมิพิภพ)

หมายถึง พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าโสมนสัณณาวดี ในรัชกาลที่ ๓ ซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ทำพิธีโสกันต์แบบเจ้าฟ้าเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๙

ให้ชาวพระราชยาน

สระอโนดาต เป็นแม่น้ำใหญ่อยู่ในป่าหิมพานต์ น้ำใสมากจนเห็นเงาปลา และได้มีตำนาน ๔ แห่ง สำหรับเทวดาผู้ชาย เทวดาผู้หญิง พระปัจเจกโพธิ์ และฤๅษีวิชาธร ลงอาบน้ำ สระอโนดาตมีทางน้ำ ๔ ทิศใหญ่ คือ ทิศที่เป็นหน้าสิงห์ หน้าช้าง หน้าม้า และหน้าวัว กล่าววว่า หากน้ำสระอโนดาตไหลออกจากปากวัว ฝั่งน้ำนั้นก็จะมีวัวมากด้วย และน้ำที่ไหลออกมาจากทุกทิศ จะไหลเวียนรอบสระอโนดาต ๓ รอบ ก่อนแล้วจึงไหลออกสู่มหาสมุทร (แม่น้ำสมุทร) (สรุปความจากไตรภูมิพิภพ)

อับพรภูษา

ปรนนิบัติรับใช้ ปฏิบัติหน้าที่ในราชการ ในที่นี้หมายถึงประจำการอยู่ในหน้าที่นั้น

อาศัพ คือ ศพที่เน่าแล้ว

ภาคผนวก

**คณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการพระบรมราชสมภพ
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗**

องค์ประกอบ

๑. หม่อมเจ้ากรรณิกา จิตรพงศ์	ที่ปรึกษา
๒. หม่อมหลวงจิรายุ นพวงศ์	ที่ปรึกษา
๓. นายกรัฐมนตรี	ประธานกรรมการ
๔. รองนายกรัฐมนตรี (ที่ได้รับมอบหมาย)	รองประธานกรรมการ คนที่ ๑
๕. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	รองประธานกรรมการ คนที่ ๒
๖. ท่านผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ	กรรมการ
๗. หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์	กรรมการ
๘. พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี	กรรมการ
๙. ราชเลขาธิการ	กรรมการ
๑๐. เลขาธิการพระราชวัง	กรรมการ
๑๑. ปลัดกระทรวงนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
๑๒. ปลัดกระทรวงกลาโหม	กรรมการ
๑๓. ปลัดกระทรวงการคลัง	กรรมการ
๑๔. ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	กรรมการ
๑๕. ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	กรรมการ
๑๖. ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กรรมการ
๑๗. ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	กรรมการ
๑๘. ปลัดกระทรวงคมนาคม	กรรมการ
๑๙. ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
๒๐. ปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	กรรมการ
๒๑. ปลัดกระทรวงพลังงาน	กรรมการ
๒๒. ปลัดกระทรวงพาณิชย์	กรรมการ
๒๓. ปลัดกระทรวงมหาดไทย	กรรมการ
๒๔. ปลัดกระทรวงยุติธรรม	กรรมการ
๒๕. ปลัดกระทรวงแรงงาน	กรรมการ
๒๖. ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม	กรรมการ
๒๗. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	กรรมการ
๒๘. ปลัดกระทรวงสาธารณสุข	กรรมการ
๒๙. ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม	กรรมการ

๓๐. ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย	กรรมการ
๓๑. เลขาธิการนายกรัฐมนตรี	กรรมการ
๓๒. เลขาธิการคณะรัฐมนตรี	กรรมการ
๓๓. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร	กรรมการ
๓๔. ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ	กรรมการ
๓๕. ผู้บัญชาการทหารสูงสุด	กรรมการ
๓๖. ผู้บัญชาการทหารบก	กรรมการ
๓๗. ผู้บัญชาการทหารเรือ	กรรมการ
๓๘. ผู้บัญชาการทหารอากาศ	กรรมการ
๓๙. ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ	กรรมการ
๔๐. อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์	กรรมการ
๔๑. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	กรรมการ
๔๒. อธิบดีกรมศิลปากร	กรรมการ
๔๓. อธิบดีกรมธนารักษ์	กรรมการ
๔๔. นายสุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา	กรรมการ
๔๕. นาวาอากาศเอกอาวุธ เงินชูกลิ่น	กรรมการ
๔๖. นายกสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์	กรรมการ
๔๗. นายอร่าม สวัสดิวิชัย	กรรมการ
๔๘. ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	กรรมการและเลขานุการ
๔๙. รองปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๐. ผู้อำนวยการกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๑. ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

- กำหนดนโยบายและแนวทางการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗
- พิจารณาและให้ความเห็นชอบ แผนงาน โครงการและกิจกรรม การจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗
- แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ และคณะทำงาน เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานตามที่เห็นสมควร
- ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

**คำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี
แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**

๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗

ที่ ๑/๒๕๔๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายโครงการและกิจกรรม

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๔๖ เห็นชอบการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๖ เป็นโครงการเฉลิมฉลองของรัฐบาล และแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ อาศัยอำนาจตามมติ คณะรัฐมนตรีประกอบกับมติที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปีฯ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๖ เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๖ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายโครงการและกิจกรรม โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	รองนายกรัฐมนตรี (นายสุวิทย์ คุณกิตติ)	ประธานอนุกรรมการ
๑.๒	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	รองประธานอนุกรรมการ คนที่ ๑
๑.๓	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ	รองประธานอนุกรรมการ คนที่ ๒
๑.๔	ราชเลขาธิการ	อนุกรรมการ
๑.๕	เลขาธิการพระราชวัง	อนุกรรมการ
๑.๖	ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	อนุกรรมการ
๑.๗	ปลัดกระทรวงกลาโหม	อนุกรรมการ
๑.๘	ปลัดกระทรวงการคลัง	อนุกรรมการ
๑.๙	ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	อนุกรรมการ
๑.๑๐	ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	อนุกรรมการ
๑.๑๑	ปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการ
๑.๑๒	ปลัดกระทรวงการพาณิชย์	อนุกรรมการ
๑.๑๓	ปลัดกระทรวงมหาดไทย	อนุกรรมการ
๑.๑๔	ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม	อนุกรรมการ
๑.๑๕	ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	อนุกรรมการ
๑.๑๖	ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	อนุกรรมการ
๑.๑๗	ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๑.๑๘	ผู้บัญชาการกรุงเทพมหานคร	อนุกรรมการ
๑.๑๙	ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ	อนุกรรมการ
๑.๒๐	อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์	อนุกรรมการ
๑.๒๑	อธิบดีกรมธนารักษ์	อนุกรรมการ
๑.๒๒	อธิบดีกรมการศาสนา	อนุกรรมการ
๑.๒๓	อธิบดีกรมศิลปากร	อนุกรรมการ
๑.๒๔	เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๑.๒๕	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๑.๒๖	อธิการบดีสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง	อนุกรรมการ

๑.๒๗	อธิการบดีสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ	อนุกรรมการ
๑.๒๘	อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	อนุกรรมการ
๑.๒๙	นายกสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๓๐	นายกสมาคมดาราศาสตร์ไทย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๓๑	ท่านผู้หญิงบุตรี วีระไวทยะ	อนุกรรมการ
๑.๓๒	นายสิปปนนท์ เกตุทัต	อนุกรรมการ
๑.๓๓	นายสุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา	อนุกรรมการ
๑.๓๔	นาวาอากาศเอกอาวุธ เงินชูกลิ่น	อนุกรรมการ
๑.๓๕	นายมานิตย์ ศิริวรรณ	อนุกรรมการ
๑.๓๖	นายเอนก นาวิกมูล	อนุกรรมการ
๑.๓๗	นายวีระ โรจน์พจนรัตน์	อนุกรรมการ
๑.๓๘	นายภูธร ภูมะธน	อนุกรรมการ
๑.๓๙	นายอารี สวัสดิ์	อนุกรรมการ
๑.๔๐	อนุกรรมการและเลขานุการคณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์	อนุกรรมการ
๑.๔๑	รองปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	
	ตามที่ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมอบหมาย	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑.๔๒	ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์	
	สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๔๓	ผู้แทนสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๔๔	ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

- ๒.๑ จัดทำโครงการและกิจกรรม การจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการพระบรมราชสมภพพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗
- ๒.๒ กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาโครงการและกิจกรรมที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจัดขึ้น
- ๒.๓ พิจารณากลับกรองโครงการและกิจกรรมที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจัดขึ้น รวมทั้งให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการอำนวยการ
- ๒.๔ เสนอวงเงินงบประมาณการดำเนินงานต่อคณะกรรมการอำนวยการ
- ๒.๕ รายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการอำนวยการฯ ทราบเป็นระยะๆ
- ๒.๖ แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือในการปฏิบัติงานได้ตามความจำเป็น
- ๒.๗ ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๖

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี

แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗

**คำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี
แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**

๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗

ที่ ๒/๒๕๔๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๔๖ เห็นชอบการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗ เป็นโครงการเฉลิมฉลองของรัฐบาล และแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ อาศัยอำนาจตามมติคณะรัฐมนตรีประกอบกับมติที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี ครั้งที่ ๑/๒๕๔๖ เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๖ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม	ประธานคณะกรรมการ
๑.๒	ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม	รองประธานคณะกรรมการ
๑.๓	ราชเลขาธิการ	อนุกรรมการ
๑.๔	เลขาธิการพระราชวัง	อนุกรรมการ
๑.๕	อธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการ
๑.๖	อธิบดีกรมการศาสนา	อนุกรรมการ
๑.๗	อธิบดีกรมศิลปากร	อนุกรรมการ
๑.๘	เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๑.๙	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๑.๑๐	เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน	อนุกรรมการ
๑.๑๑	ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ตามที่ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีมอบหมาย	อนุกรรมการ
๑.๑๒	ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ	อนุกรรมการ
๑.๑๓	ผู้แทนสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๑.๑๔	ท่านผู้หญิงบุญตรี วีระไวทยะ	อนุกรรมการ
๑.๑๕	พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี	อนุกรรมการ
๑.๑๖	นายเกรียงไกร วิศวามิตร	อนุกรรมการ
๑.๑๗	นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยู่ยง	อนุกรรมการ

๑.๑๘	นางสาวบุหรง ศรีกนก	อนุกรรมการ
๑.๑๙	นายสมบัติ พลายน้อย	อนุกรรมการ
๑.๒๐	นางสายไหม จบกาสึก	อนุกรรมการ
๑.๒๑	นายอร่าม สวัสดิวิชัย	อนุกรรมการ
๑.๒๒	นายเอนก นาวิกมูล	อนุกรรมการ
๑.๒๓	นายบัณฑิต ล่ำซำ	อนุกรรมการ
๑.๒๔	นายกสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๒๕	นายกสมาคมดาราศาสตร์ไทย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๒๖	รองอธิบดีกรมศิลปากร ตามที่อธิบดีกรมศิลปากรมอบหมาย	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑.๒๗	ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรม และประวัติศาสตร์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๘	ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒๙	ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่

๒.๑ จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗

๒.๒ พิจารณากลับกรรณหนังสือที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดพิมพ์ขึ้น เพื่อร่วมงานสมโภช ๒๐๐ ปีฯ รวมทั้งให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการอำนวยการฯ

๒.๓ เสนอวงเงินงบประมาณการดำเนินงานต่อคณะกรรมการอำนวยการฯ

๒.๔ รายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการอำนวยการฯ ทราบเป็นระยะๆ

๒.๕ แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือในการปฏิบัติงานได้ตามความจำเป็น

๒.๖ ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๖

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี

แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗

คำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี
 แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗

ที่ ๓/๒๕๔๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายสร้างสิ่งอนุสรณ์

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๔๖ เห็นชอบการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗ เป็นโครงการเฉลิมฉลองของรัฐบาล และแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ อาศัยอำนาจตามมติคณะรัฐมนตรีประกอบกับมติที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปีฯ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๖ เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๖ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายโครงการและกิจกรรม โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	รองนายกรัฐมนตรี (นายจาตุรนต์ ฉายแสง)	ประธานอนุกรรมการ
๑.๒	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	รองประธานอนุกรรมการ
๑.๓	ราชเลขาธิการ	อนุกรรมการ
๑.๔	เลขาธิการพระราชวัง	อนุกรรมการ
๑.๕	ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	อนุกรรมการ
๑.๖	ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม	อนุกรรมการ
๑.๗	อธิบดีกรมธนารักษ์	อนุกรรมการ
๑.๘	อธิบดีกรมไปรษณีย์โทรเลข	อนุกรรมการ
๑.๙	อธิบดีกรมศิลปากร	อนุกรรมการ
๑.๑๐	ปลัดกรุงเทพมหานคร	อนุกรรมการ
๑.๑๑	ผู้อำนวยการสำนักโบราณคดี	อนุกรรมการ
๑.๑๒	ท่านผู้บัญชาการตำรวจนครบาล	อนุกรรมการ
๑.๑๓	พลตรี หม่อมราชวงศ์สุภวัณย์ เกษมศรี	อนุกรรมการ
๑.๑๔	หม่อมราชวงศ์สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์	อนุกรรมการ
๑.๑๕	นาวาอากาศเอกอาวุธ เงินชูกลิ่น	อนุกรรมการ
๑.๑๖	นายประพัฒน์ ตรีณรงค์	อนุกรรมการ
๑.๑๗	นายสนธิ เตชานันท์	อนุกรรมการ
๑.๑๘	นายสุเมธ ชุ่มสาย ณ อยุธยา	อนุกรรมการ

- ๑.๑๙ ผู้แทนบริษัท ทศท. คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) อนุกรรมการ
๑.๒๐ ผู้แทนการสื่อสารแห่งประเทศไทย อนุกรรมการ
๑.๒๑ ผู้แทนสมาพันธ์นักศึกษาเก่าสถาบันพระจอมเกล้าทั้ง ๓ แห่ง อนุกรรมการ
๑.๒๒ อนุกรรมการและเลขาธิการคณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ อนุกรรมการ
๑.๒๓ รองอธิบดีกรมศิลปากร
ตามที่อธิบดีกรมศิลปากรมอบหมาย อนุกรรมการและเลขาธิการ
๑.๒๔ ผู้แทนสำนักสถาปัตยกรรมและทัศนศิลป์ อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ
๑.๒๕ ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ

๒. อำนาจหน้าที่

- ๒.๑ ก่อสร้าง ปรับปรุงและอนุรักษ์อาคารสถานที่เพื่อเป็นอนุสรณ์
๒.๒ จัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกและเหรียญที่ระลึก
๒.๓ จัดทำบัตรโทรศัพท์และดวงตราไปรษณียากร
๒.๔ เสนอวงเงินงบประมาณการดำเนินงานต่อคณะกรรมการอำนวยการฯ
๒.๕ รายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการอำนวยการฯ ทราบเป็นระยะๆ
๒.๖ ให้มีอำนาจแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือในการปฏิบัติงานได้ตามความจำเป็น
๒.๗ ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๖

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี

แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗

คำสั่งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี
แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗
ที่ ๔/๒๕๔๖
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

ด้วยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๔๖ เห็นชอบการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗ เป็นโครงการเฉลิมฉลองของรัฐบาล และแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ อาศัยอำนาจตามมติคณะรัฐมนตรีประกอบกับมติที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปีฯ ครั้งที่ ๑/๒๕๔๖ เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๖ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	รองนายกรัฐมนตรี (นายวิษณุ เครืองาม)	ประธานอนุกรรมการ
๑.๒	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	รองประธานอนุกรรมการ
๑.๓	ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	อนุกรรมการ
๑.๔	ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	อนุกรรมการ
๑.๕	อธิบดีกรมสารนิเทศ	อนุกรรมการ
๑.๖	อธิบดีกรมศิลปากร	อนุกรรมการ
๑.๗	ปลัดกรุงเทพมหานคร	อนุกรรมการ
๑.๘	เจ้ากรมกิจการพลเรือน กองทัพบก	อนุกรรมการ
๑.๙	ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย	อนุกรรมการ
๑.๑๐	ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ	อนุกรรมการ
๑.๑๑	ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง	
	สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	อนุกรรมการ
๑.๑๒	ผู้อำนวยการกองข่าว สำนักราชเลขาธิการ	อนุกรรมการ
๑.๑๓	หัวหน้ากลุ่มงานกิจการพิเศษ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	อนุกรรมการ
๑.๑๔	ผู้อำนวยการองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๕	ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๖	ประธานโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๗	ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓ อ.ส.ม.ท. หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๘	ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๙	ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๗ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๒๐	ผู้อำนวยการสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๙ อ.ส.ม.ท. หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๒๑	ผู้แทนการสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง ๑๑ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ

๑.๒๒	ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ไอทีวี หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๒๓	ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๒๔	ผู้อำนวยการสถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท. หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๒๕	นายกสมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๒๖	นายกสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๒๗	นายกสมาคมผู้สื่อข่าวต่างประเทศแห่งประเทศไทย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๒๘	นายกสมาคมนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๒๙	นายกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๓๐	นายกสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๓๑	นายกสมาคมถ่ายภาพในพระบรมราชูปถัมภ์ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๓๒	นายกสมาคมช่างภาพสื่อมวลชนแห่งประเทศไทย หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๓๓	อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์	อนุกรรมการและเลขาธิการ
๑.๓๔	ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาการประชาสัมพันธ์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ
๑.๓๕	ผู้แทนกรมประชาสัมพันธ์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ
๑.๓๖	ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ

๒. อำนาจหน้าที่

- ๒.๑ วางแผนและดำเนินการประชาสัมพันธ์การจัดงานเฉลิมฉลองให้ประชาชนได้รับทราบอย่างกว้างขวาง
- ๒.๒ เชิญชวนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฉลิมฉลอง เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ และแสดงออกซึ่งความจงรักภักดี รวมทั้งยึดมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์
- ๒.๓ ประชาสัมพันธ์เชิญชวนและประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนให้ดำเนินการและสนับสนุนโครงการและกิจกรรมเฉลิมฉลอง
- ๒.๔ กำกับ ดูแลและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานแก่สื่อมวลชน
- ๒.๕ ประสานงานกับคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินงานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสอดคล้องกัน
- ๒.๖ เสนอวงเงินงบประมาณการดำเนินงานต่อคณะกรรมการอำนาจการฯ
- ๒.๗ รายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการอำนาจการฯ ทราบเป็นระยะๆ
- ๒.๘ แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานได้ตามความจำเป็น
- ๒.๙ ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ลง ณ วันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๖

พันตำรวจโท

(ทักษิณ ชินวัตร)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอำนาจการจัดงานสมโภช ๒๐๐ ปี

แห่งการพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑๘ ตุลาคม ๒๕๔๗

คำสั่งคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก
ที่ ๑/๒๕๔๗
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองการจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก

โดยมติที่ประชุมคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก ครั้งที่ ๑/๒๕๔๗ เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗ เห็นสมควรแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองการจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก งานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ ๒๐๐ ปี โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี	ประธานคณะกรรมการ
๑.๒	นายสด แดงเอียด	คณะกรรมการ
๑.๓	นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อรุณยา	คณะกรรมการ
๑.๔	นางสายไหม จบกมลศึก	คณะกรรมการ
๑.๕	เลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน	คณะกรรมการ
๑.๖	ผู้อำนวยการสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ	คณะกรรมการ
๑.๗	ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ	คณะกรรมการ
๑.๘	ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์	คณะกรรมการ
๑.๙	นายอร่าม สวัสดิวิชัย	คณะกรรมการ
๑.๑๐	นางสาววีณา โรจนราธา	คณะกรรมการและเลขานุการ
๑.๑๑	นางนุชนารถ กิจงาม	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๑๒	นางสาววัฒนา อุณหทรัพย์	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. หน้าที่

- ๒.๑ พิจารณากลั่นกรองจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเสนอเข้าร่วมงานเฉลิมพระเกียรติ รวมทั้งให้ความเห็นและข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการฯ
- ๒.๒ รายงานผลการดำเนินงานให้คณะกรรมการฯ ทราบ
- ๒.๓ ดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗

(นายอนุรักษ์ จูริมาศ)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

ประธานคณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

คำสั่งคณะกรรมการข้าราชการประวัตินาฏศิลป์ไทย
ที่ ๑๒/๒๕๔๖

**เรื่อง ปรับปรุงองค์ประกอบคณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับ
จดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์**

ตามคำสั่งคณะกรรมการข้าราชการประวัตินาฬรไทย ที่ ๔/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๖ เรื่อง ปรับปรุงองค์ประกอบคณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุกรรณรัตนโกสินทร์ และคำสั่งที่ ๔/๒๕๔๖ ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาต้นฉบับจดหมายเหตุกรรณรัตนโกสินทร์ เพิ่มเติม ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การปฏิบัติงานของคณะกรรมการดังกล่าวเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เห็นสมควรให้ฝ่ายเลขานุการเป็นเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานดูแลนุรักษ์ และให้บริการเอกสารต้นฉบับ จดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ จึงปรับปรุงองค์ประกอบคณะกรรมการใหม่ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

๑.๑	ศาสตราจารย์ประเสริฐ ฐ นคร	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๑.๒	ท่านผู้หญิงวรณัญญา สันธิวงค์ ญ อยู่ธยา	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๑.๓	คุณหญิงคณิตา เลษะกุล	อนุกรรมการที่ปรึกษา
๑.๔	พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี	ประธานอนุกรรมการ
๑.๕	นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์	รองประธานอนุกรรมการ
๑.๖	นายจุลทัศน์ พยาฆรานนท์	อนุกรรมการ
๑.๗	นายบุญนาถ พยัคฆเดช	อนุกรรมการ
๑.๘	นางสาวนิยะดา ทาสุคนธ์	อนุกรรมการ
๑.๙	นายวินัย พงศ์ศรีเพียร	อนุกรรมการ
๑.๑๐	นายวุฒิชัย มุลศิลป์	อนุกรรมการ
๑.๑๑	พลตรีหญิง วิภาสิริ จินตสุวรรณ	อนุกรรมการ
๑.๑๒	นายกฤษฎา บุญยสมิต	อนุกรรมการ
๑.๑๓	นายเกษียร มะปะโม	อนุกรรมการ
๑.๑๔	หัวหน้ากลุ่มประวัติศาสตร์ สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ หรือผู้แทน	อนุกรรมการ
๑.๑๕	นางสาวศิรินันท์ บุญศิริ	อนุกรรมการ
๑.๑๖	นางสาวกนกวลี ชูชัยยะ	อนุกรรมการ
๑.๑๗	นางสาวลำดวน เทียรมนธิกุล	อนุกรรมการ
๑.๑๘	นางสาวจตุพร ศิริสัมพันธ์	อนุกรรมการ

๑.๑๙	นางสาวรัชนี ทรัพย์วิจิตร	อนุกรรมการ
๑.๒๐	นางสาวพิมพ์พรรณ ไพบุลย์หวังเจริญ	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑.๒๑	นายจุฑา ดิบบระโคน	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

สำหรับการเบิกเบี้ยประชุม ให้เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมและค่าตอบแทนที่ปรึกษาซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง พ.ศ. ๒๕๒๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาเบี้ยประชุมและค่าตอบแทนที่ปรึกษาซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๓ และ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๒ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่นๆ (ถ้ามี) ให้ได้รับโดยอนุโลมตามระเบียบทางราชการโดยตั้งเบิกจ่ายที่กรมศิลปากร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

(ศาสตราจารย์ประเสริฐ ณ นคร)
ประธานกรรมการข้าราชการประวัติดิศาสตรัทย